

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОДІЛЬСЬКИЙ СПЕЦІАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ КОЛЕДЖ (Україна)
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (Україна)
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В. ГНАТЮКА (Україна)
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ КОЛЕДЖ (Україна)
UNIWERSYTET EKONOMICZNY WE WROCLAWIU (Польща)
WYŻSZA SZKOŁA GOSPODARKI (BYDGOSZCZ) (Польща)
PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA WSCHODNIOEUROPEJSKA W PRZEMYŚLU (Польща)
LIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH (Чехія)
TECHNICKÁ UNIVERZITA V KOŠICIACH (KOŠICE) (Словаччина)

***Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному
та освітньому просторі суспільства***

Матеріали I Міжнародної наукової студентської конференції

Том 1. Економічні науки

15-16 листопада 2019 р.

м. Кам'янець-Подільський

УДК 001.71:316.342.6:378.014.7-053.6(075.8)
ББК 65.01я43+60.9
М 75

Рекомендовано до друку Вченою радою Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу (протокол № 2 від 23 жовтня 2019 р.)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: **ТРИПАК Мар'ян Миколайович** – заслужений працівник освіти України, кандидат економічних наук, доцент, директор Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу; **ГУМЕНЮК Ірина Леонтіївна** – кандидат економічних наук, заступник директора з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності; **БАЧИНСЬКА Олена Миколаївна** – кандидат економічних наук, викладач кафедри фінансів, економіки та економічної кібернетики; **ШЕВЧУК Олександр Володимирович** – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри фінансів, економіки та економічної кібернетики; **ВОЛОЩУК Марина Борисівна** – фахівець видавничо-редакційного відділу.

М 75 Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства: Матеріали I Міжнародної наукової студентської конференції (15-16 листопада 2019 р.). У 3 Т. Кам'янець-Подільський : Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, 2019. Т.1. Економічні науки. 346 с.

Збірник містить матеріали I Міжнародної наукової студентської конференції «Молодь і науковий прогрес у соціально-економічному та освітньому просторі суспільства», яка відбулась 15-16 листопада 2019 р. (Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж, м. Кам'янець-Подільський), з актуальних питань сучасної економічної науки, освіти та соціальної роботи в умовах сьогодення.

Відповідальність за висвітлений матеріал у публікаціях несуть автори наукових праць.
Видано в авторській редакції.

УДК 001.71:316.342.6:378.014.7-053.6(075.8)
ББК 65.01я43+60.9

© Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж, 2019

Зміст

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ.....	10
Беженар К.Г. Сутність власного капіталу як об'єкта обліку	10
Боярчук І.А. Проблеми обліку витрат підприємства.....	13
Веремчук С.М. Класифікація витрат на оплату праці для цілей обліку та контролю	16
Главічка С.В. Облік витрат малих підприємств та його особливості.....	20
Гораш І.Р. Сучасні інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку в Україні.....	22
Гузюк І.Р. Удосконалення обліку загальновиробничих витрат	24
Довгий Д.В. Людський капітал, як відкриття майбутнього. Особливості та проблеми облікового відображення.....	27
Зборівець Ю.О. Передумови створення та сутність аудиту в Україні	29
Іваськова М.Ю. Облікова політика підприємства щодо оборотних активів	33
Калинюк Л.Б. Готівкові розрахунки підприємств в сучасних умовах господарювання.....	35
Кваторко С.В. Шляхи удосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками	38
Кудрик О.В. Нормативно-правове забезпечення обліку основних засобів	41
Лаговець М.А. Особливості оплати праці за кордоном	42
Лиса І.В. Класифікація дебіторської заборгованості, аспекти її обліку	46
Мартинюк М.О. Порівняння обліку виробничих запасів у вітчизняних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку.....	48
Мельник К.С. Нормативно-правове регулювання обліку нематеріальних активів	52
Павлишин Б.С. Економічний зміст та особливості обліку дебіторської заборгованості	57
Пасічник В.М. Удосконалення обліку грошових коштів	59
Патута М.С. Систематизація порядку видачі сум під звіт та звітування за ними.....	61

Пех Ю.В. Особливості обліку прибутку (збитку) за МСФЗ та МСБО	65
Проць Г.М. Особливості розрахунків корпоративною картою	67
Романюк О.В. Сутність і класифікація дебіторської заборгованості	70
Тимчина О.Б., Земан С.В. Податок на додану вартість: специфіка оподаткування експорту	72
Тимчук В.Р. Методи і напрями оптимізації витрат підприємства в сучасних умовах	75
Ткачук А.В. Організація контролю і аудиту суб'єктів господарювання	78
Хаманчук А.А. Проблеми та перспективи застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні	83
Чобан М.В. Облікова політика як важливий інструмент правильного ведення обліку на підприємствах	86
Шамрай К.О. Особливості ведення документації з замовниками	88
Ящук Т.О. Особливості обліку праці та її оплати в сучасних умовах	92
ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ І АУДИТУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	96
Бойчук Н.М. Аудиту ефективності використання бюджетних коштів	96
Брозницька А.А. Внутрішньогосподарський контроль: сутність і функції	100
Вигівська Н.П. Екологічний аудит в Україні	103
Гарасимець С.С. Особливості обліку доходів за міжнародними стандартами фінансової звітності	106
Загородня О. Аудиторські послуги: вартість чи якість	108
Коваленко А.С., Жученко Д.Г. Удосконалення системи мотивації персоналу	112
Колчанов Ю.О. Державне регулювання земельних ресурсів в Україні	115
Крижук О. Розвиток аудиторської діяльності в Україні: проблеми та перспективи	116
Лукаsevич В.118 Аудит фінансових результатів, як один із складових аудиторської перевірки	118

Любий Р.М.	
Державний фінансовий аудит вищої освіти в Україні в сучасних умовах .	121
Момотов А.В, Шкуратов О.О.	
Дуальна освіта в Україні 2015-2020: проблеми та перспективи.....	125
Пойда М.С.	
Суть внутрішнього контролю і його роль у системі управління підприємством.....	129
Поповцева М.О., Мороз А.Р.	
Основні методи управління вибором стратегій маркетингового розвитку: переваги та недоліки.....	131
Ярошенко Р.Р.	
Державне регулювання рибного господарства України.....	134
СУЧАСНА ЕКОНОМІКА ОЧИМА МОЛОДІ	137
Anton Antoniuk	
Relevance of restaurant business in Ukraine	137
Боденчук В.В.	
Ринок нерухомості: значення та ефективність функціонування	140
Борович В.Р.	
Сутність та значення фінансової стійкості в організації діяльності страховиків.....	142
Бутко М.В.	
Конкурентоспроможність агропродовольчих товарів в контексті інтеграції з ЄС	146
Верховлюк З.С.	
Основні тенденції формування вітчизняного страхового ринку	147
Вільчик М.І.	
Передумови оцінки ефективності маркетингових комунікацій.....	151
Віхерко І.М.	
Розвиток та становлення майбутніх економістів.....	153
Ворона Б.П.	
Експорт органічної продукції з України	158
Гаврилюк В.С.	
Світовий ринок медичних послуг	160
Гулієва А.Р.	
Проблеми інноваційного розвитку економіки України.....	163
Гуменюк О.Ю., Клеха А.А.	
Управління організаційною культурою на підприємствах	167
Заяц О.М.	
Функціонування світового ринку послуг	170
Квітінська М.В.	
Роль суспільства і держави у вирішенні проблем молоді в сучасних умовах економічного розвитку	173
Кuryliuk Anasnasiiia.	
Strategia rozwoju gospodarczego oczyma mlodych ludzi.....	175

Кізима М.З.	
Аналіз дефініції «гроші»	177
Ковпак Н.В.	
Ефективний механізм діяльності інвесторів в умовах євроінтеграції.....	180
Кокосєва С.Г.	
Розвиток страхування життя та мінімальна і середня заробітна плата в Україні.....	182
Кравцов С.Р.	
Формування безпеки харчування на регіональному рівні.....	186
Кутова К.Г.	
Проблема зовнішньої трудової міграції	187
Лукашук Т.Ю.	
Креативна економіка-шлях розвитку малих туристичних міст	190
Мединський О.В.	
Менеджеріальний підхід у системі державного управління	191
Мельник Б.В.	
Проблеми залучення іноземних інвестицій в сучасну економіку України	195
Мельниченко А.О.	
Проблеми молодіжного безробіття в Україні	198
Микитчук С.С.	
Системні фактори тінізації національної економіки та шляхи їх подолання.....	201
Мороз З.В., ...	204
Ефективність використання та управління розвитком трудового потенціалу на прикладі підприємства геофізичних робіт	204
Охотська А.С.	
Зелена економіка: шанс на порятунок прийдешніх поколінь	207
Охотська А.С.	
Сімейна бухгалтерія: планування доходів і витрат	210
Пасічник В.М.	
Молодіжне безробіття: тенденції та перспективи	213
Петрик С.А.	
Сучасний стан та перспективи розвитку ринку аграрного страхування.....	217
Прийомська Г.В.	
Державне регулювання ринку сої	219
Рудченко Л.М.	
Основні напрямки державної підтримки аграрного сектору України	220
Семенюк М.М.	
Стан реалізації реформи децентралізації у Хмельницькій області	222
Сенейко Н.І.	
Роль транснаціональних корпорацій в міжнародній інвестиційній діяльності	224
Сулєк О.В.	
Життєвий цикл товару як чинник вибору стратегії ціноутворення.....	228

Тищенко М.М. Міжнародна конкурентоспроможність аграрного сектору України: аналіз та перспективи розвитку	231
Трінчак І.В. Сучасні вимоги до системи внутрішніх комунікацій на підприємстві	233
Хазанов В.І. Безробіття очима молоді	235
Хринюк О.Р. Особливості формування продовольчого ринку	238
Червінський І.С. Соціально-демографічна проблема українського суспільства.....	240
Чукова М.А. Стратегія розвитку аграрної політики України	242
ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	245
Артвинська О.О. Особливості при відображенні в бухгалтерському обліку операцій з хеджування	245
Боршуляк І.М. Ринок фінансових послуг в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення	247
Вець К.С. Методологія оцінки кредитоспроможності позичальників банківських установ	250
Герасимюк О.В. Управлінська бухгалтерська звітність: проблеми та перспективи застосування в умовах корпоративного управління	253
Гулієва О.Р. Фінансові шахрайства та проблема їх уникнення у кіберпросторі	254
Данилюк Ю.В. Пріоритетні напрями удосконалення управління фінансовою стійкістю в сільськогосподарських підприємствах Іваничівського району Волинської області	256
Sventlana Demianchuk Application of information systems in financial institutions.....	260
Heorhii Dzamukashvili The hotel business in the globalized economy	263
Лавський А.Й., Павліковський В.А. Роль принципів інвестиційної політики в регіональному розвитку	266
Мисак М.Р. Страхування у сфері туризму	268
Неділько Л, Слюсар М. Вдосконалення управління витратами як напрям підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств	271
Оксенчук А.С. Факторинг як інструмент управління дебіторською заборгованістю	274

Поліщук Н.М.	
Тенденції розвитку імпорту продукції аграрного сектору	276
Рожков А.В.	
Забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на рівні регіону	278
Свисталюк Д.В.	
Особливості формування системи управління прибутком підприємства ..	280
РОЛЬ МОЛОДІ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	284
Білецький Д.М.	
Аспекти розвитку стартапів в Україні	284
Бурла О.О.	
Організація науково-дослідної роботи студентів у контексті європейських освітніх систем	287
Галкін М.В.	
Молодь у соціально – економічній трансформації суспільства в Україні..	289
Головачук А.О.	
Правове регулювання захисту прав дитини	292
Karina Hryhorenko	
The youth’s potential for socio-economic transformation Youth Political Participation	294
Zatserkivna Nikol	
The formation of information compatibility of future economies in the conditions of inclusive education	298
Valeriia Kudina	
The problem of young people participation along socio-economic and cultural changes of development in Ukraine.....	299
Мовчан М.С., Андріяш В.В.	
Роль молоді у соціально-економічній трансформації суспільства	302
Таран А.В.	
Актуальні проблеми молоді України.....	305
Томусяк Н.В.	
Роль молоді в процесі економічного розвитку суспільства	308
Anna Cherednyk	
Impact of globalization processes on the economy and the labor market in Ukraine.....	311
ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА: ТРАДИЦІЙНА ЧИ АЛЬТЕРНАТИВНА.....	314
Безкоровайна В.О.	
Геотермальна енергетика - один з видів альтернативної електроенергетики	314
Бондар А.В.	
Сонячна енергетика, «зелені» тарифи, та загрози, які вони становлять для України.....	317
Галкін М.В.	
Хвильова електростанція. Або енергія морів та океанів	320

Іванова Б.В.	
Сонячні панелі	322
Коваль А.	
Теплоелектроцентрально (ТЕЦ)	324
Корольков О.С.	
Ефективність альтернативних джерел енергії в Україні	326
Нечитайло Б.А.	
Екологічні проблеми традиційної енергетики	330
Пархомук Т.М.	
Гідроелектростанція	333
Смолінська А.О.	
Вітрогенератори	335
Ткачук А.В.	
Сонячні башти	337
Чесановська К.М.	
Біоенергетика – вибір майбутнього	340
Шевченко В.Є.	
Атомна енергетика	344
Яковишен Р.В.	
Альтернативні джерела енергії для дому та бізнесу на основі сонячних батареї.....	346

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Беженар К.Г.,

*студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*

*Науковий керівник: Годнюк І.В., кандидат економічних наук, доцент, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

СУТНІСТЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ЯК ОБ'ЄКТА ОБЛІКУ

Власний капітал є однією з найважливіших категорій в економічній системі, що посідає важливе місце в стратегії діяльності підприємства. Він є основою створення підприємства, а його облік невід'ємно пов'язаний з джерелами його формування та фінансування.

Розгляд поняття “власний капітал” в обліковій літературі дає підстави стверджувати про дискусійність та неоднозначність його визначення. Це зумовлено наявністю п'яти теорій капіталу (теорія власності, теорія господарської одиниці, теорія залишкового капіталу, теорія підприємства, теорія фонду) і, відповідно, різним трактуванням природи капіталу. В цілому погляди на власний капітал можна розділити на три частини: визначення власного капіталу як суми вкладеного капіталу засновниками і накопиченого капіталу в процесі діяльності підприємства, як чисту вартість майна або різниці між активами і зобов'язаннями підприємства та погляд крізь призму “теорії власності” як обсяг прав та інтересів власника фірми [2].

Згідно Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”(далі НПСБО 1), затвердженого Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 поняття “власний капітал” трактується як частка в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [5].

Отже власний капітал є власним джерелом відтворення активів, який відображає обсяг прав і інтересів власників і має бути представлений інвестованим та накопиченим капіталом. Він має свою структуру, що відображається на рахунках бухгалтерського обліку як: зареєстрований капітал, капітал у дооцінках, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), вилучений капітал, неоплачений капітал.

Облік власного капіталу підприємства — це складний процес, який потребує чіткого розуміння його економіко-правової сутності та усвідомлення необхідності надання у фінансовій звітності достовірної інформації про окремі складові елементи власних коштів, які вкладені в активи підприємства. Як об'єкт обліку власний капітал є загальною сумою власних джерел фінансування активів, які по праву належать підприємству та сформовані за рахунок внесків власників і додатково створених та отриманих у процесі господарської діяльності власних коштів підприємства [6].

В таблиці 1 наведено взаємозв'язок між документами, якими відображається збільшення та зменшення складових власного капіталу, рахунки

обліку складових власного капіталу та їх елементів, а також відображення даних про складові власного капіталу у формах фінансової звітності.

Таблиця 1

Взаємозв'язок між документальним відображенням і рахунками обліку складових власного капіталу

Документальне відображення	Рахунки		
	код	назва	Складова власного капіталу
Статут підприємства, договір засновників, довідки та розрахунки бухгалтерії	401	Статутний капітал	Зареєстрований (пайовий) капітал
Накладні, виписки банку, довідки бухгалтерії	402	Пайовий капітал	
Договір засновників, довідки та розрахунки бухгалтерії	403	Інший зареєстрований капітал	
Договір засновників, довідки та розрахунки бухгалтерії	404	Внески до незареєстрованого капіталу	
Договір засновників, довідки бухгалтерії, акти переоцінки, рішення зборів засновників	411	Дооцінка (уцінка) основних засобів	Капітал у дооцінках
	412	Дооцінка (уцінка) нематеріальних активів	
	413	Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	
	414	Інший капітал у дооцінках	
Договір засновників, акт приймання-передачі основних засобів; довідки бухгалтерії, накладні, виписки банку, рішення зборів засновників	421	Емісійний дохід	Додатковий капітал
	422	Інший вкладений капітал	
	423	Накопичені курсові різниці	
	424	Безоплатно одержані необоротні активи	
	425	Інший додатковий капітал	
Довідки бухгалтерії, виписки банку, договір засновників, рішення зборів засновників	43	Резервний капітал	Резервний капітал
Довідки та розрахунки бухгалтерії	44	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)
Касові ордери, виписка банку, довідки бухгалтерії	45	Вилучений капітал	Вилучений капітал
Статут, довідки бухгалтерії, касові ордери, договір засновників, накладні	46	Неоплачений капітал	Неоплачений капітал
Фінансова звітність: Баланс Звіт про власний капітал	Всі рахунки		

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Дослідження взаємозв'язку між документами, якими відображаються збільшення та зменшення складових власного капіталу, рахунки обліку

складових власного капіталу та їх елементів дає змогу уникнути помилок під час складання облікових реєстрів різних рівнів шляхом правильного узгодження інформаційного забезпечення системи бухгалтерського обліку.

Проте незалежно від того, хто і як трактує ті чи інші складові частини структури власного капіталу, його загальні розміри, що відображаються у звітності, залежать від реальної оцінки активів, об'єктивності облікових даних щодо розрахунків з кредиторами та державою.

Результатом оцінки підприємства загальноприйнятими методами оцінки бізнесу (витратним, дохідним, порівняльним) завжди є одержання такої оцінки власного (зареєстрованого) капіталу підприємства, що найчастіше не збігається з вартістю її власного (зареєстрованого) капіталу, що вказується в бухгалтерському балансі підприємства [6].

Використання дохідного методу істотно обмежується в Україні. Це пов'язано з тим, що більша частина підприємств в країні збиткова (або показують свою збиткову діяльність), ще одна з головних проблем застосування дохідного методу оцінки акцій – це визначення ставки дисконту, що в умовах нестабільної фінансової ситуації в Україні зробити складно. Проте це не означає, що таку роботу не треба проводити. Одним із шляхів оцінки власного капіталу є застосування методу змінного росту. При цьому вартість власного капіталу дорівнюватиме сумі дисконтованої та капіталізованої вартості капіталу [1].

Розглянувши можливі підходи до оцінки капіталу слід відмітити, що на практиці оцінка капіталу передбачає насамперед оцінку з погляду активів підприємства, тобто за допомогою показника чистих активів, що є індикатором, якій характеризує стан статутного капіталу і деякою мірою фінансову стійкість підприємства, що в умовах ринку явно не достатньо.

Також слід відмітити, що нормативна база обліку власного капіталу містить низку протиріч та недоліків. Так, у визначеній площині, можна виділити: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Податковий Кодекс України, П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції», П(С)БО 7 «Основні засоби», Закон України «Про режим іноземного інвестування» та ін. При цьому, значна кількість нормативно-правових актів не забезпечують якості законодавчого регулювання обліку та контролю власного капіталу, а навпаки призводять до виникнення чисельних законодавчих прогалин.

А саме: складнощів при розрахунках розмірів щорічних відрахувань до резервного капіталу підприємств; мінімізації захисної функції власного капіталу; акумулювання ризиків фіктивного банкрутства та формування підприємств за наявності штучно завищеного статутного капіталу.

Мінімізація низки негативних наслідків впливу законодавчих прогалин у нормативно-правовій базі можливе при проведенні комплексу правотворчих оперативних заходів із їх подолання та усунення.

Перспективою подальших наукових досліджень є розробка рекомендацій щодо особливостей оцінювання та організації аналітичного обліку окремих елементів власного капіталу.

Список використаних джерел:

1. Бугай Н.О. Власний капітал як складова фінансової системи підприємства: проблематика та шляхи їх вирішення. *Агросвіт*. 2016. № 21. С.19-25.
2. Горбатенко А. А. Особливості формування власних фінансових ресурсів підприємств в Україні *Економічний вісник Переяслав Хмельницького ДПУ ім. Григорія Сковороди*. 2010. Випуск № 15/1. С. 195-201.
3. Леонова Ю.О. Власний капітал підприємства: теоретичні та практичні аспекти формування та обліку. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/126.pdf>
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_013
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затверджене Наказом Міністерства Фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
6. Столяр Л. Г. Особливості обліку власного капіталу підприємств (повні, командитні). *Молодий вчений*. 2017. №5(45). С. 738-742.

Боярчук І.А.,

*студентка коледжу технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Денисюк Н.В., викладач облікових дисциплін
вищої кваліфікаційної категорії, старший викладач
Україна, м. Луцьк*

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

У системі обліку інформація про витрати підприємства є надзвичайно цінною, актуальною, багатогранною й швидкоплинною. За значенням для її користувачів вона займає місце поряд з інформацією про активи, зобов'язання та капітал підприємства. Облік витрат підприємства постійно розвивається й поліпшується у зв'язку із удосконаленням комп'ютерної техніки і комунікаційного середовища, методології й організації бухгалтерського обліку як основного інформаційного джерела про витрати підприємства. Питання, пов'язані, з проблемами обліку витрат підприємства та перспективами їх вирішення в Україні, знайшли певне відображення у роботах І. Білоусової [1], Т. Маренич [2], С. Михалевич [3], В. Моссаковського [4], Т.Сльозко [5] та інших вітчизняних учених-економістів.

Згідно з П(С)БО 16 витрати - зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками). В даному визначенні сутність витрат виражається не через їх економічну природу, а через наслідки операцій з активами та капіталом для фінансово-майнового стану підприємства.

До загальних проблем вітчизняного обліку можна віднести такі: теоретичні, методологічні, технологічні, організаційні, кадрові, фінансові тощо.

- **Теоретичні** - це проблеми обліку, що стосуються загальнооблікових питань, термінів, предмета й методу бухгалтерського обліку, його основних елементів (прийомів і способів), обліку господарських процесів.

- **Методологічні** - проблеми, пов'язані із розробкою, вибором і застосуванням методів бухгалтерського обліку. Йдеться про методи нарахування амортизації, оцінки інвестицій, оцінки вибуття запасів, обліку витрат, калькулювання, порядок визначення курсових різниць тощо.

- **Технологічні** - проблеми, що належать до сукупності способів і форм забезпечення вибору щодо ведення бухгалтерського обліку й отримання його як цілісної функціональної системи. До технологічних проблем обліку відносять форми бухгалтерського обліку, план рахунків, систему первинних носіїв інформації облікових реєстрів і форм різних видів звітності.

- **Організаційні** - проблеми, що стосуються практичного втілення в чинну систему обліку теоретичних, методологічних і технологічних його досягнень, а також досягнень у галузі комп'ютерної техніки та зв'язку. До організаційних належать проблеми, пов'язані із оформленням достатнього обсягу й своєчасністю отримання корисної для користувачів інформації, управління документооборотом, працею бухгалтерів, обліковців.

- **Кадрові** - проблеми, щодо підготовки, перепідготовки фахівців, рівнів культури і моралі, рівня освіти, досвіду роботи, режиму праці і відпочинку.

- **Фінансові** - проблеми, пов'язані із фінансуванням для підтримки досягнутого рівня бухгалтерського обліку, його динамічного розвитку й поступового поліпшення. До цих проблем відносять проблеми величини, термінів та джерел оплати за виконання обліково-звітних робіт, придбані бланки, форм, поштові витрати та витрати на зв'язок.

Основною проблемою обліку витрат підприємства в Україні є проблема повноти та своєчасності їх відображення у системі обліку. Джерелом коштів для покриття такої заробітної плати виступають «тіньові доходи», які виникають за рахунок вартості не облікованої реалізованої продукції.

За твердженням К.В. Бурко, не менш важливою проблемою обліку витрат сільсько- господарського підприємства є проблема створення єдиної загальнодержавної бази норм і нормативів для обліку та контролю витрат сільськогосподарського підприємства. Оскільки в - «вульгаризація» ПДВ і значний нашій країні велику частку матеріальних цінностей розкрадають чи використовують для виробництва тіньової продукції, що не обліковується, за яку підприємство не платить податків, створення цієї інформаційної бази є вкрай необхідним кроком до вдосконалення обліку.

Найбільший відсоток витрат, що залишається поза обліком, належать до витрат на оплату праці. Наступною проблемою обліку витрат і доходів підприємства є проблема створення єдиної інформаційної загальнодержавної бази норм і нормативів для обліку та контролю за витратами й доходами підприємства.

Нині переважна більшість вітчизняних підприємств відображує власні витрати неповністю. Найбільший відсоток витрат, що залишається поза обліком, належить до витрат на оплату праці, тому не має нічого дивного, що в науковому обігу з'явився термін «тіньова зарплата». Джерелом коштів для покриття такої заробітної плати виступають «тіньові доходи», які виникають за рахунок вартості необлікованої реалізованої продукції (робіт, послуг). Основні причини «тіньової зарплати» і «тіньових доходів»:

- відсоток відрахувань від фонду оплати праці до соціальних фондів, що посилює «податковий тягар» на підприємства і не дає їм нормально розвиватися;

- високий рівень корупції в державних і місцевих органах влади, що передбачає систему хабарів, які опосередковано впливають як на фактичну собівартість продукції (робіт, послуг), так і на справедливую ціну продажу;

- відсутність дієвих нормативно-правових актів України, які б жорстко обмежували надмірне збагачення певних фізичних осіб (у тому числі за рахунок витрат, віднесених на юридичних осіб);

- низька ефективність чинних форм, видів, типів систем і механізмів економічного контролю в Україні, що призводить до порушення таких специфічних принципів контролю, як всебічність і всеосяжність, системність і безперервність, дієвість, відкритість (гласність) інформації про результати ревізії.

Ще однією важливою проблемою обліку витрат і доходів підприємства є проблема рівня відповідальності обліково-контрольної системи підприємства щодо його витрат і доходів чинному законодавству з обліку та контролю й меті та завданням самого підприємства

Проблема матеріально-технічного й організаційного забезпечення полягає в тому, наскільки достатньо підприємство забезпечене сучасними матеріально-технічними засобами і який рівень організації та ефективності ведення первинних документів, облікових і який рівень організації та ефективності ведення первинного та зведеного обліку, внутрішнього фірмового контролю, формування звітної інформації.

Пропозиції щодо вдосконалення обліку

1. Організація обліку витрат за стадіями технологічного процесу - дає змогу визначити внесок керівника кожного центру відповідальності в загальний розмір витрат підприємства та підвищити відповідальність менеджерів.

2. Бюджетування витрат на виробництво продукції, яка виготовляється - забезпечує порівнянність кошторисних і фактичних показників і можливість використання управління витратами за відхиленнями для швидкого реагування на зміну ринкових умов і пошуку вигідних комбінацій ціни й обсягу виробництва.

3. Створення системи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції - ця система відображатиме специфіку підприємств комплексної переробки сировини.

4. Використання системи калькулювання неповних витрат у комплексних виробництвах - надасть можливість для прийняття управлінських

рішень щодо визначення обсягів діяльності й вибору їхніх оптимальних варіантів у розрізі асортименту продукції, що випускається.

5. Обліку і калькулювання собівартості супутньої продукції - можливість підвищення прибутковості підприємства.

Отже, можна зробити висновок що перспективи подальших досліджень проблеми обліку витрат підприємства, на мою думку, дуже широкі і впродовж багатьох років викликатимуть жвавий інтерес у вчених-економістів із врахуванням розмірів і форм власності підприємства, видів економічної діяльності, системи оподаткування, організаційно-правових форм тощо.

Список використаних джерел:

1. Білоусова І. Методи обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції. Бухгалтерський облік і аудит. 2008. №9. 3с.
2. Маренич Т. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції на підприємствах України. Бухгалтерський облік і аудит. 2009. №3. 12с.
3. Михалевич С. Проблеми обліку транспортно-заготівельних витрат та шляхи їх вирішення.

Веремчук С.М.,

студентка коледжу технологій, бізнесу та права

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: Денисюк Н.В., викладач облікових дисциплін

вищої кваліфікаційної категорії, старший викладач

Україна, м. Луцьк

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ

Одним із основних факторів, що впливають на ефективну діяльність та конкурентоспроможність підприємства, є витрати на оплату праці. У виробничій діяльності підприємств робоча сила посідає одне з головних місць.

Існуюча система обліку на вітчизняних підприємствах дозволяє лише частково та у загальному вигляді виділити витрати на оплату праці із загальної суми витрат. На сьогоднішній час увага керівників підприємств, концентрується не тільки на величині прибутку та збільшенні кількості клієнтів, а й на якості вироблених товарів, наданих послуг.

Витрати на оплату праці не однорідні та, як правило, для задоволення вимог управління, групуються за декількома класифікаційними ознаками:

1. За видами витрат: на основну заробітну плату; на додаткову заробітну плату; інші заохочувальні та компенсаційні витрати.

2. За елементами витрат: на оплату праці при погодинній формі; на оплату праці при відрядній формі; виплати за понаднормову роботу; премії; матеріальні допомоги тощо.

3. Витрати залежно від складу працівників: на оплату праці штатних працівників; на оплату праці сумісників; на оплату праці підрядників.

4. Витрати залежно від категорій працівників: на оплату праці службовців; на оплату праці робітників.

Дана класифікація витрат передбачена Розділом 7 Кодексу законів про працю України, Законом України «Про оплату праці».

Таке розмежування сприяє чіткому розумінню суті нарахування заробітної плати, правильному вибору форми, системи та виду витрат на оплату праці.

Детальна класифікація витрат потрібна для виявлення причин їх виникнення. Крім того, підприємствам надається право у визначенні розмірів і порядку оплати праці, застосуванні різних виплат компенсаційного й стимулюючого характеру, наданні додаткових трудових і соціальних пільг. За цих умов обмежена диференціація витрат на робочу силу не спроможна задовольнити цілі управління виробництвом.

Керуючись основними цілями управлінського обліку, насамперед необхідно виділити із фонду оплати праці заробітну плату, включену до собівартості продукції. В класифікації витрат на робочу силу, потрібно акцентувати увагу на таких статтях:

1. Витрати на оплату праці робітників, безпосередньо зайнятих у процесі

виробництва продукції. Сюди входить оплата робіт за відрядними нормами і розцінками, а також роботи, що оплачуються погодинно.

2. Стимулюючі виплати - надбавки за якість роботи та високу майстерність, стаж роботи, винагороду за вислугу років, за підсумками роботи підприємства за рік, різні премії, пов'язані з виробничою діяльністю.

3. Непродуктивні виплати - оплата простоїв, оплата за невідпрацьований час, оплата за брак, який виник не з вини робітника, доплати за відхилення від нормальних умов праці, доплати за роботи у нічний час, понадурочні роботи, переведення на іншу роботу, що не відповідає кваліфікації робітника тощо.

4. Інші види витрат: витрати з найму, відбору робочої сили, витрати з нормування та планування чисельності персоналу і праці, витрати, пов'язані з навчанням і перенавчанням, витрати на оплату праці допоміжних робітників, зайнятих ремонтом обладнання і транспортних засобів, підготовкою та обслуговуванням робочих місць, що включаються до складу загальновиробничих витрат, витрати на оплату праці працівників, зайнятих управлінням виробничих підрозділів, що включаються до складу загальновиробничих витрат, витрати на підготовку керівних кадрів, витрати на оплату праці спеціалістів і керівників, зайнятих управлінням підприємством, що включаються до складу адміністративних витрат. [1, с. 289-290].

Запропонована класифікація витрат на робочу силу відповідає цілям обліку собівартості і визначення прибутку, а також частково цілям контролю і регулюванню витрат. Що стосується прийняття рішень, то необхідно мати на увазі проблему виділення в обліку майбутніх витрат на робочу силу.

Для обліку витрат на оплату праці виробничих робітників призначені статті калькуляції "Основна заробітна плата" та "Додаткова заробітна плата".

Основна заробітна плата - це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норм часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки). Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок для робітників та посадових окладів для службовців.

Додаткова заробітна плата - це винагорода за працю понад встановлених норм, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні й компенсаційні виплати, передбачені законодавством, премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

До складу статті калькуляції та витрат елементу "Відрахування на соціальні заходи" включаються: відрахування на пенсійне забезпечення, відрахування на соціальне страхування, страхові внески на випадок безробіття, відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства, відрахування на інші соціальні заходи.

Фахівець О. В. Баянова акцентує увагу на витратах з оплати праці саме для виконання управлінських функцій та виокремлює такі ознаки: за відношенням до прийнятого рішення; за обсягом продукції; за ефективністю; за відповідністю до планових задач; за строками прогнозування; за можливістю нормування; за системою стимулювання. А також автор виділяє можливість впливу такого розмежування не тільки зі сторони керівника, а й зі сторони працівника.

Треба сказати, що за групуванням витрат відповідно нормативним документам класифікаційні ознаки подані у надто загальному вигляді, а вітчизняні автори розглядають процес обліку та контролю відокремлено, що значно ускладнює даний процес

У сучасних умовах господарювання підприємствам у якості бази розподілу витрат на оплату праці загальноновиробничого персоналу пропонується використовувати переважно суму прямої заробітної плати робітників основного виробництва.

Крім цього, на підприємствах більше уваги повинно приділятися нормуванню праці, адже воно є засобом контролю, а також основою для оцінки продуктивності праці та її оплати. Для організації дієвої системи контролю необхідно правильно виділити прямі витрати на оплату праці при виготовленні кожної одиниці продукції. Для формування нормативної бази прямих витрат на оплату праці можна використовувати: технологічні карти, маршрутні карти виробничого процесу, схеми організаційної структури підприємства, плани-графіки робіт, карти синхронізації виробничого процесу тощо [2, с. 296].

Також потрібно мати на увазі, що нормативний час на одиницю виготовленої продукції часто змінюється, тому на підприємствах доцільно встановити порядок перегляду норм та інформування про це усіх зацікавлених осіб [2, с. 297].

На сьогодні для визначення та обліку відпрацьованого та невідпрацьованого часу на підприємствах використовують трудові вимірники: людино-дні, людино-години; при цьому втрати робочого часу не враховуються у грошовому вираженні. Необхідно застосовувати вартісну оцінку витрат, яка є найбільш ефективною при аналізі та прийнятті рішень.

При відображенні витрат на оплату праці на рахунках бухгалтерського обліку виникає проблема способу групування витрат: за економічними елементами витрат, за статтями калькуляції. Так, групування витрат за економічними елементами призначене для виявлення усіх витрат на виробництво продукції за їх видами; таке групування дає можливість визначити, що саме та на яку суму витрачається для виробництва в цілому по підприємству

Для реалізації перших цілей підприємства виокремлено ознаки, такі як: залежність від виду утримання, а саме врахування утримання усіх податків з заробітної плати; відрахування на індивідуальне страхування персоналу, що є більш надійним елементом для контролювання пенсійних та страхових виплат; періодичність виникнення – можливість відслідковування та контролювання періодичних, одноразових та поточних виплат; залежність від складу працівників – відокремлення штатних працівників від сумісників. Ще одною ознакою є форма стимулювання за якісну роботу та високу професійну майстерність, стаж роботи та вислугу років. З точки зору організаційно-економічних потреб важливими витратами є витрати на навчання, з найму, відбору працівників, а також на забезпечення умов праці та скорочення чисельності працюючих.

Важливим елементом даної класифікації є виділення систем оплати праці, що враховують особливості персоналу підприємства, – це проста погодинна, погодинно-преміальна, окладна, контрактна система оплата праці.

Необхідність окреслення окладної системи полягає в тому, що система посадових окладів використовується як для керівників, так і для спеціалістів та службовців, контрактна – тільки для керівників, які мають можливість преміюватися з прибутку підприємства, що обговорюється у контракті.

Для цілей управлінського обліку за витратами на оплату праці вважаємо за доцільне додати такі ознаки: за джерелами фінансування, що чітко відокремить власні ресурси та залучені, що витрачає підприємство для виплати заробітної плати, де у разі другого варіанту користувачі даної інформації можуть оцінити становище підприємства взагалі; за доцільністю витрачання, що визначає доцільність нарахування витрат для певної категорії робітників, можливість скорочення резервів даних витрат.

Отже, економічно обґрунтована класифікація витрат на оплату праці значною мірою впливає на планування, облік і контроль, у тому числі – на облік і контроль калькулювання собівартості продукції.

Таким чином, розглянуто існуючі класифікації витрат на оплату праці та проведено аналіз класифікації таких витрат в управлінському та бухгалтерському обліку. Запропоновано удосконалену форму класифікації в системі обліку витрат підприємства шляхом використання цільового підходу та включення додаткових ознак, що дозволить якісно управляти витратами на оплату праці та на цій базі полегшить пошук резервів їх зниження.

Список використаних джерел:

1. Баянова О. В. Формирование терминологии и классификация затрат на оплату труда в учетно-аналитической системе управления. Управленец.

2011. № 9-10 (25-26). С. 38-43.
2. Бутинець Ф. Ф. [та ін.] Бухгалтерський управлінський облік.; за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир : ЖІТІ, 2005. 480 с.
  3. Про оплату праці [Електронний ресурс] : Закон України від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://goo.gl/du7AfK>. – Станом на 01.03.2016.

*Главічка С.В.,
студент 2 курсу Коледжу ехнологій, бізнесу та права СНУ ім. Лесі Українки
Науковий керівник: **Боярчук О.П.**, старший викладач
Україна, м. Луцьк*

ОБЛІК ВИТРАТ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Мале підприємство є одним з провідних суб'єктів ринкової економіки і значною мірою впливає на зайнятість, темпи економічного розвитку, структуру та якісну характеристику внутрішнього валового продукту, структурну перебудову національної економіки, характеризується швидкою окупністю витрат. Тож актуальним є з'ясування його особливостей в розрізі обліку витрат.

Проблеми вдосконалення ведення бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва досліджували такі вчені, як: Бондарчук Н. В., Васільєва Л. М., Дмитрієва О. Ю., Павлова Г. Є., Шарапа О. М. [1].

Суб'єкти малого підприємництва в основному користуються спрощеною формою бухгалтерського обліку, одним із завдань якої є запровадження спрощеної форми Балансу (форма 1-м) та Звіту про фінансові результати (форма 2-м). Порядок заповнення їх статей, зміст та форму установлює Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 25. Особливістю обліку витрат малих підприємств відповідно до спрощеного фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва є те, що вони обліковують свої витрати лише у складі двох статей витрат: "Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)" та «Інші витрати». У статті "Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)" наводиться виробнича собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) та/або собівартість реалізованих товарів. Собівартість виготовлених та реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг складається з таких витрат: прямих матеріальних витрат; витрат на оплату праці і соціальне страхування; амортизації основних засобів та нематеріальних активів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг; вартості придбаних послуг, прямо пов'язаних з їх виробництвом (наданням); інших прямих витрат; загальновиробничих витрат; незавершеного виробництва і готової продукції, зменшених на суму зменшення залишку на кінець періоду (порівняно із залишком на початок періоду), який визначається на підставі первинних документів. У статті "Інші витрати" наводяться інші витрати операційної діяльності та інші витрати діяльності: адміністративні витрати, витрати на збут, собівартість реалізованих оборотних активів (крім готової продукції, товарів); сума списаних безнадійних боргів; втрати від знецінення виробничих запасів; втрати від операційних курсових

різниць; визнані економічні санкції; інші витрати, що пов'язані з операційною діяльністю підприємства, витрати на сплату процентів та інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями; втрати від участі в капіталі; собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів; втрати від неопераційних курсових різниць; інші витрати підприємства. У цій статті також відображається належна до сплати за звітний період відповідно до законодавства сума податків і зборів[2]. Використання лише цих статей дає максимальне спрощення процедур накопичення і обробки інформації щодо витрат підприємства необхідної для складання фінансової звітності.

Усі витрати суб'єктів малого підприємництва відображаються також у Книзі обліку доходів і витрат. У графі 7 цієї книги "Загальна сума витрат, здійснених у зв'язку з веденням господарської діяльності" відображається фактична сума витрат, проведених з розрахункового (поточного) рахунку та каси підприємства, у зв'язку з продажем продукції (товарів, робіт, послуг), здійсненням фінансових операцій, а також від іншої діяльності.

Важливим моментом є також те, що малі підприємства вибираючи спрощену форму обліку, обирають спрощену систему оподаткування і звільняються від низки податків і обов'язкових платежів, як платники 3 групи єдиного податку.

В наш час велике значення має використання обчислювальної техніки, адже форма обліку визначається також можливостями апаратних засобів та їх програмного забезпечення. На сьогодні існує широкий вибір комп'ютерних програм для ведення бухгалтерського обліку, але орієнтованих на спрощену форму обліку для малих підприємств широко розповсюджених програм практично немає на вітчизняному ринку. В той час як закордоном, існує великий обсяг програмного забезпечення для малих підприємств, і домогосподарств, які здатні віднайти, те що підходило б саме їм [3]. Це особливо актуально в умовах спроб законодавчого впровадження реєстраторів розрахункових операцій для суб'єктів 3-ї групи.

Тобто, спрощена форма організації обліку на малих підприємствах сприяє скороченню трудовитрат, створює умови для ведення обліку власником або керівником невеликого підприємства, що призводить до скорочення фінансових витрат пов'язаних з оплатою послуг професійного бухгалтера. Але досягнути цього завдання можна лише за умови формування методичних рекомендацій з обліку та оподаткування доходів і витрат досліджуваних суб'єктів на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Шарапа О. М. Спрощений облік на малих підприємствах: переваги та недоліки. Збірник наукових праць ЧДТУ. 2009. № 21. С. 143–147.
2. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва": Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 N 39 (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>
3. Концепція спрощеного обліку доходів та витрат на малих підприємствах URL: <http://www.sworld.com.ua>.

Гораш І.Р.,
*студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*
Науковий керівник: Свирида О.В., викладач кафедри обліку і оподаткування
Україна, м. Кам'янець-Подільський

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

В сучасному світі об'єктивна функція та сенс бухгалтерського обліку не змінилися. За своєю суттю облік все ще залишається інструментом надання інформації про економічні результати діяльності підприємства, досягнутою шляхом ідентифікації, обліку, оброблення, зберігання, узагальнення та звітності про різні організації подій. Однак, під час постійної глобалізації економіки та активних науково - технологічних змін облік перетворюється на щось значно більше, ніж просте записування та узагальнення інформації, облік стає «системою» без якої жодна з організацій не може функціонувати. Облік уособлює в собі всі виміри господарських операцій, включаючи потік фінансових даних по всій організації та за її межами. Складність, висока конкуренція та об'єми роботи вимагають рішучих змін та підходів до обліку, тому в сучасній економіці неможливо вижити компаніям, організаціям чи підприємствам без модернізації матеріально-технічної бази та автоматизації обліку відповідно до вимог чинного законодавства [1,с.43].

Основними можливостями впровадження технологій обліку є:

- отримання оперативної інформації;
- автоматизація обліку відповідно до вимог чинного законодавства та облікової політики підприємства;
- управління господарськими процесами; оперативне отримання інформації про собівартість виробленої продукції;
- створення системи оперативної звітності [2].

Основними перевагами автоматизації облікових процесів є: швидкість, точність, гнучкість та безпека.

Швидкість - це ознака інформаційних технологій. Використання декількох технологій призводить до більш швидких і точних результатів, збільшення функціональності та прибутку підприємства. Однак потрібно мати на увазі, що кожна придбана технологія, будь- то апаратне чи програмне забезпечення, повинна бути сумісною, щоб забезпечити найкращі показники. Якщо одна деталь несправна або не придатна для використання, система не буде працювати. Наприклад, якщо мережа, яка містить додаток для обліку, виходить з ладу, припиняється робота, а система не працює. Щоб бути ефективною система обліку повинна безперебійно працювати з належними апаратними та резервними системами.

Робота з бухгалтерського обліку дуже детальна, а точність запису та звітності дуже важлива. Технологія надзвичайно позитивно впливає на програми бухгалтерського обліку, оскільки розрахунки, виконані комп'ютерною програмою, мають набагато менше помилок аніж розрахунки

виконані вручну. Наприклад, у рахунку-фактурі може бути кілька пов'язаних позицій та податків з продажу. Якщо рахунок-фактура буде розроблений та заповнений вручну, ймовірність помилок в такому випадку зростає, але з належним налаштуванням програмного забезпечення неможливо допустити помилки.

Бухгалтерія також потребує гнучкої технології, яка може адаптуватися у міру зміни ділової практики та змін у законодавстві. Щоб бути ефективними, інформаційні технології, пов'язані з бухгалтерським обліком, повинні бути гнучкими для прийняття змін. Наприклад, програмне забезпечення повинно бути оновлене та мати функцію оновлення, щоб була змога виконувати нові процеси, такі як обробка кредитних карток та можливість надсилання рахунків в Інтернеті. Бухгалтери також використовують програмне забезпечення для податків та інших бухгалтерських потреб, які часто змінюються. Технологія повинна бути досить спритною, щоб наздогнати зміни.

Інформація бухгалтерського обліку має бути захищеною. Шанси втратити дані мізерні, особливо коли виконуються регулярні резервні копії системи. У ручних системах паперові папки набагато легше втратити або пошкодити. Ви можете зберігати дані в Інтернеті, де вони будуть не тільки доступні в будь-який час, коли вам це потрібно, але й залишатимуться надійними, навіть якщо ваш комп'ютер загублений або пошкоджений адже для кожного програмного забезпечення розроблені багаторівневі системи захисту.

Цілий ряд переваг застосування інформаційних систем і технологій при організації бухгалтерського обліку на підприємствах втілені в програмні продукти, що найбільш адаптовані до української системи ведення обліку: «1С: Підприємство» – 7 і 8 версія; «Акцент-бухгалтерія»; «Парус–Підприємство»; «Бест Звіт Плюс». Саме на ці програмні продукти спостерігається нині найбільший попит на ринку інформаційних ресурсів [4,с.67].

Але незважаючи на всі переваги, інформаційні технології мають певні недоліки такі як: вартість та технічне обслуговування.

Хоча деякі пакети бухгалтерського обліку для малого бізнесу є недорогими, вартість програмного забезпечення є досить високою, а саме: «1С:Підприємство 8. Управління підприємством для України», комплект на 10 користувачів – 141300 гривень ; «Акцент» на 1 користувача – 3200 гривень . Програмне забезпечення для бухгалтерського обліку вимагає мінімальних стандартів для використання комп'ютера щодо оперативної пам'яті, швидкості процесора та пам'яті на жорсткому диску. Створення резервної копії даних бухгалтерського обліку також може вимагати більше місця для зберігання даних, ніж електронна таблиця Excel, яка легко копіюється на флешку. Технічна підтримка програмного забезпечення може коштувати додатково, і з вас може стягуватись плата за щорічне ліцензування, щоб отримувати оновлення. Якщо ви не кваліфіковані у встановленні програмного забезпечення або налаштуванні бухгалтерського обліку, ви також маєте понести витрати на наймання консультанта для виконання цих завдань для вас.

Обслуговування програмного забезпечення (ПЗ) бухгалтерського обліку не лише включає в себе оновлення пакета ПЗ для бухгалтерського обліку, але й

підтримку та модернізацію всього необхідного обладнання для використання облікового ПЗ, оскільки нові версії можуть вимагати оновлення обладнання. Це обладнання часто включає ваш персональний комп'ютер або ноутбук, монітор, принтер, підключення до Інтернету та модем, резервний диск та операційну систему. Якщо ви не хочете витратити час і гроші на те, щоб ваше обладнання відповідало бухгалтерському програмному забезпеченню, найкраще дотримуватися обліку електронних таблиць або журналів, але така стратегія може призвести до зменшення ефективності роботи.

Отже, розглянувши усі плюси та мінуси застосування інформаційних технологій та автоматизацію бухгалтерського обліку на мою думку, майбутнє організації бухгалтерського обліку за автоматизацією, адже це – збільшення продуктивності праці, зменшення затрат часу, безпека документів, хоча є й недоліки, але якщо застосовувати ПЗ вигоди від їх використання будуть перевищувати витрати.

Список використаних джерел:

1. Бенько М.М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 336 с.
2. Глушаченко А. Сучасні інформаційні технології. URL: <http://sophus.at.ua/publ/2016>
3. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту, 2004.
4. Лучко М. Р., Адамик О. В. Інформаційні системи і технології в обліку й аудиті. Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 252 с.

Гузюк І.Р.,

студент коледжу технології, бізнесу та права Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: Мойсеєць Н.С., викладач-методист

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ

Сучасний розвиток економіки України характеризується економічними перетвореннями в сфері виробництва, що вимагає удосконалення системи бухгалтерського обліку загальновиробничих витрат. Особливу увагу необхідно приділити вдосконаленню обліку витрат у комплексних виробництвах, що мають значні особливості. На сьогодні не до кінця вирішені питання планування і обліку витрат за центрами виникнення і відповідальності, сегментами діяльності, формування витрат у комплексному виробництві в розрізі статей калькуляції за об'єктами обліку.

Натомість необхідно окреслити чітку схему, яка дозволить практикуючому бухгалтеру організувати на підприємстві облік відповідно до вимог чинного законодавства і водночас забезпечити його інформативність, своєчасність, оперативність для внутрішніх цілей. Але, насамперед, необхідно усунути неточності та суперечності у чинному законодавстві, систематизувати та узагальнити дослідження з даної теми, і вже потім розробити методичні

рекомендації для кожної галузі промисловості з врахуванням особливостей виробничої діяльності.

Під час розкриття економічної сутності витрат виробництва необхідно прийняти за основну змістовну характеристику виробництва як суспільного явища, що має двоїстий характер:

1. Процес виробничого споживання ресурсів
2. Процес створення нового продукту

Загальновиробничі витрати поділяються на постійні та змінні. До змінних загальновиробничих витрат належать витрати, які змінюються прямо пропорційно до зміни обсягу виробництва. Постійні загальновиробничі витрати – це витрати, які залишаються незмінними при зміні обсягу виробництва. Удосконалення обліку постійних та змінних витрат, ціни та обсягів виробництва може бути реалізована тільки через чітко налагоджену систему ведення бухгалтерського обліку на підприємстві та застосування різних методів калькулювання.

Для вирішення проблеми нормативна база повинна бути удосконалена, а саме:

- Потрібно удосконалити класифікацію загальновиробничих витрат, яка містила б оптимальну кількість ознак, розкривала цільове призначення й економічний зміст витрат, враховувала організаційну структуру та особливості.

- Необхідно деталізувати план рахунків бухгалтерського обліку з конкретизацією статей загальновиробничих витрат.

Облік витрат і калькулювання, як єдиний процес, складається з двох взаємопов'язаних етапів:

I етап – організація аналітичного обліку витрат і розподілу витрат на виробництво продукції між об'єктами обліку.

II етап – калькулювання собівартості, що включає операції з визначення собівартості виробів та одиниць продукції. На основі методів обліку витрат підприємство обирає метод калькулювання, що визначається особливостями технологічних процесів, залежить від керівництва і бухгалтерів підприємства.

Недоліком системи вітчизняного обліку є її спрямованість на підготовку звітності. Основним завданням бухгалтерії постає звітування чи то перед податковими органами чи перед статистичним управлінням. Тоді як покликання бухгалтерської служби надавати інформацію для цілей внутрішнього управління. Крім того суперечливість законодавства породжує неоднозначність, а часто і кардинально протилежні трактування питань організації та методики обліку й аналізу загальновиробничих витрат. Проблеми ефективності й гнучкості виробничого обліку можливо вирішити шляхом розробки і застосування різноманітних методів обліку витрат, що дозволить ефективно регулювати процесом виробництва відповідно до наявних ресурсів, ринкової кон'юнктури, потреб споживачів та інших факторів. Облік витрат зводиться до обчислення собівартості одиниці продукції (робіт, послуг), тобто складання калькуляції. Для реалізації цього завдання на належному рівні постає питання відокремленого обліку загальновиробничих витрат.

Вивчивши загальну класифікацію витрат можна сказати, що загальновиробничі витрати є витратами звичайної діяльності, накладними в залежності від економічної ролі в процесі виробництва, комплексними за своїм складом:

- непрямыми в залежності, від способу включення в собівартість продукції (в управлінському обліку при визначенні повної собівартості продукції);
- за доцільністю, загально виробничі витрати в основному є продуктивними витратами.

Загальновиробничі витрати в більшій своїй величині (змінні і розподілені постійні) списуються на собівартість реалізованої продукції, тобто на витрати діяльності одночасно із визнанням доходу від реалізації. За місцем виникнення загальновиробничі витрати є витратами конкретного цеху чи одного виробничого підрозділу. Щодо можливості впливу менеджера на величину загальновиробничих витрат, то це залежить від ефективності управління витратами на конкретному підприємстві.

Доречі, змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати у виробничій собівартості вже пропонується не розподіляти, що дозволить зменшити кількість обчислень і плутанини в обліку. А до собівартості включаються прямі витрати, а саме:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- амортизація виробничих основних засобів та нематеріальних активів, безпосередньо пов'язаних з виробництвом продукції, виконанням робіт, наданням послуг;
- вартість придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом продукції (товарів),
- інші виконані роботи, надані послугу;
- прямі витрати, у тому числі витрати з придбання електричної енергії (включаючи реактивну).

При застосуванні такого підходу інформація про суму загальновиробничих витрат розкривається у Звіті про фінансові результати окремою статтею, тобто загальновиробничі витрати вже списуватимуться на фінансові результати. Даний метод аналогічний до підходу визначеного Податковим кодексом.

Список використаних джерел:

1. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99. р. №318.
2. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: навч. посіб. / за ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. 5-те вид., доп. Житомир: ПП. "Рута", 2004. 640 с.
3. Буряк В.О. Напрямки удосконалення обліку і аналізу витрат і результатів діяльності промислових підприємств. Економіка: проблеми теорії та практики. 2003. Вип. 181. Т.1.

Довгий Д.В.,

*студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*

*Науковий керівник: Годнюк І.В., кандидат економічних наук, доцент, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ, ЯК ВІДКРИТТЯ МАЙБУТНЬОГО. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ.

Сучасний економічний розвиток продукує зростаючу потребу підприємств у високоосвіченому персоналі, здатному генерувати прибуток і забезпечувати конкурентоспроможність на ринку.

Капітал, втілений у людях, виступає рушійною силою розвитку трансформаційних процесів в економіці, забезпечуючи сталий високий рівень конкурентоспроможності, та визначає соціально-економічний прогрес у рамках загальних тенденцій, що складаються в сучасному світі [5].

На сьогодні підприємства виступають в ролі найефективніших генераторів людського капіталу, здійснюючи професійну підготовку персоналу у відповідності з поточними та перспективними потребами виробництва. Вибір персоналу як основного об'єкта інвестування пояснюється тим, що економічний ефект від вкладень у людські ресурси значно вищий, ніж у засоби праці. За результатами дослідження американських економістів, зростання витрат на персонал на 10 % приводить до збільшення продуктивності праці на 8,5 %, тоді як аналогічні вкладення в машини й обладнання дають приріст лише 3,8 % [1, с. 176].

Першим вченим, який ввів у науковий вжиток поняття «людський капітал», є американський економіст, лауреат Нобелівської премії Т. Шульц. Вчений зазначав, що всі здібності людини є або природними, або набутими. Кожна людина народжується з індивідуальним комплексом генів, що визначає її природні здібності. Набуті людиною цінні якості, що можуть бути посилені інвестиціями, ми називаємо людським капіталом [2, с. 69].

Тобто людський капітал є сукупністю знань, досвіду, навичок, творчих можливостей, а також здібностей конкретних фізичних осіб, що є невід'ємним від його володаря – фізичної особи, які сприяють створенню особистого, соціального та економічного добробуту.

Формування людського капіталу в контексті сучасних умов ринкової економіки, набуває нових особливостей [1, с. 164]:

- 1) безперервність навчання та нерозривний зв'язок освіти з виробничою діяльністю людини (протягом всього періоду праці);
- 2) здатність творчого застосування накопичених знань, навичок;
- 3) розвиток інноваційної економіки обумовлює вимоги безперервного навчання та елементів творчості не лише окремих працівників, а й цілих колективів підприємств, фірм та організацій.

Важливим питанням є інвестиції і людський капітал, що мають ряд особливостей:

1. Віддача від інвестицій в людський капітал безпосередньо залежить від

терміну життя його носія (від тривалості працездатного періоду). Чим раніше робляться вкладення в людини, тим швидше вони починають давати віддачу.

2. Людський капітал не тільки схильний фізичному і моральному зносу, але і здатний накопичуватися і множитися.

3. У міру нагромадження людського капіталу його прибутковість підвищується до певної межі, обмеженого верхньою межею активної трудової діяльності (активного працездатного віку), а потім різко знижується.

4. Не всякі інвестиції в людини можуть бути призвані вкладеннями в людський капітал. Наприклад, витрати, пов'язані з кримінальною діяльністю, не є інвестиціями в людський капітал, оскільки суспільно недоцільні і шкідливі для суспільства.

5. Характер і види вкладень в людину обумовлені історичними, національними, культурними особливостями і традиціями.

6. У порівнянні з інвестиціями в інші різні форми капіталу інвестиції в людський капітал є найбільш вигідними як з точки зору окремої людини, так і з точки зору всього суспільства [2].

Також на сьогодні, залишається практично невирішеною, як на рівні міжнародних стандартів фінансової звітності, так і на рівні національної бухгалтерської методології, проблема облікового відображення витрат на професійний розвиток персоналу як інвестицій у формування людського капіталу працівників.

В науковому середовищі сформувався два підходи до обліку фінансових вкладень в людський капітал: інвестиційний та витратний [5]. До першої групи необхідно відносити ті витрати, від яких підприємство отримає економічний ефект в майбутньому (витрати на формування та розвиток людського капіталу). Друга група включає в себе витрати неінвестиційного характеру, тобто витрати, спрямовані на підтримку життєдіяльності працівників (оплата праці, соціальне забезпечення тощо).

Система вітчизняного бухгалтерського обліку, що передбачає витратний підхід до обліку інвестицій в людський капітал, ґрунтується на П(С)БО 26 «Виплати працівникам». Відповідно до облікового стандарту витрати на персонал включають поточні виплати працівникам, виплати при звільненні, виплати по закінченні трудової діяльності, виплати інструментами власного капіталу та інші довгострокові виплати працівникам [4].

Діюча методологія обліку через невизнання людського капіталу об'єктом накопичення інвестицій в них унеможливорює практичну реалізацію інвестиційної моделі обліку. Облік інвестицій в людський капітал зводиться до статистичного фіксування коштів, витрачених на підбір, професійну підготовку, навчання працівників тощо. Формування, використання та відтворення людського капіталу розцінюються виключно як поточні витрати та підлягають списанню для визначення фінансового результату звітного року.

Оскільки підприємство не є власником людського капіталу працівників, в якості об'єкта обліку необхідно розглядати права на використання людського капіталу працівників. Тому витрати, понесені підприємством на навчання, підготовку та підвищення кваліфікації працівників, необхідно капіталізувати з

наступним включенням до складу нематеріальних активів.

Для обліку людського капіталу працівників підприємства в межах синтетичного рахунку 12 «Нематеріальні активи» доцільно відкрити субрахунок 126 «Права на використання людського капіталу». Відповідно витрати на професійний розвиток працівника необхідно капіталізувати та в подальшому нараховувати амортизацію до встановленого строку експлуатації професійних знань. Ведення обліку прав на використання людського капіталу, відповідно до методики запропонованої Покиньючереди В.В., передбачає відкриття інших рахунків, пов'язаних із відображенням інформації про нараховану амортизацію прав на використання людського капіталу, формуванням людського капіталу тощо [3].

Реалізація зазначеного вище методичного підходу до відображення інвестицій в людський капітал в обліковій системі підприємства відповідатиме потребам сучасного розвитку підприємств та має забезпечувати користувачів достовірною управлінською інформацією, яка в свою чергу дозволить оцінити ефективність та доцільність фінансових вкладень в професійний розвиток персоналу.

Список використаних джерел:

1. Давидюк Т. В. Розвиток бухгалтерського обліку людського капіталу: теорія і методологія: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2011. 508 с.
2. Лазарева А.П. Особливості інвестицій в людський капітал URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2016/No3/38.pdf>.
3. Покиньючереди В. В. Інвестиції в людський капітал: проблеми облікового відображення. *Облік і фінанси*. 2018. № 2. С. 47-53.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. № 601. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>
5. Правдюк Н. Л., Покиньючереди В. В. Трудові ресурси підприємств: обліково-аналітичне забезпечення управління: монографія. Вінниця: ПП «ГД «Едельвейс і К», 2016. 248 с.
6. Schultz T. Human Capital: Policy Issues and Research Opportunities. In: Human Resources. Fiftieth Anniversary Colloquium VI. N.Y., 1975. P. 69.

Зборівець Ю.О.,

*студентка Львівського національного аграрного університету
Науковий керівник: **Малецька О.І.**, кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Дубляни*

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТА СУТНІСТЬ АУДИТУ В УКРАЇНІ

Поступовий перехід народного господарства України до ринкових відносин призвів до появи спільних підприємств, господарських товариств, бірж, комерційних банків, інвестиційних фондів тощо. Забезпечення гарантованих Конституцією прав володіти, користуватися та розпоряджатися приватною власністю, становлення громадського суспільства, економічною

основою якою вона є, обумовлює виникнення та посилює актуальність розвитку незалежного контролю. Однією із найважливіших його форм є аудит.

Законодавче закріплення аудиту в Україні відбулося у 1993 році та сформувало підставу для широкого розвитку аудиторського руху. В даному законі наведено загальні положення, визначено порядок сертифікації аудиторської діяльності; повноваження, порядок створення, регламентація діяльності Аудиторської палати України і Спілки аудиторів України; порядок проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг; права, обов'язки та відповідальність аудиторів і аудиторських фірм; обов'язки господарюючих суб'єктів при проведенні аудиту. У редакції цього закону від 14 вересня 2006 року № 140-V сказано, що цей закон вивчає правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і спрямований на створення незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації [1].

З урахуванням світового досвіду регулювання аудиторської діяльності в Україні створено чотирьох рівневу систему нормативного регулювання. Система правового регулювання аудиторської діяльності в Україні перебуває в стадії становлення й представлена п'ятьма рівнями [5] :

- Перший рівень: Закон України “Про аудиторську діяльність”;
- Другий рівень: Документи АПУ, що регулюють аудиторську діяльність в Україні;
- Третій рівень: Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг;
- Четвертий рівень: Нормативні документи міністерств, що встановлюють правила здійснення аудиту для конкретних галузей;
- П'ятий рівень: Внутрішньофірмові стандарти аудиту.

Аудит - перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно із вимогами користувачів.[4]

22 квітня 1993р.була створена Аудиторська палата України як незалежний самостійний орган, в компетенцію якого входить [5] :

- питання сертифікації і ліцензування (примітка - ліцензування на сучасному етапі відмінено) аудиторів і реєстрації суб'єктів аудиторської діяльності;
- затвердження програм підготовки аудиторів;
- затвердження норм і стандартів аудиту;
- контроль якості роботи аудиторів;
- рішення інших питань методологічного та організаційного характеру.

Економічна обумовленість аудиту пояснюється збільшеною потребою користувачів фінансової звітності в експертній оцінці її достовірності, оскільки її показники використовуються для ухвалення управлінських рішень. Всі ті, хто

бажав взаємодіяти з економічним суб'єктом, а також приймав участь в його діяльності, зацікавлення в отриманні достовірної інформації.

Користувачі фінансової звітності самостійно не можуть перевірити достовірність її показників у зв'язку з відсутністю доступу до відповідних відомосте, спеціальних знань тощо. Проте залежність наслідків ухвалених рішень від якості інформації, що використовується, може бути значною [4].

Всі ці передумови привели до виникнення суспільної потреби в послугах незалежних професіоналів, які б приміряли різні інтереси учасників ринку, висловлюючи свою незалежну думку відносно достовірності і об'єктивності обліково-економічної інформації, що відображає стан об'єктів підприємств у його фінансовій звітності.

Аудит відіграє визначальну роль у відстеженні процесів діяльності господарюючих суб'єктів. Від інших форм контролю аудит відрізняється насамперед системним підходом до їхньої діяльності. Важливе значення при цьому має зосередження уваги аудиторів на п'яти найважливіших елементах цієї діяльності – активах, зобов'язаннях, власному капіталі, доходах та витратах господарюючих суб'єктів незалежно від їхньої галузі, форми власності, прибуткової чи неприбуткової спрямованості та ін. Відтак аудиторські перевірки мають не лише з'ясувати достовірність фінансової звітності, а завдяки дотриманню принципу превалювання сутності над формою покликані проникати у глибинну логіку відстежуваних економічних явищ і процесів, обґрунтовувати ефективні прогностичні рішення.

Держава, як один із користувачів фінансової звітності, не може прямо регулювати через свої виконавчі органи аудиторську діяльність, інакше буде втрачено незалежність аудиторського контролю. Отже, аудиторська діяльність є саморегулюючою. Це означає, що держава встановлює лише вимогу здійснення аудиту, а методику його проведення визначають професійні організації. Закон визначає правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і спрямований на створення системи незалежного фінансового контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації.

При організації та проведенні аудиторської діяльності аудитори можуть працювати індивідуально або в складі аудиторської фірми. При створенні фірми аудитори можуть об'єднуватися за участю в них виконавців згідно з організаційними підрозділами.

Процес надання аудитором професійних послуг базується на поєднанні потреб трьох сторін, що складають певний трикутник потреб ”, одночасне задоволення яких виступає одним із показників якості роботи справжнього професіонала:

- аудитора (аудиторської фірми);
- відповідальної або аудіованої особи;
- користувачів фінансової звітності.

Об'єктом аудиту в Україні вважають фінансову звітність: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до фінансових звітів та елементи облікової політики фінансової

звітності суб'єкта господарювання. В ході перевірки аудитор встановлює: чи усі активи і пасиви відображені у балансі; чи усі документи використані у звітах; наскільки фактична методика оцінки майна відхиляється від прийнятої в обліковій політиці підприємства. Предметом саме аудиту фінансової звітності вважаються показники фінансової звітності щодо їх достовірності [3].

Кожна наука, в тому числі і аудит, використовує свої методи дослідження. Так метод аудиторського контролю у здійсненні своїх функцій характеризується використанням загальнонаукових і власних методичних прийомів контролю. Загальнонаукові методичні прийоми дослідження ґрунтуються на методах філософії. Як Вам відомо, ці методичні прийоми включають аналіз, синтез, індукцію, аналогію, моделювання, абстрагування, конкретизацію, системний аналіз, функціонально-вартісний аналіз. Власні методичні прийоми аудиторського контролю - це специфічні прийоми, вироблені практикою на основі досягнень економічної науки.

Аудит не може гарантувати, що фінансова звітність достовірна на 100%, йому властивий перелік обмежень обумовлений тим, що: застосовуються вибіркові методи і тестування; будь-які системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю є недосконалими (а, отже, не можуть гарантувати відсутність змови); більша частина аудиторських доказів лише надає доводи на підтвердження певного висновку, а не носить вичерпного характеру.

Згідно статті 362 Господарського кодексу України, аудиторською діяльністю називається діяльність громадян та організацій, предметом якої є здійснення аудиту, організаційне і методологічне забезпечення аудиту та надання інших аудиторських послуг [2].

Регламентація аудиторської діяльності здійснюється за допомогою значного спектра нормативно-правових актів, серед яких кодекси, закони, стандарти, інструкції, положення тощо. На підставі комплексного аналізу законодавчої бази аудиту можна виділити такі рівні нормативного регулювання аудиту в Україні:

- Конституція України;
- кодекси України (Господарський кодекс, Цивільний кодекс, Кримінальний кодекс тощо);
- закони України ("Про аудиторську діяльність", "Про контрольно-ревізійну службу в Україні", "Про державну податкову службу в Україні", "Про судову експертизу", "Про Рахункову палату" тощо);

Отже, аудиторська діяльність в Україні здійснюється на основі взаємних добровільних домовленостей між аудитором і підприємством-клієнтом, тобто функціонує принцип добровільності вибору: як підприємство, так і аудитор має право вибору. Підприємства можуть отримати інформацію про існуючі аудиторські фірми в Україні із спеціального Реєстру суб'єктів аудиторської діяльності, який складає аудиторська палата України.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про аудиторську діяльність". URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>
2. Господарський кодекс України. URL:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

3. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту: Навч. посіб., 3-є вид. К.: Каравела, 2006. 560 с.
4. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Основи аудиту: Навч. Посіб., 3-є вид. К.: Каравела, 2006. 312 с.
5. Петренко С.М., Пальцун І.М. Аудит: теорія і практика застосування міжнародних стандартів: Навч. посіб., 2-ге вид. Львів: Магнолія 2006, 2013. 520 с.

Іваськова М.Ю.,

студентка Подільського спеціального

навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Слободян В.Д., кандидат економічних наук, доцент,

Україна, м. Кам'янець-подільський

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ЩОДО ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Облікова політика підприємства – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовує підприємство для складання фінансової звітності. Одним із складових облікової політики є оборотні активи. В визначені облікової політики розглядають, такі оборотні активи, як запаси та дебіторська заборгованість.

Методи, принципи та процедури обліку запасів та дебіторської заборгованості встановлені відповідними Положеннями обліку – П(С)БО 9 «Запаси» та П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

Запаси – це активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.[1, с.90]

Для обліку запасів в обліковій політиці встановлюється такі методи:

1. Метод оцінки вибуття запасів. Вибір методу оцінки вибуття запасів залежить від виду діяльності підприємства, оскільки деякі методи можуть застосовуватися тільки підприємствами, які здійснюють певну діяльність, а також від стратегічних цілей підприємства щодо розміру прибутку. Тому кожне підприємство визначає свою облікову політику самостійно. Вибір того чи іншого методу залежить від стратегічних цілей підприємства. В умовах інфляції: метод ФІФО призводить до зменшення розміру запасів і збільшення розміру прибутку у порівнянні з методом середньозваженої собівартості. Цей метод повністю протилежний він призводить до метод середньозваженої собівартості призводить до зменшення розміру прибутку. До методів оцінки вибуття запасів на підприємствами окремих галузей, відносяться такі методи:

- метод нормативних витрат – застосовуватися на промислових підприємствах, де здійснюється калькулювання за встановленими

нормативами;

- метод ціни продажу – застосовуватися на підприємствах роздрібною торгівлі, де облік товарів ведеться із торговою націнкою;

- метод ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів – застосовуватися на підприємствах гуртової торгівлі, які здійснюють продаж «під замовлення» партій товару, а також підприємствами, на яких вартість запасів можна ідентифікувати.

2. Метод обліку транспортно-заготівельних витрат можуть бути такі варіанти:

- транспортно-заготівельні витрати узагальнюють на окремому субрахунку обліку запасів з подальшим віднесенням до вартості запасів, що вибули, застосовуючи розрахунок середнього відсотка;

- транспортно-заготівельні витрати списують до первісної вартості запасів, що надходять на підприємство.

Включення транспортно-заготівельних витрат до первісної вартості конкретних найменувань, груп, видів запасів при їх оприбуткуванні доцільно здійснювати у разі, якщо:

- можна достовірно визначити суми таких витрат, які безпосередньо відносяться до придбаних запасів;

- витрати на доставку запасів складають незначний розмір.

Якщо транспортно-заготівельні витрати пов'язані із доставкою кількох найменувань, груп, видів запасів, то їх сума може узагальнюватись за окремими групами запасів на окремому субрахунку.

Відповідно до П (с) БО 10 дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.[2, с.99].

Для дебіторської заборгованості в обліковій політиці встановлюється метод розрахунку резерву сумнівних боргів. А резерв сумнівних боргів нараховується такими методами:

- визначення величини резерву сумнівних боргів залежно від ступеня платоспроможності кожного окремого дебітора. Цей метод можуть застосовувати тільки ті підприємства, які мають незначну кількість дебіторів

- виходячи з розрахунку коефіцієнта сумнівності. Цей метод доцільно використовувати підприємством зі значною кількістю дебіторів, наприклад, на комунальних підприємствах.

За методом застосування коефіцієнта сумнівності величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.

Коефіцієнт сумнівності може розраховуватися такими способами:

- визначення питомої ваги без надійних боргів у чистому доході;

- класифікації дебіторської заборгованості за термінами непогашення;

- визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості у сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3–5 років. Визначена на основі класифікації дебіторської заборгованості величина сумнівних боргів на дату балансу становить залишок резерву сумнівних боргів на ту саму дату. Залишок резерву

сумнівних боргів на дату балансу не може бути більшим, ніж сума дебіторської заборгованості на ту саму дату.

На нашу думку основною проблемою цієї теми є те що, не зважаючи на наявність різних методів обліку оборотних активів, і гнучку нормативну правову базу – все таки важко встановлювати свою облікову політику щодо обраних активів для конкурентних умов. При цьому слід враховувати постійну зміну цих умов, а отже, і зміну облікової політики.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» // 33 положення (стандарт) бухгалтерського обліку. К.: КНТ, 2009. с.89-98.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» // 33 положення (стандарт) бухгалтерського обліку. К.: КНТ, 2009. С.89-98.

Калинюк Л.Б.,

студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

*Науковий керівник: Кушнір Л.А., кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Підприємства, які мають поточні рахунки в банках, здійснюють розрахунки за грошовими зобов'язаннями, що виникають у процесі господарських відносин, переважно в безготівковій формі. Водночас без готівкових грошових розрахунків їм не обійтися. Реалізація товарів (робіт, послуг) населенню, виплата заробітної плати, здійснення витрат на відрядження – усе це передбачає використання готівки.

Згідно з п.1.2 Положення № 637 під готівковими розрахунками слід розуміти платежі готівкою підприємств та фізичних осіб за реалізовану продукцію, а також за операціями, що безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна [1, 4].

Як бачимо, готівкові розрахунки передбачають розрахунки не лише за реалізовану продукцію, а й за позареалізаційними операціями. До позареалізаційних надходжень відносять надходження від таких операцій: погашення дебіторської заборгованості, заборгованості за позиками, безплатно отримані кошти, відшкодування матеріальної допомоги, внески до статутного капіталу, платежі за надане в лізинг майно, роялті, дохід від володіння корпоративними правами, повернення невикористаних підзвітних сум та інші надходження.

Слід зазначити, що підприємства, які відкрили поточні рахунки в установах банків також мають право застосовувати готівкові розрахунки між собою та з іншими підприємцями і фізичними особами як за рахунок коштів, одержаних з кас банків, так і за рахунок готівкової виручки з каси

підприємства.

При цьому готівкові розрахунки здійснюються через:

– реєстратори розрахункових операцій (РРО) або з використанням розрахункових квитанцій (РК);

– касу підприємства – з оформленням прибуткових касових ордерів;

– установи банків – шляхом унесення готівки на відповідні рахунки.

Більшість операцій з отримання готівкових грошових коштів у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг потребують застосування РРО чи РК.

Обсяг готівкових розрахунків для підприємств в Україні законодавчо обмежується. Сума готівкових розрахунків підприємства з іншою, іншими (кількість не обмежується) юридичною особою протягом одного дня не має перевищувати 10000 грн. Платежі понад установлену граничну суму проводяться виключно в безготівковій формі.

Важливо, що відповідальність за перевищення ліміту несе платник готівки, тобто суб'єкт підприємницької діяльності, який здійснює оплату готівковими коштами. При цьому суму перевищення ліміту розрахунково додають до фактичних залишків готівки в касі на кінець дня платника готівки одноразово в день здійснення цієї операції, з подальшим порівнянням одержаної розрахункової суми із затвердженим лімітом каси [1, 16].

Обмеження готівкових розрахунків не стосуються:

– розрахунків з фізичними особами;

– розрахунків з бюджетом та державними цільовими фондами;

– розрахунки за спожиту енергію;

– використання коштів, виданих на відрядження;

– не поширюється на добровільні пожертви та благодійну допомогу тощо.

Розрахунки готівкою через касу підприємства здійснюються із застосуванням прибуткових та видаткових касових ордерів, касових і товарних чеків, інших розрахункових документів, які підтверджують факт продажу товарів або надання послуг.

Згідно з чинним законодавством України підприємство має самостійно встановлювати ліміт залишку готівки в касі, тобто граничний розмір готівки, який може залишатися в касі підприємства на кінець робочого дня [1, 15]. При розрахунку ліміту каси підприємство повинно враховувати режим та специфіку роботи, віддаленість від банку, обсяг касових оборотів по всіх рахунках, тривалість операційного часу банку, наявність домовленості підприємства з банком про інкасацію.

Ліміт каси підприємство встановлює на підставі розрахунку середньоденного надходження готівки до каси або її середньоденної видачі з каси за рішенням керівника підприємства. При цьому підприємства торгівлі, громадського харчування та послуг установлюють ліміт каси на підставі розрахунку середньоденного надходження готівки в касу. В основу розрахунку такого показника включаються обсяги готівки, що є сумою фактично одержаних готівкових коштів від реалізації продукції і позареалізаційних надходжень, до складу яких відносяться і внески готівкою до статутного

капіталу.

Іншим підприємствам дано право вибору методу розрахунку розміру ліміту: відповідно до розрахунку середньоденного надходження готівки до каси або її середньоденної видачі з каси [2, 52]. Для розрахунку ліміту каси за середньоденним показником видачі готівки з каси приймаються виплати готівкою на різні потреби, а також на відрядження (крім виплат, пов'язаних з оплатою праці, пенсій, стипендій, дивідендів).

Особливості розрахунку і встановлення ліміту каси розглянуто в таблиці 1.

Якщо ліміт каси визначається	Розрахунок ліміту каси	
	Строк здавання готівкової виручки підприємством	Розмір ліміту
За середньоденними надходженнями до каси	Для підприємств, що здають готівку до банку щодня (у день її надходження до каси)	Ліміт встановлюється в розмірі, необхідному для забезпечення роботи підприємства на початок робочого дня (за будь-які три місяця поспіль з дванадцяти місяців, які передують місяцю, в якому встановлюють ліміт каси)
	Для підприємств, які розташовані в населених пунктах, де немає банків та яким у зв'язку з цим встановлено строк здавання виручки не рідше ніж 1 раз на 5 робочих днів	Ліміт каси встановлюється в розмірах, що залежать від установлених строків здавання готівкової виручки та її суми, але не більше 5-кратного розміру середньоденних надходжень готівки (за будь-які три місяця поспіль з дванадцяти місяців, які передують місяцю, в якому встановлюють ліміт каси)
За середньоденною видачею з каси	Ліміт каси встановлюється в розмірі, не більшому за розмір середньоденної видачі готівки (за будь-які три місяця поспіль з дванадцяти місяців, які передують місяцю, в якому встановлюють ліміт каси)	

За будь-якого методу розрахунку ліміту підприємства мають визначати суму надходжень (видатків) готівки за будь-які три місяця поспіль з дванадцяти місяців, які передують місяцю, в якому встановлюють ліміт каси.

За перевищення лімітів каси підприємства несуть відповідальність у вигляді штрафних санкцій (штраф становить двократний розмір сум виявленої понадлімітної готівки за кожен день) [2, 54].

Таким чином, готівкова форма розрахунків має як позитивні, так і негативні сторони. Позитивним є те, що готівкові розрахунки забезпечують повну гарантію платежів, їх високу швидкість, а також неможливість виникнення дебіторської заборгованості. Одним з вагомих недоліків готівкової форми, слід вважати те, що розрахунки готівкою можуть застосовуватись в міжгосподарських взаємовідносинах, якщо це невеликі за сумою платежі.

Список використаних джерел:

1. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене НБУ від 15.12.2004 № 637. Податки та

- бухгалтерський облік. 2008. №1(157). С. 4-22
2. Самарченко О. Ліміт каси: розрахунки, нюанси, штрафи. Бухгалтерія. 2005. №34(657). С.51-54
  3. Валентинова Т. Каса і РРО. Все про бухгалтерський облік. 2018. №43. с. 27-28.

Кватирко С.В.,
студент коледжу технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
*Науковий керівник: **Мойсеєць Н.С.,** викладач-методист*

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ І ЗАМОВНИКАМИ

Сучасний стан економіки України характеризується інфляційними процесами, нестабільністю суспільних зв'язків та несприятливими для розвитку економіки чинниками. Нові умови господарювання вимагають вирішення цілого ряду проблемних питань, в тому числі й питань обліку дебіторської заборгованості.

Нестабільні ринкові відносини призвели до зниження рівня збуту продукції і її вчасну оплату покупцями. Кризовий стан економіки змушує підприємства надавати свою продукцію з умовою відстрочки оплати, що призводить до виникнення дебіторської заборгованості. Тому одним з першочергових завдань підприємства ефективного ведення обліку, внутрішнього контролю та управління.

Значну увагу варто приділити вибору форм розрахунків із покупцями та замовниками. Серед усіх форм безготівкових розрахунків найнадійнішою є акредитив. Він виставляється в банку постачальника і забезпечує своєчасність розрахунків за відвантаженою продукцією.

З метою надання якісної бухгалтерської інформації про заборгованість господарчого суб'єкта, користувачам для прийняття рішень пропонується така форма бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, при якій:

- якісний облік довгострокової дебіторської заборгованості, зумовлений наявністю єдиного підходу до реєстрації та обліку довгострокової дебіторської заборгованості в системі синтетичних рахунків;
- аналітичний облік ведеться за кожним видом довгострокової дебіторської заборгованості в розроблених відомостях аналітичного обліку;
- обов'язкове узагальнення та накопичування аналітичної інформації про довгострокову дебіторську заборгованість.

На сьогодні існує ряд проблем щодо обліку розрахунків з покупцями, а саме:

1. Недостатня визначеність методичних підходів щодо оцінки та класифікації дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

2. Складність отримання інформації про дебіторську заборгованість у вигляді та обсязі, достатньому для проведення аналізу розрахунків підприємства з покупцями.

3. Непристосованість та неефективність методів обрахунку резерву сумнівних боргів, відповідно до П(С)БО 10.

4. Недостатня налагодженість системи внутрішнього контролю дебіторської заборгованості на підприємствах.

5. Невизначеність форм рефінансування для ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Тому виникає необхідність у розробленні деяких заходів щодо вдосконалення обліку та аудиту розрахунків з покупцями, а саме дебіторської заборгованості.

При здійсненні фінансово-господарської діяльності у підприємств постійно виникає потреба в проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. Відвантажуючи виготовлену продукцію, підприємства не отримують оплату одразу, тобто кредитують покупця. Тому протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості. Специфічний характер завдань управління дебіторською заборгованістю знаходить відповідне відображення в організаційній системі, яка передбачає аналіз виробничо-фінансової діяльності підприємства, господарське планування, продаж і контроль за реалізацією продукції (робіт, послуг).

Управлінський облік дебіторської заборгованості також передбачає контроль за оборотністю коштів в розрахунках. Прискорення оборотності в динаміці розглядається як позитивна тенденція.

Отже, управління дебіторською заборгованістю передбачає визначення наступних основних моментів.

Особлива увага при управлінні дебіторською заборгованістю на підприємстві приділяється:

- 1) аналіз інформації про покупців та інших дебіторів підприємства;
- 2) проведення моніторингу заборгованості покупців та інших дебіторів за відвантаженою продукцію, виконані роботи, надані послуги;
- 3) контроль за заборгованістю, строк оплати по якій ще не настав, а також заборгованістю, не сплаченою в строк;
- 4) проведення розрахунку прогностичного розміру резерву сумнівних боргів.

Розглядаючи сучасний підхід до класифікації дебіторської заборгованості можна виявити низку проблем. Класифікація згідно з П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", а саме поділ дебіторської заборгованості на поточну та довгострокову не є точним та охарактеризовує даний актив лише частково. Необхідно розробити методику класифікації дебіторської заборгованості, яка дала б можливість здійснювати порівняльний аналіз варіантів групування розрахунків з дебіторами за класифікаційними ознаками.

Формування такої методики слід проводити у такій послідовності: визначення мети, формулювання завдань, конкретизування користувачів

інформації, вибір ознаки класифікації, визначення пріоритетних принципів, надання переліку можливих типів класифікації, вибір оптимального типу, і відповідно групування дебіторської заборгованості за обраним типом.

З розвитком науки і техніки зростає можливість механізувати й автоматизувати обробку бухгалтерської інформації. Для цього в усіх регіонах України створено спеціальні обчислювальні центри. Однак обробка на них облікової інформації має ряд істотних недоліків, які недолики усуваються при децентралізації обробки бухгалтерської інформації та створенні автоматизованих робочих місць (АРМ) бухгалтера за допомогою персональних комп'ютерів (ПК). АРМ - це професійно орієнтований комплекс технічних, інформаційних і програмних засобів, призначених для автоматизації функцій спеціаліста, що виконуються на його робочому місці

Важливий напрям розвитку вітчизняного обліку полягає в теоретичній розробці і наступному поетапному введенні концептуальних основ управлінського обліку. На сьогодні розробка потужної автоматизованої системи для підприємств та чіткої структури управлінського обліку є однією з умов їх виживання.

Економічна ситуація на підприємствах України вимагає від суб'єктів господарської діяльності своєчасного прийняття ефективних управлінських рішень. Зробити це неможливо без достовірної, належним чином обробленої та підготовленої для управління інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства. Інструментом для одержання такої інформації виступає система бухгалтерського обліку.

Саме облік надає керівництву підприємства оперативну, достовірну, повну, правдиву інформацію про діяльність підприємства. Ефективне досягнення цієї мети можливе при автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві.

Підсумовуючи результати дослідження, можна зазначити, що на сьогодні існує певна недосконалість ведення обліку дебіторської заборгованості. Першочерговими завданнями подальших досліджень у даному напрямі є внесення змін до П(С)БО 10 з огляду на суперечливість сутності та невизначеність класифікації дебіторської заборгованості, неврегульованість методів формування резерву сумнівної заборгованості. Вітчизняні підприємства потребують побудови ефективного механізму внутрішнього контролю дебіторської заборгованості з метою попередження виникнення нової.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 627.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студ. спец. «Облік і аудит» вищих навч. закл.; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. [7 вид., доп. і перероб.]. Житомир: ЖІТІ, 2009. 832 с.
3. Коблянська О.І. Методологічні аспекти обліку та аудиту дебіторської заборгованості. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2009. № 77–78. С. 28.

Кудрик О.В.,
студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: Слободян В.Д., кандидат економічних наук, доцент,
викладач
Україна, м. Кам'янець Подільський

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Історія дослідження категорії “основні засоби” починається з наукових праць А.Сміта, який вперше розподілив капітал на основний та оборотний. До складу основних засобів обов’язково мають належати матеріально-речові цінності, які використовують у виробничій сфері та впливають прямо чи опосередковано на отримання економічних вигід [1, с.94].

Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби»:

Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких перевищує один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік).

Основні засоби є матеріальною основою виробництва, вони характеризують технічний стан підприємства та його економічний розвиток, виступають одним із головних технічних ресурсів господарської діяльності підприємства. Їх використання потребує організації нагляду та контролю за наявністю й збереженням з моменту придбання до вибуття.

Рахунок 10 «Основні засоби» має такі субрахунки як:

- 100 «Інвестиційна нерухомість»;
- 101 «Земельні ділянки»;
- 102 «Капітальні витрати на поліпшення земель»;
- 103 «Будинки та споруди»;
- 104 «Машини та обладнання»;
- 105 «Транспортні засоби»;
- 106 «Інструменти, прилади та інвентар»;
- 107 «Тварини»;
- 108 «Багаторічні насадження»;
- 109 «Інші основні засоби».

Рахунок 11 «Інші необоротні матеріальні активи» має такі субрахунки як:

- 111 «Бібліотечні фонди»;
- 112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи»;
- 113 «Тимчасові (нетитульні) споруди»;
- 114 «Природні ресурси»;
- 115 «Інвентарна тара»;
- 116 «Предмети прокату»;
- 117 «Інші необоротні активи».

Вивчення та аналіз нормативних документів, якими користуються державні підприємства галузі культури при здійсненні операцій з основними засобами, дало змогу зробити такі висновки:

- нормативна база є застарілою;
- відсутні в достатній кількості підзаконні нормативні акти, що забезпечують впровадження у практику вимог чинного законодавства;
- немає офіційної статистичної інформації щодо стану основних засобів у галузі культури. Починаючи з 2002 р. загальна статистична інформація щодо стану основних засобів у галузі культури в цілому по країні відсутня, що пов'язано з введенням в дію класифікації видів економічної діяльності (КВЕД);
- відсутні галузеві інструкції, методичні рекомендації.

Досліджуючи інформацію в ДП «Бродівському лісовому господарстві», Львівської області відмічаємо, що підприємство дотримується в своїй діяльності вимог нормативних документів стосовно обліку основних засобів.

Список використаних джерел:

1. Жук В.В. Наукове обґрунтування ефективного методу нарахування амортизації для підприємств та організацій галузі культури. Фінанси, облік і аудит: Збірник наукових праць. К.: КНЕУ. 2004. Вип.3. С. 162–169.
2. Жук В.В. Облік бюджетних трансфертів підприємствами галузі культури. Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип.10 (53). К., 2005. С.116–121.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 92 від 27.02.2000 р. (zareєстровано в Міністерстві юстиції України № 288/4509 від 18.05.2000 р.). Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку: нормативна база. Нова редакція. Х.: Курсор, 2008. 318 с.

Лаговець М.А.,

студентка коледжу технологій, бізнесу та права

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: Денисюк Н.В., викладач облікових дисциплін вищої

кваліфікаційної категорії, старший викладач

Україна, м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЗА КОРДОНОМ

Оплата праці (заробітна плата) — грошовий вираз вартості і ціни робочої сили, який виступає у формі будь-якого заробітку, виплаченого власником підприємства працівникові за виконану роботу.

Одним із негативних чинників соціально-економічного розвитку в Україні є низький рівень оплати праці. Він руйнує процеси економічного зростання в країні, яке спостерігається в останні роки, знижує якість робочої сили, зменшує трудовий потенціал, спричиняє розвиток тіньових процесів та

відплив талановитих працівників за кордон. Низька заробітна плата не сприяє зростанню продуктивності та ефективності праці, обмежує розвиток творчої інтелектуальної праці, веде до деградації економіки, спаду інвестиційної активності. Формування в Україні ринкової системи, створення економіки нового типу та забезпечення на цій основі підвищення рівня життя населення вимагають здійснення низки заходів з боку держави щодо системного реформування оплати праці на всіх рівнях економіки. Ігнорування важливості оптимального відтворення вартості робочої сили та відсутність ефективного стимулюючого механізму зумовили погіршення соціально-економічного стану основної частки населення.

На жаль, Україна входить до першої десятки країн-донорів міжнародних мігрантів у світі. За різними оцінками, кількість трудових мігрантів сягає 4 млн осіб. При цьому, одночасно за межами країни можуть перебувати приблизно 2,6-2,7 млн осіб.

Формування міжнародних систем оплати праці базується на укладанні колективних договорів та тарифних угод. Єдиного механізму регулювання оплати праці не існує. У країнах із розвинутою ринковою економікою широко застосовуються найрізноманітніші системи матеріального заохочення працівників і їх стимулювання щодо підвищення результативності праці.

Цікавою для економіки України є система оплати праці, розроблена металургійною компанією "Ньюкор", що включає спеціальні програми стимулювання персоналу, участь у прибутках й активне залучення працівників у вирішенні питань щодо організації матеріального стимулювання. Робітники на заводі "Ньюкор" одержують бонуси, що розраховуються в залежності від виробленої ними кількості тонн сталі, з дотриманням стандартів якості. Базова заробітна плата при цьому становить половину стандартної оплати праці, що встановлюється за допомогою угоди між роботодавцем і профспілками. При цьому робітники, що спізнюються на роботу, втрачають свій денний бонус, які спізнилися більше ніж на 30 хв, втрачають тижневий бонус. Менеджери середньої ланки одержують бонуси, що розраховуються відповідно до підсумків року з обліком прибутку на основний капітал, менеджери вищої ланки — прибутку на акції компанії. У період спаду прибутковості підприємства робітники можуть одержувати ті самі суми залежно від обсягу випуску продукції, а от менеджери, як правило, одержують набагато менше. Наприкінці року компанія розподіляє 10 % доходу, до виплати податків, між усіма працівниками, за винятком керівників вищої ланки, які одержують грошові виплати, що не входять у ці 10 %, і акції компанії. Таким чином, відповідно до такої системи матеріального стимулювання персоналу, працівники зацікавлені як у підвищенні кінцевих результатах власної діяльності, так і у діяльності компанії в цілому. Однак, незважаючи на те, що досвід компанії "Ньюкор" найбільше підходить до умов України, в яких починають використовуватися системи матеріального стимулювання, тим, хто визначає результативність праці і розмір винагороди за допомогою бонусів при впровадженні цієї системи у зв'язку з низьким рівнем організації виробничого процесу на вітчизняних підприємствах, необхідно внести деякі поправки,

пов'язані з переглядом низки норм преміювання. Так, наприклад, через велику частку внутрішньо змінних витрат — увести систему преміювання за їх зниження. Деякі американські компанії з метою скорочення витрат на виробництво використовують "пакет" пільг на суму, визначену адміністрацією. Вибір пільг здійснюється один раз на рік і не може бути переглянутий до закінчення терміну, за винятком випадків, передбачених контрактом. Працівникам розсилаються контрольні листи, в яких перераховано пільги, зазначено розміри відрахувань і наводиться підсумкова сума. Кожен працівник підприємства вибирає найбільш вигідні для себе, підписує контрольний лист і пересилає його адміністрації. Таким чином, американські компанії використовують систему матеріального стимулювання, основу якої становить стимулювання персоналу з прибутку, розмір якого становить більш 50 % від основної частини заробітної плати і варіює залежно від фінансово-господарської діяльності підприємства. Це дає змогу зацікавити працівників у результатах діяльності підприємства і значно підвищити їх трудові показники. Така особливість американської системи матеріального стимулювання може бути застосована на українських підприємствах, на яких розмір премій з прибутку не відображає результати фінансово-господарської діяльності підприємства [2].

На підприємствах Японії розмір заробітної плати визначається за чотирма показниками: віком, стажем, професійним розрядом і результативністю праці. Вік і стаж є базою для традиційної особистої ставки, а професійний розряд і результативність праці — розміром трудової тарифної ставки, названою "ставкою за кваліфікацію". Відповідно до думки багатьох ведучих японських економістів, введення в тарифну систему результативності праці має велике значення, оскільки на основі отриманої оцінки за рік працівник може бути переміщений на кілька порядків (1—3) у тарифній сітці, що надасть можливість кожному працівникові в межах своєї кваліфікації безпосередньо і самостійно впливати на розмір свого заробітку. Таким чином, використання трудової ставки виключає можливість автоматичного зростання заробітної плати без обліку таких факторів, як підвищення рівня кваліфікації і трудовий внесок працівника, підсилюючи тим самим у них стимулювання до праці, що прямо залежить від результативності їх праці і має місце на українських підприємствах. Незважаючи на те, що багато компаній відійшли від системи одвічного наймання, що була відмітною рисою оплати праці Японії, в деяких компаніях така система збереглася. За такою системою оплата праці працівника включає місячну зарплату, премії, що виплачуються два рази на рік, й одноразову допомогу при виході на пенсію. Місячна зарплата включає місячний оклад, премії і надбавки, оплату за понаднормові години. Майже на 70 % японських підприємств премії виплачуються у виді бонусів, розмір яких, як правило, прямо не пов'язаний з розміром особистого трудового внеску працівника. Така система використовується і на українських підприємствах, але поки що не набула значного поширення.

Ефективність застосування системи матеріального стимулювання персоналу в Австралії була досягнута завдяки впровадженню нових форм і

систем заробітної плати. Структура загальної моделі оплати праці включає:

- основну заробітну плату (оклад);
- змінну частину, що включає додаткову винагороду у вигляді бонусу, відрядну оплату, оплату за понаднормовий час і надбавки;
- забезпечення на старості;
- асигнування на відпустку, страхування, особистий транспорт і житло.

Зростання заробітної плати на підприємствах Австрії залежить від трьох основних факторів: продуктивності праці, стажу роботи і віку працівника, що характерно і для українських підприємств [2].

У Німеччині рівень оплати праці визначається за участю держави, профспілок і представників підприємств. Тарифні ставки працівників та посадові оклади службовців розглядаються у Німеччині як мінімально гарантована винагорода за працю конкретної якості й кількості. Заробітна плата персоналу на підприємствах країни залежить від продуктивності та ступеня складності праці, кваліфікації працівника. За зростання продуктивності й індивідуальні досягнення співробітникам виплачуються бонуси [1].

Більшість підприємств Німеччини традиційно мають великі соціальні програми для найманих працівників. Загалом вони гармонійно доповнюють державну систему соціального забезпечення. Наприклад, на фірмі «BASF» за рахунок великої мережі об'єктів соціальної інфраструктури персоналу надається медичне страхування, харчування, можливість відвідувати курси за інтересами, бібліотеки, заняття спортом, відбуваються екскурсії та різноманітні культурні програми, виставки [1].

Розрахунок заробітної плати в Польщі. Суму внесків, які вираховуються з зарплати брутто, теоретично платить працівник. Однак роботодавець зобов'язаний самостійно розраховувати всі внески і оплачувати їх в ZUS і US.

Основою для розрахунку розміру внесків при роботі на підставі трудового договору (umowa o pracę) є зарплата брутто (нарахована зарплата).

З цієї зарплати потрібно заплатити наступні внески: пенсійне страхування – 9,76 % від зарплати брутто; рентне (страхування на випадок пенсії по інвалідності) – 1,5% від зарплати брутто; страхування на лікарняний – 2,45% від зарплати брутто; медичне страхування – 9% від зарплати брутто з вирахуванням внеску на соціальне страхування; податок на дохід фізичної особи – 18% від зарплати брутто з вирахуванням сум, що зменшують податок [4].

Внески, які платить працедавець за кожного працівника: пенсійне страхування – 9,76 % від зарплати брутто; страхування від нещасних випадків – 1,8% від зарплати брутто; рентне страхування (на випадок пенсії по інвалідності) – 6,5% від зарплати брутто; страховий внесок у Фонд зайнятості (FP) – 2,45% від зарплати брутто; страховий внесок у Фонд гарантування винагород працівникам (FGŚP) – 0,1% від зарплати брутто [4].

На підприємствах різних сфер економічної діяльності розвинених країн світу широко практикується індивідуальний підхід до оплати праці, який забезпечується як за допомогою диференціації тарифних ставок, посадових окладів, так і за допомогою інших складових винагороди за працю (премій,

надбавок, доплат тощо). Для України скопіювати повністю будь-яку модель неможливо. Бо таке впровадження залежить не лише від бажання керівництва, а й від економічної ситуації в країні, фінансових можливостей підприємства, менталітету тощо.

Список використаних джерел:

1. Формула заробітної плати за кордоном URL: <https://info.uz.ua/analitika/zalozhnikh-vivchayut-zarubizhniy-dosvid-oplati-pratsi>
2. Особливості оплати праці на зарубіжних підприємствах URL: https://pidruchniki.com/16850303/ekonomika/osoblivosti_oplati_pratsi_zarubizhniy_pidpriyemstvah
3. Усе про роботу за кордоном: лайфак для тих, хто збирається до Польщі URL: <https://cheline.com.ua/news/society/use-pro-robotu-za-kordonom-lajfak-dlya-tih-hto-zbirayetsya-do-polshhi-151720>
4. Надбавки до зарплати та інші додаткові грошові виплати на роботі в Польщі URL: <http://vsetutpl.com/nadbavky-do-zarplaty-ta-inshi-dodatkovy-groshovi-vyplaty-na-roboti-v-polschi>

Лиса І.В.,
студентка Коледж технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Денисюк Н.В., спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
старший викладач
Україна, м. Луцьк

КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ, АСПЕКТИ ЇЇ ОБЛІКУ

Питання заборгованості підприємств на сучасному етапі розвитку ринкових відносин займає важливу роль. У процесі діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо. У зв'язку із цим у нього виникає дебіторська заборгованість. Несвоєчасна сплата за товари та послуги призводить до погіршення фінансового стану підприємства. Кошти, які тимчасово знаходяться за межами підприємства, працюють на стороні, знецінюються і при простроченні можуть не повернутися в господарство. Тому у бухгалтерському обліку підприємств, обліку розрахунків з дебіторами приділяється багато уваги. Від оперативності й правильності поданої інформації про стан заборгованості залежить своєчасність вжиття заходів щодо її погашення. Дебіторську заборгованість доцільно класифікувати за певними ознаками, адже це важливо для отримання обґрунтованих висновків після проведеного фінансового аналізу.

Дебіторську заборгованість відповідно до П(С)БО 10 залежно від платоспроможності дебіторів поділяють на сумнівну та безнадійну, проте науковці класифікують цю заборгованість і за наявністю інших ознак: очікуваним терміном погашення, способом виникнення, забезпеченістю,

формою погашення за контрагентами та за реальним терміном погашення.

Залежно від терміну погашення дебіторську заборгованість у балансі поділяють на довгострокову і короткострокову. Короткострокова – коли надходження платежів очікується в термін до 12 місяців з моменту виникнення боргу та довгострокова – виконання зобов'язань займе більше року. Думка фахівців про розподіл дебіторської заборгованості на довгострокову та короткострокову не є однозначною. З точки зору одних цей поділ є важливим інструментом фінансового аналізу, з точки зору інших – є умовним і не має великого значення.

Також дебіторську заборгованість доцільно класифікувати за реальним терміном погашення на термінову (не порушує своїх зобов'язань, так як крайній термін їх виконання не настав), прострочену (дебітор порушує взяті на себе зобов'язання) і відстрочену, що в обліку знаходить відображення на відповідних аналітичних рахунках.

За ступенем забезпечення виділяється дебіторська заборгованість забезпечена і не забезпечена різними способами, передбаченими законодавством і договором (застава, поручительство, банківська гарантія і т. д.). Дана група важлива і з юридичної точки зору при стягненні заборгованості з дебіторів. Також дебіторська заборгованість класифікується за формою погашення: монетарна та немонетарна та за контрагентами (заборгованість вітчизняних дебіторів та заборгованість іноземних дебіторів). Ще класифікують за способом виникнення на товарну та іншу; та за контрагентами на вітчизняну та іноземну.

За національними стандартами бухгалтерського обліку (П(С)БО 10 дебіторська заборгованість відображається у формі 1 «Баланс» та формі 5 «Примітки до річної фінансової звітності». У Балансі «Звіт про фінансовий стан» дебіторська заборгованість відображається за чистою реалізаційною вартістю. Облік дебіторської заборгованості ведеться на рахунках 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та 37 «Розрахунки з різними дебіторами».

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги виникає при відвантаженні продукції, товарів, робіт, послуг за умови розрахунку з майбутніми покупцями. Відвантаження товарів, робіт, послуг покупцям відображається записом ДТ36 Кт70. Нараховане ПДВ – Дт70 Кт64; Списана собівартість реалізованих товарів відображається на рахунках обліку таким чином Дт90 Кт28. Отримання коштів на поточний рахунок в погашення дебіторської заборгованості відображається записом Дт31 Кт36.

При попередній оплаті покупця на підприємстві відображають цю операцію таким чином:

Дт371 Кт30,31 – сплачено постачальнику аванс за товари, послуги;

Дт20, 22, 28 Кт63- отримано від постачальника товари, роботи, послуги;

Дт64 Кт631 – відображено податковий кредит з ПДВ;

Дт631 Кт371- проведено взаємозалік заборгованостей;

Облік дебіторської заборгованості на підприємстві потребує особливої

уваги, поступового вирішення проблем та розробки індивідуального підходу до дебіторів підприємства. Важливим є заздалегідь передбачити та не допустити надмірного зростання дебіторської заборгованості тому, що саме ефективне управління дебіторською заборгованістю відноситься до необхідних умов успішної діяльності підприємства, оскільки воно створює передумови для швидкого зростання бізнесу і збільшення фінансових можливостей підприємства.

Отже, правильна класифікація дебіторської заборгованості буде сприяти покращенню діагностики заборгованості підприємства, орієнтуючись на більш глибоке дослідження та причини її виявлення, з іншого боку, стає орієнтованою на підвищення ефективності управління боргами підприємства.

Список використаних джерел:

1. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. Фінанси України. 2003. № 12. С. 24-36.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість": Наказ МФУ від 30.11.2000 р., № 304. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.
3. Должанський А.М., Когутич А.М. Теоретичні аспекти та класифікація дебіторської заборгованості. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.2. 225 с.

*Мартинюк М.О.,
студентка коледжу технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Денисюк Н.В., викладач вищої
кваліфікаційної категорії, старший викладач
Україна, м. Луцьк*

ПОРІВНЯННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ У ВІТЧИЗНЯНИХ ТА МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТАХ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Запаси є найбільш важливою та значною частиною активів підприємства, вони займають особливе місце у складі його майна, а тому правильна організація обліку запасів є важливою передумовою раціонального їх використання. Запаси відносяться до складу оборотних активів, тому що можуть бути перетворені на грошові кошти протягом року або одного операційного циклу.

Порядок обліку виробничих запасів у зарубіжних країнах регламентує міжнародний стандарт №2 "Оцінка та відображення матеріально-виробничих запасів у контексті формування фактичної собівартості", який введений у дію з 1 січня 1976 р. Стандарт визначає поняття собівартості (початкової вартості) і методи оцінки.

Порядок обліку запасів, в Україні регулює Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси". Згідно з ним запаси - це активи, які утримує підприємство для подальшого продажу за умови звичайної господарської діяльності, що перебувають у процесі виробництва з метою подальшого

продажу продукту виробництва, або утримує для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління виробництвом. обничих запасів в Україні

Порівняння сутності визначення запасів

Запаси – це активи, які:	
Згідно з П(С)БО 9 «Запаси»	Згідно з МСБО 2 «Запаси»
1. Утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності	1. Утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу.
2. Перебувають у процесі виробництва для подальшого продажу продукту виробництва.	2. Перебувають у процесі виробництва для такого продажу або існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або під час надання послуг.
3. Утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством/установою.	

Національні стандарти бухгалтерського обліку розроблялися з урахуванням міжнародних, саме тому П(С)БО щодо обліку виробничих запасів має ряд спільних моментів з МСБО. Методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про виробничі запаси і розкриття інформації про них у фінансовій звітності підприємств, організацій та інших юридичних осіб всіх форм власності регламентуються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» (далі П(С)БО 9). Загальні правила ведення обліку виробничих запасів відображені в Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку 2 «Запаси» (далі МСБО 2). Хоча визначення терміну можна вважати подібним визначенню в національних стандартах, проте при порівнянні цих двох документів можна побачити суттєві відмінності.

Так, в частині первісної оцінки запасів за МСБО 9 «Запаси» та П(С) БО 9 «Запаси» положення дещо не збігаються. Поняття «первісної вартості» як такого в МСБО 2 «Запаси» відсутнє, проте має місце трактування поняття «витрати на придбання запасів», «витрати на переробку», «інші витрати». Первісна вартість придбання запасів, згідно з П(С)БО 9 «Запаси», залежить від джерела придбання: – придбані за плату; – виготовлені власними силами;

Характеристика П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси»

П(С)БО 9 «Запаси»	МСБО 2 «Запаси»
Сфера застосування	
Норми цього стандарту не розповсюджуються на : Незавершене виробництво, поточні біологічні активи та фінансові активи	Цей Стандарт застосовується до всіх запасів, за винятком: а) незавершеного виробництва б) фінансових інструментів в) біологічних активів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю та сільськогосподарською продукцією на місці збирання врожаю

Склад активів, які визначаються стандартами як запаси	
До складу запасів включаються: сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва	До складу запасів включаються : а) утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу; б) перебувають у процесі виробництва для такого продажу;
продукції, виконання робіт, надання послуг, розподілу, передачі, обслуговування виробництва й адміністративних потреб; незавершене виробництво; готова продукція; малоцінні та швидкозношувані предмети; товари	в) існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг.
Оцінка запасів при надходженні	
Первісною вартістю запасів, що придбані за плату, є собівартість запасів	Запаси оцінюють за меншою з таких двох величин: собівартість та чиста вартість реалізації.
Оцінка запасів при вибутті	
ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу.	Метод стандартних витрат Метод роздрібних цін
Оцінка запасів на дату балансу	
Запаси відображаються в бухгалтерському обліку і звітності за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації.	Чиста вартість реалізації
Розкриття інформації про запаси в примітках до фінансової звітності	
Балансова вартість запасів, переданих у переробку, на комісію, в заставу;	Сума будь-якого сторнування будь-якого часткового списання, визнану як зменшення суми запасів, яка визнана як витрати періоду

На основі дослідження національних та міжнародних стандартів, що регулюють бухгалтерський облік запасів підприємств різних галузей промисловості встановлено, що для повної гармонізації цих стандартів потребують уточнення питання деталізації інформації, яка розкривається у фінансових звітах про запаси. Доведено, що особливістю МСБО є те, що вони носять загальний характер і не виключають національних особливостей

бухгалтерського обліку країн, що їх використовують, тому розширюють варіативність визнання та оцінки об'єктів бухгалтерського обліку, а також направлені на надання більшої свободи при розкритті інформації про господарську діяльність, що ґрунтується на застосуванні професійного судження [5].

Отже, можемо зробити висновок, що на сьогоднішній день МСФЗ є ефективним засобом міжнародної інтеграції та частиною сталого економічного розвитку для України. Використання МСФЗ має суттєві переваги перед П(С)БО для більшості підприємств та користувачів їхньої фінансової звітності. А для швидкої та ефективної гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності з міжнародними стандартами необхідно розробити таку систему правових засад та методологічних підходів, які б давали змогу удосконалювати та модернізувати аспекти ведення бухгалтерського обліку та звітності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджений Наказом Міністерства фінансів України №246 від 20.10.1999 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси», затверджений Комітетом з міжнародних бухгалтерських стандартів від 01.01.2005 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_021.
3. Безверхий К.В. Особливості бухгалтерського обліку за національними та міжнародними стандартами: порівняльний аспект. Облік і фінанси. 2014. № 2. С. 8-13.
4. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів; під заг. ред. Ф.Ф.Бутинця. 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир: ПП "Рута", 2009. 912 с.
5. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 368 с.

Мельник К.С.,

*студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*

*Науковий керівник: Кушнір Л.А., кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

З нематеріальними активами завжди пов'язаний елемент невизначеності, неоднозначності і вони виступають об'єктом гострих дискусій серед науковців і практиків. Також, багато менеджерів ще не до кінця оцінюють значення того ефекту, який може отримати підприємство від використання нематеріальних активів. Ситуація ускладнюється тим, що на сьогодні нормативно-правова база щодо обліку і проведення операцій з нематеріальними активами знаходиться у стадії змін і удосконалення. На сьогоднішній день в Україні ще продовжується реформування облікового процесу, тому питання удосконалення обліку нематеріальних активів у подальшому потребують всебічного вивчення і узгодження з чинним законодавством.

В економічній літературі огляд нормативно правового забезпечення обліку нематеріальних активів наводиться фрагментарно і не знайшов систематизованого висвітлення. В спеціалізованій літературі вибірково описують деякі проблеми нормативно-правового забезпечення обліку нематеріальних активів, що не в повній мірі дає можливість охопити і оцінити діючу нормативну базу, визначити порядок обліку, амортизації різних груп нематеріальних активів. З метою удосконалення системи бухгалтерського обліку нематеріальних активів виникає необхідність систематизувати нормативно-законодавчу базу, проаналізувати зміст визначення «нематеріальний актив» в ретроспективному розрізі в нормативних документах різного рівня, а також розкрити деякі проблемні питання щодо їх обліку.

На сьогоднішній день, у зв'язку з виконанням положень Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» збільшилося коло підприємств і компаній, які зобов'язані вести облік та складати фінансову звітність за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (далі МСБО) та міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). МСБО та МСФЗ обов'язково повинні застосовувати: – підприємства, що становлять суспільний інтерес (великі підприємства; підприємства – емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до біржових торгів; банки, страховики, недержавні пенсійні фонди та інші фінустанови (крім малих та мікропідприємств); – публічні акціонерні товариства; – підприємства, які здійснюють діяльність з видобутку корисних копалин загальнодержавного значення. Інші підприємства, крім тих, що згадані вище, самостійно визначають доцільність застосування міжнародних стандартів для складання фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності. Підприємства, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними

стандартами, зобов'язані забезпечити ведення бухгалтерського обліку відповідно до облікової політики за міжнародними стандартами після подання першої фінансової звітності або консолідованої фінансової звітності за міжнародними стандартами.

Отже, нормативно-правове регулювання обліку НМА підприємств під час впровадження МСФЗ у вітчизняний облік потребує перегляду і уточнень. За своєю суттю НМА є унікальним видом активів і є низка складностей щодо їх термінології, визнання, ідентифікації, оцінки, обліку, амортизації, документування і відображення у фінансовій звітності.

Рівні законодавчого та нормативного регулювання бухгалтерського обліку у т. ч. нематеріальних активів включають зовнішні і внутрішні нормативні документи. Умовно можна виокремити шість рівнів регулювання (п'ять зовнішніх і один внутрішній). Перші п'ять рівнів включають такі зовнішні нормативні документи:

I. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності, міжнародні угоди (конвенції).

II. Кодекси та Закони України.

III. Укази й розпорядження Президента України, Постанови Кабінету міністрів України в сфері бухгалтерського обліку.

IV. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові документи з бухгалтерського обліку та фінансової звітності, які затверджуються Міністерством фінансів України. V. Інструкції, положення та методичні рекомендації Міністерства фінансів України та інших органів стосовно бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що розробляються на основі П(С)БО.

Шостий рівень включає такі внутрішні нормативні документи як:

VI. Рішення (накази, розпорядження), положення, інструкції, графіки щодо організації і ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Зовнішні і внутрішні нормативні документи щодо регулювання обліку нематеріальних активів узагальнено і схематично представлено на табл 1.

З переходом на МСФЗ проблемним є питання визнання внутрішньо генерованих НМА і відображення їх у фінансовій звітності. Дуже часто такі НМА не відповідають критеріям визнання, зазначених в МСБО 38. Внутрішньо генеровані бренди, заголовки, назви видань, переліки клієнтів та інші подібні за своєю сутністю об'єкти не слід визнавати як нематеріальні активи за МСФЗ.

Нормативні документи з регулювання обліку нематеріальних активів				
Зовнішні нормативні документи				Внутрішні нормативні документи
I Рівень 1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи». 2. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків. 3. Паризька Конвенція «Про охорону промислової власності»	II Рівень 1. Цивільний кодекс України. 2. Господарський кодекс України. 3. Податковий кодекс України. 4. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». 5. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» 6. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». 7. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки». 8. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». 9. Закон України «Про авторське право і суміжні права». 10. Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем»	III, IV Рівні 1. П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». 2. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». 3. П(С)БО 7 «Основні засоби». 4. П(С)БО 17 «Оренда»	V Рівень 1. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. 2. Інструкція про застосування Плану рахунків. 3. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. 4. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. 5. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів. 6. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства. 7. Методичні рекомендації про застосування регістрів бухгалтерського обліку. 8. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності.	VI Рівень 1. Наказ про облікову політику підприємства. 2. Положення про бухгалтерську службу. 3. Посадові інструкції щодо ведення обліку нематеріальних активів. 4. Графік документообігу. 5. Робочий план рахунків для обліку нематеріальних активів. 6. Наказ про проведення інвентаризації

*Табл.1 Нормативне забезпечення обліку нематеріальних активів
До внутрішніх документів, що регулюють ведення обліку і складання*

звітності віднесено: наказ про облікову політику підприємства; положення про бухгалтерську службу; посадові інструкції щодо ведення обліку нематеріальних активів; графік документообігу; робочий план рахунків для обліку нематеріальних активів; наказ про проведення інвентаризації.

Відповідно для облікової політики за МСБО 38 можна обрати найбільш доцільний механізм переоцінки НМА (індексний метод або згортання амортизації та балансової вартості активу). Згідно з параграфом 80 а) МСБО 38 індексний метод полягає в перерахуванні амортизації пропорційно до зміни валової балансової вартості активу так, що балансова вартість активу після переоцінки дорівнює його переоціненій вартості. Застосування індексного методу також розкрито в п. 21 П(С)БО 8. Також, згідно з параграфом 80 б) МСБО 38 можливе застосування механізму згортання амортизації та балансової вартості активу через вилучення амортизації з валової балансової вартості активу, а чисту суму перераховують до переоціненої вартості активу. Цей підхід не розкрито в П(С)БО 8, тому він не застосовується у вітчизняній практиці. Серія: Економіка, управління та адміністрування 82 Періодичність переоцінки необхідно проводити з такою регулярністю, щоб залишкова вартість НМА на звітну дату суттєво не відрізнялася від його справедливої вартості. У вітчизняному законодавстві склалася така ситуація, що нормативні документи одного і різних рівнів мають деякі розбіжності, або суперечать одне одному. Ця ситуація вкрай негативно впливає на проведення операцій з НМА і їх облік. У суперечливих трактуваннях нормативних документів необхідно діяти, як відзначає В. М. Пархоменко, таким чином: «якщо розпорядження двох нормативних актів одного рівня суперечать одне одному, то на практиці необхідно застосовувати розпорядження акту, виданого пізніше. Коли одне одному суперечать розпорядження конкретного нормативного документа, то при вирішенні проблеми необхідно з'ясувати яка із суперечних норм містить SZKOŁA GOSPODARKI (BYDGOSZCZ) (Польща) питання, а яка носить спеціальний характер».

Отже, трактування поняття «нематеріальний актив» в нормативно-правових документах змінювалося протягом 25 років і на сьогоднішній день визначається виключно у бухгалтерських стандартах і рекомендаціях, а також не суперечить міжнародним стандартам. Необхідно внести уточнення в методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, в частині виразу «незалежно від строку їх корисного використання (експлуатації)», або вилучити його з визначення НМА, тому що його можна розуміти двояко і він може вносити непорозуміння щодо визнання нематеріального активу. з переходом на МСФЗ внутрішньо генеровані НМА, що були відображені у фінансовій звітності, часто не відповідають критеріям визнання, зазначених в МСБО 38. Підприємства які вели облік внутрішньо генерованих НМА за П(С)БО і відобразили ці об'єкти обліку у балансі повинні припинити їх визнання через списання. Використання єдиного підходу до сутності і вживання термінів «товарні знаки», «знаки обслуговування», «торговельна марка» і «знаки для товарів і послуг» у вітчизняних і міжнародних нормативно-правових документах сприятиме спрощенню і

покращенню обліку цих активів. На відміну від Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», де облікова політика поширюється на ведення бухгалтерського обліку і складання та подання фінансової звітності, за МСБО 8 вона поширюється лише на складання та подання фінансової звітності. В Міжнародних стандартах не прописано необхідність складання окремого документа, в якому буде розкрита облікова політика суб'єкта господарювання, але складання наказу про облікову політику не суперечить їм. Переоцінка НМА за справедливою вартістю потребує встановлення абсолютно активного ринку для таких НМА.

Список використаних джерел:

1. Бриль І.В., Булеєв І.П. Формування та використання нематеріальних активів підприємств для підвищення їх капіталізації. URL: http://ier.donetsk.ua/uch_sovet/contents/09_04_2015/Bryl.pdf.
2. Задорожний З. Проблеми законодавчого регулювання бухгалтерського обліку в Україні. Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу ТНЕУ. Тернопіль, 2009. Вип. 4. С. 350–353.
3. Куцик П.О., Дрогобицький І.М., Плиса З.П., Скоп Х.І. Облікова концепція управління вартістю нематеріальних активів підприємства : монографія. Львів : Растр-7, 2016. 268 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи». Затверджено Наказом МФУ : станом на 18.10.1999 р. : № 242 Міністерство фінансів України База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.
5. Легенчук С.Ф. Нематеріальні активи та інтелектуальний капітал в бухгалтерському обліку підприємств: взаємозв'язок понять. Вісник ЖДТУ. Серія : Економічні науки. 2005. № 1 (31). С. 131–137.
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» Міжнародний документ : станом на 01.01.2012. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_050/page2.
7. Пархоменко В.М. Реформування бухгалтерського обліку в Україні: методологічне та нормативне забезпечення : автореф. дис. ... Спец. 08.06.04 Бух. Облік, Ін-т аграр. економіки УААН. К., 2002. 19 с.

*Павлишин Б.С.,
Студентка коледжу технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Денисюк Н.В., спеціаліст вищої категорії,
старший викладач
Україна, м. Луцьк*

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

В умовах фінансової кризи часто виникають ситуації, коли з тих або інших причин підприємство не може стягнути борги зі своїх контрагентів. Низька платоспроможність останніх викликає ріст значних обсягів дебіторської заборгованості, яка в свою чергу веде до погіршення фінансового стану підприємства, позбавляє його інвестиційної привабливості, а інколи призводить до банкрутства. Суб'єкти господарювання перш за все намагаються вирішити власні проблеми, перш ніж виконати фінансові зобов'язання по платежах перед партнерами. Подолати такий стан можна за умов впровадження на підприємствах ефективної системи управління фінансами і, зокрема, управління дебіторською заборгованістю. Звісно, товарні кредити відволікають кошти з обігу та уповільнюють розвиток, проте партнери, як правило, наполягають на можливості працювати з відстрочкою платежів, а втрачати налагоджені зв'язки не хотілося б.

Подолати такий економічно несприятливий стан можна за умов впровадження на підприємствах раціональної системи обліку та аудиту, аналізу дебіторської заборгованості, що є основою ефективного управління розрахунками підприємства.

В багатьох випадках на підприємствах не встановлена відповідальність конкретних осіб за дотриманням розрахункової дисципліни.

Для обліку розрахунків з різними дебіторами передбачено рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами». На цьому рахунку ведеться облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, нарахованими доходами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями.

Рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами» має такі субрахунки:

- 371 «Розрахунки за виданими авансами»;
- 372 «Розрахунки з підзвітними особами»;
- 373 «Розрахунки за нарахованими доходами»;
- 374 «Розрахунки за претензіями»;
- 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» ;
- 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок»;
- 377 «Розрахунки з іншими дебіторами»;
- 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами»;
- 379 «Розрахунки за операціями з деривативам».

За дебетом рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом - її погашення чи списання.

На субрахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» ведеться облік авансів, наданих іншим підприємствам.

У ряді випадків підприємства під поставку матеріальних цінностей або під виконання робіт (послуг), а також при оплаті продукції і робіт, прийнятих від замовників за частковою готовністю, можуть видавати аванси.

Аналітичний облік за рахунком 371 «Розрахунки за авансами виданими» ведеться в розрізі окремих одержувачів грошових коштів у вигляді авансових

На субрахунку 372 «Розрахунки з підзвітними особами» ведеться облік розрахунків з підзвітними особами. Сальдо субрахунку може бути як дебетовим, так і кредитовим. Такі показники відображаються розгорнуто: дебетове сальдо - в складі оборотних активів, кредитове сальдо - в складі зобов'язань балансу підприємства.

Отже, у процесі господарської діяльності у підприємства виникає необхідність видачі з каси готівки працівникам підприємства під звіт на господарські витрати та службові відрядження, виникають розрахункові відносини з підзвітними особами.

Облік розрахунків за нарахованими доходами здійснюється за допомогою субрахунку 373 «Розрахунки за нарахованими доходами». На цьому субрахунку відображається облік нарахованих дивідендів, відсотків, роялті тощо, які підлягають отриманню

Зміни в економічному житті країни висувають нові вимоги до спеціалістів з бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. Тому зміни на підприємстві, щодо вирішення проблем дебіторської заборгованості, на нашу думку, мають вирішуватися в комплексному характері і розроблятися на основі таких напрямів:

- 1) забезпечення своєчасного документального оформлення виникнення та погашення дебіторської заборгованості [3, с. 63].;
- 2) обґрунтована оцінка величини дебіторської заборгованості;
- 3) системний контроль за виконанням зобов'язань за договорами щодо своєчасності та повноти розрахунків дебіторів за своїми зобов'язаннями;
- 4) достовірне відображення облікової інформації про дебіторську заборгованість у формах фінансової звітності;
- 5) своєчасне запобігання простроченню платежів з боку дебіторів;
- 6) обґрунтованість утворення резерву сумнівних боргів [4, с. 120].;
- 7) формування повної достовірної інформації про стан дебіторської заборгованості, необхідної для оперативного управління нею.

Таким чином, дебіторська заборгованість - це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Управління дебіторською заборгованістю має виключне значення для підвищення ефективності управління діяльністю підприємства і забезпечує контроль за величиною вивільнених із обороту коштів. Крім того, аналізуючи дані дебіторської заборгованості, необхідно вивчити причини виникнення заборгованості,

виходячи з конкретної виробничої ситуації на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф.Ф., Войналович О.П., Томашевська І.Л. Організація бухгалтерського обліку: підруч. [8-е вид.]. Житомир: ПП "Рута", 2009. 528 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 10 «Дебіторська заборгованість», затверджений наказом МФУ від 08.10.99 р. № 237
3. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський (Фінансовий) облік: підручник. 2015. 230 с.
4. Нашкерська В.Г. Фінансовий облік: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2009. 503 с.

Пасічник В.М.,

студентки Подільського спеціального

навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Слободян В.Д., кандидат економічних наук, доцент,

викладач

Україна, м. Кам'янець Подільський

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Велика кількість операцій, як виникають на підприємстві, пов'язано з придбанням, виробництвом, а також продажем товарів і послуг, і у зв'язку з цим отриманням й оплатою грошовими коштами. Облік грошових коштів необхідно розглядати як сукупність взаємопов'язаних послідовних, організаційних, логічних, розрахункових операцій і процедур формування інформації щодо дебіторської та кредиторської заборгованості, розрахунків з оплати праці, з підзвітними особами, за податками й зборами, а також внесками до статутного капіталу [1, с.105].

Згідно з П(С)БО1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»:

Грошові кошти-це готівка, кошти на рахунках у банку та депозити до запитання. Кошти посідають важливе місце у функціонуванні підприємства і відіграють важливу роль у його діяльності. Саме тому облік грошових коштів займає основне місце в обліку підприємства. Грошові кошти в касі, на рахунках в банку, грошові документи є складовою частиною оборотних активів підприємства. Вони необхідні для розрахунків з основними постачальниками, для оплати праці працівників, розрахунків з кредитними організаціями, розрахунків з органами соціального страхування, бюджетними і позабюджетними фондами, покупцями і замовниками. Наявність грошових коштів впливає на платоспроможність підприємства, його фінансову стійкість.

Облік грошових коштів ведуть всі підприємства, тому від правильного відображення в обліку операцій з коштами залежить ефективне його функціонування.

Дослідження показують, що у суб'єктів господарювання постійно виникають облікові проблеми руху і наявності коштів

Основними проблемами є: недосконалість законодавчо – нормативних актів; ухилення від оподаткування використанням не облікових грошових коштів; недостатня інформативність про рух реальних грошових потоків; послаблена система контролю за збереженням та використанням грошових коштів [2, с.124].

Отже, вище зазначені проблеми вимагають негайного вирішення:

1. Побудову системи бухгалтерського обліку грошових коштів, яка б передбачала такі етапи етапів обліку: нормативне забезпечення обліку; удосконалення касових первинних документів; відображення інформації в реєстрах; заповнення звітності.

2. Розробка фінансових планів руху готівки на наступний рік, в якому передбачається обсяг доходів та обґрунтовуються статті витрат;

3. Розробка звіту про рух грошових коштів за минулий місяць та порівняння його з плановими показниками підприємства;

4. Впровадження автоматизованого обліку касових операцій, що дасть можливість отримувати фінансові дані з високою точністю і правильно відображати касові операції в обліку;

5. Удосконалити номенклатуру первинного обліку руху грошових коштів;

6. Удосконалити управлінський облік, щодо руху грошової маси, а саме: виділити центри надходження, витрачання та чистий рух грошових коштів.

Удосконалення та розробка внутрішньої звітності руху грошових коштів дозволить отримувати більш детальну облікову інформацію про їх використання. Тож, облік грошових коштів має велике значення як для організації розрахунків так і для грошового обігу.

Досліджуючи дані по ПАТ «Гіпсовик», яке знаходить за адресою: Індустріальний провулок 1, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, я працювала з даними по бухгалтерії товариства і дізналася, що облік грошових коштів ведеться на таких рахунках як:

30 «Готівка» призначений для узагальнення інформації про наявність та рух грошових коштів у касі підприємства. Він має субрахунки:

301 «Готівка в національній валюті», а також так, як товариство співпрацює з різними підприємствами України і різних країн, такими як: Молдова, Білорусь, Росія та Румунія то облік також ведеться на рахунках таких, як:

302 «Готівка в іноземній валюті»

312 «Поточні рахунки в іноземній валюті»

Товариство в кінці кожного звітного року складає звіти про зміни які відбулися на підприємстві протягом року. Одним з звітів і є: «Звіт про рух грошових коштів».

Підсумовуючи усе вище зазначене варто зробити наступні узагальнюючі висновки:

По-перше. Грошові кошти є важливим елементом організації господарської діяльності будь-якого підприємства, в тому числі й Кам'янець-Подільського Публічного акціонерного товариства «Гіпсовик», тому вимагають ретельного контролю у формуванні та використанні.

По-друге. Економічний зміст досліджуваної категорії «грошові кошти» в даному дослідженні виражається через їх облікову сутність та методологічні особливості організації облікового процесу.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 1999 р. № 40 (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14/ed20100607>.
2. Завгородній В. П. Бухгалтерський облік в Україні. К. : А.С.К., 2011. 848 с.

Патута М.С.,

студент коледжу технологій, бізнесу та права

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: Денисюк Н.В., викладач облікових дисциплін вищої

кваліфікаційної категорії, старший викладач

Україна, м. Луцьк

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПОРЯДКУ ВИДАЧІ СУМ ПІД ЗВІТ ТА ЗВІТУВАННЯ ЗА НИМИ

У господарсько-фінансовій діяльності багатьох підприємств операції, пов'язані з купівлею товарно - матеріальних цінностей є однією з частин їх функціонування, оплатою послуг за готівковий розрахунок, поїздкою у відрядження працівників та інші операції, які потребують для їх здійснення грошові кошти, які надаються їм як підзвітним особам.

Актуальність теми полягає в тому, що розрахунки з підзвітними особами – це широке коло операцій з готівковими коштами, розрахунками, придбанням матеріальних цінностей, оподаткуванням тощо. Вони вимагають чіткого дотримання чинних нормативних актів та оформлення відповідних документів.

Операції з підзвітними особами відіграють важливу роль, так як з їх допомогою підприємство часто купує сировину, матеріали та інші необхідні для роботи підприємства речі, бере участь, укладенні угод та інших заходах потрібних для життєдіяльності підприємства, так як всі ці операції вимагають затрат і правильна їх оцінка відображається на вартості продукції, облік має вестись дуже точно з врахуванням останніх змін в законодавстві і з необхідними аналітичними розгалуженнями.

З сучасним розвитком людства, розвиваються і технології, у зв'язку з цим необхідно розробляти нові чіткі і зручні у використанні програми і методи ведення обліку.

Під час проведення обліку розрахунків з підзвітними особами часто виникають певні порушення, а саме порушення оформлення первинних касових документів. Найчастішими помилками є те, що у і видаткових касових ордерах, за допомогою яких видається готівка з каси працівникам підприємства у підзвіт (на господарські потреби або на відрядження), відсутні паспортні дані особи, що одержує готівкові кошти, відсутні необхідні підписи, а також не зазначено

кореспонденцію рахунків. Зазначені порушення призводять до погіршення стану контролю за порядком здійснення касових операцій і можуть спричинювати зловживання на підприємстві.

Проблемам розвитку обліку розрахунків з підзвітними особами присвячені наукові праці таких вчених: О.С. Пташніка, І.В. Лісної, М.Ф. Огійчука, Н.І. Верхоглядової, А.М. Кадацької та інших. Однак практично всі вони досліджують та аналізують характер врегулювання невеликих проблем розвитку чи взагалі зосереджують увагу тільки на розрахунках з боржниками.

Проте проблема розвитку цього напрямку в обліку потребує особливої уваги, тому вона повинна включати: ефективну правову базу, процедуру передачі підзвітних коштів та узгоджені терміни їх повернення, таким же чином відповідне та своєчасне оформлення документів в реєстри первинного, аналітичного та синтетичного обліку [1].

Необхідною умовою вдосконалення управління розрахунків з підзвітними особами є докорінна реконструкція його технічної інформаційної бази на базі автоматизованої системи обліку з використанням автоматизованих робочих місць бухгалтера, тому що великий обсяг економічної інформації, який постійно збільшується, потребує дедалі більше облікової і контрольної-аналітичної обробки.

Зараз підприємствам потрібна автоматизована система обліку сучасних засобів обчислюваної техніки, яка дозволяє забезпечити :

- повне і своєчасне задоволення інформаційних потреб користувачів;
- виконання контрольних і аудиторських задач з ціллю отримання необхідної інформації про відхилення;
- отримання автоматизованим шляхом готових управлінських рішень;
- аналіз і прогнозування господарсько-фінансової діяльності підприємства[2].

Основними шляхами удосконалення даної ділянки обліку може бути:

- 1) систематизація і аналіз інформації про підзвітних осіб та інших дебіторів підприємства;
- 2) моніторинг заборгованості підзвітних осіб і своєчасне притягнення їх до відповідальності за порушення законодавства;
- 3) контроль за заборгованістю, строк сплати по якій ще не настав, а також за заборгованістю, не сплаченою в строк;
- 4) комп'ютеризація як обліку розрахунків з підзвітними особами зокрема, так і всього облікового процесу в цілому.

На сьогоднішній день існує багато бухгалтерських програм і кожні по своєму особливі, проте сучасний розвиток суспільства потребує більш кардинальних змін для спрощення ведення обліку не тільки розрахунків з підзвітними особами, але й в інших напрямках обліку.

Автоматизований облік кардинально пришвидшує процедуру опрацювання документів, допускає вести розширений аналіз діяльності підприємства. Але для цього потрібна процедура дослідження та аналізу необхідних даних. В ідеальному вони зобов'язані мати навички програмування.

Дефектом цієї форми обліку є залежність людини від технічного обладнання, яке схильне до несправності у роботі.

Зараз популярне використання безготівкових платіжних карток на підприємстві, які є різновидом платіжного засобу безготівкової форми оплати розрахунків. Цей спосіб розрахунку є дуже зручним при відрядженнях за кордон – зникає необхідність купувати валюту та оформлювати документи для її вивезення, адже при здійсненні транзакції за кордоном кошти автоматично конвертуються у валюту країни перебування. Бухгалтерія таким чином може уникнути помилок, що виникають при оформленні авансів та звітів про відрядження.

Відповідно до п. 1.14 ст. 1 Закону «Про платіжні системи», електронний платіжний засіб — це платіжний інструмент, який надає його держателю можливість за допомогою платіжного пристрою отримати інформацію про належні держателю кошти та ініціювати їх переказ. За визначенням п. 1.27 цієї статті платіжна картка — електронний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунку платника або з відповідного рахунку банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором [3].

Корпоративна картка, як і будь-яка інша платіжна картка, є електронним платіжним засобом, використовувати який можливо (як і здійснювати операції за картковим рахунком) після того, як клієнт — власник поточного рахунку (у випадку з корпоративною картою це юридична особа або підприємець) укладе відповідний договір з банком, де є реквізити (у графічному та/або електронному вигляді), що дають змогу ідентифікувати її держателя. У випадку з корпоративною картою це будуть реквізити довіреної особи клієнта банку або фізичної особи-підприємця. У договорі банк зобов'язаний, зокрема, зазначити види платіжних операцій, які користувач має право здійснювати з використанням електронного платіжного засобу, правила та максимальний строк їх виконання[4].

Кошти з поточного рахунку в іноземній валюті юридичної особи можуть бути використані за допомогою спеціального платіжного засобу виключно для:

- одержання готівки за межами України для оплати витрат на відрядження;

- здійснення розрахунків у безготівковій формі за межами України, які пов'язані з витратами на відрядження та витратами представницького характеру і т.д.

Отже, жодних обмежень щодо використання корпоративної платіжної картки в національній валюті в відрядженнях за кордоном Національним банком України не встановлено.

Але слід пам'ятати що корпоративні платіжні карти не можна використовувати для: одержання заробітної плати, одержання інших виплат соціального характеру, розрахунків за зовнішньоекономічними договорами

(контактами), Здійснення іноземних інвестицій в Україну та інвестицій резидентів за її межі.

Для операцій із застосуванням корпоративних карток Податковий кодекс України (ПКУ) встановлено спеціальні строки подання звітності:

— якщо працівник знімав готівку, він подає авансовий звіт до закінчення 3-го банківського дня після завершення відрядження (п.п. «а» п.п. 170.9.3 ПКУ);

— якщо працівник розраховувався у відрядженні у безготівковій формі — не пізніше 10-го банківського дня після завершення відрядження (п.п. «б» п.п. 170.9.3 ПКУ). За наявності поважних причин (розбіжностей у звітних документах) за рішенням керівника строк здавання звіту продовжують до 20 днів.

Переваги використання банківської корпоративної картки:

- полегшення роботи бухгалтерії, пов'язаної із перерахунком, зберіганням і доставкою готівки;
- немає залежності від режиму роботи банківських відділень;
- менша кількість звітних документів і скорочення витрат, пов'язаних з видачею підзвітних сум;
- можливість оперативно поповнювання картки в Інтернет-банку, а також готівкою через термінали або у касах;
- контроль витрат підлеглих за виписками, що надаються банком, за допомогою SMS-банкінгу та Інтернет-банку;
- не потрібно купувати іноземну валюту для закордонних відряджень.

При використанні коштів безпосередньо з корпоративної картки, при оплаті представницьких витрат бажано пильно слідкувати, щодо появи витрат які мають ознаки оподаткованого доходу для відрядженої фізичної особи, а отже потребують застосування нарахування та сплати ПДФО.

Корпоративні картки вже займають не останню роль при розрахунках з підзвітними особами і не тільки. На сьогоднішній день вже існує нормативно-правова база і це означає, що платіжні картки користуються попитом. Цей напрямок є досить новим, тому не всі ведуть облік на підприємстві без їх використання, але кількість таких підприємств стає все менше.

Список використаних джерел:

1. Кадацька А.М. Проблеми обліку розрахунків з підзвітними особами та працівниками що до витрат на відрядження. Вісник СНАУ Серія «Фінанси і кредит». 2011. №1. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/Vsnau/2011_1/2
2. Буковинська бібліотека URL: <https://buklib.net/books>
3. Новые электронные издания для руководителей и бухгалтеров с практическими решениями по проблемным вопросам URL: <https://uteka.ua>
4. Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок відкриття і закриття рахунків клієнтів банків та кореспондентських рахунків банків - резидентів і нерезидентів» від 12.11.2003 № 492 із зм. і доп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

Пех Ю.В.,
студентка коледжу технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Денисюк Н.В., спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
старший викладач
Україна, м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРИБУТКУ (ЗБИТКУ) ЗА МСФЗ ТА МСБО

Одним із завдань фінансового обліку, окрім надання інформації для управління підприємством та забезпечення збереження майна власника, є визначення фінансових результатів за звітний період.

Методологічні основи формування в фінансовому обліку інформації про складові фінансових результатів і їх розкриття у фінансовій звітності визначаються П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності".

Глобальні зміни у світовій економіці виявилися визначальним фактором розробки та впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), які слугують рекомендаціями при розробці та затвердженні національних.

Методологічні засади формування і відображення інформації про фінансові результати у національній звітності визначає П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати». У міжнародній практиці ідентичного аналогу немає, а фінансова звітність визначається за МСФЗ 1 «Подання фінансових звітів».

МСФЗ 1 «Подання фінансових звітів» надає вибір тим, хто складає фінансові звіти: наводити всі статті доходів і витрат в одному звіті про всеохоплюючий прибуток або надавати два звіти, один з яких фактично є продовження звіту про прибуток або збиток, а другий – звітом про визнані доходи і витрати.

У фінансовій звітності не дозволено відображати надзвичайні статті доходів і витрат.

Статті звіту про прибуток або збиток та інший сукупний прибуток не обов'язково класифікуються за ознакою операційності або неопераційності.

У цьому звіті зазвичай не відображається показник дивідендів на акцію. Цей показник наводиться або в примітках, або у звіті про зміни власного капіталу.

Відповідно до параграфа 82 МСБО 1 у звіті обов'язково повинні бути подані такі статті:

1. Дохід. Як правило, компанії, що звітують за МСФЗ, не наводять у складі доходу суми непрямих податків (ПДВ, акцизи тощо).
2. Фінансові витрати.
3. Частка фінансового результату асоційованих і спільних підприємств, вклади в які враховуються за методом участі в капіталі.
4. Податкові витрати (тут маються на увазі лише витрати з податку на прибуток).

5. Окрема загальна сума з припиненої діяльності. Крім того, у звіті повинні вказуватися ті статті, обов'язкове подання яких у звіті про прибуток або збиток та інший сукупний прибуток спеціально оговорюється в інших міжнародних стандартах.

У розділі іншого сукупного прибутку повинні бути подані елементи іншого сукупного прибутку, згруповані за ознакою можливості віднесення на статтю прибутку або збитку.

Згідно з параграфом 7 МСБО 1 цей показник містить 6 компонентів:

- а) зміни приросту вартості від переоцінки;
- б) актуарні прибутки та збитки від пенсійних планів з установленими виплатами, визнані відповідно до пункту 93А МСБО 19 "Виплати працівникам";
- в) прибутки та збитки, що виникають від інвестицій у пайові інструменти, оцінені за справедливою вартістю за допомогою іншого сукупного доходу відповідно до пункту 5.7.5 МСФЗ 9 "Фінансові інструменти";
- г) прибутки та збитки при повторному оцінюванні фінансових активів, які наявні для продажу;
- д) ефективну частину прибутків і збитків від інструментів хеджування під час хеджування грошових потоків;
- е) для певних зобов'язань, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, суму зміни у справедливій вартості, яка належить до змін кредитного ризику зобов'язання.

Відповідно до параграфу 91 МСБО 1 у звіті про сукупний прибуток компоненти іншому сукупного прибутку можуть подаватися:

- або в чистих сумах (за винятком впливу податку на прибуток),
- або в сумах до вирахування впливу податку на прибуток.

Параграф 81А вказує на те, що у звіті обов'язково повинні бути подані статті:

- прибуток (збиток);
- загальна сума іншого сукупного прибутку;
- сукупний прибуток за період.

Цей показник складається із двох компонентів:

- прибуток (збиток),
- інший сукупний прибуток (збиток).

Фінансовий результат та інший сукупний прибуток у консолідованому звіті повинні наводитися як співвідносні:

- на неконтрольовані частки;
- на власників материнського підприємства.

Наступні статті можуть бути представлені як у Звіті про сукупний прибуток, так і в примітках (якщо відповідні операції були проведені у звітному періоді):

1. Суми уцінок запасів і списання вартості основних засобів та відновлення таких сум.
2. Доходи та витрати від реструктуризації діяльності, у т. ч. сторнування забезпечень під реструктуризацію.
3. Доходи та витрати від операцій вибуття основних засобів.
4. Доходи та витрати від вибуття інвестицій.

5. Доходи та витрати від припиненої діяльності.
6. Доходи та витрати від урегулювання судових спорів.
7. Суми сторнування забезпечень.

Витрати можуть бути класифіковані двома способами на вибір керівництва компанії:

1. За характером (змістом). В українській практиці таку класифікацію називають поелементною.
2. За функціями. В українській традиції таку класифікацію часто називають постатейною.

У разі якщо керівництво підприємства обирає другий спосіб класифікації витрат, у примітках необхідно додатково представити витрати компанії за характером. При цьому обов'язково повинні бути розкриті наступні елементи витрат:

- амортизація;
- виплати працівникам;
- запаси.

Таким чином, можна зробити висновок, що застосування МСФЗ та МСБО при визначенні фінансових результатів є досить вигідним для підприємств України, оскільки це дає можливість виходу на міжнародні ринки та залучити нові інвестиції, адже звітність, складена за МСФЗ чи МСБО, більш зрозуміла і містить більше інформації для іноземних інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Войнаренко М. П., М. П. Войнаренко, Н. А. Пономарьова, О. В. Замазій. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту. Київ: Центр учбової літератури, 2017. С. 46-49.
2. Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович, Н. М. Малюга та ін. Бухгалтерський фінансовий облік. Житомир: ПП "Рута", 2016. С. 585-588.
3. Звіт про прибуток або збиток та інший сукупний прибуток. Вісник МСФЗ. [Електронний ресурс] – режим доступу: http://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZZ00073.

Проць Г.М.,
студентка коледжу технологій бізнесу і права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Денисюк Н.В., викладач облікових дисциплін
Україна, м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРАХУНКІВ КОРПОРАТИВНОЮ КАРТКОЮ

Популярність банківських платіжних карток беззаперечна, оскільки це зручний і надійний платіжний інструмент. Сьогодні багато суб'єктів підприємництва застосовують їх у своїй господарській діяльності.

Платіжна картка — це один із видів електронного платіжного засобу, що дозволяє його утримувачеві перевірити стан коштів на його рахунку в банку, а також ініціювати переказ цих коштів. Корпоративна платіжна картка емітується

(випускається) банком **тільки для суб'єктів господарської діяльності** — юридичної особи або фізичної особи-підприємця. Відповідно до п. 1.13 Закону про платіжні системи банк, що здійснює випуск платіжної картки за дорученням клієнта, стає емітентом щодо цієї картки.

Особливість корпоративної картки полягає у тому, що вона є **іменною** — емітується на довірену особу суб'єкта підприємницької діяльності і дає такій особі можливість розпоряджатися коштами, які перебувають на рахунку в банку, до якого емітована ця платіжна картка.

Згідно з розділом III Постанови №705, користувачі мають право використовувати корпоративні картки для здійснення платіжних операцій відповідно до режимів рахунків і умов договору з емітентом.

Корпоративна картка може відкриватися як у гривнях, так і в іноземній валюті (доларах, євро, російських рублях і т.д.). Для корпоративної картки, яка оформляється і поповнюється у гривнях, у випадках розрахунку нею за кордоном, банк, в якому відкрито корпоративний рахунок, проводить операцію з конвертації гривень у валюту платежу (купівлю потрібної кількості валюти).

Розрахунки за товари (послуги) за допомогою платіжної картки оформляються такими документами:

- квитанцією платіжного терміналу. Один примірник квитанції передається покупцю, другий залишається в продавця. Інформація про операцію передається банку-еквайєру в процесі авторизації або зберігається в пам'яті терміналу у вигляді реєстру, який передається банку-еквайєру в строки, установлені договором;

- сліпом – паперовим документом, який підтверджує здійснення операції за допомогою платіжної картки і містить дані про неї, реквізити картки. Зазначимо, що сліп оформляється, якщо при розрахунках платіжною картою використовується імпринтер, що сьогодні трапляється дуже рідко;

- чеком банкомата, який оформляється при знятті готівки.

Слід пам'ятати, що документи, отримані при здійсненні розрахунків із використанням платіжної картки, мають статус первинних і можуть бути використані підприємством при врегулюванні спірних питань при перевірках. Такі документи повинні містити такі обов'язкові реквізити:

- ідентифікатор еквайєра та торговця або інші реквізити, що дозволяють їх ідентифікувати;

- ідентифікатор платіжного пристрою;

- дату та час проведення операції;

- суму та валюту операції;

- суму комісійної винагороди;

- реквізити платіжної картки, дозволені правилами безпеки платіжної системи;

- вид операції;

- код авторизації або інший код, який ідентифікує операцію в платіжній системі.

Крім перелічених реквізитів, правилами платіжних систем або внутрішніми правилами банку-еквайера можуть передбачатися й інші додаткові реквізити в документах за зазначеними операціями.

Корпоративною платіжною картою дуже зручно розраховуватись у відрядженні, використовувати для представницьких витрат та господарські потреби [1].

Держателі корпоративних платіжних карток можуть здійснювати операції з безготівкової оплати товарів (послуг) та одержувати готівку в таких випадках:

одержання готівки у гривнях для здійснення розрахунків, пов'язаних із виробничими (господарськими) потребами, у т. ч. для оплати витрат на відрядження в межах України, з урахуванням обмежень, установлених нормативно-правовими актами Національного банку з питань регулювання готівкового обігу, а також чистого доходу фізособами-підприємцями;

здійснення розрахунків у безготівковій формі у гривнях, пов'язаних зі статутною та господарською діяльністю, витратами представницького характеру;

одержання готівки в іноземній валюті за межами України та в установленому порядку на території України для оплати витрат на відрядження;

здійснення розрахунків у безготівковій формі в іноземній валюті за межами України, які пов'язані з витратами на відрядження та витратами представницького характеру, а також на оплату експлуатаційних витрат, пов'язаних з утриманням та перебуванням повітряних, морських, автотранспортних засобів за межами України.

Корпоративні платіжні картки не застосовуються:

- для одержання зарплати, інших виплат соціального характеру;
- для здійснення розрахунків за зовнішньоторговельними договорами (контрактами).

Правилами платіжної системи можуть передбачатись й інші обмеження.

Переваги використання банківської корпоративної картки:

- полегшення роботи бухгалтерії, пов'язаної із перерахунком, зберіганням і доставкою готівки;

- немає залежності від режиму роботи банківських відділень;

- менша кількість звітних документів і скорочення витрат, пов'язаних з видачею підзвітних сум;

- можливість оперативно поповнювання картки в Інтернет-банку, а також готівкою у касах і через термінали;

- контроль витрат працівників за виписками, що надаються банком, за допомогою SMS-банкінгу та Інтернет-банку;

- не потрібно купувати іноземну валюту для закордонних відряджень[1].

- Чи використовувати банківську корпоративну картку на підприємстві рішення звичайно за керівником, проте слід пам'ятати що такий «гаджет» теж може нести ризики. Якщо не дотримуватись норм чинного

законодавства, зокрема в частині дотримання термінів звітування за використання коштів.

Список використаних джерел:

1. Використання корпоративної банківської картки URL: <https://zkg.ua/vykorystannya-korporatyvnoji-bankivskoj-kartky/>.

2. Корпоративні платіжні картки: правила гри URL: <https://consulting.dtki.ua/finance/other/4966>.

Романюк О.В.,

студентка коледжу технологій бізнесу і права

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: Денисюк Н.В., спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,

старший викладач

Україна, м. Луцьк

СУТНІСТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Питання заборгованості підприємств на сучасному етапі розвитку ринкових відносин займає особливу увагу. Заборгованість як дебіторська, так і кредиторська, є негативним чинником у роботі підприємств. У процесі діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо. У зв'язку із цим у нього виникає дебіторська заборгованість.

Дебіторська заборгованість - це складова оборотного капіталу, яка передбачає певні вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг. Дебіторська заборгованість є невід'ємною складовою збутової діяльності будь-якого підприємства. Велика частка дебіторської заборгованості в загальній структурі активів знижує ліквідність і фінансову стійкість підприємства та підвищує ризик фінансових збитків підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю на сучасному етапі є актуальною проблемою для багатьох вітчизняних підприємств.

Основна мета управління дебіторською заборгованістю полягає в мінімізації її розміру та строків інкасації боргу. Порядок обліку дебіторської заборгованості і вимог до її відображення у фінансовій звітності визначені у П(С)БО 10, згідно якого дебіторська заборгованість може бути:

- довгострокова дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу;
- поточна дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості - сума поточної заборгованості за товари, роботи, послуги з вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Безнадійною дебіторською заборгованістю вважаємо таку, строк стягнення якої минув або ту, яка не може бути повернена через інші причини і її неповернення однозначне.

Під простроченою дебіторською заборгованістю розуміють заборгованість, яка перевищила строки кредитування, встановлені в договорі, але не перевищує строки позову і її повернення є реальним. Такий вид дебіторської заборгованості поширений і займає найбільш питому вагу в загальній сумі дебіторської заборгованості не тільки комунальних підприємств, а й будь-яких підприємств. Найбільш типовими причинами виникнення такого виду дебіторської заборгованості для населення є нестача коштів для оплати; нерішучість часу та місця сплати і звірки розрахунків; відсутність нагадувань про сплату. Підприємства не сплачують у випадках нестачі коштів, неможливості вчасно перерахувати кошти.

Сумнівною дебіторською заборгованістю можна вважати таку, яка або є простроченою, але її повернення є сумнівним через певні причини, або яка порушує строки стягнення, але підприємство-боржник визнає та обіцяє повернути.

Дебіторська заборгованість класифікується за такими ознаками:

- за контрагентами;
- зв'язок із нормальним операційним циклом та терміном погашення;
- платоспроможність кредитора.

Для організації обліку та аналізу розрахунків з дебіторами важливе місце посідає класифікація дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість відображається в обліку за різними класифікаційними ознаками відповідно до чинних нормативно-правових актів. Обов'язковим є поділ дебіторської заборгованості, який зафіксований чинними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та «Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій».

Список використаних джерел:

1. Характеристика сутності та поняття дебіторської і кредиторської заборгованості. 2018. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/61.pdf.
2. П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість". 2018 URL: <http://proaudit.com.ua/buh/standart/p-s-bo-10-deb-torska-zaborgovan-st.html>.

Тимчина О.Б., Земан С.В.,
студенти Львівського національного аграрного університету
Науковий керівник: Прокопишин О.С., кандидат економіки наук, доцент
кафедри обліку та оподаткування Львівського національного аграрного
університету

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ: СПЕЦИФІКА ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТУ

Для економічного процвітання країни, зростання рівня життя та зміцнення позицій держави на світовій арені неабияке значення має зовнішня торгівля.

Наявність ефективної зовнішньої торгівлі – ключовий чинник для економічного розвитку будь-якої країни. Вона дає змогу розширити ринки торгівлі та стимулювати інновації створенням конкуренції належного рівня.

Під зовнішньою торгівлею ми розуміємо здійснення операцій експорту, коли резидент реалізовує продукцію (товари, послуги) за кордон, та імпорту, коли продукція (товари, послуги) купується у нерезидента. Як і будь-які операції, пов'язані з реалізацією, експортно-імпортні операції підлягають оподаткуванню відповідності до чинного податкового законодавства.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», експорт товарів – це продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (включаючи безготівкові платежі) з або без вивезення товарів через митний кордон України [4].

Згідно зі ст. 185.1 ПКУ, ввезення товарів на митну територію України (імпорт) та вивезення товарів за межі митної території України (експорт) є об'єктом оподаткування податку на додану вартість.

Відчутний засіб державного регулювання для аграрного сектору – оподаткування, яке протягом кількох останніх років зазнало істотних змін.

База оподаткування експортних товарів визначається за загальними правилами, передбаченими п. 188.1 ПК. Тобто виходячи з договірної (контрактної) вартості товарів, але не нижче:

- за собівартість товарів – якщо вони були виготовлені експортером самостійно;
- ціну придбання – якщо товари, які вивозяться, були куплені експортером.

Завважимо, що якщо договірна (контрактна) ціна експортовуваних товарів виявиться меншою від зазначеного розміру (ціни придбання або собівартості), тоді орган ДФС може наполягати на нарахуванні податкових зобов'язань за ставкою 20 або 7 % на різницю (ЗІР, категорія 101.09, роз'яснення для випадку, коли звичайна ціна перевищує договірну ціну товару, діяло до 13.08.15 р.). База оподаткування, виражена в інвалюті, перераховується в гривні за курсом НБУ, який діяв на 0-ву годину дня подання МД для оформлення експорту товарів (п. 391.1 ПК).

При експорті товарів експортер виступає платником податків. Пунктом 195.2 ст. 195 ПКУ передбачено, що у разі, якщо операції з постачання товарів звільнено від оподаткування на митній території України відповідно до положення розділу V ПКУ, до операцій з експорту таких товарів застосовується нульова ставка. Датою зобов'язання з ПДВ за нульовою ставкою є дата фактичного експорту товару.

Для операцій з експорту товарів (послуг) нормами Податкового кодексу України не передбачено сплати ПДВ суб'єктом господарювання, який не є платником ПДВ.

Експорт товарів із залученням комісіонера не впливає на порядок визначення податкових зобов'язань з ПДВ.

Право на застосування нульової ставки ПДВ і, відповідно, право на отримання бюджетного відшкодування, має лише продавець експортної продукції – її власник (комітент) [5].

Відповідно до ст. 195.1.1 ПКУ, експортні операції оподатковуються за нульовою ставкою, тож податкові зобов'язання з ПДВ дорівнюють нулю. Проте такі операції повинні відображатися у звітності з ПДВ за період, в якому була оформлена митна декларація, що засвідчує факт перетину митного кордону України.

Звільнені від оподаткування ПДВ операції визначено ст. 197 ПКУ, зокрема:

➤ до операцій з вивезення товарів у митному режимі реекспорту звільняються від оподаткування, крім операцій з вивезення відповідно до п. 3 (щодо товарів у вигляді продуктів їхньої переробки) та п. 5 частини першої ст. 86 Митного кодексу України, що оподатковуються податком за ставкою, визначеною п. п. 195.1.1 п. 195.1 ст. 195 ПКУ (п. 206.5 ст. 206 ПКУ);

➤ операцій з вивезення культурних цінностей у митному режимі (п. 210.7 ст. 210 ПКУ);

➤ до 1 січня 2022 року від оподаткування ПДВ звільняються операції з постачання, зокрема операції з імпорту відходів та брухту чорних і кольорових металів, а також паперу та картону для утилізації (макулатури та відходів) товарної позиції 4707 згідно з УКТ ЗЕД. Переліки таких відходів та брухту чорних і кольорових металів затверджуються Кабінетом Міністрів України (п. 23 підрозділу 2 розділу XX ПКУ).

Тимчасово звільняються від оподаткування ПДВ операції з вивезення за межі митної території України в митному режимі експорту:

➤ з 1 вересня 2018 року до 31 грудня 2021 року соєві боби (товарна позиція 1201 згідно з УКТ ЗЕД);

➤ з 1 січня 2020 року до 31 грудня 2021 року насіння свиріпи або ріпаку (товарна позиція 1205 згідно з УКТ ЗЕД) (п. 63 підрозділ 2 розділ XX ПКУ).

Положення п. 63 підрозділу 2 розділу XX ПКУ не поширюються на операції з вивезення за межі митної території України в митному режимі експорту сільськогосподарськими підприємствами – виробниками соєвих бобів (товарна позиція 1201 згідно з УКТ ЗЕД) та насіння свиріпи або ріпаку (товарна

позиція 1205 згідно з УКТ ЗЕД), вирощених ними на землях сільськогосподарського призначення, які перебувають у власності таких сільськогосподарських товаровиробників чи в їх постійному користуванні або використовуються ними на правах оренди (суборенди) чи емфітевзису [1].

Також можливе бюджетне відшкодування сум податку на додану вартість при здійсненні експортних операцій відбувається протягом місяця, що настає після подання декларації за звітний період, протягом якого здійснювались такі операції. Право на отримання відшкодування можливе лише в тому разі, якщо підприємство отримає від'ємне значення різниці між сумою податкового зобов'язання та податковим кредитом. Водночас відшкодовується не вся сума отриманого значення, а лише та частина, що дорівнює сумі ПДВ, яка була фактично сплачена у попередньому податковому періоді. Якщо є залишок від'ємного значення з ПДВ після відшкодування, то він зараховується до податкового кредиту наступного податкового періоду.

Зазначені схеми порядку відтворення експортних та імпорتنих операцій для цілей оподаткування ПДВ формують зрозуміліше, повніше та однозначніше тлумачення процесу здійснення податкових розрахунків за основними податками під час здійснення зовнішньоекономічних операцій.

Отож, експортні операції як невід'ємна складова зовнішньої торгівлі – найвагомніше джерело надходжень для держави. Досягнення максимальної ефективності експортних операцій, а відтак – максимізація прибутку, можливі тільки за використання накопичених упродовж тривалого часу знань і досвіду.

Список використаних джерел:

1. У ДФС розповіли, які операції з експорту товарів будуть звільнені від ПДВ. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/u-dfs-rozpovili-aki-operacii-z-eksportu-tovariv-budut-zvilneni-vid-pdv>.
2. Митний кодекс України. ВРУ. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
3. Податковий кодекс України. ВРУ. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
4. Казьмирович Т. Я. Облік, аналіз та оподаткування операцій з експорту. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua>.
5. Територіальні органи ДФС у Вінницькій області. URL: <http://vin.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark>

Тимчук В.Р.,
*студентка магістратури спеціальності «Фінанси, банківська
справа та страхування» Подільського державного
аграрно-технічного університету*
Науковий керівник: Гайбура Ю.А., кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський

МЕТОДИ І НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних економічних умовах, яким притаманні постійні зміни, підприємство повинно вміти швидко підлаштовуватись до зовнішніх факторів ризику, щоб вносити зміни в свою діяльність. Тому в управлінні підприємством головними є процеси обліку, аналізу та контролю витрат господарської діяльності в цілому та в розрізі їх видів. Доходи та витрати підприємства незалежно від галузі діяльності, форми власності та інших факторів набувають особливо важливого, ключового значення, бо від цього залежить прибутковість підприємства, та перспективи подальшого розвитку.

За економічною сутністю витрати є грошовим вираженням витрачених за певний період чинників виробництва, необхідних для здійснення підприємством своєї виробничої і збутової діяльності, тобто витрат різних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів, фінансових ресурсів) у процесі виробництва, обігу і розподілу продукції.

В ринкових умовах управління витратами як засіб досягнення високого економічного результату виробничо-господарської діяльності підприємства орієнтується не тільки на їх зниження, а й на зростання прибутку і забезпечення конкурентоспроможності підприємства [1, с. 118].

В період інтеграції України до світової системи важливе значення набуває вивчення досвіду та прогресивних думок з питань управління витратами підприємства в умовах ринку. Вивчення існуючих в зарубіжній практиці методів управління витратами, їх обліку, аналізу та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) уможлиблює удосконалити механізм керування бізнесом, отримавши максимальний прибуток на підприємствах і досягнувши цілей на ринку товарів і послуг.

Управління витратами – це процес цілеспрямованого формування оптимального рівня витрат підприємства. Критерієм оптимізації є мінімум витрат, що дає змогу підприємству отримати певні конкурентні переваги на ринку збуту, проводити гнучку цінову політику, формувати оптимальну виробничу програму, та, за різних умов, досягти високих розмірів прибутку. Слід відмітити, що зниження рівня витрат є важливим завданням, але не основною метою управління витратами, бо така оптимізація може призвести до зниження якості продукції та сервісного обслуговування споживачів, відмовою від реалізації видів продукції, що користуються попитом, але потребують значних витрат принаймні на першому етапі їхнього впровадження [2, с. 70].

Питаннями оптимізації витрат та їх управлінням займалися такі видатні вчені та економісти-практики, як С.Ф. Голов, У.Детмер, Є.В. Мних, О.В. Косинська, А.І. Ясінська, А. Чандлер, В. Панасюк, А. Юданов та інші.

Через постійну та величезну кількість змін у законодавчій базі нашої країни тема витрат постійно потребує вивчення та вдосконалення. Успішне управління потребує детальної класифікації витрат - поділу їх на класи на основі загальних ознак об'єктів витрат і закономірних зв'язків між ними. Тому, пошук нових та більш ефективних підходів до управління діяльністю, а саме до управління витратами та необхідність його удосконалення має таке актуальне значення в господарській діяльності підприємства.

Процес оптимізації діяльності підприємства - це шляхи пошуку найефективніших методів господарювання, за яких підприємство отримувало б максимальний ефект з мінімальними витратами [3, с 107].

Оптимізація витрат – це безперервний процес планування, обліку, аналізу, контролю витрат та прийняття рішень щодо подальшої економічної політики підприємства з використанням інструментів мотивації працівників на всіх рівнях сформованої організаційної структури [4].

Оптимізація витрат підприємства спрямована на вирішення наступних питань: оцінку обґрунтованості абсолютної величини витратами; її відповідність плановим величинам; оцінкою факторів формування величини та структури витрат; своєчасне виявлення резервів зменшення витрат та виявлення і обґрунтування механізмів мобілізації таких резервів. Відповідно, оптимізація витрат суб'єкта господарювання є однією із сукупності технологій цільового планування прибутку, що визначає параметри моделі управління прибутком підприємства.

Під методом оптимізації витрат підприємства розуміють органічну сукупність фінансових, математичних та статистичних прийомів цільового моделювання фінансових процесів та показників, що дозволяють із прийнятним рівнем статистичної достовірності обґрунтовувати управлінські рішення щодо визначення абсолютної величини чи структури витрат підприємства. Слід відмітити, що серед таких методів оптимізації абсолютної величини витрат суб'єкта господарювання заслуговують на увагу наступні:

- ABC-аналіз;
- XYZ -аналіз;
- вартісний аналіз [1, с 120].

В умовах сьогодення управління поточними витратами як засіб досягнення високого економічного результату виробничо-господарської діяльності підприємства орієнтується не тільки на їх зниження, а й на зростання прибутку і забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Саме тому основою управління витратами має стати маржинальний підхід, в

якому взаємопов'язані економічний і бухгалтерський підходи до грошової оцінки витрат і прибутку, а також розроблено критерії підвищення ефективності господарської діяльності підприємства та оптимізації використання факторів виробництва. В той же час особливістю витрат як об'єкта управління є динамізм, що створює певні проблеми під час їх

оцінювання й аналізу. При стратегічному і поточному плануванні діяльності підприємства зниження поточних майбутніх витрат та ефективність використання його ресурсів досягаються завдяки створенню комплексного методичного забезпечення, до якого варто включити: аналіз беззбитковості виробництва, маржинальний аналіз витрат і прибутку, функціонально-вартісний та техніко-економічний аналіз. Планування поточних витрат здійснюється за допомогою нормативного методу шляхом розроблення бюджету потреб у матеріалах, бюджету загальновиробничих витрат, бюджету прямих витрат на оплату праці, бюджету витрат на збут, бюджету виробничої собівартості продукції, бюджету загальногоспо-дарських витрат на базі бюджету реалізації продукції. Для ефективного управління витратами велика роль надається формуванню адміністративно-управлінських та виробничих центрів відповідальності, які безпосередньо впливають на витрати ресурсів у натуральному вираженні, а також на їх види, величину, структуру, рівень і динаміку [5, с 108].

Аналізуючи витрати підприємства, слід враховувати обсяги та структуру випуску продукції, ефективність використання персоналу підприємства та основних фондів, а також рівень собівартості продукції, що дозволить чітко встановити джерела покриття та ефективність використання грошових коштів підприємства і визначити основні заходи для їх оптимізації.

Отже, успішне функціонування підприємства в сучасних умовах господарювання залежить від управління витратами, у процесі якого приймаються рішення, спрямовані на підвищення ефективності його виробничо-господарської діяльності, конкурентоспроможності й прибутковості.

Список використаних джерел:

1. Чубірка Г. І. Методи оптимізації витрат підприємства у ринкових умовах. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2016. Випуск 2(6). С. 118–123.
2. Жукевич С.М. Управління витратами діяльності в контексті забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. № 1. С. 70–74.
3. Косинська О. В. Оптимізація витрат як засіб підвищення прибутковості підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 7(122). С. 106–110. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2011_7_25.pdf.
4. Омельниченко О. С. Напрями оптимізації витрат в системі управління. *Ефективна економіка*. 2016. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/>.
5. Гоцелюк Ю.Є. Янюк М.О. Мельник О.І. Напрями та методи оптимізації витрат підприємства у ринкових умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Випуск 8. С. 108–111.

Ткачук А.В.,
*студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу,*
Науковий керівник: Шевчук О.В., кандидат педагогічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ І АУДИТУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Законодавчо проведення аудиту фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання регламентовано Порядком проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2006 р. № 361і.

Основні методичні рекомендації щодо здійснення такого аудиту містяться в методиці, розробленій та затвердженій ГоловКРУ2.

Аудит проводиться відповідно до плану контрольно-ревізійної роботи, який складається і затверджується в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Аудит казенних підприємств, а також суб'єктів господарювання державного сектору економіки, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, проводиться щороку.

Планування аудиту - це процес, який ґрунтується на попередньому вивченні особливостей діяльності об'єкта аудиту та передбачає збір і аналіз інформації про правове забезпечення фінансово-господарської діяльності об'єкта аудиту, систему управління, зокрема організацію внутрішнього контролю, та досягнення об'єктом аудиту визначених цілей і завдань або набуття кращого досвіду діяльності інших суб'єктів господарювання.

Слід зазначити, що висновки державного аудитора за критерієм істотності їх впливу на фінансово-господарську діяльність групуються за такими загальними розділами:

1. зовнішній - незалежний від суб'єкта господарювання, зокрема щодо достатності нормативно-правового забезпечення його діяльності, рівня її регламентації органом управління суб'єкта;

2. внутрішній - ухвалення рішень або бездіяльність посадовців суб'єкта господарювання, насамперед щодо організації системи внутрішнього контролю.

Рекомендації державного аудитора повинні ґрунтуватися на: результатах роботи, фактах, висновках; зосереджуватися на тому, що треба змінити; залишити об'єкту аудиту право вибору способів проведення змін; бути достатньо детальними і реальними для впровадження.

Інформація аудиторського звіту має бути зрозумілою та конструктивною, речення - короткими та чіткими.

Аудиторський звіт підлягає розгляду за участю керівництва об'єкта аудиту. Строк такого розгляду не повинен перевищувати п'яти робочих днів.

Аудиторський звіт передається для розгляду керівництву об'єкта аудиту одним із таких способів:

- особисто під розписку керівнику або головному бухгалтеру об'єкта аудиту;
- через діловодну службу з відміткою про дату реєстрації в журналі вхідної кореспонденції об'єкта аудиту та підписом працівника цієї служби, який здійснив реєстрацію;
- рекомендованим поштовим відправленням з повідомленням.

За результатами розгляду не пізніше останнього дня аудиту аудиторський звіт складається в чотирьох примірниках і підписується в односторонньому порядку керівником групи держав Аудит як форма контролю.

Аудит в залежності від суб'єкта здійснення поділяється на зовнішній і внутрішній.

Аудит (зовнішній) — це незалежна експертиза стану бухгалтерського обліку, фінансової звітності та висловлення думки аудитора щодо повноти, законності та достовірності відображених в них фінансово-господарських операцій господарюючого суб'єкта. Мета аудиту висловлення думки аудитора щодо аудованої інформації і доведення цієї думки через аудиторський висновок до користувачів.

Обґрунтованість необхідності в аудиті.

Нові умови господарювання (роздержавлення власності, створення самостійних підприємств, діяльність яких заснована на недержавних формах власності) зумовили необхідність виникнення та розвитку аудиту.

Потреба в послугах аудиту є безумовною. Наведемо основні обставини, які підтверджують його необхідність:

операції фірми (компанії) можуть бути численними і складними. Інформацію про них користувачі не можуть одержати самостійно і потребують послуг аудиторів;

користувачі фінансової інформації, як правило, не мають доступу до облікових записів підприємств, крім того, їм не вистачає досвіду роботи з обліковими документами. Тому вони вимушені запрошувати професійних аудиторів для виконання ними роботи, яку самостійно виконати не можуть, наслідки рішень, які приймаються користувачами, можуть бути настільки значними для них, що достовірність і повнота інформації їм абсолютно необхідні.

Практика аудиту в найбільш розвинутих країнах (Великобританія, США) дозволяє виділити три підходи щодо необхідності аудиту: потреби потенційного чи існуючого інвестора, теорія агентів і теорія мотивації. них аудиторів.

Теоретичні основи функціонування контролю. Природно обумовлено самою сутністю категорії фінансів як реалізації однієї з їх функцій на практиці, тобто виконання фінансами своєї контрольної функції передбачає розбудову системи державного фінансового контролю. Таким чином, система державного фінансового контролю, якісна ознака якої -цілісність, є системою у складі

загальної фінансової системи., ефективність функціонування якої розкривається у забезпеченні фінансової безпеки держави.

Рис. 3. Схема взаємозв'язку державного фінансового контролю та фінансового контролю суб'єктів господарювання

Розглядаючи рис. 3, необхідно враховувати наступні пояснення:

1) За сутністю фінанси є об'єктивною економічною категорією.

2) Фінансова система відображає ефективність організації фінансів та реалізацію фінансових відносин у державі. У загальному вигляді визначення фінансової системи дав О. Василик: «Фінансова система - це сукупність різно-манітних видів фондів фінансових ресурсів, сконцентрованих у розпорядженні держави, не фінансового сектора економіки (господарських суб'єктів), окремих фінансових інститутів і населення (домогосподарств) для виконання покладених на них функцій, а також для задоволення економічних та соціальних потреб» [1, с. 20].

3) Державне управління тісно пов'язане з формуванням, розподілом і вторинним перерозподілом державних фінансів.

4) Бюджетні відносини держави відбуваються в межах бюджетної системи країни шляхом здійснення бюджетного процесу.

Як зазначають С. Юрій та В. Федосов: «Бюджетна система - сукупність самостійних, відокремлених та взаємопов'язаних між собою ланок, у яких функціонують бюджетні відносини» [2, с. 152], а також визначають принципи її

побудови: єдності, збалансованості, самостійності, повноти, обґрунтованості, ефективності, субсидіарності, цільового використання бюджетних коштів, справедливості та неупередженості, публічності та прозорості, відповідальності учасників бюджетного процесу [2, с. 154-156].

Важливе місце у бюджетних відносинах посідає бюджетний процес. К. Павлюк трактує його наступним чином: «Широке розуміння бюджетного процесу полягає в тому, що уся діяльність органів законодавчої, виконавчої, судової влади у бюджетній сфері має бути підпорядкована суворим регламентним нормам, які забезпечують законність, доцільність і результативність цієї діяльності» [3, с. 58].

Згідно зі ст. 2. нового Бюджетного Кодексу терміни «бюджетна система України» та «бюджетний процес» вживаються в такому значенні: «Бюджетна система України - сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного та адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права»; бюджетний процес - регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства [4].

Бюджет держави є важливою складовою інституту держави. У ньому відображається фінансовий потенціал державного управління щодо досягнення визначених цілей. Тому від дослідження бюджетних відносин маємо перейти до дослідження фінансової безпеки та її складових, тобто перейти до передостанньої ланки дослідження - вивчення фінансової безпеки держави.

5) Фінансова безпека держави належить до складу економічної безпеки, має теоретичні та нормативно-правові визначення. Структура фінансової безпеки держави складається з двох найвагоміших елементів - бюджетної безпеки та боргової безпеки держави.

О. Барановський, запропонував наступне визначення: «Бюджетна безпека держави - стан забезпечення платоспроможності (рівень бюджетного потенціалу) держави щодо виконання нею своїх функцій з урахуванням балансу доходів і видатків державного й місцевого бюджетів та доцільності, законності й ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях» [5, С. 206] та класифікував фактори, стосовно яких зумовлюється бюджетна безпека держави: величина її бюджету; розмір його дефіциту або бездефіцитність (профіцит); діюча в країні бюджетна система; чинна правова база, професіоналізм і ретельність розробки і процедури розгляду та затвердження бюджету; вплив масштабу бюджетного фінансування, розвитку певної бюджетної класифікації; наявності чи відсутності бюджетних резервів; досконалість системи бюджетного обліку; своєчасність прийняття бюджету; характер касового виконання бюджету; стан бюджетних розрахунків; бюджетну безпеку підривають чисельні податкові пільги; рівень девальвації національної валюти; наявності чи відсутності жорстких бюджетних обмежень; бюджетна безпека залежить від бюджетної дисципліни [5, с. 207-216].

б) Система контролю і аудиту як цілісне явище - окремий інститут у складі фінансової системи держави, що мусить забезпечити й гарантувати

дотримання фінансово-господарського та бюджетного законодавства, доцільності державних витрат, економічної ефективності фінансово-господарських операцій державних підприємств і установ, фінансову безпеку держави, а також являє собою передостанню ланку запропонованого нами логічного ланцюга. Здатність системи державного фінансового контролю здійснювати контрольні заходи щодо усього обсягу фінансових ресурсів держави є науково-практичним виміром якості та стратегічним орієнтиром її розвитку.

Дослідження системи контролю і аудиту як інституту, що мусить забезпечити й гарантувати дотримання фінансово-господарського та бюджетного законодавства, доцільності державних витрат, економічної ефективності фінансово-господарських операцій суб'єктів господарювання (державних підприємств та бюджетних установ), фінансову безпеку держави, є вектором щодо практичного застосування теоретичних засад дослідження функціонування системи державного фінансового контролю.

7) Фінансова безпека суб'єктів господарювання є останнім елементом у логічному ланцюгу, який дозволив визначити взаємозв'язок між державним фінансовим контролем та фінансовою безпекою суб'єктів господарювання. Варто зазначити, що система державного фінансового контролю виступає важелем, який створює міцне підґрунтя для забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. При цьому інструментами її забезпечення є види, методи, елементи, форми та принципи організації системи державного фінансового контролю, спрямованої на всебічний та всеохоплюючий захист фінансових та майнових інтересів держави.

Список використаних джерел:

1. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: підручник. К.: НІОС, 2002. 608 с.
2. Фінанси: підручник / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с.
3. Павлюк К.В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України: моногр. К.: НДФІ, 2006. 584 с.
4. Бюджетний Кодекс України від 8 лип. 2010 р. №2456-VI URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17&p=1282847394309931>.
5. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): моногр. К.: Вид-во Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. 759 с.

*Хаманчук А.А.,
студентка коледжу технологій бізнесу та права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Денисюк Н.В., викладач вищої кваліфікаційної категорії,
старший викладач
Україна, м. Луцьк*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Євроінтеграція вимагає від українських підприємств впровадження змін в сфері управління компаніями. Основним показником, що характеризує підприємства та є важливим для користувачів, є зрозуміла звітність, оформлена за міжнародними стандартами. Представлення звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності не є обов'язковим для всіх компаній, але звітність у такій формі все частіше хочуть бачити потенційні іноземні інвестори або банки чи інші фінансові установи при наданні кредиту. Крім того, є ряд вимог нормативних актів, при настанні яких суб'єкти господарювання зобов'язані складати звітність за МСФЗ.

Найбільш розповсюдженими причинами, через які підприємство складає звітність за МСФЗ є наступні:

1. Застосування стандартів публічними акціонерними товариствами відповідно до вимог Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.
2. Подання звітності за міжнародними стандартами іноземним інвесторам за їх вимогою.
3. Представлення інформації про фінансовий стан відповідно до МСФЗ для покращення інвестиційної привабливості підприємства для залучення нових інвестицій або ведення діяльності закордоном.
4. За власною ініціативою керівництва підприємства, коли виникає потреба для цілей управління отримувати інформацію якісно нового рівня про фінансове положення підприємства, яку не дає національна система.

Фінансова звітність є структурованим відображенням фінансового стану та фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання. Метою фінансових звітів є надання інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові надходження суб'єкта господарювання, яка є корисною для кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень. Фінансові звіти також демонструють результати того, як управлінський персонал розпоряджається довіреними йому ресурсами. Для представлення такої інформації фінансові звіти мають надавати наступні дані про суб'єкт господарювання, а саме про: активи, зобов'язання; власний капітал; доходи та витрати, у тому числі прибутки та збитки; внески і виплати власникам.

Варто звернути увагу на випадки, коли складання звітності за міжнародними стандартами є обов'язковим для суб'єктів господарювання. Відповідно ч. 6 статті 40 Закону України "Про цінні папери та фондовий ринок", публічні акціонерні товариства повинні додатково розкривати

інформацію про свою діяльність на основі міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Фінансову звітність за міжнародними стандартами повинні складати:

відкриті акціонерні товариства, іпотечні та страхові компанії, інвестиційні фонди, довірчі товариства, кредитні спілки, недержавні пенсійні фонди, а також будь-які інші підприємства з-поміж тих, хто зацікавлений в емітуванні облігацій та залученні необлігаційних позик іноземного походження

Складаючи фінансову звітність за міжнародними стандартами вперше, керівники підприємств та бухгалтерські служби можуть зіткнутися з рядом проблем основними з яких є наступні:

- відсутність кваліфікованих фахівців, які можуть розуміти і застосовувати МСФЗ.

- виникнення додаткових витрат внаслідок потреби у придбанні нового програмного забезпечення, за допомогою якого складання звітності значно полегшило роботу персоналу та зменшило можливість допущення помилок;

- необхідність у зборі додаткової інформації, яку вимагають МСФЗ, включення до посадових обов'язків працівників підрозділів додаткових функцій;

- складність окремих стандартів. Найбільш важкі для сприйняття на сьогодні елементи МСФЗ – стандарти, присвячені відображенню у звітності фінансових інструментів, зокрема вкладень у цінні папери, похідних інструментів, дебіторської та кредиторської заборгованості. Складність також полягає ще й у тому, що активи і зобов'язання мають бути оцінені за справедливою вартістю, що є складним завданням для вітчизняних фахівців.

Повний комплект фінансових звітів, які емітент повинен подати відповідно до чинного законодавства, регулюється безпосередньо МСФЗ та складається з:

а) звіт про фінансовий стан на кінець періоду;

б) звіт про сукупні прибутки та збитки за період;

в) звіт про зміни у власному капіталі за період;

г) звіт про рух грошових коштів за період;

г) примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші

пояснювальні примітки;

д) звіт про фінансовий стан на початок найбільш раннього порівняльного періоду, коли суб'єкт господарювання застосовує облікову політику ретроспективно або здійснює ретроспективний перерахунок статей своїх фінансових звітів, або коли він перекласифікує статті своїх фінансових звітів.

Варто зазначити, що Міжнародні стандарти фінансової звітності – це стандарти виключно звітності, тобто заключного етапу бухгалтерської роботи. Вони не висувають ніяких спеціальних вимог до обліку і компанія має право вибрати будь-який доступний спосіб отримання міжнародної звітності.

Існує два основних підходи до вирішення питання про переведення фінансової звітності на міжнародні стандарти :

– трансформація бухгалтерської звітності, складеної відповідно до національних стандартів на звітність в стандартах МСФЗ;

– конверсія або ведення паралельно з національними стандартами управлінського обліку відповідно до МСФЗ.

Шляхи впровадження МСФЗ:

1. Трансформація:

– Повна трансформація – переведення даних

бухгалтерського обліку в кінці періоду шляхом декласифікації статей звітності або господарських операцій та внесення коригувань відповідно до МСФЗ;

– Повна трансформація з урахуванням вимог по перерахунку в іноземну валюту – приведення даних бухгалтерського обліку за НСБО в кінці періоду до вимог МСФЗ з додатковим перерахуванням в іноземну валюту відповідно до встановлених курсів.

2. Конверсія:

– Повна конверсія – ведення спеціалістом з обліку двох баз даних фінансової звітності: української та міжнародної;

– Трансляція – автоматизований процес перенесення даних в окремий реєстр бухгалтерського або управлінського обліку з автоматичним коригуванням та формуванням звітності відповідно МСФЗ.

Підприємство має право на свій розсуд обрати найбільш зручний для себе метод. Одні підприємства обирають перший шлях, у тому випадку, коли потрібно періодично, раз на квартал або раз у рік отримувати звітність відповідно до МСФЗ. Інші, йдуть шляхом, який дозволяє оперативно отримувати звітність відразу в двох стандартах, і, таким чином, застосовувати звіти в управлінні підприємством, розробці планів та бюджетуванні тощо.

Список використаних джерел:

1. Коваль І.Ф. Застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні. «Молодий вчений» № 9 (49) вересень, 2017. URL: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2017/9/117.pdf>
2. Облік та звітність за МСФЗ: для кого, навіщо і чому? URL: <https://dtk.com.ua/show/1cid02519.html>
3. Международные стандарты финансовой отчетности URL: <https://www.intalev.ua/library/articles/uf/ifrs.php>

Чобан М.В.,

*студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*

*Науковий керівник: Свирида О.В., викладач кафедри обліку і оподаткування
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРАВИЛЬНОГО ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової і статистичної звітності на кожному підприємстві здійснюється на підставі нормативно-правових документів, що розробляються органами, на які покладено обов'язки регулювання у країні питань обліку і звітності. Це дає змогу за єдиними принципами й формою вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність і таким чином забезпечувати порівнянність облікової інформації. Але це не означає, що підприємство, виходячи з конкретних умов господарювання, не може вибрати найбільш прийнятні для нього форми ведення обліку.

Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні", облікова політика означає сукупність принципів, методів і процедур, що використовується підприємством для складання та подання фінансової звітності. [1]

Виходячи з даного визначення термін «Облікова політика» передбачає вибір самим підприємством певних і конкретних методик, форми і техніки ведення бухгалтерського обліку, виходячи з діючих нормативних актів і особливостей діяльності підприємства.

Формується облікова політика на трьох взаємопов'язаних рівнях:

- 1) міждержавному - розробка правил і принципів функціонування бухгалтерського обліку в межах об'єднання держав;
- 2) державному - встановлення загальних правил, стандартів ведення бухгалтерського обліку в межах однієї держави;
- 3) підприємства - сукупність способів і прийомів ведення бухгалтерського обліку, що прийняті та діють на підприємстві, які відповідають особливостям його діяльності.[3]

Розробка та застосування облікової політики підприємства повинно базуватися на застосуванні основних принципів, до яких можна віднести:

1. *Принцип вибору базової валюти обліку*, суть якого передбачає вибір такої валюти, у якій складається зведена звітність підприємства. Операції в інших валютах приводять до базової валюти за курсом.

2. *Принципи створення необхідних фондів і резервів на підприємстві.*

3. *Принцип визначення обліку витрат майбутніх періодів.* Витрати майбутніх періодів можуть враховуватись в тім періоді, де вони виникають або в майбутньому періоді. За обліку, в майбутньому періоді здійснюється точна оцінка собівартості продукції, на яку відносяться ці витрати.

4. *Принцип обліку курсових різниць*. Курсові різниці можуть або відразу списуватись на фінансові результати, або за результатами звітного періоду. Вибір методу залежить від обсягу валютних операцій. [2,с.70-71]

Дотримання єдиних принципів облікової політики є головною вимогою при організації облікової політики підприємства.

На підприємствах зміст облікової політики оформлюється спеціальним наказом про облікову політику, який розробляє головний бухгалтер підприємства і несе відповідальність за його формування.

При виборі облікової політики та розробки Наказу про облікову політику необхідно враховувати наступні чинники:

- організаційно-правову форму підприємства та форму власності;
- галузеву належність;
- розміри підприємства та наявність структурних підрозділів;
- стратегію фінансово-економічного розвитку;
- особливості технології виробництва та маркетингової стратегії;
- кадрове забезпечення та соціально-економічні умови діяльності підприємства;
- кон'юнктуру ринку та економічний стан у країні;
- стан законодавчої бази (особливо податкового законодавства).

Наказ про облікову політику – це фактично внутрішній «нормативний» документ для регулювання бухобліку.

Облікова політика підприємства має визначати:

1. методи оцінки вибуття запасів.
2. періодичність визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів.
3. порядок обліку і розподілу транспортно-заготівельних витрат.
4. методи амортизації необоротних активів.
5. вартісні ознаки предметів, що входять до складу малоцінних необоротних матеріальних активів застосування класу 8 та/або 9 Плану рахунків бухгалтерського обліку .
6. періодичність (період) зарахування сум дооцінки необоротних активів до нерозподіленого прибутку метод обчислення резерву сумнівних боргів.
7. перелік створюваних забезпечень майбутніх витрат і платежів перелік та склад змінних і постійних загальновиробничих витрат, бази їх розподілу.
8. перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг).
9. поріг суттєвості щодо окремих об'єктів обліку.
10. переоцінку необоротних активів
11. періодичність відображення відстрочених податкових активів і відстрочених податкових зобов'язань. [4,с.24]

Отже, підприємства повинні здійснювати докладний аналіз доцільності застосування певних елементів облікової політики.

Формування та реалізація правильно обраної облікової політики є тим інструментом, який дозволяє керівництву підприємства не тільки побудувати бухгалтерський облік таким чином, щоб максимально задовольнити їх потреби

в інформації для управління своєю власністю, а й впливати на рівень доходів, прибутку, інвестиційну привабливість підприємства, податкові відносини. Тому до формування облікової політики підприємства необхідно підходити з усвідомленням відповідальності.

Облікова політика має велике значення для всіх видів підприємницької діяльності – виробничої, комерційної, грошово-кредитної, банківської, страхової, для всіх галузей та підгалузей економіки – промисловості, сільського господарства, будівництва тощо і скрізь вона має свої особливості. Проте її вихідні положення є єдиними, спільними для всіх – отримання максимального прибутку. Від уміло сформованої облікової політики багато в чому залежить ефективність управління господарською діяльністю підприємства та стратегія його розвитку на тривалу перспективу.

Отже, формування облікової політики – непростий процес, що вимагає наявності організаційних, технічних, кадрових можливостей; він не закінчується після затвердження наказу про облікову політику, а продовжується до моменту припинення діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>;
2. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами. К.: Центр учбової літератури, 2012. 368 с.
3. Клімович І. М. Вплив облікової політики на фінансову діяльність підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2011/Economics/7_80339.doc.htm
4. Коваленко Л.О. Вплив облікової політики на результати управлінських рішень. Все про бухгалтерський облік. 2017. № 14. С. 23–27.
5. Поліщук А. Зміни в обліковій політиці: коли відбуваються та як впливають на бухоблік. URL: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/ib/8092/114076>

Шамрай К.О.,

студентка коледжу технологій бізнесу та права

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: Денисюк Н.В., викладач вищої кваліфікаційної категорії,

старший викладач

Україна, м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ З ЗАМОВНИКАМИ

Практично немає жодного суб'єкта господарювання у якого в балансі не було б дебіторської заборгованості. Згідно П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» під дебіторською заборгованістю розуміють суму заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Для дотримання

фінансової дисципліни дебіторська заборгованість повинна в повному обсязі і у встановлені терміни документально оформлена.

«Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 88 від 24 травня 1999, встановлює порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинної документації, облікових реєстрів, бухгалтерської звітності підприємствами, їх об'єднаннями та госпрозрахунковими організаціями незалежно від форм власності, установ та організації, основна діяльність яких фінансується за рахунок коштів бюджету.

Документування – це процес підготовки документа із застосуванням різноманітних методів та засобів відображення на матеріальному носії інформації. Безпомилкова та вчасна інформація в документі займає провідну роль в управлінні.

Первинні документи – це основа обліку. Первинний документ – це документ, який містить відомості про господарську операцію. Первинні документи створюються як у письмовій, так і в електронній формі. Юридичну силу електронний документ матиме лише за наявності електронного цифрового підпису. Первинні документи повинні мати обов'язкові реквізити: назва, код форми, зміст господарської операції, вимірювачі господарської операції, посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення, особисті підписи.

Для здійснення поставки товарів чи надання послуг необхідне укладання прямого договору між постачальником та покупцем. Договір – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Договір купівлі – продажу – це найбільш розповсюджений вид договорів, за яким продавець зобов'язується передати майно покупцеві, а покупець зобов'язується прийняти майно та сплатити за нього визначену суму.

При виборі постачальника для забезпечення надійності зважати потрібно на перелік умов, а саме на: цінову конкурентоздатність, наявність гарантії платежу, терміни сплати, наявність високоякісної продукції у постачальника, місце розташування підприємств, види діяльності. Проаналізувавши наведені умови і дійшовши до висновку щодо можливості укладання договору, сторони зазначають предмет, назву товару, ціну, порядок розрахунків, терміни поставок, обов'язки та відповідальність при порушенні зобов'язань. Тобто, відбувається направлення оферти з основними умовами угоди, а прийняття іншою стороною даної пропозиції визнається акцентом (згодою).

Первинним документом для оформлення операцій за розрахунками за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, з іншими дебіторами та кредиторами є вексель, а також акт приймання – передачі векселя – за умови вексельного переведення боргу чи відтермінування платежу шляхом оформлення простого або переказного векселя.

Рахунок – це документ, що виписується на підставі угоди купівлі-продажу товарів бухгалтером. В рахунку зазначається сума, яку повинен перерахувати платник на розрахунковий рахунок чи сплатити до каси

постачальника. Прописується в документі найменування товару, одиниця виміру, кількість, ціна за одиницю, загальна сума. Вносяться реквізити, потрібні для перерахування коштів на рахунок постачальника.

Рахунок-фактура – документ, який видається покупцеві продавцем та підтверджує фактичне відвантаження товарів та їх ціну. Використовується лише для податкового обліку податку на додану вартість. Такий документ подає аргумент для приймання покупцем висунутих продавцем сум ПДВ до відрахування.

Вказують такі відомості як найменування та реквізити покупця і продавця, перелік товарів чи послуг, одиниці виміру, ціна, вартість, ставки і суми ПДВ. Цей документ є обов'язковим тільки для організацій, які перебувають на загальній системі оподаткування, за якої сплачується і відшкодовується ПДВ. Отже, рахунок-фактура має такі цілі як: фіксація факту, що робота чи замовлення здійснено; засвідчити суму сплаченого ПДВ з метою його подальшого зарахування.

Спільним для рахунка-фактури та рахунка є те, що вони оформляються бухгалтером при виконанні умов договору купівлі-продажу товарів. Але їх призначення зовсім інші. Рахунок передбачає оплату, а рахунок-фактура переміщення товарів або виконання робіт. На рахунку повинна знаходитись печатка постачальника, проте на рахунку-фактурі її не повинно бути.

При перевезенні матеріальних цінностей від постачальника до покупця, їх прийманні і видачі використовується такий обліковий документ як накладна. В ній зазначають перелік товарів, кількість та ціну, за якою постачаються покупцю, вагу, інформацію про покупця та постачальника, дату, підписи. Накладна є трафаретизованим документом.

Спеціальним документом, що складається в період здачі виконаних робіт чи наданих послуг між замовником і виконавцем є Акт прийнятих робіт та наданих послуг. В ньому вказані надані послуги та закінчені роботи із фіксуванням періоду виконання та вартості. Виконавець звітує перед замовником цим актом за завершену роботу. Бланк названого документа формується у двох примірниках: перший після підписання сторонами у виконавця зостається; а другий залишається в замовника. Акт не має уніфікованої форми, тому кожне підприємство розробляє у вигідній для себе формі з метою представлення наявних особливостей наданих послуг та виконаних робіт.

Акту прийнятих робіт та наданих послуг присвоюється номер, зазначається дата завершення робіт, повне найменування замовника та виконавця, їхні реквізити, вказуються виконані роботи та вартість. Документ підлягає обов'язковому підписанню обома сторонами та встановленні на ньому печаток, що засвідчують законність операції.

Одержання права на податковий кредит з ПДВ і нарахування податкових зобов'язань можливе за наявності сформованої податкової накладної. Це значущий документ для осіб, які зареєстровані платниками ПДВ. Даний документ виписують при здійсненні продажу товарів за кожен день. В електронній формі з дотриманням встановлених законодавством умов

формується податкова накладна та додатки до неї із наявністю електронного підпису. Всі податкові накладні реєструються в Єдиному реєстрі податкових накладних. Необхідно також вказувати код товару згідно з УКТ ЗЕД.

Відсутність у податковій накладній одного з обов'язкових реквізитів позбавляє покупця, зареєстрованого платником ПДВ, права на податковий кредит, адже вважається, що така податкова накладна не відповідає вимогам Податкового кодексу України.

Облік руху товарно-матеріальних цінностей та розрахунків за перевезення відображається у товарно-транспортній накладній. ТТН виписується вантажовідправником на кожну поїздку. Цей документ заповнюють продавець, покупець, перевізник та бухгалтер продавця. Бланк ТТН вже не є бланком суворої звітності, тому вантажовідправник може внести графи, які вважає необхідними. ТТН виписується у чотирьох примірниках: перший – застається у вантажовідправника для списання ТМЦ; другий – з підписами та печаткою вантажовідправника лишається у водія, а після поставки вантажу віддається вантажоотримувачу; третій – з підписом та печаткою вантажоотримувача є підставою для розрахунків; четвертий – підписаний вантажоотримувачем і з його печаткою прикладається до подорожнього листа водія і враховується при нарахуванні йому заробітної плати.

Передача товару чи певних матеріальних цінностей від продавця до покупця фіксується у товарній накладній. Вказують у цьому документі найменування товару, кількість, ціну, вартість та суму ПДВ. Повинні бути реквізити сторін, підписи та печатки. Виписується у двох примірниках, де один застається у постачальника, інший у покупця.

Погашення заборгованості підтверджується виданою квитанцією оприбуткованого касового ордеру покупцеві або виданим банком платіжним дорученням чи розрахунковим чеком для перерахування коштів з розрахункового рахунка покупця на рахунок постачальника. Здійснення безготівкових розрахунків засвідчує виписка банку.

Документальне оформлення розрахунків з покупцями та замовниками містить в собі значну кількість документів. Кожен має своє призначення, специфічну будову, відповідні вимоги до складання. Невід'ємною складовою цього важливого процесу є правильність заповнення та своєчасність формування відповідного документа, здійснення контролю з метою недопущення помилок. Під постійним контролем працівників бухгалтерії має знаходитися: підписання договорів про матеріальну відповідальність; відповідність документів оприбуткуванню, витрат матеріальних цінностей; наявність на підприємстві відповідних нормативних актів, норм витрати сировини на виробництво; первинні документи на перевезення матеріальних цінностей.

Кожна складова господарського процесу виконує значну роль у забезпеченні стійкого розвитку підприємства в цілому, тому будь-який етап роботи повинен виконуватись в повній мірі.

Список використаних джерел:

1. 34. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська

- заборгованість», від 08.10.99 р. № 237. Все про бухгалтерський облік. 2013. № 55.
2. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2013. 688 с.
  3. Романченко Г. С. Методика й організація обліку та аналізу розрахунків з покупцями і замовниками. Соціально-економічний розвиток України на поч. ХХІ ст. збірник доп. 78 наукової конференції студентів КНЕУ – 2012 С. 270-272.

Ящук Т.О.,
*студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*
*Науковий керівник: Гуменюк І.Л., кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОПЛАТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Заробітна плата – це та ділянка обліку, з якою має справу кожне підприємство. Її складові, методика нарахування, розрахунок податків і зборів, пов'язаних з нею, розрахунок авансу є предметом сьогоднішньої консультації.

Основна заробітна плата – це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці, тобто плата за фактично відпрацьований час або вироблену продукцію, послуги, виконання посадових обов'язків. Вона встановлюється у вигляді тарифних ставок (окладів) і відрядних розцінок (при відрядній формі оплати праці, тобто в залежності від виробітку).

Додаткова заробітна плата – це винагорода за працю понад встановлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і особливі умови праці.

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати – це виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені норми.

Форма оплати праці – це спосіб встановлення залежності заробітку працівника від кількості і якості затраченої праці. Витрати праці оцінюються або робочим часом, або кількістю виробленої продукції (обсягом виконаних робіт). Залежно від цього розрізняють дві форми оплати праці: погодинну і відрядну.

Право вибору форми оплати праці надано підприємству. На кожному конкретному виробництві повинна застосовуватися та форма оплати праці, яка в щонайменшій мірі відповідає його організаційно-технічним умовам, забезпечує поєднання інтересів окремих працівників з інтересами колективу.

Основними завданнями обліку праці та її оплати є:

- точне і своєчасне документальне оформлення даних про обсяг виконаних робіт, одержаної продукції і нарахованої оплати праці відповідно до кількості та якості затраченої праці;
- правильне нарахування оплати праці кожному працівникові відповідно до діючих положень;
- дотримання порядку розподілу оплати праці по об'єктах бухгалтерського обліку;
- повний і своєчасний розрахунок з працівниками по оплаті праці;
- своєчасне складання та подання бухгалтерської і статистичної звітності по оплаті праці.

За видами заробітна плата поділяється на:

- основну заробітну плату;
- додаткову заробітну плату;
- інші заохочувальні та компенсаційні виплати.

Основна заробітна плата - це винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку обслуговування, посадові обов'язки). Для нарахування основної заробітної плати працюючим з почасовою оплатою праці необхідно мати відомості про посадові оклади (за штатним розкладом), присвоєні розряди (на підставі наказів по підприємству), а також дані табельного обліку відпрацьованого ними часу за відповідний період (місяць тощо).

Додаткова заробітна плат - це винагорода за працю понад установлені норми за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством, премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій.

Інші заохочувальні та компенсаційні виплати. До них належать виплати у формі винагород за підсумки роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які наводяться понад встановлення зазначеними актами норм.

За загальним правилом заробітну плату слід виплачувати в грошових знаках, що мають законний обіг на території України.

Як виняток із цього правила колективним договором, укладеним на підприємстві, може бути передбачена часткова виплата заробітної плати натурою (за цінами не вище за собівартість). Проте розмір «натуральної» виплати не повинен перевищувати 30 % нарахованої за місяць суми заробітної плати.

За загальним правилом виплата зарплати повинна проводитися через касу підприємства. Водночас на підставі особистої письмової згоди працівника виплата йому заробітної плати з обов'язковою оплатою таких послуг за рахунок роботодавця може проводитися:

- через установи банків;
- поштовими переказами на зазначений ним рахунок (адресу).

Порядок виплати зарплати (періодичність, строки, розмір тощо) має бути прописаний:

- у колективному договорі, укладеному на підприємстві;
- у локальному нормативному акті роботодавця (наприклад, у Положенні про оплату праці), погодженому з виборним органом первинної профспілкової організації або іншим уповноваженим на представництво трудовим колективом органом (а за відсутності таких органів — з представниками, обраними й уповноваженими трудовим колективом), — якщо колдоговір не укладено. [4]

Виплачувати заробітну плату мінімум двічі на місяць — це обов'язок роботодавця, який він повинен виконувати незалежно від згоди працівника отримувати заробітну плату один раз на місяць, і не пізніше 7 днів після закінчення періоду, за який здійснюється виплата. Недотримання цієї вимоги - порушення трудового законодавства. При цьому умову в документах роботодавця, що регламентують періодичність і строки виплати заробітної плати, про її виплату один раз на місяць буде визнано недійсною на підставі ст. 9 КЗпП, як такі, що погіршують становище працівників порівняно з трудовим законодавством України.

Таким чином, зарплата за першу половину місяця (аванс) повинна виплачуватися не пізніше 22-го числа поточного місяця (15 + 7), а зарплата за місяць — не пізніше 7-го числа місяця, що настає за місяцем її нарахування.

При цьому потрібно дотримуватися вимоги про 16 календарних днів між виплатами зарплати. Тобто не можна виплачувати аванс, скажімо, 16-го числа, а заробітну плату за другу половину місяця — 7-го числа, оскільки розрив між цими виплатами перевищує 16 календарних днів.

Роботодавці зобов'язані виплачувати зарплату в робочі дні. Якщо день виплати зарплати збігся зі святковим/неробочим або вихідним днем, зарплату виплачуйте напередодні

Невиплата заробітної плати за першу (другу) половину місяця у зв'язку з відсутністю грошових коштів на банківському рахунку роботодавця теж не звільняє від відповідальності за порушення вимог зазначених вище норм КЗпП і Закону про оплату праці.

Аванс з заробітної плати (чи офіційна назва – оплата за першу частину місяця) є обов'язковим щодо нарахування. Відповідно до ч. 1 ст. 115 КЗпП роботодавець має виплачувати зарплату працівникам регулярно в робочі дні не рідше 2-х разів на місяць через проміжок часу, що не перевищує 16 календарних днів, та не пізніше 7 днів після закінчення періоду, за який здійснюється виплата. У разі якщо день виплати заробітної плати збігається з вихідним, святковим або неробочим днем, виплата здійснюється напередодні. Першою половиною місяця вважається 15 календарних днів місяця. Таким чином, аванс – це виплата зарплати за першу половину місяця – 15 календарних днів виходячи з фактично відпрацьованого часу, що має виплачуватись у період із 16-го до 22-го числа.[2]

Розмір авансу не може бути меншим суми оплати за фактично відпрацьований час із розрахунку тарифної ставки (посадового окладу)

працівника (ч. 3 ст. 115 КЗпП, ч. 3 ст. 24 Закону № 108). Не вважаються відпрацьованим часом дні відпустки, перебування на лікарняному та час, невідпрацьований з інших причин. Тобто такий час не треба враховувати під час розрахунку авансу. Також при розрахунку суми авансу не враховують премії, доплати, надбавки, компенсаційні та заохочувальні виплати. Однак, додаткові виплати можуть бути прописані в колективному договорі, але це є уже понад мінімальні державні гарантії. Методика нарахування заробітної плати, зокрема авансу, може бути 2-ма шляхами: пропорційно відпрацьованим дням за першу половину місяця на базі посадового окладу (тарифної ставки) (з 1-го до 15-го числа місяця). Менше цієї суми аванс бути не може; у відсотках до посадового окладу (тарифної ставки) (наприклад, у розмірі 50-60 %)

Список використаних джерел:

1. Колот А.М., Куликов Г.Т., Поплавська О.М. Дослідження проблем оплати праці: порівняльний аналіз (Україна та країни ЄС): монографія. К.:КНЕУ, 2015. 274 с.
2. Колот А.М. Оплата праці на підприємстві: організація та удосконалення. К. Фірма "Праця", 2015. 267 с.
3. Фактор. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/february/issue-15/article-42528.html>
4. Ефективна економікаю. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5975>
5. Бухгалтерський обзор URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-ezhednevnyj-buxgalterskij-obzor-39-primery-rascheta-zarabotnoj-platy-v-2019-godu>

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ І АУДИТУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Бойчук Н.М.,
магістр Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: Гарбарець І.А., викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Новітні світові напрямки розвитку фінансового контролю і аудиту цілеспрямовані на вчасний прояв негативних відхилень від поставлених задач та підтвердження методів їх усунення.

За межами нашої держави, в економічно-розвинутих країнах світу, аудит ефективності займає першорядне місце серед форм державного фінансового контролю за результативним використанням державних коштів бюджетних установ.

За сприянням аудиту ефективності відбувається зовнішній державний контроль управління державними фінансами, за підрахунками якого дається самостійна оцінка наслідків діяльності виконавчої влади по досягненню поставленої мети і завдань, робляться результати про ступінь ефективності використання державних коштів, що витрачаються на це [5, 2]

Питання впровадження аудиту ефективності в нашій державі вивчаються значною чисельністю вчених-теоретиків та практиків: П.К. Германчук, І.Б. Стефанюк, Н.І. Рубан, В.Т. Александров, Романів Є.М, Шевчук В.О та інші.

У всесвітній діяльності застосування такого аудиту виражають його три підвиди:

- 1) аудит ефективності використання окремого рішення;
- 2) аудит ефективності використання програми (функції);
- 3) аудит ефективності функціонування системи (галузі).

Одним із виявлень сукупності та послідовності підходів до виконання наглядових заходів є проведення аудиту ефективності виконання державних програм в цілому за весь період їх дії. Зазначені аудити підтверджували, що цільові державні програми, на здійснення котрих держава впродовж значного часу направляла бюджетні кошти, по закінченню терміна їх дії не досягали своєї цілі, тобто, кошти, які були витрачені на їх виконання було витрачено нерезультативно. Державними контролюючими органами безперервно наголошується увага суспільства та органів виконавчої влади на проблемі нерезультативно використання державних коштів. Дослідження саме цього питання в розрізі економічності, продуктивності та ефективності зостається єдиним з пріоритетних напрямів діяльності Рахункової палати України [1]

У ході проведення аудиторами Рахункової палати контрольно-аналітичних та експертних заходів виявлено, відповідно до статей 116 та 119 Бюджетного кодексу України, бюджетних правопорушень.

Таблиця 1.**Динаміка кількості протоколів про порушення бюджетного законодавства та розпоряджень про зупинення операцій з бюджетними коштами при виконанні державного та місцевих бюджетів у 2014 – 2017 рр. [5]**

Роки	Протоколи про порушення бюджетного законодавства		Розпорядження про зупинення операцій з бюджетними коштами	
	кількість	у % до попереднього року	кількість	у % до попереднього року
2014	1078	100,0	1075	100,0
2015	1171	108,6	1103	102,6
2016	837	71,5	856	77,6
2017	1562	186,6	1845	215,5

За наслідками даних оформлення протоколів про недотримання бюджетного законодавства та зупинення операцій з бюджетними коштами на рахунках розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів у 2014 – 2017 рр. можна дійти до висновку, що прослідковується результат зростання кількості складених як протоколів про недотримання, так і наказів про зупинення операцій з бюджетними коштами.

Існуюча різниця даних (наприклад, у 2016 р. кількість складених протоколів становила 837, а розпоряджень про зупинення операцій – 856) спричинена тим, що розпорядження про припинення операцій із бюджетними коштами здійснюється також і Державною аудиторською службою України.

За наслідками застосованих заходів впливу розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів ліквідовано порушень бюджетного законодавства у 2014 р. – 911 на суму 463,8 млн. грн, у 2015 р. – 969 на суму 462,8 млн. грн, у 2016 р. – 699 на суму 497,3 млн. грн, у 2017 р. – 1243 на суму 1 882,5 млн. грн. [5]

Впродовж 2018 року Рахункова палата продовжувала виконувати контрольну діяльність, яка забезпечує єдиний порядок контролю за виконанням державного бюджету.

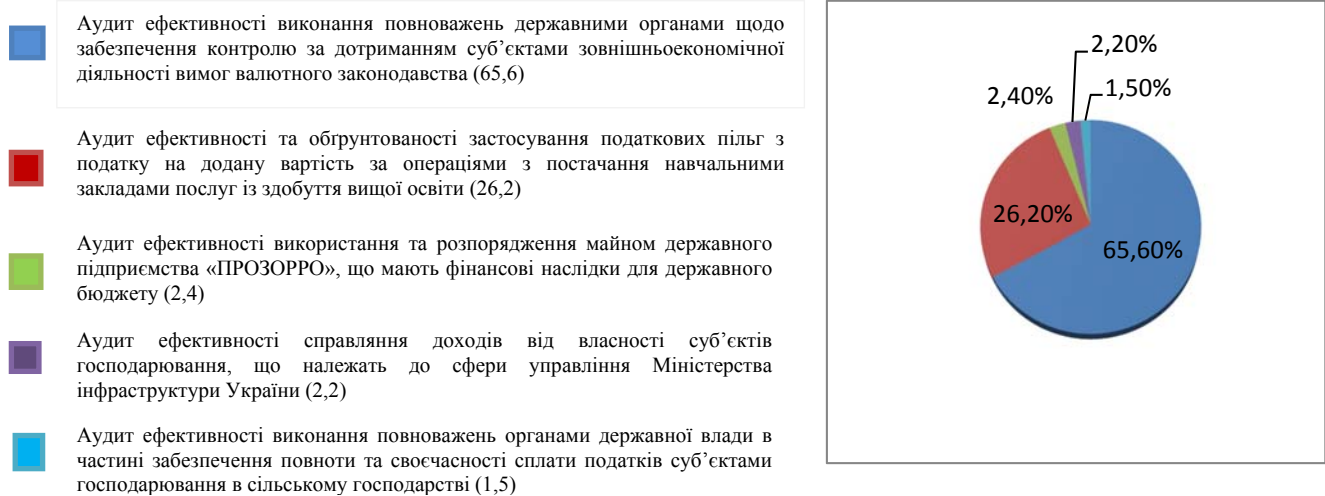
Так, проходив контроль бюджетів трьох років: 2017 року (виконаного бюджету), 2018 року (в ході поточного виконання) та 2019 року (на стадії формування проекту бюджету).

У 2018 року Рахунковою палатою було перевірено 598 об'єктів, підготовлено та затверджено 91 звіт, виявлено порушень та прогалин на загальну суму 17 млрд. грн., було перевірено державних коштів 304, 7 млрд грн.

У звітному році аудиторами Рахункової палати було підготовлено та надіслано Верховній Раді України, органам виконавчої влади, установам, організаціям, підприємствам 567 звітів, рішень, інформацій, актів. [3]

У 2018 році аудиторами Рахункової палати заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) виявлено, відповідно до статей 116

і 119 Бюджетного кодексу України, порушень і прогалин при адмініструванні доходів державного бюджету (рис. 1.)

Рис. 1. Аудити Рахункової палати, під час яких встановлено найбільші обсяги порушень та недоліків при адмініструванні доходної частини державного бюджету (розроблено автором на основі звіту Рахункової палати за 2018 рік)

У звітному періоді заходи у галузі взаємовідносин Державного бюджету України з місцевими бюджетами та використання бюджетних коштів на соціально-економічний розвиток територій Рахунковою палатою проведено 11 заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) стосовно ефективності надання і використання коштів державного бюджету в регіонах.

Аудитом ефективності використання коштів субвенції з державного бюджету, спрямованої місцевим бюджетам на виплату тимчасової державної допомоги дітям, встановлено, що більш як 33 тисячі дітей, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме, одержали таку допомогу у 2016–2017 роках і I кварталі 2018 року. Втім Урядом, Мінсоцполітики, Міністерством фінансів у межах компетенції не запроваджено механізму, що забезпечував би належні умови для одержання відповідного розміру допомоги усіма дітьми, які її потребують, а також зазначеними державними органами та Міністерством юстиції – стосовно чергового стягнення виплачених сум з боржників аліментних зобов'язань.

Аудитом ефективності використання коштів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання оселі та приміщень для розвитку родинних та інших форм виховання, орієнтованих до сімейних, та забезпечення житлом дітей-сиріт, осіб з їх числа виявлено ризики недосягнення передбаченого Національною стратегією реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки збільшення на 20% щорік чисельності забезпечених оселею дітей вказаних категорій.

Чільними проблемами стосовно використання коштів субвенції у 2017–2018 роках (загалом 795,4 млн грн) були: неналежне нормативно-правове забезпечення та управління цими коштами Міністерства соціальної політики та

облдержадміністраціями; незастосування процедур публічних закупівель оселі; необов'язковість процедур експертного оцінки майна; непоширення державних будівельних норм на житлові об'єкти, придбані на вторинному ринку; протиправне обмеження права на помешкання для дітей, позбавлених батьківського піклування. [3]

Аудитом ефективності використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами визначено, що за рахунок зазначених коштів у 2017 році мали здійснюватися видатки на проведення додаткових корекційно-розвиткових занять та придбання спеціальних засобів корекції таким дітям. Втім у зв'язку з невчасним та недостатнім нормативно-правовим забезпеченням використання коштів субвенції, необґрунтованим визначенням і розподілом між місцевими бюджетами цих коштів, неефективним управлінням ними МОН та головними розпорядниками коштів на місцях не досягнуто в регіонах більше половини коштів субвенції (111,2 млн грн, або 53%), які повернуто до державного бюджету.

Аудитом ефективності використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг встановлено, що за рахунок коштів субвенції у 2016 і 2017 роках (44,1 і 69,7 млрд грн) ці пільги були призначені відповідно 3 і 1,7 млн громадян, житлові субсидії – 7,7 і 8,8 млн домогосподарств, що здебільшого постачило реалізацію прав належних категорій громадян на отримання ними пільг і субсидій згідно із законодавством.

За результатами 2018 року аудиту ефективності використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання витратних матеріалів для установ охорони здоров'я та лікарських засобів для інгаляційної анестезії викрито наслідки, що позначилися на обмежене застосування в Україні найбільш щадної для здоров'я пацієнтів інгаляційної анестезії: нечисленні обсяги субвенції (щорічні бюджетні призначення у сумі 18,9 млн грн); невиразне нормативно-правове врегулювання напрямів її використання; допущені на місцях прогалини в управлінні коштами субвенції та при розподілі придбаних за її рахунок анестетиків і витратних матеріалів. [3]

Отже, можна зробити висновок, що в наслідку проведених державних аудитів бюджетних програм встановлено ряд прогалин і порушень, що від'ємно позначаються на повноту формування місцевих бюджетів і не забезпечують відповідної ефективності витрачання бюджетних коштів, що в загальному спричинює до порушення фінансово-бюджетної дисципліни.

Список використаних джерел:

1. Ващенко І.А. Застосування аудиту ефективності при використанні бюджетних коштів. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. 2008. С.47-49.
2. Долбнева Д. В. Необхідність та перспективи утвердження аудиту ефективності як форми державного фінансового контролю в Україні. Фінансовий простір. 2015. № 4.С. 108-112. URL:

- http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2015_4_25.
3. Звіт Рахункової палати за 2018 рік URL: https://rp.gov.ua/upload/files/Activity/Reports/2018/ZVIT_RP_2018.pdf.
  4. Ульяновченко Ю., Марченко Л. Роль державної казначейської служби України в забезпеченні дотримання вимог бюджетного законодавства розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів. С. 195-201.
  5. Хаблюк О., Яцишин С. Аудит ефективності використання бюджетних коштів : проблеми та перспективи. Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Тернопіль, 25-26 листопад 2010 р. С. 101-106 URL: http://dSPACE.tneu.edu.ua/bitstream/316497/28475/1/Аудит%20ефективності_проблеми%20та%20перспективи.pdf

Брозницька А.А.,
студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: Гуменюк І.Л., кандидат економічних наук, викладач,
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ: СУТНІСТЬ І ФУНКЦІЇ

Розвиток ринкових відносин в Україні передбачає підвищення ефективності господарювання. Зміна соціально-економічних умов в аграрному секторі економіки призводить до виникнення нових інформаційних потреб з боку власників і менеджерів сільськогосподарських підприємств, що вимагає оптимізації управління ними. Необхідність приведення у відповідність механізму управління підприємством до вимог сучасної економіки доводить об'єктивно існуючу потребу в удосконаленні функцій внутрішньогосподарського контролю. Реалізація цього завдання передбачає повноцінне використання контрольних функцій у підприємстві, організацію раціональної взаємодії між суб'єктами контролю, розподіл обов'язків і відповідальності як за систему обліку та звітності зокрема, так і за результати господарської діяльності підприємства в цілому. Контроль має виступати зв'язуючою ланкою між власниками підприємства та суб'єктами управління ним. [1] Значний внесок у розвиток теоретичних і практичних аспектів функціонування й удосконалення внутрішньогосподарського контролю зробили українські вчені: М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, П.І. Гайдуцький, С.Ф. Голов, Я.А. Гончарук, З.В. Гуцайлюк, В.А. Дерій, Н.І. Дорош, та ін.

Внутрішній аудит має досить обмежене коло суб'єктів його здійснення, які формують спеціальний контролюючий орган. Суб'єктами ж внутрішньогосподарського контролю можуть бути і спеціальні органи (спостережна рада, ревізійна комісія), і фінансово-економічна служба (бухгалтерія), і керівники середніх та нижчих ланок управління, і відповідні посадові особи та ін. Основна відмінність полягає в тому, що одним із завдань

внутрішнього аудиту є оцінка надійності функціонування й ефективності системи внутрішньогосподарського контролю. Тобто останній виступає безпосереднім об'єктом внутрішнього аудиту, що зафіксовано і в Міжнародних стандартах аудиту. Загальнонаукові принципи внутрішньогосподарського контролю, як зазначає Рибалко Л.В. у своїй статті «Стандартизація внутрішньогосподарського контролю передбачають застосування загальних наукових концепцій в процесі здійснення внутрішньогосподарського контролю. До них відносяться принципи системності, порівнянності, доцільності, достовірності, безперервного розвитку, ефективності, синергізму. До професійних принципів відносяться якісні характеристики, якими повинні володіти суб'єкти здійснення внутрішньогосподарського контролю: об'єктивність, незалежність, компетентність, відповідальність. Основні вимоги щодо організації ефективної системи внутрішньогосподарського контролю утворюють групу організаційних принципів, до складу якої входять принципи повноти, постійності, превентивності, оперативності та своєчасності, дієвості, плановості, розподілу обов'язків, демократичності. З огляду на виділені завдання та принципи внутрішньогосподарського контролю можуть бути виокремлені такі основні його функції: інформаційна, захисна, діагностична, інвестиційна, прогностична та виховна, зазначає Пантелеєв В.П. у своїх напрацюваннях, а саме: «Критичний аналіз результатів досліджень ряду українських і зарубіжних науковців щодо визначення елементів системи контролю дозволив зробити висновок, що для вітчизняних підприємств характерною є структура системи внутрішньогосподарського контролю, яка включає дві складові: контролюючу та підконтрольну. До першої входять суб'єкти контролю та контрольні дії, до другої – об'єкти контролю. У свою чергу контрольні дії у більшості випадків визначаються методами, які використовують суб'єкти контролю. А зважаючи на те, що процедура контролю полягає у співставленні фактичних і бажаних показників, виникає необхідність у забезпеченні процесу контролю відповідними інформаційними даними. Крім того, вихідним елементом системи внутрішньогосподарського контролю є також інформаційні дані, отримані в процесі здійснення контролю. У зв'язку з цим, основними елементами системи внутрішньогосподарського контролю визначено об'єкти, суб'єкти, методи та інформаційне середовище.

Найважливішим індикатором, що свідчить про удосконалення системи внутрішньогосподарського контролю, є рівень її ефективності. У дисертації Фоміної Т.В.[3] удосконалена методика визначення ефективності внутрішньогосподарського контролю шляхом виділення трьох аспектів: економічного, соціального й екологічного. Впровадження стандартів внутрішньогосподарського контролю, на думку Маренич Т., дозволить вирішити наступні завдання:

- приведення у відповідність норм діючих законодавчих актів щодо внутрішньогосподарського контролю та реалізація функції саморегулювання контрольної діяльності;
- забезпечення єдиної методологічної основи контрольної діяльності господарюючих суб'єктів;

- сприяння в організації чітко структурованої та ефективно діючої системи внутрішньогосподарського контролю підприємства;
- врахування досягнень останніх теоретичних розробок із даних питань і передового досвіду функціонування системи внутрішньогосподарського контролю;
- визначення додаткових умов для урегулювання існуючих і потенційних конфліктів між працівниками на підприємстві.

Однак, стандартизація внутрішньогосподарського контролю не здатна повною мірою вирішити проблему регламентації цієї ділянки на кожному підприємстві, оскільки суб'єкти господарювання відрізняються один від одного за багатьма ознаками. Тому на кожному підприємстві необхідно розробити власну систему внутрішніх організаційних регламентів, які повинні базуватися на положеннях стандартів внутрішньогосподарського контролю. Оцінюючи економічну ефективність, Костенко О. М. запропонував розраховувати як прямі, так і непрямі показники. Перші характеризують співвідношення результатів контрольної діяльності з витратами на її здійснення (рівень ефективності внутрішньогосподарського контролю), а також з альтернативними доходами, які можна було б отримати у результаті інвестування даних коштів у інші проекти (коефіцієнт альтернативної ефективності). [4] Непрямі показники відображають ефективність діяльності та фінансовий стан підприємства в цілому. При розрахунку ефективності внутрішньогосподарського контролю існує ймовірність суб'єктивності оцінювання результатів контрольної діяльності, що зумовлено неможливістю оцінити всі результати контролю в кількісному вимірнику. Саме тому слід виходити не лише з кількісних оцінок, але враховувати і якісні показники ефективності.

Отже, можна підсумувати, що проблеми внутрішньогосподарського контролю висвітлені в дисертаційних дослідженнях, на цю тему багато статей в періодичних виданнях та видано посібники, що вивчають господарський контроль на підприємстві.

Методологія контролю ґрунтується на загальних філософських засадах. Застосування онтологічного, аксіологічного, гносеологічного та праксеологічного аспектів контролю доцільне, оскільки сприяє досягненню мети контролю.

Методологія контролю передбачає наявність мети, застосування певних прийомів і способів для досягнення цієї мети, а також сукупність принципів, підходів організації і побудови теоретичної та практичної діяльності. Методологія контролю не зводиться до сукупності методів, методик. Вона має більш складну структуру. Існуючі класифікації завдань і принципів внутрішньогосподарського контролю не враховують ринкових вимог щодо його економічності та ряду практичних аспектів здійснення внутрішньої контрольної діяльності. Зважаючи на це, завдання запропоновано класифікувати за групами: забезпечення процесу прийняття управлінських рішень; забезпечення збереження активів, ресурсів і документації; ефективне використання ресурсів; дотримання встановлених принципів ведення обліку. Принципи внутрішньогосподарського контролю слід поділяти на загальнонаукові,

професійні та організаційні. Удосконалення теоретичної бази здійснення внутрішньогосподарського контролю дозволяє привести її у відповідність до особливостей сучасного етапу розвитку аграрного сектора економіки.

Список використаних джерел:

1. Виговська Я.Г. Господарський контроль в соціально-орієнтованій економіці: проблеми теорії і методології: Монографія. Житомир: ЖДТУ, 2006. 288 с.
2. Дікань Л.В. Контроль і ревізія: навч. посібник. 2-е вид. перероб. і дол. К.: Знання, 2007. 327 с.
3. Дрозд І.К., Шевчук В.О. Державний фінансовий контроль: навч. посібник. К.: Імекс-ЛТД, 2007. 304 с.
4. Костенко О. М. Внутрішньогосподарський контроль у системі управління прибутковістю підприємств. Економіка АПК. 2008. № 12. С.117-120.
5. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку. К: АВРІО, 2005.264 с.
6. Маренич Т. Організація обліку внутрішньогосподарських відносин в умовах комерціалізації. Бухгалтерський облік і аудит. 2005. № 7. С. 29-34.
7. Пантелеєв В.П. Методологічні засади внутрішньогосподарського контролю. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 4. С. 249.
8. Рибалко Л.В. Стандартизація внутрішньогосподарського контролю. Облік і фінанси АПК. 2007. № 8-10. С. 145.
9. Самойленко А. Суб'єктний склад внутрішньогосподарських відносин: деякі правові аспекти. Юридична Україна. 2006. № 4. С. 71.

Вигівська Н.П.,

*студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу*

*Науковий керівник: **Гуменюк І.Л.,** викладач*

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ В УКРАЇНІ

Більшість країн трансформаційного типу, серед яких і Україна, декларували прагнення інтегруватися у міжнародний торговельно-економічний простір на правах членів Європейського Союзу (ЄС) та лібералізувати зовнішньоторговельну діяльність з тим, щоб сприяти підвищенню конкурентоспроможності власних товаровиробників і збільшенню їхнього експортного потенціалу [1].

Правове регулювання організації та здійснення екологічного аудиту в Україні є новітнім інститутом екологічного права України. Поштовхом для його формування та розвитку стало прийняття 24 червня 2004 року Законом України «Про екологічний аудит», відповідно до якого було внесено зміни до

Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також до нормативної бази про приватизацію. Потребою введення даного правового інституту продиктовано практикою еколого-правового будівництва в Україні.

Послідовний розвиток даного виду аудиту покликаний поставити захист нехтуванню екологічними вимогами в процесі зміни форми власності чи конкретного власника, особливо щодо об'єктів, які становлять підвищену екологічну небезпеку. Врахування екологічного стану об'єкту в процесі здійснення його екологічного аудиту може відіграти вирішальну роль при формуванні ціни такого об'єкту. Застосування законодавства про екологічний аудит також покликане сприяти прискоренню діяльності щодо створення та впровадження систем екологічного менеджменту на об'єктах різних галузей економіки України, надати більшої наукової обґрунтованості екологічному страхуванню небезпечних для навколишнього середовища видів діяльності та об'єктів тощо.

Разом з цим, перший досвід застосування законодавства про екологічний аудит виявив значні прогалини, суперечності та слабкі місця відповідного законодавства, а також ті сфери, які потребують розвитку з точки зору більш послідовного впровадження норм Закону України «Про екологічний аудит». [2]

Екологічний аудит повинний бути орієнтований на внутрішні індивідуальні потреби підприємства відповідно до його політики і встановлених цілями. Крім того, важливо чітко ідентифікувати мети і задачі діяльності підприємства, перш ніж визначити, який тип екологічного аудиту йому необхідний. Наприклад, офіційні природоохоронні органи установлюють визначений ступінь детальності проведення екологічного аудита, тоді як рада директорів або керівництво підприємства, відповідно до власних задач і проведеною екологічною політикою, може зробити установку на проведення більш детального аудита, у якому аналізуються всі аспекти організації керування і роботи підприємства на різних структурних рівнях.[5] Більшість з цих проблем пов'язана з недостатньою теоретичною опрацьованістю відповідних питань. Жодного правового монографічного дослідження проблем організації та здійснення екологічного аудиту, що було б здійснено в зв'язку з набранням чинності відповідного законодавчого масиву, в Україні проведено не було.

Проведення екологічного аудиту потребує певних витрат, але водночас приносить значні вигоди:

- визначення можливих шляхів досягнення екологізації діяльності підприємства і виявлення причин, що перешкоджають досягненню цієї мети;
- зниження імовірності піддатися ризикові судового позову і виплати великої компенсації за заподіяний збиток, а також екологічних платежів і штрафів;
- посилення екологізації діяльності і політики підприємства, екологічної свідомості і підвищення екологічної відповідальності персоналу підприємства;

- визначення ступеня відповідності діяльності підприємства екологічним нормативам якості навколишнього середовища, встановленим органами федеральної державної влади і суб'єктами федерації;
- розробка заходів для поліпшення екологічної діяльності підприємства й одночасно по зниженню вартості виробленої продукції;
- розробка інформаційної бази негайного реагування на випадок виникнення небезпеки;
- поліпшення методів керування при рішенні екологічних проблем;
- економічне стимулювання проектів, що забезпечують зниження негативного впливу на навколишнє природне середовище;
- поліпшення взаємин зі структурами влади і громадськістю;
- оцінки-ризиків і збитку, зв'язаного з забрудненням навколишнього середовища в результаті виробничої або іншої діяльності підприємства;
- відповідність стандарту, що встановлює рівень екологічного ризику [6].

Доказом того, що проведення екологічного аудиту позитивно впливає на конкурентоспроможність підприємств, є те, що країни з найбільш жорсткими екологічними вимогами мають найвищі економічні показники. Наприклад, США, Японія та Німеччина мають найвищі показники росту виробництва в екологічно небезпечних галузях. Встановлюючи високі екологічні стандарти, ці країни також дбають про своє майбутнє, оскільки більш жорсткі природоохоронні вимоги спонукають підприємства до удосконалення технологічних процесів, спрямованих на розвиток екологічного виробництва. [3]

Екологічний аудит в Україні проводиться з метою забезпечення відповідності діяльності підприємства природоохоронному законодавству, головною ціллю якого є сприяння підприємства формуванню екологічної політики, екологічної програми та пріоритет.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що розвиток екологічного аудиту слід вважати не тільки доцільним, але й необхідним. Екологічний аудит як один з важливих еколого-економічних та адміністративно-правових інструментів у вітчизняній системі екологічного управління повинен зайняти відповідну нішу, забезпечуючи перехід України до еколого безпечної економіки відповідно до концепції сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Федунік У. Екологічний аудит: питання теорії і практики. Науковий вісник НЛТУ. 2005. Вип. 15.4. С. 295-300.
2. Про екологічний аудит № 1862-IV : Закон України від 24 червня 2004 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>.
3. Борисова В.А. Екологічний аудит як механізм регулювання впливу на довкілля. Держава і регіони. 2002. № 4. С. 44-49.
4. Брович О.С. Екологізація діяльності промислових підприємств регіону: сучасний стан, методичні підходи. Вісник Прикарпатського університету. Серія Економіка. 2008. № 6. URL: www.nbu.gov.ua

5. Войтюк О. Екологічний аудит в Україні: здійснення конкретних заходів. Відповідальна економіка (науково-популярний альманах). 2011. Вип. 3. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vide/2011_3/

6. Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.1995 № 554 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/554-95-п>

*Гарасимець С.С.,
студентка коледжу технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Денисюк Н.В., викладач вищої кваліфікаційної категорії,
старший викладач
Україна, м. Луцьк*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Концептуальною основою для формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства і їх відображення у фінансовій звітності є відповідні стандарти бухгалтерського обліку, які сьогодні набувають ознак глобальних стандартів, будучи частиною глобальної фінансової реформи, забезпечуючи прозорість як основу побудови більш еластичної глобальної інфраструктури.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) вимагаються або дозволені для використання в багатьох країнах.

Підходи до визначення суми доходу від реалізації на національними і міжнародними стандартами є різними. За П(С)БО 15 «Дохід», дохід відображається в бухгалтерському обліку в сумі справедливої вартості активів, що отримані або підлягають отриманню. Відповідно до МСФЗ 15 «Дохід від договорів із клієнтами», дохід визнається за ціною операції, тобто величиною компенсації, право на яке суб'єкт господарювання очікує отримати в обмін а передачу клієнтові обіцяних товарів або послуг за винятком сум, зібраних від імені третіх осіб.

Порівнюючи вимоги національних та міжнародних стандартів з обліку доходів, відзначимо, що найбільше розбіжностей в обліку буде у суб'єктів господарювання, які займаються такими видами діяльності:

- під час ідентифікації контакту
- авіакосмічна і оборонна промисловість; ліцензіари, нерухомість;
- під час виявлення та визначення зобов'язань щодо виконання;
  - ліцензіари, нерухомість; розроблення програмного обладнання, телекомунікації;
- під час визначення ціни операції;
  - авіакосмічна і оборонна промисловість, управління активами, будівництво;
- під час розподілу ціни операції на зобов'язання щодо виконання;

– розроблення програмного обладнання, телекомунікації;
– під час визнання доходів ;
– авіакосмічна і оборонна промисловість, будівництво, виробництво під замовлення, ліцензіари, нерухомість; розроблення програмного обладнання, телекомунікації;

МСБО 18 «Дохід від договорів із клієнтами» – основне джерело інформації щодо обліку доходів підприємства, який було прийнято в 1993 р. МСБО 18 «Дохід від договорів із клієнтами» застосовується до фінансових звітів з 1 січня 1995 р. МСБО 18 «Дохід від договорів із клієнтами» стосується доходів, що виникли в результаті :

- продажу товарів;
- надання послуг;
- використання активів підприємства іншими сторонами. МСБО 18

«Дохід» не поширюється на дохід, що виник від:

а) угод про оренду (МСБО 17 «Оренда»);

б) дивідендів, пов'язаних з інвестиціями, що обліковуються згідно з методом участі в капіталі (МСБО 28 «Інвестиції в асоційовані і спільні підприємства»);

в) страхових контрактів у межах сфери застосування МСФЗ 4 «Страхові контракти»;

г) зміну справедливій вартості фінансових активів та фінансових зобов'язань або їх вибуття (МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»);

д) змін вартості інших поточних активів;

е) первісного визнання та змін справедливої вартості біологічних активів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю (МСБО 41 «Сільське господарство»);

є) первісного визнання сільськогосподарської продукції (МСБО 41);

ж) видобування корисних копалин.

Дохід – це валове надходження економічних вигод протягом періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу.

Дохід визнається, коли:

– можливі майбутні економічні вигоди;

– існують певні витрати, пов'язані з цим доходом, і вони можуть бути визнані достовірно.

Згідно з МСБО 1 «Подання фінансової звітності» суб'єкт господарювання під час своєї звичайної діяльності здійснює інші операції, що не створюють доходу, але є супутніми щодо основної діяльності, яка приносить дохід. Суб'єкт господарювання подає результати таких операцій тоді, коли таке подання відображає сутність операції чи іншої події шляхом зменшення будь-якого доходу на суму пов'язаних з ними витрат, які виникають при тій самій операції. Для прикладу:

- суб'єкт господарювання подає прибутки та збитки, які виникають при вибутті не поточних активів (включаючи інвестиції та операційні активи),

шляхом вирахування балансової вартості активу та пов'язаних з ним витрат на продажі з надходжень від вибуття;

- суб'єкт господарювання подає на нетто-основі прибутки та збитки, які виникають від групи подібних операцій (прибутки і збитки від курсових різниць або прибутки та збитки від фінансових інструментів, утримуваних для продажу).

МСФЗ встановлює концепцію зміни активів (зобов'язань) під час визнання доходу від реалізації. Цим зумовлено появу нових термінів в обліку доходів, зокрема контрактного активу і контрактного зобов'язання, тому сьогодні наявні суттєві розбіжності в обліку доходів від реалізації за національними та міжнародними стандартами. Перевагою обліку доходів за міжнародними стандартами насамперед є те, що ці стандарти забезпечують чітке впорядкування критеріїв визнання доходів у різноманітних ситуаціях і сприяють конвергенції МСФЗ.

Список використаних джерел:

1. Маценко Л.Ф. Концептуальні відмінності обліку доходів після введення МСФЗ 15 «Виручка за контр-актами із замовниками». Економіка і суспільство. 2017. № 12. С. 701–705.
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів із клієнтами». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU17027.html
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 627. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

Загородня О.,

студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Гуменюк І.Л., викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ: ВАРТІСТЬ ЧИ ЯКІСТЬ

Вже близько 20-ти років в Україні продовжує своє існування та розвиток аудиторська діяльність. За цей час ринок аудиторських послуг диференціював та відіграє досить важливу роль у розвитку економіки країни. Проте досить багато труднощів стримують розвиток аудиторських послуг. На сьогодні аудиторська діяльність зазнає змін: продовжують еволюціонувати види послуг, впроваджуються нові, жорсткіші умови, щодо тестування аудиторів, але питання вартості та якості аудиторських послуг залишається головним для замовників. Саме тому ця тема є досить актуальною і потребує додаткового вивчення.

Існує точка зору, що оскільки аудит у нас відносно нова діяльність, то якість послуг в Україні значно гірше, ніж у розвинутих країнах. Але низка гучних корпоративних скандалів, яка прокотилася США та Західною Європою, дала підстави вважати, що навіть досвідчені професійні компанії можуть порушувати «правила гри». Так відома «велика п'ятірка» аудиторських фірм перетворилася у «велику четвірку», після того, як аудиторська фірма Andersen практично припинила своє існування у зв'язку із звинуваченнями в приховуванні збитків збанкрутілого енергетичного гіганта Enron. Аудиторська фірма Deloitte & Touche LLP заплатила \$50 млн. штрафних санкцій за порушення, що допущені при перевірці фінансової звітності телекомунікаційної корпорації Adelphia Communications за 2000 рік. Все це свідчить про зростання занепокоєності якістю аудиту у світі.

Вартість та якість є зовсім різними поняттями, але у сфері аудиторської діяльності «йдуть поруч» і є взаємозалежними. Якщо вартість «говорить» сама за себе, то поняття якості є більш складнішим. У науково-методичних працях її тлумачать по-різному.

Так, Ф. Ф. Бутинець зазначає, що під якістю в аудиторській практиці слід розуміти максимальне задоволення інформаційних потреб користувачів результатами виконаних аудитором робіт, послуг та супутніх аудиту робіт відповідно до інтересів власника, суспільства та конкретного замовника в межах вимог чинного законодавства України, стандартів аудиту та «Кодексу професійної етики аудиторів» [1, с. 479]. Цю думку поділяє й О.Ю. Редько, але звертає увагу на те, що якість аудиторських послуг є категорією, що перманентно змінюється, в залежності від рівня суспільних відносин та господарської практики країни.

Варто зазначити, що рівень економічного та суспільного розвитку визначає ступінь сприйняття, розуміння та висунення вимог суспільством до послуг, що пропонуються на ринку. Так О.Р. Суха та О.В. Марчук звертають увагу на те, що якість послуг гарантує довіру громадськості до результатів роботи аудиторів, які, в свою чергу, мають демонструвати перед спостережними органами адекватність виконання своїх обов'язків [7]. Драч С.В. зауважує, що підвищення якісного рівня аудиторських послуг сприятиме очищенню аудиторів від випадкових людей, які ставлять прибутковість понад професійні стандарти [3, с. 36]. Адже дійсно, не слід забувати, що аудиторська практика – це один із видів підприємницької діяльності і будь-який аудитор, як суб'єкт ринкових відносин, зацікавлений у розширенні бізнесу та збільшенні його прибутковості і в цьому контексті може застосовувати різні інструменти регулювання діяльності. Одним із механізмів конкурентного ринку є політика ціноутворення, яка дозволяє розширювати позиції у відповідному сегменті. Така дуалістична природа аудиторської практики формує суперечності між професійною (етичною) та економічною метою функціонування суб'єктів аудиторської діяльності [6, с. 236]. Результатом такої суперечності і є проблема якості та вартості аудиторських послуг.

Зрозумілим та очевидним є те, що вартість та якість є ключовими моментами для замовника аудиторських послуг. Зазвичай одним з найбільш

частих питань, які задають замовники аудиторській компанії є питання вартості їхніх аудиторських послуг. Це найперше, що цікавить замовників, але разом з цим, вони також бажають отримати якісні адекватні результати.

Сьогодні ситуація на ринку аудиторських послуг залишається не найкращою через недовіру до якості надаваних аудиторських послуг.

Український ринок аудиторських послуг не завжди задовольняє вимоги споживачів, які свідчать про низький ступінь якості, або ж її повну відсутність. Основними причинами незадоволення клієнтів є ігнорування аудиторами певних вимог до аудиторського висновку та недотримання принципу незалежності.

Супутньою проблемою в аудиторській практиці України є формування ціни на послуги аудиту. Оскільки єдина система розрахунку вартості послуг аудиторської фірми відсутня, аудитори часто використовують власну систему формування ціни. А також, постійне зростання кількості аудиторів на ринку спричиняє значне зниження ціни на аудиторські послуги у зв'язку конкуренцією, що, в свою чергу, впливає на зниження якості аудиту.

З позицій проведення оцінювання реальної якості, що визначається ступенем задоволення потреб споживачів, необхідно говорити про економічно оптимальну якість, під якою розуміється співвідношення якості та витрат [4, с. 572]. Як зазначають С.М. Бичкова та О.Ю. Ітигілова, «для замовника високоякісна послуга за розумною ціною представляється більш якісною, ніж така сама послуга за більш високою ціною, що склалася завдяки відмінностям у витратах. При цьому придбання аудиторської послуги нижче ринкової вартості означає її придбання за ціною нижче рівня довіри, а отже, є ймовірність отримання аудиторської послуги, якість якої буде обумовлена заниженням рівня довіри» [2, с. 14].

Але споживачам аудиторських послуг слід враховувати і те, що такі послуги виявляються з урахуванням конкретних умов об'єкта перевірки. Саме тому інколи говорити про конкретну вартість аудиту до вивчення вимог і особливостей перевірки некоректно і практично неможливо.

На вартість аудиторських послуг впливає: вид проведеної аудиторської перевірки, мета її проведення, характеристика діяльності підприємства, на якому проводять аудит, рівень і кваліфікація знань персоналу, що привертається аудиторською компанією для надання послуг, стан документів, які підлягають перевірці та інші фактори. Для досягнення рівноваги між інтересами обох сторін у такому випадку існують певні способи та методи для визначення приблизної вартості майбутніх послуг.

В будь-якому разі, незважаючи ні на що, ціна повинна відповідати якості наданих аудиторських послуг.

Поряд із негативними явищами існують і позитивні тенденції на ринку аудиторських послуг.

1 жовтня 2019 року новий закон «Про аудит фінансової звітності і аудиторську діяльність» № 2258-VIII визначив «нові правила гри» на ринку аудиторських послуг. Закон значно підвищує вимоги до компаній, що працюють на ринку аудиторських послуг, та посилює контроль їх діяльності.

Дотепер в Україні фактично одночасно існували дві системи — аудит за національними стандартами та аудит за міжнародними стандартами. Наприклад, компанії, що залучали зовнішні інвестиції, та банки, які частіше закупували аудиторські послуги у міжнародних фірм. Решта зазвичай здійснювали аудит за національними стандартами, що є менш прозорими для зовнішніх інвесторів. Проте навіть аудит міжнародних компаній не гарантував якість висновків. Змінити цю ситуацію покликаний новий закон, який має на меті підвищити престиж та довіру до роботи аудиторів і посилити контроль за здійсненням аудиторської діяльності. Тепер два органи контролюватимуть проведення аудиту фінзвітності і надання аудиторських послуг. Крім Аудиторської палати України, такий контроль забезпечуватиме і спеціально створений Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. Він матиме два відділи — Ради нагляду над аудиторською діяльністю та Інспекцію із забезпечення якості. Остання, насамперед, контролюватиме якість аудиторських послуг, які надаються підприємствам, що становлять суспільний інтерес.

Окрім цього Мінфін затвердив Порядок проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг. Згідно Порядку, основними завданнями перевірки з контролю якості аудиторських послуг є:

- Перевірка якості аудиторських послуг щодо дотримання суб'єктами аудиторської діяльності міжнародних стандартів аудиту, принципу незалежності, ефективності внутрішньої системи контролю якості аудиторських послуг, дотримання вимог Закону;
- Тестування внутрішніх процедур, здійснення перевірки робочих документів, аудиторських звітів та інших звітів, договорів про надання аудиторських послуг, внутрішніх розпорядчих актів суб'єкта аудиторської діяльності, якими визначаються політика і процедури, які мають застосовуватися під час надання аудиторських послуг;
- Розроблення обов'язкових до виконання рекомендацій щодо усунення виявлених під час перевірки з контролю якості аудиторських послуг недоліків і порушень та запобігання їм надалі [5].

Отже, можна зробити певний висновок: попри низку гальмівних проблем, можна з упевненістю стверджувати, що аудит в Україні стає важливою галуззю науки і практики, адже із розвитком ринкової інфраструктури зростає потреба в об'єктивній кількісній і якісній оцінці господарських явищ та фактів, її відповідності встановленим критеріям і міжнародним стандартам. Різноманітні дослідження стану ринку аудиторських послуг в Україні свідчать все ж таки про появу певних позитивних тенденцій, адже з року в рік збільшується кількість українських компаній, які добровільно здійснюють аудит; розширюється спектр послуг, які надають аудиторські фірми; зростає професійна кваліфікація працівників аудиторських фірм. Однак, спостерігається недовіра до аудиторських компаній через вартість або якість їхніх послуг. Саме з цією проблемою боротиметься новий закон та порядок перевірки з контролю якості аудиторських послуг.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф., Малюга Н. М., Петренко Н. І. Аудит: стан і тенденції розвитку в Україні: Монографія / За редакцією проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир: ЖДТУ, 2004. 564 с.
2. Бычкова С. М., Итыгилова Е. Ю. Контроль качества аудита. М. : Эксмо, 2008. 208 с.
3. Драч С. В. Якість роботи аудитора – основне питання сьогодення. Теорія і практика незалежного аудиту в Україні. Збірник тез і текстів виступів на Всеукраїнській науково-практичній конференції. Київ, 2001. С. 36-37.
4. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Центр навчальної літератури, 2009. 728 с.
5. Про затвердження Порядку проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг. НАКАЗ. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1026-19>.
6. Рядська В. В. Аналіз взаємозв'язку між ціною та якістю аудиторських послуг. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. 2014. № 2. С. 236-242.
7. Суха О.Р. Марчук О.В. Проблеми і перспективи контролю якості аудиту в Україні. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування : зб. наук. праць. Рівне, 2007. Вип. 3 (39). С. 290-297.

Коваленко А.С., Жученко Д.Г.,

студенти Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

Наукові керівники: Левченко Я.С., доктор філософії з галузі «Соціальні та

поведінкові науки», доцент,

Україна, м. Харків,

Тріпак М.М., кандидат економічних наук, доцент,

Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний

соціально-економічний коледж

м. Кам'янець-Подільський, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Наявність у працівників навичок, досвіду, професійних знань не гарантує високої продуктивності праці, а все залежить від їх мотивації. В умовах, що склалися на вітчизняних підприємствах, проблема мотивації особистості набула важливого значення, бо вирішення завдань, які стоять перед суспільством, можливе лише за умови створення належної мотиваційної основи, здатної спонукати персонал підприємств до ефективної діяльності. Тобто в підприємницькій діяльності мають застосовуватися такі форми і методи стимулювання людини, які б підвищували результативність її роботи.

Сьогодні добре мотивований персонал є одним з найважливіших факторів, що впливають на розвиток підприємства. Нехтування мотиваційним фактором

у сфері праці призводить до зниження показників продуктивності праці, якості продукції, трудової дисципліни на кожному конкретному підприємстві.

Аналіз наукових підходів до визначення поняття мотивації праці дозволяє сформулювати поняття мотивації праці. Отже, в сукупності мотивація – це процес свідомого вибору людиною того або іншого типу поведінки, обумовленої комплексним впливом зовнішніх (стимули) і внутрішніх (мотивів) чинників. Мотивація персоналу є найбільш складним виглядом мотивації. Ефективна мотивація персоналу є одним з найбільш істотних чинників конкурентоспроможності сучасних підприємств.

Процес мотивації неоднозначний. Його умовно поділяють на шість послідовних стадій, але в реальному житті немає чіткого розмежування стадій і відокремлених процесів мотивації.

Мотивація персоналу здійснюється за допомогою різних методів управління, бо мотивація як і методи управління передбачає досягнення цілей організації. Види мотивації персоналу можуть бути найрізноманітнішими і залежать від опрацьованості системи стимулювання на підприємстві, загальної системи управління і особливостей діяльності самого підприємства.

Серед основних проблем формування і функціонування механізму мотивації праці на підприємстві особлива за значенням роль належить мінімальній заробітній платі – порядку її визначення, затвердження і застосування на практиці. Доцільним є також суттєве підвищення ефективності використання мінімальної заробітної плати як матеріального стимулу і економічного регулятора зростання вітчизняного виробництва.

Рівень ефективності господарювання в більшому ступені обумовлюється відповідністю виконуваної роботи мотивам і потребам працівників, тобто привабливістю їхньої праці. Для оцінки привабливості на заводі використаємо визначену сукупність соціально-економічних показників, що відповідають матеріальній і нематеріальній мотивації.

На основі цього авторами дослідження висунуто гіпотезу про розробку алгоритму прийняття рішення щодо ефективності впровадження системи мотивації праці.

На думку авторів алгоритм має містити 6 обов'язкових блоків.

Блок 1 - визначення місії й стратегії фірми і якщо місія сприяє мотивації, то переходимо до наступного блоку;

Блок 2 – визначення мети;

Блок 3 - створення системи інформаційного забезпечення і, як наслідок, підвищення довіри до керівництва;

Блок 4 - створення систему мотивації персоналу на досягнення кінцевих результатів. В результаті застосування системи можливо:

- посилити роль керівників, надати їм більше можливостей впливати на трудову поведінку робітників;
- сприяти ініціативності і підприємливості працівників;
- стимулювати продуктивність праці;
- сприяти зростанню реальної заробітної плати;
- підвищити рентабельність.

Якщо система мотивації ефективна, то переходимо до наступного етапу.

Блок 5 - впровадження системи підвищення кваліфікації співробітників - спрямоване на послідовне удосконалення професійних знань, умінь і навиків. Блок 6 - організація неформальних контактів керівництва з персоналом. Запровадження таких заходів дасть впевненість персоналу довіри до керівництва.

Система мотивації праці на підприємстві відіграє одну з провідних ролей з усіх внутрішніх факторів, що впливають на розвиток підприємства, організації. Саме вірне стимулювання робітників і вдале мотивування до виробничої діяльності дає внутрішній поштовх для більш ефективного виробництва і з рештою більш ефективного функціонування підприємства. Від невдалої системи стимулювання може постраждати не тільки підприємство, а як відомо з історії ціла економічна система, через елементарне непорозуміння між інтересами виробничого сектору і простого робітника.

Список використаних джерел:

1. Колот А. М. Мотивація персоналу: підручник. К.: КНЕУ, 2002. 337 с.
2. Крамаренко В. І., Холод. Б. І. Управління персоналом фірми: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2003. 272 с.
3. Гольда А. В. Зарубіжний досвід мотивації праці трудового потенціалу в умовах ринкової економіки. Формування ринкових відносин в Україні: збірник наук. праць. Вип. 2 (33). 2008. С. 94–97.
4. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління. К.: Академвидав, 2003. 568 с.
5. Харазашвілі М. Л., Шостак Л. В. Зарубіжний досвід мотивації праці працівників. Науково-дослідна робота молодих учених: стан, проблеми, перспективи. № 11. 2012. С. 46–51.
6. Кузнецов А. А. Світовий досвід мотивації працівників та можливості його адаптації до умов підприємств України. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економіка. 2012. № 1 (59). С. 136–139.
7. Криворотько І. О. Дослідження зарубіжного досвіду мотивації персоналу для використання в українських умовах. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2013. № 2 (71). С. 151–154.

Колчанов Ю.О.,
*студент Національного університету біоресурсів
і природокористування України*
Науковий керівник: **Гераймович В.Л.,** кандидат економічних наук
Україна, м. Київ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Державним регулюванням земельних ресурсів в Україні займаються такі організації: Кабінет Міністрів України, Уряд Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, Державна служба України з питань геодезії та картографії (Держгеокадастр), Міністерство екології та природних ресурсів, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство охорони здоров'я України, Державне агентство водних ресурсів України (Держводагентство) та інші уповноважені на те державні органи відповідно до їх компетенції.

Саме Держгеокадастр є центральним органом виконавчої влади з питання регулювання земельних ресурсів, підпорядкований Кабінету Міністрів України і він реалізує політику у сфері земельних відносин. Він забезпечує раціональне використання та охорону земель, створення сприятливого екологічного середовища та поліпшення природних ландшафтів.

Основними завданнями землеустрою є:

- ✓ реалізація політики держави щодо науково обґрунтованого перерозподілу земель, формування раціональної системи землеволодінь і землекористувань з усуненням недоліків у розташуванні земель, створення екологічно сталих ландшафтів і агросистем;
- ✓ інформаційне забезпечення правового, економічного, екологічного і містобудівного механізму регулювання земельних відносин на національному, регіональному, локальному, господарському рівнях шляхом розробки пропозицій зі встановлення особливого режиму та умов використання земель;
- ✓ встановлення на місцевості меж адміністративно-територіальних одиниць, територій з особливим природоохоронним, рекреаційним і заповідним режимами, меж земельних ділянок власників і землекористувачів;
- ✓ здійснення заходів щодо прогнозування, планування, організації раціонального використання та охорони земель на національному, регіональному, локальному і господарському рівнях;
- ✓ організація територій сільськогосподарських підприємств із створенням просторових умов, що забезпечують еколого-економічну оптимізацію використання та охорони земель сільськогосподарського призначення, впровадження прогресивних форм організації управління землекористуванням, удосконалення співвідношення і розміщення земельних угідь, системи сівозмін, сінокосо- і пасовищезмін.

Основними завданнями щодо охорони земель, які покладені на територіальні органи земельних ресурсів, є: забезпечення збереження та

відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

До повноважень органів земельних ресурсів щодо охорони земель належить:

- обґрунтування і забезпечення досягнення раціонального землекористування;
- захист сільськогосподарських угідь, лісових земель та чагарників від необґрунтованого їх вилучення для інших потреб;
- захист земель від ерозії, селів, підтоплення, заболочування, вторинного засолення, пересушення, ущільнення, забруднення відходами виробництва, хімічними та радіоактивними речовинами та від інших несприятливих природних і техногенних процесів;
- збереження природних водно-болотних угідь;
- попередження погіршення естетичного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів;
- консервація деградованих і малопродуктивних сільськогосподарських угідь.

Список використаних джерел:

1. Землеустрій та охорона земель – Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. URL: <https://land.gov.ua/icat/zemleustrii-ta-okhorona-zemel/>
2. Конспект лекцій «Управління земельними ресурсами» для магістрів спеціальності 193 – Геодезія та землеустрій. URL: http://eprints.kname.edu.ua/49313/1/2018_печ_10Л%20УЗР%20КЛ%20печ%202018.pdf

Крижук О.,

студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Гуменюк І.Л., кандидат економічних наук, викладач, м. Кам'янець-Подільський, Україна

РОЗВИТОК АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Важливим механізмом підтвердження об'єктивності фінансової інформації суб'єктів господарювання вважається аудит, який з'явився на початку 90-их років ХХ ст. На сучасному етапі його розвитку ще досі існує багато проблем організаційно-методичного характеру, зокрема: недостатня чисельність методичних розробок з аудиторського контролю, недостатня кількість кваліфікованих аудиторських кадрів, низький рівень комп'ютеризації аудиту, що негативно впливає на продуктивність праці аудиторів і на оперативність систематизації даних про клієнтів. Ратифікація угоди про Асоціацію з Європейським Союзом передбачає широкі можливості для української економіки, що позитивно мало б вплинути і на сферу аудиту.

«Сьогодні, коли Україна стала асоційованим членом ЄС, наші аудитори отримали можливість працювати в повній відповідності до міжнародних стандартів фінансової звітності. На шляху запровадження європейських стандартів прозорого та приватного аудиту в Україні немає ніяких перешкод, а тому вони стануть каталізатором створення в нашій країні великих національних аудиторських компаній, які зможуть на рівних конкурувати на світових ринках». Залишається сподіватися, що конструктивні зміни, давно назрілі у сфері регулювання ринку аудиторських послуг, будуть повною мірою реалізовані [2]. Таким чином, вирішення проблем і суперечностей аудиту має здійснюватися з урахуванням сучасних тенденцій розвитку цього інституту та інтеграційних процесів української економіки. Але слід зауважити, що на сьогодні аудит є важливою складовою інфраструктури економіки України, яка потребує відповідного регулювання. В умовах інтеграції в європейське співтовариство розвиток аудиту є вагомим і пріоритетним напрямком. Тому необхідно створити оптимальне середовище для його подальшого ефективного функціонування в Україні, що сприятиме формуванню контрольного інструменту забезпечення довіри користувачів до перевіреної аудитором фінансової інформації [1]. Є багато невирішених проблем в галузі забезпечення якості аудиторського обслуговування, таких як гарантії незалежності аудитора, організація контролю якості, місце професійних громадських організацій в цій системі тощо.

Ще однією з проблем аудиторської діяльності є її нормативне регулювання та перспективи його удосконалення. Особливої уваги заслуговує недотримання вимог щодо забезпечення незалежності аудитора під час надання професійних послуг. У Кодексі професійної етики Міжнародної Федерації Бухгалтерів виділяють відповідно до фундаментальних принципів професійної діяльності особливі загрози: власного інтересу, власної оцінки, захисту, особистим і сімейним стосункам, тиску. У своїй практичній діяльності аудитор стикається практично з усіма перерахованими загрозами. Важливою також є проблема встановлення цін на аудиторські послуги саме в частині методики їх визначення. Єдиної системи розрахунку вартості аудиторських послуг в Україні не існує, тому аудитори часто використовують власну систему формування ціни. Зазвичай така система заснована на визначенні кількості Отже, слід сказати що на сучасному етапі аудит стає окремою складовою інфраструктури економіки України, яка потребує відповідного регулювання. Для ефективнішого регулювання аудиту в Україні слід забезпечити оптимальну комбінацію державного, професійного та економічного механізмів регулювання із поступовим послабленням першого. Необхідно розробити кожній аудиторській фірмі внутрішні програми їх діяльності, які становитимуть опис комплексного підходу до організації технології та методики здійснення аудиту [4]. У сучасних умовах інтеграції в європейське співтовариство розвиток аудиту є важливим і пріоритетним напрямком. Аудиторська діяльність є досить новою і тому має велике поле для становлення індивідуальної національної системи аудиту, яка не повинна поступатися світовим стандартам

Список використаних джерел:

1. Очеретько Т. І., Євсеєнко В. О. Основні проблеми та перспективи розвитку аудиторської діяльності в Україні. Економічні науки. 2013. Вип. 10(4). С. 100-105.
2. Аудит в Україні: від проблем до процвітання. Голова Аудиторської палати України Нестеренко І.І. URL: <http://auditukraine.blox.ua>.
3. Мусіхіна Г. М. Проблеми та перспективи розвитку аудиту в Україні. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=25952>.
4. Жирна Ж. А. Зарубіжний досвід проведення аудиту ефективності. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/6417/1/foreign%20experience.pdf>.
5. Миронова Ю. Проблеми розвитку аудиту в Україні. URL: <http://conf-cv.at.ua/forum/19-82-1>.
6. Гуцаленко Л. В. Аудит в Україні: розвиток, проблеми та шляхи їх вирішення. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2011_1/97.pd

Лукашевич В.,

студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

*Науковий керівник: Слободян В.Д., викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

АУДИТ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ, ЯК ОДИН ІЗ СКЛАДОВИХ АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ

Оскільки метою діяльності кожного господарюючого суб'єкта є одержання та максимізація прибутку, то необхідно більш ретельно та кваліфіковано підходити до формування його складників – доходів та витрат, детально вивчаючи та аналізуючи фактори, під впливом яких формується фінансовий результат, досліджувати динаміку, тенденції, резерви, що впливають на ефективність діяльності підприємства. За своєю природою фінансовий результат є сукупним проявом ефективності фінансового, виробничого та організаційного менеджменту на підприємстві. Результат діяльності формується під впливом рівня цін, тарифів та відсоткових ставок, ставок оподаткування та інших економічних внутрішніх і зовнішніх чинників. Прибуток підприємства є складовим елементом внутрішнього валового продукту, виступає джерелом поповнення державного бюджету

Результатом виробництва у сфері матеріального виробництва є сукупний суспільний продукт. За допомогою цього узагальнюючого показника вимірюються результати суспільного виробництва у сферах матеріального і нематеріального виробництва. Його основними формами є валовий внутрішній продукт (сукупність матеріальних і нематеріальних благ або послуг), створений у межах окремої країни за певний проміжок часу, переважно за рік. На рівні ж підприємства – це фінансовий результат діяльності самого підприємства.

Одним з найбільш складних та відповідальних видів аудиторських перевірок є перевірка фінансових результатів і реального фінансового стану суб'єкта господарської діяльності

При аудиторській перевірці особлива увага приділяється фінансовим результатам, які в кінцевому підсумку формують прибуток підприємства.. Практично всі зацікавлені користувачі бухгалтерської (фінансової) звітності приділяють особливу увагу фінансовим результатам. Теоретичні аспекти аудиту фінансових результатів досліджували такі вчені як: Сулейманова Е.Р. [1], Утенкова, К.О. [3], Петренко Н.І. [4], Редько О.Ю. [5]. Проте недостатньо розробленими залишаються питання щодо особливостей аудиту фінансових результатів підприємства.

Складність та відповідальність аудиторської перевірки фінансових результатів також підкреслюється й тим, що за даним видом перевірки встановлюється найвища ступінь аудиторського ризику. Крім того, від повноти виконаної аудиторської роботи, об'єктивності висновку залежать правильність і повнота не менш важливого напрямку аудиторської діяльності – визначення подальшої фінансової стратегії суб'єкта господарської діяльності.

Виконання аудиторської роботи щодо перевірки фінансових результатів вимагає глибоких знань та відповідного досвіду. Отже, виконання комплексу робіт з аудиторської перевірки фінансових результатів доручається, як правило, лише висококваліфікованим та досвідченим аудитором.

Важливим етапом аудиту є визначення впливу окремих факторів на величину фінансових результатів. Аудитор повинний враховувати, що на фінансовий результат впливає зміни за такими показниками, як обсягу реалізації продукції; величин виробничої собівартості продукції, що була реалізована; ціна на продукцію; структура й асортимент реалізованої продукції.

Метою аудиту фінансових результатів діяльності підприємства є: по-перше, встановлення відповідності облікової інформації щодо накопичення витрат і собівартості реалізованої продукції нормативним документам; правильності ведення обліку витрат діяльності та його відповідності прийнятій обліковій політиці; правомірності класифікації витрат та відображення їх в регістрах обліку і фінансовій звітності; по-друге, встановлення об'єктивної істини щодо достовірності, об'єктивності, правдивості й законності відображення в бухгалтерському обліку й фінансовій звітності доходів та фінансових результатів й донесення цієї істини через аудиторський висновок до користувачів інформації [3]. Для досягнення поставленої мети слід чітко визначати завдання аудиту фінансових результатів, які виділяють у відповідності до встановлених критеріїв оцінки фінансової звітності. Такий підхід до конкретизації завдань аудиту дає можливість аудитору в логічній послідовності формувати думку про надану інформацію, більш точно та оперативно проводити перевірку фінансових результатів і їх відображення в фінансовій звітності підприємства.

При здійсненні аудиту фінансових результатів необхідно пам'ятати, що діяльність будь-якого підприємства має дві складові: господарської діяльності і фінансової діяльності. Ще однією особливістю аудиту є те, що від взаємодії цих

елементів залежить фінансовий результат, тому перед початком перевірки аудитор повинен зрозуміти мету діяльності підприємства. Тільки в цьому випадку можна зробити ефективний аудит фінансових результатів і підготувати аналіз показників, необхідних підприємству.

Перевірка фінансових результатів та визначення реального фінансового стану діяльності суб'єкта господарювання є одним із найскладніших та найбільш відповідальним видом аудиторської перевірки, який має найвищий ступінь аудиторського ризику. При цьому, даний вид перевірки є найпоширенішим, бо зацікавленість в об'єктивності обліку і звітності виникає як у підприємства, в особі власника, так і в держави, в особі контролюючих органів.

Так чи інакше, саме показник фінансового результату є найбільш суперечливим та вразливим до перекручувань підприємствами та вчинення шахрайських дій. У той же час, вчасно розпізнати перекручення та фальсифікації досить складно, оскільки такі дії зовні виглядають як звичайні операції, здійснювані відповідно до встановлених правових та економічних норм і дуже важко піддаються розпізнаванню без спеціальної експертизи. У зв'язку з чим виникає потреба в незалежній експертизі фінансових результатів.

У МСА (ISA) 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» встановлено мету аудиту фінансових результатів, яка полягає в наданні аудитором можливості висловити незалежну думку стосовно того, чи складені фінансові звіти в усіх суттєвих аспектах згідно з визначеною концептуальною основою фінансової звітності [2].

У зв'язку із цим, кожний аудитор використовуватиме свою методику аудиту фінансових результатів діяльності, яка має бути розроблена для кожного підприємства окремо з урахуванням особливостей ведення бізнесу, та яка надасть можливість отримати відповідні аудиторські докази, окреслити аудиторські процедури і сформулювати аудиторський звіт.

На нашу думку заслуговує на увагу методика аудиту фінансових результатів, що запропонована Виноградовою М. О. та Жидевою Л. І., яка відрізняється логічністю і послідовністю [3]. Так, аудит фінансових результатів має проводитись за наступними етапами: попереднє вивчення звіту про фінансові результати щодо правильності складання та наявності можливих відхилень за даними реєстрів обліку; перевірка витрат, перевірка доходів, перевірка фінансових результатів. Зазначені також можливі порушення обліку витрат, доходів, фінансових результатів.

Отже, запропоновані елементи методики аудиту фінансових результатів діяльності підприємства сприятимуть зменшенню аудиторського ризику; підвищенню ефективності роботи аудитора; чіткому формулюванню проблем, які мають місце в обліку; дадуть можливість прийняти обґрунтований та неупереджений висновок щодо показників фінансово-господарської діяльності суб'єкта перевірки

Список використаних джерел:

1. Сулейманова Е. Р. Методичні аспекти аудиту фінансових результатів та шляхи його вдосконалення. *Управління розвитком*. 2011. № 2(99). С. 94–96. 2. Про аудиторську діяльність : Закон України № 140 - V від 14.09.2006 р. (зі змінами) URL: <http://www.rada.kiev.ua>.
2. Утенкова, К.О. Аудит [Текст]: Навчальний посібник. К.: Алерта, 2011. 408 с.
3. Петренко Н. І. Методика аудиту фінансової звітності та шляхи її удосконалення. *Вісник ЖДТУ*. 2012. № 1 (51). URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1582/1/21.pdf>.
4. Редько О.Ю. Аудит в Україні: монографія. К.: ДП «Інформ. - аналіт. агентство», 2008. 493 с.

Любий Р.М.,

студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

*Науковий керівник: Гарбарець І.А., викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

За останні роки посилення фінансового аудиту зі сторони держави за доцільним та результативним використанням фінансових коштів бюджетними установами набуває першочергового значення, тому що чисельність злочину у бюджетній галузі зостається настільки важливою, що вимагає постійного контролювання за ефективністю управління бюджетними коштами.

Виконання органами влади ефективного державного фінансового аудиту за надходженням і витрачанням бюджетних коштів є важливою функцією системи державного управління, роль якої зростає в умовах економічної кризи.

Велика кількість напрацювань учених-практиків та теоретиків присвячена проблемі розвитку державного фінансового аудиту у різних галузях. Приміром, теоретичні основи, методологію, питання уніфікації державного фінансового аудиту схарактеризовано в працях І. О. Шевченко, Н.І. Рубана, Ф.Ф. Бутинця, Є. В. Мниха, Л. В. Дікань та інших. Втім, дотепер є чітка суперечність як у тлумаченні часткових опорних ідеологій, так і у методичних підходах та процедурі його проведення стосовно здійснення державного фінансового аудиту закладів вищої освіти.

Фінансові основи діяльності закладів вищої освіти України визначаються Законами України «Про освіту» [4] та «Про вищу освіту» [3], у відповідності до яких функції формування, використання та контролю за фінансовою галуззю розподілено між державою, засновником та керівництвом закладу вищої освіти.

На сьогоднішній день, коли система вищої освіти перебуває у стані трансформації, контроль за правочинністю та дійовістю використання державних коштів закладами освіти

набуває особливої актуальності.

Державний фінансовий аудит системи освіти, як різновидність державного фінансового контролю, цілеспрямований на досягнення чіткої мети, що припускає рішення правильності сукупності завдань.

Мету й завдання державного фінансового аудиту системи освіти формулюють неоднаково як серед учених, так і у нормативно-правових актах і мають подвійний характер.

Кожен учений у дефініції мети державного фінансового аудиту виділяє чіткі ознаки, що перевіряються, і акцентує на можливості застосування результатів для підвищення ефективності використання фінансових коштів бюджетних установ [1].

Стосовно завдань державного фінансового аудиту системи вищої освіти доречно виокремити спрямування, які пов'язані з супроводженням бюджетної програми, за якою фінансується система вищої освіти в Україні:

- ✓ аналіз імовірних можливостей, пріоритетності бюджетних витрат;
- ✓ прояв запасів підвищення ефективності використання фінансових коштів за сприянням розробки механізмів застереження недоцільного та нецільового призначення коштів;
- ✓ установлення ступеня ефективності та доцільності застосування усіх видів ресурсів при підготовці фахівців з вищою освітою;
- ✓ контроль доцільності використання ресурсів;
- ✓ контроль за спеціальним призначенням формування і використання фінансових ресурсів закладами вищої освіти та структурною відповідністю.

Заклади вищої освіти підлягають фінансовому контролю, який поділяється на два типи:

перший тип - це контроль зі сторони керівника закладу вищої освіти;

другий тип – це контроль зі сторони держави за дійовим використанням освітніх субвенцій та виділеного фінансування вищої освіти.

Отже, державний фінансовий контроль (аудит) має відношення до діяльності закладів вищої освіти стосовно розпорядження коштами, виділеними з державного бюджету на:

- виплату стипендій здобувачам освіти відповідного ступеня;
- провадження освітньої, наукової, інноваційної та міжнародної діяльності;
- провадження господарської діяльності закладів вищої освіти державної форми власності;
- підготовку здобувачів вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями.

Здійснення державного фінансового аудиту слугує перешкоджанню всякого виду фінансових злочинів. Гарантією є перевірка відповідності та ефективності діяльності системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання, що дає здатність вчасно розкрити усякі прогалини в облікових процесах, правилах, процедурах та забезпечити правдивість складання фінансової звітності; забезпечити керівництво потрібною інформацією для

підвищення ефективності функціонування системи внутрішнього контролю та спрогнозувати ризики в діяльності, які можуть заважати досягненню поставленої мети.

У ході виконання державного фінансового аудиту системи освіти перевіряється фінансовий стан, ефективність використання ресурсів та відповідність діяльності державного закладу вищої освіти чинному законодавству [2].

Виконання державного фінансового контролю закладу вищої освіти у формі аудиту

дає спроможність охарактеризувати результативність державних програм у галузі освіти, ефективність використання державних коштів та додержання законодавства у ході здійснювання господарської діяльності. Виходячи з дефініцій державного фінансового контролю та зважаючи на особливості фінансових основ організації фінансової діяльності освітніх установ на початок 2017/2018 н. р. функціонують 289 закладів вищої освіти здебільшого державної форми власності, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України, визначає також застосування до них державного фінансового контролю у формі аудиту за дотриманням законодавства у сфері закупівель.

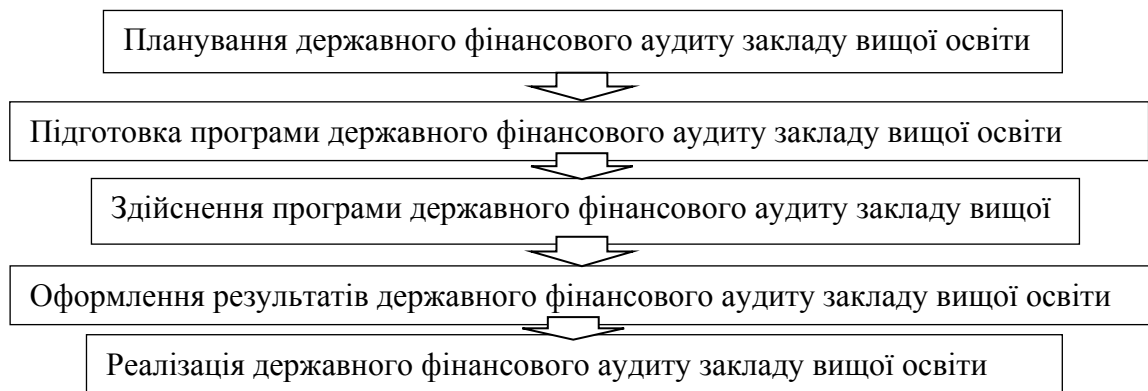
Державними органами, які здійснюють державний фінансовий контроль у сфері вищої освіти, є Державна аудиторська служба України та Рахункова палата України.

Державний фінансовий аудит системи освіти зобов'язаний мати конкретну побудову та структуру проведення, що можна відтворити у формі моделі із визначенням: етапів процесу аудиту; завдань, які потрібні для виконання на кожному з цих етапів; системі виконання різних завдань; методів та прийомів, які використовуються для виконання кожного з цих завдань.

Доречно виділити п'ять етапів процесу державного фінансового аудиту системи вищої освіти, кожен з яких містить певні стадії (див. рис. 1), які складаються з відповідних процедур.[1]

Перший етап – планування державного фінансового контролю (аудиту) закладу вищої освіти, який передбачає визначення точних об'єктів та визначених тем контролю на наступний рік та підготовка програми здійснення перевірки. Обрання теми цієї програми і об'єктів аудиту відбуваються на основі майбутнього плану роботи органу фінансового контролю, який визначає потенційні сфери контролю на п'ять років.

На другому етапі проводиться підготовка проведення державного фінансового контролю (аудиту) закладу вищої освіти – за наслідками дослідження системи внутрішнього контролю надається позитивна, умовно позитивна або негативна оцінка та виділяється, чи забезпечує система внутрішнього контролю незалежне виявлення і виправлення закладом вищої освіти імовірних ризиків.

Рис. 1. Етапи державного фінансового аудиту закладу вищої освіти

На третьому етапі відбувається здійснення державного фінансового контролю (аудиту) закладу освіти, котрий передбачає безпосередньо здійснення аналізу бухгалтерської документації, документів стосовно провадження освітньої, наукової, інноваційної, господарської та фінансової діяльності; обрахунок показників доцільності та ефективності роботи закладу освіти; аналіз кошторисів, фінансових планів, договорів, звітів стосовно виконання бюджетних програм, документів, які пов'язані з організацією та веденням бухгалтерського обліку, складанням фінансової звітності та організацією системи внутрішнього контролю.

На четвертому етапі відбувається оформлення результатів державного фінансового контролю (аудиту) закладу вищої освіти, зокрема, складається звіт за результатами отриманих у результаті провадження державного фінансового контролю даних, також систематизується інформація, робляться висновки відносно результатів перевірки, визначаються порушення та розробляються рекомендації стосовно удосконалення системи внутрішнього контролю та управління фінансовими ресурсами закладу вищої освіти та дотриманням законодавства під час використання бюджетних коштів тощо.[2]

На п'ятому етапі відбувається завершення, тобто реалізація державного фінансового контролю (аудиту) закладу освіти, тобто, він прогнозує передусім доведення результатів державного фінансового аудиту до зацікавлених осіб та перевірку виконання зазначених у Звіті про виконання державного фінансового контролю рекомендацій.

Отже, усі п'ять етапів державного фінансового аудиту взаємопов'язані між собою та цілеспрямовані на оптимізацію фінансових засад функціонування закладу вищої освіти та розвиток системи вищої освіти в цілому.

Отож, державний фінансовий аудит закладів вищої освіти, який ставить перед собою мету оцінити правильність, доцільність та ефективності використання державних фінансових ресурсів закладами освіти та реалізується в поетапній перевірці основних напрямів діяльності.

Заклади вищої освіти є головними об'єктами державного фінансового аудиту у системі вищої освіти внаслідок реалізації державних програм у сфері вищої освіти. Головна роль у контролі за використанням державних коштів, спрямованих у сферу вищої освіти, все ж таки належить державі. Державний

фінансовий аудит вищої освіти, зважаючи на ознаки ієрархічності, є підсистемою цілісної системи фінансового аудиту ринку освітніх послуг.

Список використаних джерел:

1. Блакита Г., Откаленко О. Державний фінансовий аудит системи вищої освіти. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2016. № 3. С. 100–113.
2. Марина А. С. Державний фінансовий контроль закладів вищої освіти України: теоретичний аспект. Науковий вісник. Ужгородського національного університету. Випуск 19, частина 2. 2018.
3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (зі змінами та доповненнями) в редакції від 01.01.2018 р. / Верховна рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 02.05.2018 р.).
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII в редакції від 05.09.2017 р. / Верховна рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 02.05.2018 р.).

*Момотов А.В., Шкуратов О.О.,
студенти Харківського національного автомобільно-дорожнього університету
Наукові керівники: Левченко Я.С., доктор філософії з галузі «Соціальні та
поведінкові науки», доцент,
Україна, м. Харків
Тріпак М.М. кандидат економічних наук, доцент
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ДУАЛЬНА ОСВІТА В УКРАЇНІ 2015-2020: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Упродовж 2015-2017 років в Україні здійснювався експеримент з організації навчально-виробничого процесу з елементами дуальної форми навчання на базі Вищого професійного училища №33 м. Києва (професія «Кухар»), Вищого професійного художнього училища м. Львова (професія «Маляр»), Вищого професійного училища машинобудування м. Запоріжжя (професія «Токар») [1].

Відбувся перший випуск трьох експериментальних груп, який засвідчив позитивні результати упровадження елементів дуальної форми навчання: високий рівень працевлаштування – до 97%, підвищення якості професійної підготовки на 12-17%, додаткові фінансові надходження – до 50 тисяч гривень у кожному ПТНЗ, зменшення витрат на комунальні послуги та витратні матеріали, більш стійка та взаємовигідна співпраця з роботодавцями.

Дуальна форма навчання, яку пропонують у МОН, передбачає поєднання навчання у ВНЗ з навчанням на робочих місцях. Лекційні заняття проводять в університетських аудиторіях, а практичні та лабораторні, а також курсові

проекти – в компанії. Такий студент-робітник повноцінно виконує свої обов'язки, отримує стипендію, наближену до зарплатні.

Важливо не плутати досвід студентів, які паралельно поєднують роботу і навчання, з дуальною освітою. За такою схемою студент пропускає заняття, які потім доводиться відпрацьовувати, а також ризикує залишитись без диплома. За дуальної форми робота не шкодить навчанню, а стає його частиною. Також у виші часто називають велику кількість практики на виробництві дуальною формою навчання. Насправді за дуальних програм студент проводить на робочому місці приблизно стільки ж часу, скільки і в навчальному закладі.

В рамках реалізації дуальної освіти до 2020 року в МОН України визначено результати та перспективи її впровадження:

- у 2017-2018 навчальному році розпочали впровадження елементів дуальної форми навчання 52 заклади професійної (професійно-технічної) освіти в 25 регіонах за 54 професіями;
- внесено зміни до змісту освіти та графіка навчально-виробничого процесу відповідно до запитів роботодавців з урахуванням вимог державних стандартів з конкретних робітничих професій;
- розроблено 19 проектів освітніх стандартів на основі компетентнісного підходу та блочно-модульної побудови навчального процесу;
- розпочато тісну співпрацю із роботодавцями з метою розширення кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти, переліку професій для впровадження елементів дуальної форми навчання у 2018-2019 н.р. у понад 100 закладів освіти та збільшення переліку робітничих професій, за якими здійснюється підготовка з елементами дуальної форми навчання [2].

За результатами впровадження можна визначити, що в Україні уже є позитивний досвід великих компаній, які інвестують в освітні проекти, але поки що це окремі випадки.

Наразі подібну практику застосовують у Київському Вищому професійному училищі. На практику тут відводять до 70% часу. З 1 вересня у Харківському Національному університеті будівництва і архітектури теж долучилися до цього проекту. Магістри з комп'ютерних технологій два дні на тиждень вчать в університеті, а три – на найбільших харківських підприємствах.

Застосування дуальної форми навчання вигідне для вишів. Навчальні заклади постійно в пошуку коштів на розвиток, на оновлення матеріально-технічної бази. Ці кошти може інвестувати бізнес. Так, у Херсонську морську академію уже вклали 30 мільйонів євро: придбали комп'ютерні тренажери, стимулятори. Київський політехнічний інститут співпрацює з Boeing: спеціально створили конструкторсько-інженерний центр, де працює більше сотні випускників вишу імені Сікорського [3].

Мова про обов'язкове запровадження дуальної системи освіти в усіх університетах не йде. Не весь освітній процес має бути перекваліфікований на дуальну освіту, бо науковці та теоретики не мають необхідності у практичному досвіді на виробництві. ЗВО самі вирішуватимуть чи існує необхідність впровадження дуальної системи освіти. Тут беззаперечно дуальній освіті бути!

І якраз з метою підвищення привабливості нашої країни це робити потрібно вже зараз.

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України №660 від 19.09.2018 р. «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» передбачено створення відповідної національної системи освіти та підготовки кадрів. Це пов'язано з трансформаційними процесами, що до європейської інтеграції, позитивних результатів реформ, підвищення конкурентоспроможності економіки. Важливим є створення умов для поєднання роботи з навчанням як у форматі здобуття освіти за вечірньою або заочною формою навчання, так і у форматі практичної підготовки здобувачів вищої освіти денної форми навчання та здобувачів освіти на робочих місцях [4].

В рамках впровадження дуальної форми навчання визначено перелік прояву проблеми недостатнього рівня готовності багатьох випускників закладів вищої, фахової передвищої та професійної освіти до самостійної професійної діяльності на перших робочих місцях, що відповідають здобутій освіті. Представлення переліку прояву проблеми та факторів, які тривалий час впливали на останні представлено в табл.1.

Таблиця 1

Проблеми та фактори впливу впровадження дуальної освіти

Фактори впливу	Прояви проблеми
<ul style="list-style-type: none"> - неспрямованість формальної освіти на розвиток у здобувачів освіти затребуваних роботодавцями компетентностей; - обмеженість можливостей здобуття освіти за межами закладів освіти; - недостатній обсяг фінансування закладів освіти для створення сучасної матеріально-технічної бази та формування практичних навичок в учасників освітнього процесу; - відсутність у значної частини науково-педагогічних і педагогічних працівників компетентностей, необхідних для формування актуальних практичних навичок у здобувачів освіти; - брак достовірної інформації про поточні та майбутні потреби роботодавців у компетентностях працівників; - недостатність або повна відсутність в закладах освіти сучасного обладнання та технологій, до використання яких необхідно підготувати фахівців; - складність залучення до викладання у закладах вищої освіти фахівців, які мають досвід практичної роботи, з оплатою праці, що відповідає їх кваліфікації, у зв'язку з тим, що кадрові вимоги у сфері вищої освіти передбачають переваги для викладачів з науковими ступенями; - невключеність більшості закладів освіти (які мають здебільшого статус бюджетних установ) у сучасні ринкові відносини та невизначеність механізму 	<ul style="list-style-type: none"> - неготовність випускників працювати за фахом; - незадоволеність ринку праці якістю освіти, що призводить до потреби у додатковому навчанні на робочому місці, розширення системи навчання на підприємствах; - низький рівень роботи закладів освіти, включаючи неефективне використання бюджетних коштів, про що свідчить надмірно велика частка випускників закладів освіти, які не працюють (часто взагалі не планують працювати) за здобутими професіями; - неефективне використання найкращого для навчання часу здобувачів освіти з питань здобуття професійних компетентностей; - встановлення вимог до наявності досвіду самостійної професійної діяльності (стажу роботи) у випускників закладів освіти, які влаштовуються на

співпраці у сфері державно-приватного партнерства, що впливає на підготовку здобувачів освіти до самостійної професійної діяльності в ринковому середовищі.	роботу вперше.
---	----------------

Можливими шляхами і способами розв'язання вказаної проблеми можуть бути:

- здійснення комплексу заходів з напрацювання моделей взаємовигідних відносин закладів освіти та роботодавців, спрямованих на забезпечення практичної підготовки здобувачів освіти до самостійної професійної діяльності та їх соціальної адаптації у трудових колективах, нормативно-правове та організаційне забезпечення, проведення апробації, досліджень, доопрацювання моделей та рекомендацій до широкого використання;

- підготовка фахівців за дуальною формою здобуття освіти передбачає встановлення рівноправного партнерства закладів освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття здобувачами освіти досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптації в умовах професійної діяльності.

- дуальна форма здобуття освіти передбачає навчання на робочому місці з виконанням посадових обов'язків відповідно до трудового договору.

Список використаних джерел:

1. Дуальна освіта : веб-сайт. URL: <http://www.nusta.edu.ua/дуальна-освіта-3/> (дата звернення 20.10.2019).
2. Дуальна освіта : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita> (дата звернення 20.10.2019).
3. Вчитися на роботі: як працюватиме дуальна освіта в Україні : веб-сайт. URL: <https://uain.press/articles/vchytysya-na-roboti-yak-zapratsyuye-dualna-osvita-v-ukrayini-943921> (дата звернення 20.10.2019).
4. Розпорядження «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти» №660 від 19.09.2018 р. : веб-сайт. URL:http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KR180660.html (дата звернення 20.10.2019).

*Пойда М.С.,
студент Східноєвропейського національно
університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Садовська І.Б., доктор економічних наук,
професор кафедри обліку і аудиту
Україна, м. Луцьк*

СУТЬ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ І ЙОГО РОЛЬ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Новий механізм господарювання, викликаний реформуванням форм власності, призвів до суттєвих змін у системі господарського контролю в цілому та методиці, завданнях і організації проведення внутрішнього контролю зокрема.

Суйц В.П. асоціює контроль з системою спостереження і перевірки чогонебудь [1, с. 3]. Дікань Л.В. трактує контроль як систему відносин, направлену на виявлення відхилень контрольованого об'єкту від заданих параметрів шляхом спостереження і перевірки його функціонування [2, с. 34]. Мескон М., Альберт М. та Хедоурі Ф. розглядають контроль як процес, який забезпечує досягнення організацією своїх цілей [3, с. 432].

Аналіз літературних джерел показує про неоднозначність підходу вчених щодо трактування даного терміну. «Що стосується наукового аспекту проблеми, то єдності в розумінні сутності контролю не досягнуто, а ситуація з його тлумачення залишається дискусійною», – зазначає Шевчук В.О. [4, с. 7].

Система попереднього, поточного і подальшого контролю (крім ревізії фінансово-господарської діяльності, яка здійснюється державною контрольно-ревізійною службою) створює окрему його галузь, тобто внутрішньогосподарський контроль [5, с. 8].

У працях вчених внутрішньогосподарський контроль найчастіше виділяється у окрему, самостійну функцію управління. Щоправда у літературних джерелах радянських часів він трактується як внутрішньовиробничий, внутрішньозаводський або господарський.

Так Левін В.С. розглядає внутрішньозаводський контроль як спеціалізовану форму управління всередині підприємства [6, с. 3].

Суйц В.П. акцентує увагу на об'єктах внутрішньовиробничого контролю, зазначаючи, що він охоплює всі сфери виробничо-господарської діяльності колективу підприємства, всі фази виробництва – постачання, виробництво, збут готової продукції і всі види діяльності колективу, пов'язані з цим процесом [1, с. 3].

Про вагому роль внутрішнього контролю у системі управління підприємством наголошують ряд вчених.

Зокрема Дрозд І.К., Шевчук В.О. розглядають внутрішньогосподарський контроль як процес, який сприяє досягненню мети та цілей, визначених підприємством, шляхом реалізації прийнятих управлінських рішень [7, с. 184].

Як систему безупинного спостереження визначає внутрішньогосподарський контроль Калюга Є.В. Об'єктами такого контролю є законність господарських операцій і процесів, доцільність їх здійснення, ефективність використання та стан зберігання майна і грошових коштів [8, с.141].

Кужельний М.В. зазначав про те, що внутрішньогосподарський контроль здійснюється всередині підприємства їх адміністрацією, відповідними посадовими особами, працівниками економічних і технічних служб, громадськими організаціями, групами і постами народного контролю [9, с. 16].

Бордюк А.В. сутність такого контролю вбачає у зіставленні реальних результатів господарювання зі сподіваними, аналізі їхніх відхилень, визначенні причин цих відхилень, формуванні інформації для визначення активних дій з усунення виявлених похибок [10, с.194].

Як засіб зворотного зв'язку між об'єктом і органом управління, який забезпечує перевірку дотримання прийнятих управлінських рішень для досягнення мети діяльності підприємства, визначають внутрішній контроль Кулаковська Л.П. та Піча Ю.В. [11, с. 170].

Ряд інших вчених зазначають про те, що внутрішній контроль (через систему постійного спостереження) повинен:

- 1) сприяти ефективному використанню цінностей;
- 2) забезпечувати належний рівень їх зберігання;
- 3) контролювати законність і доцільність здійснюваних операцій [12, с. 5].

Таке неоднозначне трактування внутрішнього контролю пояснюється тим, що виробничий цикл кожного господарюючого об'єкта відрізняється певними характеристиками та вимагає різного управлінського впливу для досягнення задалегідь поставленої мети.

Проте, характерними особливостями внутрішньогосподарського контролю є:

- 1) здійснення контрольних функцій особами, які являються членами даного підприємства і представляють його інтереси;
- 2) усестороння, систематична перевірка виробничої і фінансово-господарської діяльності;
- 3) забезпечення зворотного зв'язку між структурними підрозділами підприємства, об'єктом та органом управління.

Отже, внутрішній контроль – це особлива функція управління, направлена на систематичну і суцільну перевірку контрольованого об'єкта особами, які представляють інтереси даного підприємства. Виявляючи недоліки в діяльності об'єкта, що перевіряється, контроль сигналізує про недосконалість окремих ланок його механізму і надає суб'єкту інформацію, необхідну для прийняття ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Суйц В. П. Внутрипроизводственный контроль. М. : Финансы и статистика, 1987. 127 с.
2. Дікань Л. В. Контроль і ревізія : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 246 с.

3. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. пер. с англ. М. : Дело, 1998. 800 с.
4. Шевчук В. О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою : проблеми теорії організації і методології : монографія. К. : Київський держ. торг.-економ. у-т., 1998. 371 с.
5. Мурашко В. М., Сторожук Т. М., Мурашко О. В. Контроль і ревізія діяльності підприємств промисловості України : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. [2-ге вид.]. К. : ЦУЛ, 2003. 216 с.
6. Левин В. С. Учет затрат в комплексных производствах. М. : Финансы и статистика, 1987. 240 с.
7. Дрозд І.К., Шевчук В.О. Державний фінансовий контроль : навч. посіб. К. : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2007. – 304 с.
8. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління: монографія. К. : Ельга Ніка-Центр, 2002. 356 с.
9. Кужельный Н. В. Бухгалтерский учет и его контрольные функции. М. : Финансы и статистика, 1985. 143 с.
10. Бордюк А. В. Методологічні та нормативно-правові аспекти аудиту підприємницької діяльності : монографія. К. : Кондор, 2005. 536 с.
11. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Каравела, 2005. 560 с.
12. Мурашко В. М., Сторожук Т. М., Мурашко О. В. Контроль і ревізія діяльності підприємств промисловості України : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. [2-ге вид.]. К. : ЦУЛ, 2003. 216 с.

Поповцева М.О., Мороз А.Р.,
студенти Харківського національного автомобільно-дорожнього університету
Наукові керівники: Левченко Я.С., доктор філософії з галузі «Соціальні та
поведінкові науки», доцент,
Україна, м. Харків

Тріпак М.М. кандидат економічних наук, доцент
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж
м. Кам'янець-Подільський, Україна

ОСНОВНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ВИБОРОМ СТРАТЕГІЙ МАРКЕТИНГОВОГО РОЗВИТКУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

В сучасних умовах кожне підприємство зацікавлено в ефективному управлінні своєю маркетинговою діяльністю. Зокрема, йому необхідно знати, як аналізувати ринкові можливості, відбирати підходящі цільові ринки, розробляти ефективний комплекс маркетингу і успішно управляти втіленням у життя маркетингових зусиль.

Серед методів стратегічного аналізу, які застосовуються в маркетинговій діяльності, найбільше поширення отримали графічні та матричні методи. Порівняльна характеристика деяких з них наведена у табл. 1.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика основних методів управління вибором стратегій розвитку (узагальнено авторами на основі досліджень [1-8]).

Назва методу	Застосування	Переваги	Недоліки
SWOT – аналіз	Вибір напрямів і варіантів розвитку ринкових можливостей підприємства	Простота і наочність аналізу. Можливість застосування для усіх товарів і ринків	Орієнтація на зростання. Урахування лише двох факторів: товар-ринок. Не виявляє конкретної стратегії, лише дає рекомендації щодо впливу середовища та внутрішнього стану підприємства
SNW-підхід	Аналіз внутрішнього середовища існування (сильних, нейтральних та слабких сторін)	Усі переваги SW-підходу. Чітко фіксується ситуаційний середньоринковий стан, (своєрідна нульова точка конкуренції)	Урахування лише двох факторів: товар-ринок. Не виявляє конкретної стратегії, лише дає рекомендації щодо можливого вкладення грошових коштів
PEST – аналіз або STEP-аналіз	Аналіз впливу політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів на підприємство	Відстежування змін макросередовища за чотирма вузловими напрямками і виявлення тенденцій, подій, непередбачуваних підприємству, але які впливають на ухвалення стратегічних рішень	Труднощі визначення та урахування великої кількості критеріїв. Суб'єктивізм їх оцінки. Не виявляє конкретної стратегії, лише виявляє найбільші фактори впливу зовнішнього середовища на підприємство
GAP-аналіз	Вибір прогалів ринку, які можна заповнити новою продукцією	Простота. Дозволяє виявити напрями удосконалення товарної політики	Орієнтація на прибуток. Труднощі і невисока точність прогнозування життєвого циклу товару
П'ять сил конкуренції Портера	Вибір конкурентних стратегій	Простота і наочність. Придатність як для великих, так і для малих підприємств	Урахування лише двох факторів: рентабельність, частка ринку
Матриця БКГ	Аналіз ефективності товарної номенклатури і вибір шляхів удосконалення товарної політики	Простота, незначні витрати, об'єктивність. Можливість збалансувати товарну номенклатуру	Обмеженість критеріїв, спрощеність аналізу і рекомендацій. Орієнтація на галузі масового виробництва. Не враховує стану галузі
Матриця Мак Кінсі Джeneral Електрик	Аналіз ефективності товарної номенклатури і вибір детальних шляхів удосконалення товарної політики	Детальність аналізу, можливість оцінки проміжних позицій. Гнучкість. Можливість обґрунтованого перерозподілу коштів у найбільш ефективні СГП	Труднощі побудови. Труднощі урахування великої кількості критеріїв. Суб'єктивізм у визначеності показників. Рекомендації мають загальний характер
Матриця Shell DMP	Вибір стратегії розвитку виходячи з	Можливість застосування у будь-	Недоліки двох попередніх. Неточність результатів

	перспективи чи поточних цілей	якій фазі життєвого циклу попиту, порівняння СЧГП, що перебувають на різних його фазах. Зведення балансу грошових потоків шляхом розвитку перспективних СГП	порівняння СГП різних галузей
STP - аналіз	Визначення цільових ринків, їх сегментів і ніш	Детальність аналізу, достовірність. Можливість точно визначити на ринку і орієнтовно оцінити попит	Труднощі застосування для радикальних інновацій
Матриця Artur D.Little	Аналіз портфеля замовлень та вибір раціональної стратегії диверсифікації	Поєднує стратегічне і оперативне планування. Деталізований характер рекомендацій. Можливість застосування на корпоративному і бізнес-рівнях. Дозволяє раціоналізувати портфель замовлень за стадіями розвитку галузі	Обмеженість використання в основному високотехнологічними галузями з коротким життєвим циклом товарів. Неможливість використання у ситуаціях зміни життєвого циклу галузі
Діловий комплексний аналіз PIMS	Виявлення ключових факторів, що визначають економічні результати діяльності підприємства, та розроблення рекомендації щодо підвищення ефективності господарювання	Детальність і формалізований характер аналізу. Використання досвіду інших	Урахування тільки кількісних характеристик факторів маркетингового успіху, неможливість урахування якісних характеристик

Неувага (або непостійна увага) до вивчення маркетингового середовища призводить до виникнення кризової ситуації і необхідності прийняття негайних рішень без орієнтації на перспективний розвиток. Проведений аналіз в рамках даного дослідження є фундаментальним підґрунтям для подальшої розробки практичних рекомендацій щодо покращення маркетингової діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Кубах А.І. Маркетинг як філософія сучасного ринку: учбовий посібник для студентів вузів. Харків 2011. 144 с.
2. Василенко В.А., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління: навч. посібник. К.: Знання, 2013. 110 с.
3. Гінгстон П. Найкраща книжка про збут і маркетинг. Львів: українсько-

- американський фонд «Сейбр-світло», 2005. 182 с.
4. Овечкіна О.А. Маркетингове планування: [конспект лекцій]. К.: МАУП, 2012. 264 с.
  5. Божук С.Г., Ковалик Л.Н. Маркетинговые исследования. СПб.: Питер, 2013. 298 с.
  6. Ковальов А.І., Привалів В.П. Аналіз фінансового стану підприємства. [2 – ге вид., перероб. і доп.]. М.: Центр економіки й маркетингу, 2017. 192 с.
  7. Балабанова Л.В., Сардак О.В. Цінова політика торговельного підприємства в умовах маркетингової орієнтації: монографія. Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2013. 149 с.
  8. Смирнова А. В. Разработка механизма управления реализацией маркетинговой стратегией на предприятии: автореф. дис. на соискание ученой степени доктора экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: маркетинг». СПб., 2015. 19 с.

Ярошенко Р.Р.,
*студент Національного університету біоресурсів
і природокористування України*
Науковий керівник: Гераймович В.Л., кандидат економічних наук
Україна, м. Київ

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Розвиток рибного господарства в Україні та збільшення кількості рибогосподарських підприємств зумовив створення органів державного регулювання в даній галузі.

У сфері правого регулювання діють: Конституція України, Водний кодекс України, Кодекс торговельного мореплавства України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про тваринний світ», Закон України «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них», Закон України «Про виключну (морську) економічну зону України», Закон України «Про місцеві державні адміністрації», Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 1998 р. № 32 «Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збирання) або знищення цінних видів риб та інших об'єктів водного промислу», постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1998 р. № 449 «Про затвердження Порядку справляння плати за спеціальне використання рибних та інших водних живих ресурсів і нормативів плати за їх спеціальне використання».

Одним з основних органів виконавчої влади є Державне агентство рибного господарства України. Діяльність агентства спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, а саме Міністром аграрної політики та продовольства України. Державне агентство рибного господарства України є правонаступником Державного комітету рибного господарства

України у тому числі за укладеними міжнародними договорами України, стороною в яких є Державний комітет рибного господарств.

Державне агентство рибного господарства утворено для реалізації державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства і здійснює свої повноваження в установлених законодавством України випадках на території України, у виключній (морській) економічній зоні та на континентальному шельфі України, а також на території виключних економічних зон (у риболовних зонах) іноземних держав та у відкритих районах Світового океану, які знаходяться у сфері управління міжнародних організацій з управління рибальством, а також таких, що знаходяться поза межами будь-якої юрисдикції відповідно до міжнародних договорів України.

До основних завдань Держрибагентства віднесено внесення на розгляд Міністрові пропозицій щодо формування державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства.

Держрибагентство відповідно до покладених на нього завдань: узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств і в установленому порядку подає їх Міністрові аграрної політики та продовольства; вживає заходів щодо забезпечення збереження запасів анадромних видів риб у виключній (морській) економічній зоні України; здійснює державний нагляд (контроль) у галузі охорони, використання та відтворення водних біоресурсів у виключній (морській) економічній зоні України, територіальному морі, внутрішніх водоймах України та у водах за межами юрисдикції України щодо рибальських суден, що плавають під Державним Прапором України, відповідно до міжнародних договорів України; здійснює державний контроль технічного стану рибозахисних споруд, проведення рибозахисних заходів на водозабірних та інженерних спорудах меліоративних систем; здійснює контроль за дотриманням правил рибальства; здійснює контроль за дотриманням лімітів і нормативів використання водних біоресурсів; здійснює контроль за дотриманням правил використання об'єктів тваринного світу в частині водних біоресурсів; веде облік суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво консервів і пресервів із водних біоресурсів, присвоює таким суб'єктам господарювання номери; веде реєстр рибальських суден, який є складовою частиною Державного судового реєстру України; акредитує органи сертифікації персоналу рибальських суден.

Держрибагентство з метою організації своєї діяльності:

- забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх здійсненням в апараті Держрибагентства, його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління;

- здійснює добір кадрів в апарат Держрибагентства та на керівні посади в його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління, формує кадровий резерв на відповідні посади, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та працівників апарату Держрибагентства та його територіальних органів;
- контролює діяльність територіальних органів Держрибагентства; організовує планово-фінансову роботу в апараті Держрибагентства, його територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери його управління, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку в установленому законодавством порядку;
- забезпечує у межах повноважень, передбачених законом, виконання завдань мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності держави;
- організовує ведення діловодства та архіву відповідно до встановлених правил.

СУЧАСНА ЕКОНОМІКА ОЧИМА МОЛОДІ

*Anton Antoniuk,
the 1st year student of
Kyiv National University of
Trade and Economics*

*Scientific supervisor: Liudmyla Vlasenko,
Ukraine, Kyiv*

RELEVANCE OF RESTAURANT BUSINESS IN UKRAINE

Dynamic civilizational changes in the Ukrainian economy and society require a new review of the efficiency and feasibility of conducting any business activity, including the restaurant business, for the development and efficient functioning of which the situation in the country is extremely unfavorable. The relevance of research into the development of the restaurant business in Ukraine under the new economic conditions is related to the peculiarities of the restaurant industry as a component of the hospitality industry, its high riskiness, and at the same time sociality related to meeting the vital needs of the population in catering, leisure and leisure services. The relevance of the study problem is also explained by the fact that the level of development of restaurant business in the economy of any country is one of the indicators of quality of life of the population in the country as a whole. In addition, the experience of foreign investors indicates a high liquidity of capital and at the same time high competition in the restaurant business, which in turn stimulates the active development of this type of business, forcing innovations, finding new niches and segments, experimenting to provide competitive advantages in the market. In this context, it is important to determine whether the current global tendencies of the restaurant business development in the Ukrainian economy and whether it is advisable to improve and develop new directions of doing business in the current difficult socio-economic crisis [1].

The restaurant business is one of the most profitable in the world. According to statistics, the average turnover of money invested in a restaurant is 5-6 times faster than investments made, for example, in a clothing store. In Western Europe, the US and Japan, there is an increase in customer spending on leisure in restaurants. In Ukraine, which has long been part of the Union of Soviet Socialist Republics and has seen a lack of basic products, today there is no culture of food and, accordingly, the culture of the restaurant business. In our country, restaurant business, according to most experts, is in its infancy [2].

The restaurant market is one of the most dynamic markets in Ukraine. It is extremely sensitive to the economic situation, currency fluctuations and social factors. For the last two years it has been trying to recover actively after the political and economic crisis. In total, about 5,600 catering establishments disappeared during this period. According to Rest Consulting, about 1,500 of them closed down, unable to withstand the crisis, and just over 4 thousand remained in occupied Crimea and the ATO zone [3].

In cities, the largest number of catering facilities is represented in Kyiv, which

is nearly 2.5 times ahead of Kharkiv and Odessa, more than four times - Dnipro and almost 10 times - Zaporizhzhia. It is interesting that Lviv, which is considered one of the centers of gastronomic tourism in Ukraine, also lags far behind the capital and has only 1 294 catering establishments. Most of the food establishments are dominated by cafes and restaurants, and only in Kiev are Fast Food establishments. Given the population in Lviv (758.7 thousand people) and the number of tourists who visited the city in 2018 (2.7 million people), the availability of places in the city's restaurant facilities is insufficient (actual availability is 52 places) per 1,000 population; need - 194 places per 1,000 population). Part of this need is covered by natural persons - entrepreneurs, but this is not enough [4].

In the major cities of Ukraine, the rise is experienced by mid-price institutions (average check of 50-70 UAH per person), while the opening of new elite establishments has slowed down considerably. The impact of macroeconomic factors is affected - large, million-dollar businesses are not growing as actively as small and medium-sized ones, and thus, the elite audience is not expanding. Therefore, the circle of clients, which can afford to visit elite establishments, has already developed, it is practically not expanding. Institutions of the elite sector can only divide the same clientele, "lure" it into each other, but do not form a new one. Therefore, the risk of establishing an institution with an average check of 150-200 UAH is much higher than the average price, especially given the significant financial investments (from \$ 1 million and above) to the elite sector [5].

Among the main reasons hampering the development of restaurant facilities, restaurateurs, experts and researchers highlight the following: the general economic downturn in the country and hostilities in the anti-terrorist operation zone reduce the demand for restaurant services, deterioration of financial stability and operational performance of facilities restaurant business; imperfection of the legislation and the regulatory field of Ukraine for the restaurant business; high level of financial risk and corruption in Ukraine, which does not contribute to attraction of global brands of restaurant business; decrease in the number of potential consumers due to changes in the size and structure of the country's population, accelerating the growth of outbound tourist flows; lack of practical experience of crisis management in the management of the restaurant business, which leads to a decrease in the number of financially viable enterprises that resort to the strategy of reducing or eliminating activities in general; the high rental rates for the premises due to lack of quality space adversely affect the opening of new and pricing policies of the existing restaurant business facilities. For comparison: under US law the rent should not exceed 6% of the profit of the lessee, and in Ukraine the lease for the premises is almost 50% of the profit; - a large number of restaurant businesses operating on the verge of bankruptcy due to rising prices of food suppliers, delayed payments and increased accounts payable, which negatively affects the rhythm of production, etc. [3].

Today, the restaurant business, as noted above, is only in its infancy. This type of business remains attractive as a long-term investment with a probable return of 15-20%, or irrespective of the loss as an image tool of its owner. According to the Ukrainian Restaurant Business Association, the pace of development of the restaurant services market fluctuates within 60-100% per year [6].

Among the national cuisine restaurants in Ukraine, preference is given to Ukrainian - 36.8%. However, considerable attention is also paid to French cuisine - 21%; Italian, Caucasian, Japanese 7.9% each; all others - 18.5%. Themed restaurants are also very popular with Ukrainians and tourists alike. In Ukraine, there is already some experience in the creation of such food establishments, the most famous of which in Lviv: "Kryivka", dedicated to the heroes of the UPA, is planned to open a car restaurant; in Kyiv: Shinok, Vulik, Tsarskoe Selo - restaurants-museums dedicated to Ukrainian traditions.

It can be said that every year in Ukraine there are new types of catering, starting with fast food and ending with thematic and high-end restaurants, so it is necessary to pay considerable attention to the peculiarities of the development of this field, especially the pace and dynamics of its development, to follow Consumers should be considered in the context of their preference for responding to a particular type of restaurant business [2].

That is why, considering all the opportunities, problems and missed benefits, we believe that the restaurant business in Ukraine has attractive prospects for development. Businesses that will continue to look for alternative methods of reducing operating costs, ways to improve service quality, innovations and new business concepts will not only survive times of crisis, but also create an effective mechanism for managing and adapting their business to the market situation and consumer requirements, which will ensure not only achieving a high level of competitiveness in the Ukrainian market, but also compliance with European standards [1].

References:

1. Melnichenko S., Prysakar I. Restaurant business in Ukraine prospect or lost of benefit URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ecpros_2015_97_13.pdf
2. Yashyna O. Features of the development of the restaurant industry in Ukraine URL: http://tourlib.net/statti_ukr/yashyna.htm
3. Hirnyak L., Hlahola V. Current state, perspectives and trends of restaurant business development in Ukraine URL: http://market-infr.od.ua/journals/2018/16_2018_ukr/13.pdf
4. Nielsen Census 2016-2017 URL: <https://rau.ua/novyni/formaty-magazinov-v-ukraine/>
5. Ivanik O. Trends in the development of the restaurant business in Ukraine URL: http://tourlib.net/statti_ukr/ivanik.htm
6. Pasyeka S. , Velykochyy V. Strategic perspectives for tourism and tourism hotel and restaurant industry in Ukraine: development theory, practice and innovation URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/3114/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

Боденчук В.В.,
*студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*
Науковий керівник: Марунчак О.В. викладач першої категорії
Україна, м. Кам'янець-Подільський

РИНОК НЕРУХОМОСТІ: ЗНАЧЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Стан ринку нерухомості виступає одним з індикаторів економічного розвитку країни. Ринок нерухомості - це сукупність механізмів, за допомогою яких передаються права на нерухомість і пов'язані з нею інтереси, встановлюються ціни на нерухомість і нерухомість розподіляється між різними конкуруючими варіантами її використання. Ринок нерухомості є важливим складником національної економіки, тісно пов'язаним з іншими галузями народного господарства. Формування ринку нерухомості України в сучасних умовах характеризується нерівномірним розвитком його сегментів, недосконалістю законодавчої бази, низькою платоспроможністю громадян. Придбання нерухомості є актуальним для різних категорій населення, а особливого значення набуває для молоді. Виникає потреба в дослідженні стану ринку та динаміки факторів, які впливають на розвиток та становлення ринку нерухомості.

Для ринку нерухомості характерна різна швидкість реакції попиту та пропозиції на зміну економічної ситуації. Так, попит може істотно змінитися за тижні, в той час як для зміни пропозиції, насамперед на первинному ринку, необхідний тривалий період, вимірюваний тривалістю інвестиційно-будівельного циклу, тобто вже роками. Характерною рисою ринку нерухомості є його глибока пігментованість зважаючи значного різноманіття об'єктів нерухомості за місцем розташування, функціональним призначенням, якістю та іншим індивідуальним характеристикам, що задовольняє потребам різних груп покупців нерухомості. Велике значення на ринку нерухомості має облік таких понять, як час позиціонування (або експозиції) і зміна ліквідності. Завдяки інерційності ринку нерухомості вдається уникнути різких коливань попиту та пропозиції. До деякої міри цей показник, час позиціонування об'єкта на ринку, в динаміці може розглядатися в якості внутрішнього стабілізатора ринку нерухомості.

Державне регулювання ринку нерухомості виражається у встановленні норм і правил поведінки для учасників ринку нерухомості, а також цілеспрямованій дії на ринок в цілому, тобто державне регулювання ринку нерухомості полягає в постановці цілей і виборі стратегії розвитку, прогнозуванні, плануванні і проектуванні, будівництві і реконструкції, реєстрації, обліку і оцінці, експлуатації і оподаткуванні, контролі і розпорядженні. Адже, ринок нерухомості, як стверджує С. Мочерний, - це особливий вид ринку, на якому об'єктом купівлі-продажу чи застави для отримання кредиту є нерухомість... один із основних видів ринку, який у

взаємодії з ринком товарів і послуг та ринком капіталів визначає особливості господарського механізму сучасної регульованої економіки [2, с. 16].

Регулювання ринку нерухомості будується на основі врахування ряду принципів: реалізація державних норм і правил з можливостями законодавства; наступність і послідовність у формуванні системи управління нерухомістю; мінімум витрат бюджету, пов'язаних зі створенням ефективної системи управління нерухомим майном; інформаційна та організаційна цілісність системи управління; врахування особливостей кожного об'єкта нерухомості при здійсненні управління нерухомим майном. Нині нерухомість є повноправним об'єктом ринкових відносин. Нерухомість починає набувати властивостей товару і капіталу. У процесі економічних реформ стає зрозумілим, що нерухомість є економічним явищем, має специфічні властивості товару і капіталу, особливі закономірності розвитку і функціонування. Ринок нерухомості - це сукупність механізмів, за допомогою яких передаються права на нерухомість і пов'язані з нею інтереси, встановлюються ціни на нерухомість і нерухомість розподіляється між різними конкуруючими варіантами її використання.

У ринковій економіці ринок нерухомості виконує ряд важливих функцій та задовольняє різноманітні економічні та соціальні потреби. Одна з головних функцій ринку - встановлення рівноважних цін, окрім того, важливими функціями є ще й регулююча, комерційна, інформаційна, посередницька, стимулююча, інвестиційна, соціальна, перерозподільча та функція санації. Таким чином, ринок нерухомості являє собою складну диференційовану систему, що включає в себе ряд груп відносин залежно від втягуються в них суб'єктів. При цьому він виконує ряд функцій, в сукупності забезпечують найбільш раціональний розподіл об'єктів нерухомості в суспільстві відповідно до його потребами.

Ринок нерухомості – лакмусовий папір економіки країни, розповідають ріелтори. Відтак через девальвацію гривні, зниження ВВП та збитки промисловості - ринок нерухомості опинився на самому дні. Так, тільки за минулий рік квартири подешевшали від 10 до 25%, розповідає віце-президент Ліги експертів Андрій Гусельников. "Ми оцінюємо ринок не в національній грошовій одиниці, а через більш стабільну грошову одиницю – долар. Найбільше подешевшала нерухомість в Одесі (на 21%), наступний у рейтингу – Харків (за рік на 17%), на третьому місці Львів (15 %) далі йде Дніпро (14%) і Київ (11%)", – розповідає експерт [3]. Проте, це різке зниження відносно, оскільки для нерезидентів, котрі отримують заробітну плату воно відбулось, а для населення України, навпаки. Так, якщо в доларах вартість 1м² у 2018 році знизилась в середньому на 57% у порівнянні з 2014 роком, то у гривні його вартість зросла за цей же період на 52%.

На мою думку, для поліпшення функціонування ринку нерухомості в Україні на державному рівні, на сучасному етапі розвитку ринкових відносин необхідно впровадження стандартів об'єктів нерухомості, створення єдиного інформаційного простору та забезпечення законодавчого врегулювання його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Мочерний С. В., Устенко О. А., Чоботар С. І. Основи підприємницької діяльності: навч. Посібник К.: ВЦ «Академія», 2012. 16 с.
3. Новини сьогодні Життя з середньою зарплатою і без накопичень: як купити квартиру Газета «Сьогодні» від 29.09.2016 URL: <https://ukr.segodnya.ua/economics/realty/kak-ukraincam-kupit-kvartiru-s-zarplatoy-v-5-tysyach-griven-i-bez-nakopleniy--754907.html>.

Борович В.Р.,

*студентка Житомирського національного агроекологічного університету
Науковий керівник: Шубенко І. А., кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Житомир*

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКІВ

Страховий ринок України розвивається залежно від економіко-політичного середовища, за останнє десятиріччя відбувалося як стійке зростання всіх показників, так і їх зниження. Найвищим пріоритетом для будь-якої страхової компанії є забезпечення стійкого рівня зростання страхових премій та виплат, що є свідченням довіри до страхової компанії. Однією із цілей будь-якого страховика є забезпечення високого рівня фінансової стійкості, оскільки будь-який, навіть, натяк на фінансові негаразди загрожує страховим компаніям різким відтоком страхових премій, що в несталих умовах розвитку страхового ринку веде до його дестабілізації.

Нестабільність політичного та економічного середовищ у нашій країні спричиняє необхідність точного аналізу та окреслення критеріїв забезпечення фінансової стійкості страхових організацій. Роль фінансової стійкості для страховиків є особливою, адже при реалізації страхової послуги страхувальник сплачує страховику премію та розраховує, що в майбутньому при настанні страхового випадку компанія повністю або частково покриє понесені збитки. Така особливість страхової діяльності обумовлює важливість забезпечення високого рівня фінансової стійкості останніх.

Вивчення сутності фінансової стійкості страхових компаній розглядається у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема: Є. К. Бондаренко, Н. М. Внукової, В. М. Олійника, Н. Б. Грищенко, М. В. Балицької, А. О. Бойко, О. М. Залетова, М. В. Мниха, В. П. Братюка, С. В. Луконіної, С. С. Осадця, О. М. Деркача та багатьох інших. Незважаючи на розмаїття наукових поглядів щодо сутності, теорії і практики забезпечення фінансової стійкості страхових компаній, ці питання залишаються не достатньо вивченими.

Поняття фінансової стійкості страховика нормативно не визначене, проте в економічній літературі існує багато тлумачень даного поняття. На нашу

думку, найкраще визначення пропонує Бойко А. О. «Фінансова стійкість страхової компанії – це комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), направлених на постійну підтримку балансу між витратами і зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, в результаті чого досягається ефективний розвиток страхової компанії незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх факторів функціонування економіки» [2].

Інший автор вказує наголошує, на двох складових фінансової стійкості, а саме: фінансова стійкість страхової компанії як юридичної особи, що займається господарською діяльністю з надання послуг; фінансова стійкість страхової компанії за вимогами, що ставляться до страхових компаній як до суб'єктів фінансового ринку [3]. Фінансова стійкість страхової компанії як юридичної особи полягає у ефективному співвідношенні власного і позикового капіталу у структурі фінансових ресурсів страхової компанії, що здатне забезпечити необхідний рівень платоспроможності і ліквідності. Фінансова стійкість страхової компанії за другим варіантом, полягає у створенні такої структури фінансових ресурсів страхової компанії, яка б забезпечила формування відповідного співвідношення нормативного і фактичного запасів платоспроможності, необхідних резервів, статутного капіталу та дотримання інших вимог законодавства, що ставляться до цього виду фінансової діяльності.

Нині можна спостерігати зниження кількості страхових компаній, однією із причин є нездатність виконати вимоги, щодо забезпечення формування статутного капіталу та дотримання інших вимог законодавства щодо фінансової стійкості та платоспроможності [6]. Така тенденція змушує керівників страхових компаній приділяти особливу увагу забезпеченню високого рівня фінансової стійкості для продовження своєї діяльності та розвитку компанії в майбутньому.

Журавльова О.Є. виділяє фактори що впливають на фінансову стійкість страхових компаній та поділяє їх на внутрішні та зовнішні [5]. До внутрішніх факторів можна віднести:

1. фінансові – розмір власного капіталу, система перестраховування, тарифна політика, якість страхового портфеля (величина, стійкість і структура) та інші.

2. Не фінансові поділяються на:

2.1.1. Управлінські – маркетингова політика, кадрова політика, комунікація.

2.1.2. Загальні – організаційна структура, склад та фінансове становище засновників.

До зовнішніх факторів можна віднести:

1. економічні – рівень інфляції, кон'юктура страхового ринку, фіскальна політика держави та ін.

2. Соціальні – демографічна ситуація, рівень захворюваності, рівень забезпечення медичним обслуговуванням.

3. Психологічні – ділова репутація страховиків, схильність до споживання та накопичення.

4. Екологічні – природні умови, що сприяють захворюваності, державна політика охорони природного навколишнього середовища [5; с. 40].

Динаміка показників, що відображають внутрішні фактори впливу на стійкість страхового ринку України представлена в табл. 1.

Таблиця 1.

Показники, що відображають внутрішні фактори впливу на стійкість страхового ринку України протягом 1 півріччя 2018 р.-1 півріччя 2019 р., млн. грн.

Показники	Період		Темпи приросту 1 півріччя 2019/ 1 півріччя 2018	
	1 півріччя 2018	1 півріччя 2019	Млн. грн.	%
Сплачений статутний фонд	12471,7	11541,1	-930,6	-7,5
Активи страховиків:	57229,9	65265,1	8035,2	14,0
-з них активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування»	36269,0	42729,2	6460,2	17,8
Сформовані страхові резерви	23977,0	29019,7	5042,7	21,0
Сплачені страхові премії за перестраховання:	8356,9	8996,1	639,2	7,6
-з них перестраховикам-резидентам	6678,5	7170,4	491,9	7,4
Незалежність від внутрішнього перестраховання	71,5%	73,7%	-	2,2

Джерело: складено на основі даних Нацкомфінпослуг [6].

За даними табл. 1 лише один показник знизився у першому півріччі 2019 р. порівняно з першим півріччям 2018 р., а саме: сплачений статутний фонд страховиків України (-7,5%), що пояснюється зменшенням страхових компаній за досліджуваній період з 291 у 2018 р. до 249 у 2019 р., з них: 26 страхових компаній зі страхування життя та 223 компанії, що здійснюють страхування інше, ніж страхування життя. За перше півріччя 2019 року в порівнянні з аналогічним періодом 2018 року кількість страхових компаній зменшилась на 42 страхові компанії [6]. При цьому позитивним є те, що активи страховиків та сформовані страхові резерви зросли відповідно на 14,0% і 21,0%, навіть не дивлячись на зменшення кількості страховиків.

Страхові компанії є важливим учасником фінансового ринку. Вони стають все більш вагомими інвесторами і посередниками на фінансовому ринку. Слід підкреслити, що в ході посилення процесів економічної стабільності успішне функціонування страхових компаній значною мірою залежить від рівня їх фінансової стійкості. Від вірного визначення факторів фінансової стійкості, страховик зможе формувати чинники кількісних та якісних показників для нормального функціонування на сьогоднішній день і зростання фінансового потенціалу в майбутньому.

Отже, фінансова стійкість страхових компаній є не лише важливою передумовою їх виживання, але й запорукою успішної реалізації їх ідей та стратегічних цілей. Фінансова стійкість страхових компаній показує, чи зможе

вона в майбутньому виконувати свої обов'язки. Керівники страхових компаній мають відслідковувати показники фінансової стійкості і реагувати на найменші прояви погіршення їх якості.

Список використаних джерел:

1. Балицька М. В. Роль фінансової стійкості страхових компаній у забезпеченні фінансової стабільності економіки країни. Економіка та держава. 2016. № 9. С. 89-92.
2. Бойко А. О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. Економічні науки. 2010. № 7. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2010_7_4/4.pdf
3. Братюк В. П. Дослідження управління фінансовою надійністю страховика на прикладі страхових компаній України. Ефективна економіка. 2014. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3509>
4. Деркач О. М. Стійкість страхового ринку як передумова фінансової безпеки держави: дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ». Суми, 2012. 262 с.
5. Журавльова О. Є. Особливості впливу факторів на фінансову стійкість страхових компаній. Ринок цінних паперів України. 2013. № 1-2. С. 39-45.
6. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. 2019. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-gynku-Ukrainy.html>
7. Мних М. В. Механізм дії забезпечення фінансової стабільності страхових компаній та необхідність їх впорядкування при здійсненні страхової діяльності. Економіка і фінанси. 2017. № 3. С.51-64
8. Олійник В. М., Бондаренко Є. К. Поняття фінансової стійкості страхової компанії та елементів впливу на неї. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України. 2014. Вип. 39. С. 149-157.

Бутко М.В.,
*студентка 1 курсу магістратури факультету захисту рослин,
біотехнології та екології Національного університету
біоресурсів та природокористування України*
*Науковий керівник: Прокопишин О.С., кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Львівського національного аграрного університету
Україна, м. Львів*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ З ЄС

Політичний вектор нашої країни, направлений на співпрацю з Європейським Союзом, посилюється в зв'язку з підписанням Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, що в свою чергу дало змогу забезпечити зону вільної торгівлі. Внаслідок її функціонування, обсяги реалізації агропродовольчої продукції та зростання ролі нашої держави в світі значно підвищиться. Саме завдяки розвитку зони вільної торгівлі агропродовольчими товарами між Україною та ЄС відбудеться приплив іноземних інвесторів в аграрну галузь, збільшення робочих місць, впровадження європейських стандартів, зміцнення позицій України на внутрішньому та зовнішньому агропромислових ринках, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки [1].

Ринок агропродовольчої продукції включає як продукцію аграрного сектору, так і продукцію сектора харчової промисловості. Продуктивність агропромислового сектору країни здійснює не тільки внесок у формування ВВП, але й формує світову продовольчу безпеку. Вітчизняний агропромисловий сектор має значні можливості, до яких можна віднести: багату землю та ресурси, сприятливі кліматичні умови, географічна близькість до ринків країн Європейського Союзу [2].

Угода про Асоціацію, що укладена між Україною та країнами ЄС безумовно буде сприяти покращенню конкурентоспроможності українських агропродовольчих товарів та запровадженню міжнародно визнаних стандартів та технологій виробництва товарів, в іншому разі, зовнішні ринки будуть залишатися недоступними для вітчизняних експортерів. В контексті орієнтації на плідну співпрацю з країнами ЄС Україна повинна обирати перспективні напрями розвитку аграрного сектору і продуктових ринків. Основною умовою формування здоров'я нації будь-якої країни є забезпечення її високоякісними, біологічно повноцінними й екологічно безпечними продуктами харчування. Тому одним із важливих стратегічних напрямів розвитку агропродовольчого ринку України є виробництво органічної (екологічно чистої) продукції, попит на яку в світі швидко зростає [2].

Сучасний стан розвитку ринку агропродовольчої продукції в Україні можна розглядати як досить стабільний. Про це свідчить у цілому позитивна статистика обсягів виробництва основних видів продовольчих товарів та

сільськогосподарської продукції, а також висока інвестиційна привабливість харчових і переробних галузей економіки [3].

Показники міжнародної конкурентоспроможності показують, що у зовнішній торгівлі окремими видами продукції Україна входить до десятки світових лідерів. Зокрема, такі товарні групи вітчизняного експорту як пшениця, насіння соняшнику та соняшникова олія демонструють наявність значних порівняльних переваг на світовому агропродовольчому ринку. Зокрема, як свідчать дані звіту Європейської комісії, серед країн - головних постачальників агропродовольчої продукції в ЄС за останні 12 місяців Україна посіла третє місце, обігнавши Китай. Обсяг українських поставок становив 5,9 млрд євро [4].

Отже, інтеграційні процеси значно впливають на розвиток та конкурентоспроможність агропродовольчих товарів України, які в свою чергу розширюють економічні можливості держави. Загалом можна сказати, що процеси євроінтеграції є перспективними напрямками для нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції : моногр. / авт. кол.: М. Бетлій [та ін.] ; за ред. О. М. Бородіної. Ужгород : ІВА, 2006. 496 с.
2. Дудар Т.Г., Дудар В.Т. Формування ринку конкурентоспроможної агропродовольчої продукції: теорія, методика, перспективи: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2009. 246 с.
3. Красноручський О.О., Данько Ю.І. Розвиток маркетингу на ринку агропродовольчої продукції України: монографія. Харків: «Майдан», 2009. 262 с.
4. Україна – в трійці основних постачальників агропродукції до ЄС. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/04/20/647223/>

*Верховлюк З.С.,
студентка Житомирського національного агроекологічного університету
Науковий керівник: Дема Д. І., кандидат економічних наук, професор
Україна, м. Житомир*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ

Страховий ринок – це особлива сфера економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страхова послуга, формуються попит і пропозиція на неї. Основна мета страхового ринку – забезпечити безперервність процесу суспільного відтворення через продаж специфічної фінансової послуги, що здійснює матеріальну компенсацію шкоди (збитку), яка заподіяна майновим інтересам страхувальників у результаті настання подій, так званих страхових випадків. Формування та розвиток страхових відносин є важливою складовою фінансової системи кожної держави, адже від розвинутих страхових відносин залежить наскільки в економіці будуть створенні страхові фонди, та як

ефективно вони будуть використовуватися.

Нині страховий ринок відновлюється після зниження темпів зростання основних показників. Така ситуація була спровокована рядом чинників, які мають як політичний характер, так і економічний: це і анексія АРК, незаконна окупація східних територій України Росією, зниження загального рівня життя населення, погіршення фінансового стану юридичних осіб, зменшення кількості страхових компаній. Ці фактори спровокували зниження темпів зростання основних економічних показників розвитку страхового ринку в Україні.

Над проблемами формування страхового ринку в Україні працюють такі науковці: Осадець С. С., Пурій Г. М., Базилевич В. Д., Русул Л. В., Дарабан Н. Р. Виговська В. В., Мних М. В., Коваль О. П., Шолойко А. С., Третьякова Г. М. та багато інших [1, 2, 4, 5, 6. 7]. Постійний моніторинг показників розвитку страхового ринку зумовлює виокремлення основних тенденцій та дає змогу в будь-який час окреслити проблеми та віднайти шляхи їх вирішення у даному часовому просторі.

Страховий ринок є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2018 становила 281, у тому числі страхових компаній «life» – 30 компаній. Кількість страхових компаній продовжує тенденцію до зменшення, так за 2018 рік порівняно з 2017 роком, кількість компаній зменшилася на 13, порівняно з 2016 роком зменшилася на 29 страхових компаній (табл. 1.).

Впродовж періоду, що аналізується збільшилась кількість укладених договорів страхування, крім договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 16222,2 тис. одиниць (або на 20,9%), при цьому на 29 925,6 тис. одиниць зросла кількість договорів укладених із страхувальниками фізичними особами.

За 2018 рік частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,4%, що на 0,1 в.п. менше в порівнянні з 2017 роком; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП залишилась на рівні 2017 року та становила 1,0%. У порівнянні з 2016 роком у 2018 році на 14 197,2 млн. грн. збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, аналогічна тенденція є характерною і для обсягу чистих страхових премій. Збільшення валових страхових премій відбулося майже по всім видам страхування [3].

Обсяг валових страхових виплат/відшкодувань 2018 р. у порівнянні з 2016 роком збільшився на 4023,9 млн. грн., обсяг чистих страхових виплат збільшився на 38 71,6 млн. грн. Зростання обсягів валових страхових виплат за 2018 рік мало місце у більшості основних системоутворюючих видах страхування.

Рівень валових виплат у 2018 р. у порівнянні з аналогічним періодом 2017 року збільшився на 1,8 в.п. та становив 26,1%. Рівень чистих страхових виплат станом на 31.12.2018 становив 36,1%, що більше на 0,1 в.п. у порівнянні з аналогічним періодом минулого року (табл.1).

Таблиця 1.

Аналіз основних показників розвитку ринку страхових послуг в Україні у 2016-2018 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Темпи приросту, 2017/2016%	Темпи приросту 2018/2017%
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис. одиниць					
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:	61272,8	70658,2	77495	15,3	9,7
- зі страхувальниками – фізичними особами	42534,6	66915,2	72460,2	57,3	8,3
Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	118198,4	114824,7	123582,5	-2,9	7,6
Страхова діяльність, млн. грн.					
Валові страхові премії, у тому числі:	35170,3	43431,8	49367,5	23,5	13,7
<i>Зі страхування життя</i>	2756,1	2913,7	3906,1	5,7	34,1
Валові страхові виплати, у тому числі:	8839,5	10536,8	12863,4	19,2	22,1
<i>Зі страхування життя</i>	418,3	556,3	704,9	33	26,7
Рівень валових виплат, %	25,1%	24,3%	26,1%	-	-
Чисті страхові премії	26463,9	28494,4	34424,3	7,7	20,8
Чисті страхові виплати	8561,0	10256,4	12432,6	19,8	21,2
Рівень чистих виплат, %	32,3 %	36,0%	36,1	-	-

Джерело: складено за даними Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [3].

Операції вихідного перестраховання за 2018 рік зменшились на 2,1% з 18 333,6 млн. грн. до 17 940,7 млн. грн. за рахунок зменшення на 398,7 млн. грн. (11,7%) обсягів перестраховання із страховиками-нерезидентами. При цьому, операції з перестраховання в середині країни збільшились на 5,8 млн. грн. (0,04%) [3].

Отже, у сучасному періоді формування страхового ринку можна виокремити такі основні тенденції:

як зауважують вчені в Україні формується олігополістична модель страхового ринку, коли діяльність невеликої кількості страхової компанії обслуговує переважну кількість клієнтів [5]. Тому можна прогнозувати, що у найближчий період ця тенденція збережеться і буде призводити до зменшення кількості страховиків, як у ризикових видах страхування так і у сфері страхування життя. Страховий ринок України має пройти етап очищення від дрібних страховиків, які не спроможні виконувати функції притаманні страховим організаціям.

Виходячи з проведеного аналізу можна констатувати, що ринок страхових послуг нині розвивається, але відбулося суттєве скорочення темпів

його росту порівняно із довоєнним періодом, що пов'язане із анексією Криму та веденням війни на сході нашої держави. Ринок страхових послуг найближчим часом буде розвиватися, але стримуючими факторами буде залишатися низький рівень життя українських громадян, стримування розвитку ринку іпотечного кредитування, відсутність гарантій страхових виплат, високий рівень недовіри до страхових установ, що зменшує кількість потенційних страхувальників.

Кількісні показники мають тенденцію до зростання, але основні функції страховий ринок ще не виконує, через низьку ємність та невелику кількість ризиків, що прийнятті на страхування. Розширення обсягів страхування у сфері надання послуг фізичним особам стане можливим за умови зростання рівня життя. Працюючи з юридичними особами страховики мають орієнтуватися на вимоги потенційних клієнтів щодо укладання договорів страхування

Система державного регулювання страхового ринку не відповідає загальноєвропейським вимогам. Але це питання найближчим часом буде вирішено, функції Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг буде передано у управління НБУ.

Тому можна констатувати, що теоретично, страховий ринок – це потужна складова фінансової системи будь-якої країни, що покликана створити систему страхових фондів, які використовуються суспільством у разі настання непередбачених обставин, які визначені у договорі страхування. Розвиток страхового ринку набуває все більшого значення в міру розвитку конкуренції і ринкових відносин. Значні інвестиційні ресурси та політика соціально-економічного захисту населення формуються саме через розвиток страхового ринку. Вітчизняний страховий ринок знаходиться на стадії формування, де відбувається поступове його вдосконалення залежно від виокремлених проблем.

Список використаних джерел:

1. Виговська В. В. теоретичні аспекти визначення сутності страхового ринку. Науковий вісник Полісся. №4. 2015. С. 124-131.
2. Мельник О.І., Кульбачна Л.А., Жулім М.С. Аналіз сучасного стану страхового ринку в Україні. Modern Economic. № 7. 2018. С. 107-113.
3. Огляд ринків фінансових послуг. Страховий ринок URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-rynkiv.html>
4. Пікус Р. В. Фінансова стійкість страхової організації та джерела її забезпечення. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2016. Вип. 3. С. 6-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2016_3_3.
5. Пурій Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. Ефективна економіка. № 10. 2018. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/60.pdf
6. Рудь І. Аналіз страхового ринку України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 10. С. 856-859.
7. Русул Л. В. Дарабан Н. Р. Вплив євроінтеграції на розвиток страхового ринку України. Молодий вчений. Червень. 2017. С. 489-493.

Вільчик М.І.,

*студентка 2 курсу магістратури освітньо-професійної програми
«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» інституту економіки та
менеджменту Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу*

*Науковий керівник: **Побігун С.А.**, кандидат економічних наук, доцент кафедри
підприємництва та маркетингу
Україна, м. Івано-Франківськ*

ПЕРЕДУМОВИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Сучасний маркетинг має на меті не тільки створення товару, що задовольняє потреби клієнта, але й формування ефективних комунікацій зі своїми клієнтами. Цілеспрямоване та правильне використання маркетингових комунікацій веде до покращення показників діяльності підприємств, сприяє переходу до цивілізованих форм організації тривалих партнерських відносин.

Застосування маркетингових комунікацій може служити як інструмент за допомогою якого підприємство може утримувати конкурентоспроможне становище на ринку. Адже система маркетингових комунікацій підприємства спрямована на заохочення, переконання, інформування, нагадування споживачам про товар чи послугу, підтримку збуту продукції та послуг, а також створення довготривалих відносин з споживачами.

На сьогодні значної популярності серед маркетологів-практиків набула методика визначення ефективності маркетингових комунікацій за якої необхідно дослідити стан цільової аудиторії, для якої призначено товари, та визначити заходи й кошти, котрі необхідно витратити, щоб досягти визначених цілей комунікації.

Треба також зауважити, що для елементів кожної з цільових груп, на котрі підприємство спрямовує вплив через канали комунікацій властивими є процеси самоорганізації і взаємопроникнення, котрі в сукупності утворюють якісно нові утворення – групи фактичних і потенційних споживачів, яких можна класифікувати щодо схильності і готовності робити першу, другу і кожную наступну покупку, передавати інформацію про товари іншим потенційним споживачам.

Один із перших творців сучасної теорії маркетингових комунікацій Х. Лассуелл (1948) запропонував модель, згідно з якою комунікація працює, здійснюючи пошук відповідей на п'ять запитань [1], які є центральними в дослідницькій сфері комунікацій:

- аналіз контролю (хто?);
- аналіз змісту (що говорить?);
- аналіз засобів інформації (по якому каналу?);
- аналіз аудиторії (кому?);
- аналіз ефекту (з яким результатом?).

Важливим кроком, який передуює безпосередньому розгляду порядку оцінювання ефективності комунікаційної політики, є вироблення принципів, з

урахуванням яких вона буде здійснюватися. До них, на думку Штефаніча і Дячун, варто віднести такі [2]:

- максимальне наближення показників ефективності до потреб практики;
- можливість кількісного вираження зазначених показників за результатами їх розрахунку;

- придатність показників оцінювання ефективності для управління маркетинговою комунікаційною політикою (планування заходів, стимулювання працівників, прийняття коректувальних рішень і т.д.);

- забезпеченість розрахунку показників оцінювання ефективності комунікаційної політики необхідною достовірною інформацією;

- однаковий підхід до розрахунку одних і тих самих показників ефективності, що належать до різних груп комунікаційних заходів.

Етапність оцінки ефективності комунікаційної політики така:

- спочатку обґрунтовується склад показників;

- проводиться їх розрахунок.

Всі показники, які використовуються для оцінювання ефективності комунікаційної політики, можна підрозділити на такі групи:

- за видами ефективності комунікаційної політики: показники комунікативної ефективності та показники економічної ефективності;

- за ступенем охоплення засобів комунікаційної політики: узагальнюючі і часткові.

Під комунікативною ефективністю розуміють питому вагу осіб цільової аудиторії, які ознайомлені з відповідними заходами комунікаційної політики. Зустрічаються різні варіанти її визначення. Так, Т. І. Лук'янець вважає, що "загальна оцінка комунікативної ефективності маркетингових зусиль підприємства може бути визначена через імідж.

Для вироблення певної системи показників оцінювання ефективності ПР проведемо невеличкий аналіз наявних пропозицій. Ще в 1995 р. німецьким інститутом ЗМІ і комунікацій було запропоновано дві групи цих показників:

- непрямі показники (контакти зі ЗМІ, вартість цих контактів, досягнута цільова аудиторія та інші);

- проміжні показники, зокрема: чисельність аудиторії, реакція цільової групи, визнання кампанії, розширення ПР-кампанії і т. п. [3].

Інший відомий вчений М. Катлін Скотт виокремлює сім категорій оцінки ПР: чисельність тих, хто впізнав зміст повідомлення; чисельність тих, хто змінив свою думку; чисельність тих, хто поводить себе відповідно до змісту повідомлення; чисельність тих, що повторюють бажану поведінку; досягнення мети та / або вирішення проблеми; соціальні та/або культурні зміни [4]. Які в попередньому випадку вони є результативними показниками і характеризують міру нарощування сили впливу цих заходів на представників цільової аудиторії.

Звичайно, такий підхід до оцінки ефективності маркетингових комунікацій не є вичерпним і вимагає подальшого розроблення методик оцінки ефективності окремих інструментів маркетингових комунікацій. Отже, ці та інші аспекти оцінки ефективності комунікацій вимагають додаткових досліджень.

Враховуючи різноманітність моделей і широту застосування більшості з них, також виникає необхідність моделювати специфічні для предмета певної науки сторони процесу масової комунікації відповідно до завдань, що виникають в рамках конкретної дисципліни. Але і в межах однієї науки можуть виникати різні завдання. І для конкретних цілей може бути поставлена задача побудови моделі, що або поєднує різні типи комунікації, або підкреслює своєрідність одного з них, пов'язаного, наприклад, з певним прагненням комунікатора: інформувати реципієнта, навчити, переконати, вплинути на нього тощо.

Список використаних джерел:

1. Lasswell G. D. Power and Personality. 2009.
2. Штефаніч Д., Дячун О. Оцінка ефективності комунікаційної політики підприємства. Вісник ТНЕУ Тернопіль, 2014, №1. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/4475/1/Штефаніч.pdf>.
3. Ягельська К Ю. Аналіз методів оцінки ефективності ПР-діяльності URL: [ea.donntu.edu.ua /bitstream/123456789/7702/1/Ягельська_Аналіз методів оцінки ефективності PR.pdf](http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/7702/1/Ягельська_Аналіз_методів_оцінки_ефективності_PR.pdf).
4. Ястремська О. М., Челенко Ю. В. Методика визначення узагальнюючого показника ефективності маркетингового комунікаційного процесу. ХНЕУ 2008. 325 с.

***Віхерко І.М.,**
студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: **Шевчук Н.С.,** викладач
Україна, Кам'янець-Подільський*

РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

У нинішніх умовах ми вважаємо, що економічне виховання передбачає ознайомлення учнів із економікою, і як з історично визначеною сукупністю виробничих відносин, що складають базис суспільства, так і конкретно з економікою як єдиним комплексом, що охоплює усі ланки виробництва.

Для успішного вирішення проблеми, підготовки молоді до нових форм господарювання, загальноосвітнім закладам необхідно формувати певну систему економічної освіти і виховання молодого покоління, яка включала б обов'язкові напрямки, а саме:

- економічне виховання в процесі загального навчання;
- економічне виховання під час трудового навчання;
- економічне виховання під час позакласної і позашкільної роботи з учнівською молоддю;
- економічне виховання у сім'ї.

При вивченні економіки в загальноосвітній школі, учні отримують знання, які формують у них погляди на правильний вибір професії. В загальному вихованні дітей і молоді - це засвоєння і дальший розвиток новими поколіннями суспільно-трудового досвіду, підготовка їх до участі в

суспільному виробництві.

Щоб успішно формувати у молоді основи економічного мислення, творчого пошуку і засвоєння знань з економіки, необхідних у сучасних умовах, необхідно постійно поліпшувати сам навчальний процес у загальноосвітніх школах. Без знань основ економіки, без умінь грамотно думати і діяти не може бути сучасного працівника.

Нове економічне мислення не може виникнути саме собою, воно зв'язане з рівнем економічної підготовки людей. Тому для формування у молоді основ нового економічного мислення необхідно не тільки озброювати їх економічними знаннями, але й включати в активну трудову діяльність. Прищепити молоді любов до праці - одне із важливих завдань навчання і виховання.

У ситуації, що склалася, об'єктивно необхідними є зміни в структурі і змісті економічного виховання молодого покоління. Значну роботу в тому напрямку повинна взяти на себе школа, а також сім'я.

Необхідно звернути увагу, що найперші пізнання з економіки діти одержують в сім'ї, бо вона первинна ланка суспільства, яка найчастіше пов'язана з економічним життям країни в цілому.

Корінні соціально-економічні перетворення в суспільстві, пов'язані з ринковою економікою, безпосередньо впливають і на сучасну сім'ю. Сім'я повсякденно здійснює розподіл прибутку, одержаного її членами, витрачаючи його на придбання різних матеріальних благ, задоволення духовних потреб і тощо.

Чітка організація обліку всіх видів доходів і витрат в сім'ї, правильне і раціональне використання грошових надходжень, бережливе ставлення до речей, предметів домашнього вжитку, продуктів харчування, електроенергії, води - все це дає великі можливості для економічного виховання дітей.

Важливо визначити суть і особливості спільної діяльності школи та сім'ї в сучасних умовах, їх місце в системі економічного виховання молоді, прослідкувати закономірність розвитку такої діяльності як педагогічного явища, знайти раціональні шляхи і засоби, що підвищують ефективність економічної підготовки підростаючого покоління до життя і праці.

Економічне виховання молоді необхідне в даний час, адже із розвитком ринкової економіки, повинні розвиватися економічні інтереси, діловитість, відповідальність, творчий пошук шляхів поліпшення господарської діяльності.

Сказане вище вимагає постійного удосконалення змісту навчальних програм з основ наук і особливо, трудового навчання у плані включення до них як компонентів розділів з економічного виховання і розвитку умінь підприємницької діяльності, що вимагають умови ринкової економіки.

Молодь налаштована на пошук сенсу життя та свого місця в ньому, на утвердження себе у суспільстві. Це дозволяє використати й у вирішенні відповідальних завдань соціально-економічного розвитку країни.

В умовах становлення ринкової економіки, коли розвитку набувають різні форми діяльності, дуже важливо сформувавши в учнівській молоді готовність до нових способів господарювання.

Перебудова мислення, переорієнтація ціннісних орієнтацій нашої молоді

йдуть поки що повільно. Нові ідеї засвоюються часто лише формально, без переконаного втілення їх в трудову діяльність. При цьому по-новому повинна будуватися і система трудового виховання учнівської молоді, менше за все схильної до впливу старих негативних стереотипів щодо трудової участі у виробництві, негативними особливостями яких може бути прояв безвідповідальності, інертності і т.інше.

Вербальні методи виховання школярів без поєднання з продуктивною працею не забезпечують необхідних переконань і ціннісно-трудова орієнтацій особистості не завжди сприяють прояву трудової активності працівників.

Сьогодні перед суспільством стоїть дуже важливе завдання — подолати існуючу в трудовому вихованні молоді відірваність від реальних потреб життя. І педагогічним, виробничим колективам необхідно пам'ятати, що тільки при дієвій участі, корисній, продуктивній праці молоді покоління може стати активним громадянином суспільства. Тільки через практику можна визначити сутність особистості та її морально-трудова мотиви і можливості.

Слід зазначити, що відірваність трудового виховання молоді від реального життя негативно позначається потім і на моралі молодих робітників, і на економіці країни.

Ось чому необхідно подолати ряд негативних явищ, недоліків і упущень у своїй діяльності. Тому сутність трудового виховання учнівської молоді полягає у формуванні в неї готовності до самостійного життя та праці для забезпечення свого добробуту і високих темпів соціального та науково-технічного прогресу. Тільки завдяки взаємозумовленості змісту трудової підготовки та економічного виховання школярів кожний випускник навчального закладу зможе з'ясувати для себе, що для підвищення життєвого рівня треба краще працювати. Одержання економічних знань прискорює формування у молоді соціальної зрілості, становлення активної життєвої позиції, підприємливості.

Кожний навчальний заклад, починаючи зі школи, покликаний не тільки практично підготувати учнів до праці, але й сформувавати у них готовність вирішувати виробничі завдання, брати участь як в освоєнні, так і вдосконаленні нової техніки та нових технологій. У зв'язку з цим необхідно приділяти більшу увагу розвитку творчих здібностей учнів, залученню їх до раціоналізаторської, винахідницької та дослідницької діяльності.

Завдання, що постали на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України перед педагогічною наукою з питань трудового виховання учнівської молоді, передбачають суттєві зміни змісту трудового навчання, виховання і профорієнтації молоді.

Кожна школа, яка проводить загальноосвітню підготовку учнівської молоді, відповідно здійснює і трудову підготовку, що в загальному може відповідати певному рівню реалізації системи трудового виховання учнів у школі.

Низький рівень характеризується слабким проявом таких сфер особистості, як операційно-технічна, інтелектуальна, емоційна, воляова (відставання в розвитку працелюбності, загальнотрудова і спеціальних знань, умінь та інтересів до трудової діяльності).

Середній рівень забезпечується у ході реалізації відповідного розділу

шкільного річного плану, але в запланованих заходах відсутня система і наступність змісту економічного і трудового виховання школярів. Працею може бути охоплено більшість школярів, проте зміст її не має достатньою мірою елементів творчості, а навчання не виходить за рамки програмного матеріалу.

Відмічені нами вище рівні підготовки молоді до трудової діяльності є тільки рекомендаційними, кожна школа має свій підхід до навчання і виховання, особливо нині, коли поряд із державними навчальними закладами створюються приватні ліцеї, гімназії, школи і вищі навчальні заклади. Звичайна масова школа перестає відповідати умовам ринку, виникає багато нових проблем. Все частіше, особливо після лібералізації цін, спостерігається соціальне розшарування дітей за рівнем матеріальної забезпеченості сімей, що відповідно відбивається і на самому процесі навчання та орієнтації учнів на вибір професії.

Варто відзначити, що приватні навчальні заклади освіти, з одного боку, є конкуренцією державним закладам освіти, але з іншого, вони позбавляють можливості отримати освіту тим дітям, батьки яких не мають коштів для навчання. Вважаємо, що вся освіта повинна бути державною. Якби не твердили фахівці, що приватні навчальні заклади можуть дати добру освіту, думається, що це - лише один з шляхів отримання стабільної зарплати, отже державні заклади часто затримують виплату зарплати на декілька місяців.

Ринок ставить і школу, і науку про виховання перед жорсткою альтернативою - або їх протистояння збережеться, або виховання особистості дитини, на базі взаємного довір'я і поваги повернуться одне до одного. Саме ринок з його вимогами до продукту праці, увагою до співвідношення затрат і результатів змушує дуже серйозно придивитися до зв'язку теорії і практики, шукати нові шляхи навчання та трудової підготовки учнівської молоді.

Ринкова економіка різко змінила ставлення до свідомого вибору професії, самостійної трудової діяльності. Вже зараз спостерігається значне зменшення напрямків підготовки спеціалістів з інженерних професій, а більшість молодих людей свій напрям вибирають в науки економічні, аудиторські, та правові. Якщо не буде розвиватися сфера виробництва: машинобудування, верстатобудування, будівельна промисловість тощо. То відпадає як необхідність і в потребах економічних спеціальностей, тій кількості спеціалітів, яку готують сьогодні.

Визначальною вимогою нашого суспільства до педагогічної науки є поліпшення підготовки учнівської молоді до свідомого вибору професії, самостійної трудової діяльності. Але потрібно пам'ятати, що для виконання нових завдань необхідне створення нової системи трудового виховання особистості в нових умовах соціально-економічного розвитку незалежної України. Звідси випливають серйозні вимоги до змісту підготовки соціально активного, здатного до високопродуктивної праці молодого покоління.

Таким чином, мова може йти не про підготовку молоді до праці взагалі, а про конкретну трудову діяльність. Людина може говорити про вибір своєї професії лише тоді, коли серед кількох видів трудової діяльності вибрала найбільш відповідний своїм можливостям і світосприйняттю.

Отже, можна стверджувати, що підготовка молоді до нових форм господарювання, на найвищих рівнях методико-педагогічного навчання і виховання в кінцевому результаті будуть безрезультативними, якщо держава не змінить напрям реформування виробничо-трудової політики в суспільстві, не створюватимуться робочі місця, не підвищуватиметься заробітна плата, особливо тих галузях, де створюють матеріальні блага.

При моделюванні структури професійного самовизначення особистості школяра ми виходимо із сутності понять "готовність до праці". Але при цьому розглядаємо термін "праця" не абстрактно, а як певну діяльність, що є основою тієї чи іншої професії.

Праця є джерелом людської гідності а разом з тим - моральність та щастя. Тільки особиста праця має животворний вплив на того, хто працює. Матеріальні результати праці можна успадкувати, купити, відібрати, але внутрішні, духовні, не можна ні успадкувати, ні купити, ні відібрати: вони залишаються у того, хто працює.

Внутрішні можливості людини, її талант і хист розкриваються в праці. Від того, якою буде молода людина, як буде працювати, залежить і її майбутнє, і майбутнє суспільства, в якому вона живе. У процесі трудового виховання учнів не повинно бути значного розподілу праці на розумову та фізичну. Необхідно, щоб кожен учень був зайнятий працею, в якій би поєднувались розумові та фізичні зусилля. І чим елементарніша й одноманітніша фізична праця, тим важливіше, щоб вона була засобом досягнення творчого задуму, ідеї.

При визначенні навчально-виробничих цілей трудової діяльності, шкільне виробництво повинно враховувати сучасні вимоги ринкової економіки, враховувати вікові особливості, а головне скеровувати молодь до тих напрямків діяльності де найбільше мають розвиток галузі у відповідних регіонах, в сучасному ринковому виробництві.

Економічну освіту і підготовку до трудової діяльності ми вбачаємо через економічну освіту, розвиток інтелектуальної власності, реформування освіти у напрямку всебічної економічної освіти учнівської молоді, створення належних умов, завдяки яким школярі набудуть уміння орієнтуватися в сучасній ринковій економіці.

Список використаних джерел:

1. Вачевський М.В. Підготовка молоді до самостійної трудової діяльності в умовах ринкової економіки. Молодь і ринок. 2003. №4 (6). С.13-18. URL: http://tourlib.net/statti_others/vachev2.htm
2. Гетьман Є. Молодіжне безробіття: втрачене покоління? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2013/10/2/397038/>
3. Шеремета Р. Поведінка однієї людини впливає на всю макроекономіку URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/povedinka-odniyeyi-lyudyny-vplyvaye-na-vsuyu-makroekonomiku>

Ворона Б.П.,
*студент Національного університету біоресурсів
і природокористування України*
Науковий керівник: **Гераймович В.Л.,** кандидат економічних наук,
Україна, м. Київ

ЕКСПОРТ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ З УКРАЇНИ

Сьогодні на світових ринках все більше зростає попит на здорові та якісні органічні продукти. Це зумовлено проблемою забезпечення населення екологічно чистою продукцією та необхідністю функціонування ринку органічного виробництва. Україна не є винятком. Лише десять років тому почали з'являтися перші органічні продукти вітчизняного виробництва, а вже сьогодні їх кількість та асортимент помітно зростає. Загальний обсяг експорту органіки у 2018 році на 60% перевищив показники 2017 року. Перспективи України в даному напрямку відчутно покращуються, що і визначає актуальність обраної теми.

Проблемами розвитку органічного виробництва та формування ринку органічної продукції займаються такі науковці як В. Артиш, Н. Беляєва, В. Вовк, Ю. Воскобійник, В. Гармашов, І. Шишка, В. Шлапак та інші.

Відповідно із Законом України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», виробництво органічної продукції (сировини) – виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені цим Законом для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів; органічна продукція – продукція, отримана в результаті сертифікованого виробництва відповідно до вимог цього Закону [6].

Протягом останніх п'яти років загальна площа органічних с/г земель зросла в Україні в 1,5 рази. За офіційною статистикою Україна посідає 11 місце серед європейських країн за загальною площею с/г угідь, сертифікованих як органічні [3]. З усього обсягу продажів органіки 90% припадають на експорт і лише 10% — на внутрішній ринок [5]. Україна експортує близько 400 одиниць органічної продукції в понад 40 країн світу. Найбільше її купують Нідерланди, Німеччина, Великобританія.

Що ж саме експортується? Є десять позицій, майже кожна з яких у минулому сезоні демонструвала стійке зростання. У трійці лідерів кукурудза, пшениця та соя. Експорт яких у 2017 році становив 67%, у а 2018-77% від загального експорту, що свідчить про ризик різкого зменшення об'єму внаслідок неврожаю [8]. Також у десятці соняшникова олія, насіння соняшника, чорниця, крупа пшона, яблука, горох та ячмінь.

В Україні експортом органічної продукції на даний час займаються 89 операторів [2]. Так, у 2017 році з експортної мапи зникло 18 операторів, а в 2018 році з'явився 31 новий оператор. Тобто, маємо позитивну динаміку при дуже жвавому ринку. Щодо регіональної характеристики в питанні експорту органіки абсолютним лідером є Херсонська область (46,2%). За нею ідуть Житомирська (7,9%) та Полтавська області (7,6%), при чому остання за 2018 рік збільшила експорт у 5 разів [7].

Також варто зазначити, що на українській органічній продукції заробляє не тільки Україна. Це цілком логічно, адже частина країн, яка купує українську органіку, перепродає її у треті країни. Так, до основних країн, які торгують українською продукцією, відносяться Німеччина, Нідерланди, Австрія, Швейцарія, Польща та лідер серед них – Литва [1]. Топовими позиціями як і в загальній структурі експорту є кукурудза та пшениця. Але варто зазначити, що Україна все більше починає торгувати напряму. Частка торгівлі через інші країни скоротилася майже на 15% (з 54,2% у 2017 до 39% в 2018) [8].

Такий швидкий розвиток надихає на нові кроки та досягнення. Звісно, виробництво органічної с/г продукції потребує часу та коштів, але і рівень рентабельності досить високий. На нашу думку є п'ять важливих факторів успіху експорту органіки: 1) ретельне вивчення вимог до органічного виробництва за українським законодавством та тієї країни, куди буде постачатися продукція; 2) необхідно визначитись із потенційним ринком збуту своєї органічної продукції; 3) треба обрати орган сертифікації та розпочати сертифікаційний процес; 4) інтеграція в органічний ринок, адже встановлення прямих контактів та обмін досвідом із представниками органічного сектору, партнерами, уповноваженими органами влади слугуватиме своєрідним поштовхом для розвитку органічного виробництва; 5) просування продукту і маркетингова діяльність. Для того, щоб компанію серйозно сприймали на внутрішньому чи зовнішньому ринку, необхідно дотримуватись трьох головних правил: якість товару, регулярність постачань та формування відповідних товарних партій з метою довгострокової взаємовигідної співпраці.

На сьогодні вісімнадцять акредитованих міжнародних органів з сертифікації включені до офіційного списку затверджених органічних продуктів органів сертифікації для України відповідно до Регламенту ЄС 1235/2008 (станом на 12.02.2019) [3]. Більшість органічних операторів в Україні сертифіковані згідно з органічним стандартом ЄС, тобто еквівалентним Регламентам ЄС №834/2007 та №889/2008, які використовуються як для експорту, так і для внутрішнього ринку.

З 2 серпня 2019 р. в Україні вступив у силу «Закон про органічну продукцію», який стосується вимог до її виробництва та маркування [6]. Документ сприяє очищенню ринку від псевдоорганічної продукції, чим посилює конкурентоспроможність тих виробників, які дотримуються усіх правил.

Таким чином проведене дослідження показує, що Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних

результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Експорт органіки сприятиме покращенню економічного, соціального та екологічного стану в Україні, розвитку бізнесу та сільської місцевості.

Список використаних джерел:

1. Артиш В. І. Розвиток світового ринку органічної продукції. *Економіка АПК*. 2010. № 3. С. 113–116.
2. Беляєва Н. В. Формування ринку органічної продукції в Україні: шляхи, чинники, ефекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2015. № 1. С. 135-142.
3. Вовк В. Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє. URL: [http://www.lol.org.ua/ukr/vegetables/showart.php?id=15634.](http://www.lol.org.ua/ukr/vegetables/showart.php?id=15634)]
4. Воскобійник Ю. П. Ємність ринку органічної продукції в Україні. *Агроінфом*. 2013. № 4-6. С. 7-10.
5. Гармашов В.В. До питання органічного сільськогосподарського виробництва в Україні. *Вісн . агар . науки*. 2010. №7. С.11-16.
6. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». URL: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18.](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18)
7. Органічна Україна в інфографіці. URL: <https://agroportal.ua/ua/publishing/infografika/organicheskaya-ukraina-v-infografike/>
8. Хто заробляє на українській органіці: результати досліджень ринку 2017–2018. URL: <https://landlord.ua/news/khto-zarobliaie-na-ukrainskii-orhanitsi-rezultaty-doslidzhen-rynku-2017-2018/>
9. Шишка І. Б. Виробництво екологічно чистої продукції сільського господарства в Україні. Scientific researches and their practical application. Modern state and ways of development. 2012. № 2-12. С. 86–93.
10. Шлапак В.О. Про вирощування екологічно чистої продукції в Україні. URL: <http://www.lol.org.ua>

Гаврилюк В.С.,

*студентка Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету
Науковий керівник: Ткачук О.М., доктор економічних наук, професор
Україна, м. Вінниця*

СВІТОВИЙ РИНОК МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

В умовах глибоких демографічних зрушень всі аспекти, пов'язані з поліпшенням якості і продовженням терміну життя людей, набувають визначальне значення для країн, як з розвиненою, так і з економікою, що розвивається. У зв'язку з цим ринок медичних послуг, як і ринки багатьох інноваційних товарів і послуг, має величезний потенціал зростання. Також, низька якість пропонованих медичних послуг, відсутність розвитку та

реформування, застарілі схеми, що вже давно втратили свою актуальність, стимулюють до кардинальних змін та реформування ринку медичних послуг.

Серед наукових розробок і публікацій вітчизняних і зарубіжних учених дослідженням світового ринку медичних послуг та окремих аспектів його функціонування займалися Джексон Л., Пауэрс В., Чаттерджи Р., Натбім Д., Пірсіг Р, Шнейдер Р., Тоунз Р., Салтман Р., Фігерас Дж., а також низки українських авторів М. Білинської, Ю. Вороненька, О. Галацана, З. Гладуна, В. Загороднього, О. Коваленка, О. Корвецького, М. Корецького, Б. Криштопи, В. Лехан, В. Мегедя, Ю. Мерзляковой В. Москаленка, А. Нагорної, В. Пономаренка, Я. Радиша, І. Солоненка, А. Степаненко, А. Уваренка та ін.

Метою даного дослідження є визначення ступеня сучасного стану світового ринку медичних послуг.

Світовий ринок медичних послуг – це специфічний елемент ринкової системи, що формує самостійний сектор виробництва нематеріальних благ. Передумовою його ефективного функціонування є довгострокове економічне зростання на ринках медичних послуг в різних країнах. Рівень участі національного ринку медичних послуг окремої країни у формуванні світового ринку медичних послуг визначається рівнем загального економічного розвитку [1, с. 21]. Ринок медичних послуг має такі особливості:

- кваліфікаційні вимоги, що призводять до обмеження кількості практикуючих лікарів;
- специфічні вимоги, що призводять до обмеження кількості лікарень, які можуть диктувати певну цінову політику;
- недосконалість та специфічність конкуренції, що робить неможливим залучення покупців за рахунок зменшення ціни;
- медичні послуги різномірні, їх важко зіставити;
- немає прямого зв'язку між ціною та витратами споживача, значну частину яких сплачує третя сторона (родичі, працедавці за умови добровільного медичного страхування або надання соціального бонуса);
- наявність зовнішніх ефектів (екстерналій), надання медичних послуг діє ефективно не тільки на покупців цих послуг, а й на інших осіб. Наприклад, у зв'язку з розвитком санаторно-курортного лікування розробляється доступ до цілющих джерел, розвивається інфраструктура населеного пункту (дороги, постачання тощо), яким користуються не тільки відпочиваючі. Проведення профілактичних щеплень поліпшує загальну епідемічну ситуацію [3, с. 76].

У країнах з високим економічним розвитком і науковим потенціалом (Норвегія, Австралія, Ісландія, Канада, Сполучені Штати Америки) спостерігається позитивна тенденція на ринку медичних послуг: пропозиція медичних послуг збільшується, розширюється спектр їх надання, що сприяє розвитку інфраструктури ринку і збільшенню кількості лікувальних закладів, упровадженню інформаційних технологій. Зростання попиту на медичні послуги призводить до збільшення пропозиції як з боку державних установ, так і з боку приватних медичних закладів.

Інтенсивний розвиток ринку медичних послуг передбачає підвищення вимог до якості надання медичної допомоги, формування стандартів її надання, стимулює збільшення кількості спеціалізованих медичних послуг, а саме: надання спеціалізованої кваліфікованої медичної допомоги закладами вторинного рівня надання медичної допомоги та високоспеціалізованої медичної допомоги (з використанням сучасних високовартісних у тому числі NANO – технологій) закладами третинного рівня надання медичної допомоги. Така ситуація на ринку консолідує дії постачальників медичних послуг в напрямку підвищення стандартів якості надання медичної допомоги, впровадження інноваційних та інформаційних технологій.

Особливістю ринку медичних послуг країн з низьким темпом зростання економіки є монополістичний вплив з боку держави, недостатній рівень фінансових асигнувань на сферу охорони здоров'я, вкрай низький рівень укомплектованості сучасним медичним обладнанням і кадрами, низький рівень якості медичних послуг. Державні заклади у таких країнах надають обмежений обсяг медичних послуг, вартість медичних послуг, не залежно від їх якості, в умовах відсутності або недостатнього державного фінансування, відшкодовується за рахунок коштів громадян, що породжує тіньову економіку та корупцію. Одночасно з цим активний розвиток має приватний сектор медицини, за рахунок створення нової інфраструктури та приватизації державних закладів охорони здоров'я. Інфраструктура приватного сектору характеризується достатньо великою кількістю закладів, що надають якісну медичну допомогу з високим рівнем сервісу і її вартості. Висока вартість медичних послуг призводить до розмежування населення за принципом купівельної спроможності – від найбільш вразливих верств населення (доступ до медичної допомоги яких фінансує держава та благодійні фонди) до найбагатших верств (які мають можливість отримувати допомогу як на території своєї держави, так і за її межами). Саме тому у країнах, що розвиваються, актуальним є питання доступності медичної допомоги. Доступність медичних послуг залежить від ряду факторів: рівня фінансування закладів охорони здоров'я, державного регулювання, наявності економічно обґрунтованої вартості медичних послуг [2].

Таким чином, структура світового ринку медичних послуг характеризується неоднорідністю пропозиції медичних послуг, рівнем їх якості та ціни. Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі медичними послугами пов'язані із створенням єдиного економічного простору у медичній сфері на регіональному рівні, уніфікацією підходів до реалізації заходів соціальної політики та адаптації законодавства у сфері охорони здоров'я, збільшенням доступу до різних медичних послуг країн із внутрішньогалузевою спеціалізацією з певних профілів медичних послуг.

Список використаних джерел:

1. Гапонова Е.О. Сучасні тенденції функціонування світового ринку медичних послуг. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм.* 2017. Вип. 6. С. 20-24.

2. Медицина на шляху до свого оздоровлення: аналіз ринку медичних послуг в Україні. URL: <https://pro-consulting.ua>
3. Решетняк О.В. Сучасні тенденції розвитку світового ринку медичних послуг. *Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Сер. : Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства*. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. № 43 (1215). С. 75-79.

Гулієва А.Р.,
*студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу*
Науковий керівник: Тимків А.О., кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Одним з основних завдань підтримки стійкого економічного зростання будь-якої держави є підвищення конкурентоспроможності національної економіки. В сучасних умовах конкурентоспроможною може бути тільки наукомістка, високотехнологічна економіка, для якої характерна взаємна інтеграція науки і виробництва, інновацій та інвестицій.

Перехід до інноваційного розвитку передбачає кардинальну трансформацію економіки. Необхідним стає поступове відсторонення від епохи домінування великих транснаціональних компаній, що орієнтуються на великомасштабний збут і об'ємні капіталовкладення. На перший план має вийти наукомістке виробництво, де вирішальну роль відіграє здатність компанії оновлювати продукцію за допомогою впровадження нових технологій. При цьому, переважають підприємства малого та середнього бізнесу, оскільки саме вони здатні до швидкої зміни технологій.

Саме тому, за характером та функціональним призначенням інновації поділяють на:

- технічні – нові продукти, технології, енергія, конструкційні матеріали, обладнання, а також більш досконалі способи виготовлення продукції;
- організаційні чи управлінські – нові методи і форми оптимізації процесу виробництва, збуту та обігу продукції підприємств і їх добровільних об'єднань – асоціацій, товариств, концернів, корпорацій;
- економічні – методи управління наукою і виробництвом через реалізацію функцій прогнозування і планування, фінансування, ціноутворення, мотивації і оплати праці, оцінки результатів діяльності (інколи до економічних інновацій відносять лише ті інновації, що стосуються господарської діяльності, і окремо виділяють фінансові інновації, як інновації у фінансовій сфері, які реалізують на фінансовому ринку у вигляді фінансового продукту чи фінансової операції)
- соціальні – різні форми активізації людського фактора, які стосуються, перш за все, якісних змін умов праці у соціальній сфері, включаючи персональну підготовку та постійне підвищення кваліфікації персоналу,

стимулювання його творчої діяльності, створення комфортних умов життя; – юридичні – нові чи змінені закони та різноманітні нормативно правові документи, що визначають і регулюють всі види діяльності підприємств і організацій, певних груп або окремих осіб;

– інформаційні – пов’язані з вирішенням завдань оптимізації інформаційних потоків у різних сферах науково-технічної та виробничої діяльності, підвищення достовірності та оперативності одержання інформації тощо [4].

Перехід до інноваційної моделі розвитку передбачає посилення регіональної складової в економіці за рахунок прискорення інноваційних процесів і формування локальних об’єднань сторін, які можуть бути зацікавлені в інноваційному оновленні. При цьому в інноваційній економіці на перший план виходить орієнтація економічної політики на регіональну спеціалізацію, так як поширення інновацій між фірмами, що роблять однакову продукцію, відбувається швидше, ніж в умовах диверсифікованого виробництва.

Інновації це стратегічна мета, тобто ефект від здійснення інновацій в найближчій перспективі буде незначний, але в довгостроковій - тільки інновації допоможуть Україні стати в один ряд з найбільш розвиненими країнами світу.

Наука (особливо фундаментальні дослідження), поряд з державною безпекою та суспільними благами, вимагають великих вкладень, і повинні активно підтримуватися державою за допомогою всіх можливих важелів управління, контролю і стимулювання. Державне регулювання економіки в умовах ринкового господарства являє собою систему типових заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, здійснюваних правомочними державними і громадськими організаціями з метою стабілізації і пристосування існуючої соціально-економічної системи до умов, що змінюються.

В Україні здійснюється регулювання системи інноваційної діяльності здійснюється відповідно до закону України “Про інноваційну діяльність” [1]:

- підтримки основних напрямів системи інноваційної діяльності;
- формування галузевих, регіональних, державних інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для стимулювання інноваційної діяльності;
- підтримки фінансових відтворень інвестиційних проектів;
- залучення комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ до фінансування інвестиційних проектів.
- розвиток сучасної інноваційної інфраструктури.

Водночас, витрати на фінансування інноваційної діяльності підприємств характеризуються достатньо нерівномірною динамікою (табл. 1). Зазначимо, що джерелами фінансування інноваційної діяльності підприємств є:

- кошти Державного бюджету України;
- кошти місцевих бюджетів;
- власні чи запозичені кошти суб’єктів інноваційної діяльності;

- кошти фізичних та юридичних осіб;
- інші джерела, які не є заборонені законодавством України [1].

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств

	Витрати на інновації, млн.грн	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	інвесторів-нерезидентів	інших джерел
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1971,4	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10821,0	7969,7	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0
2016	23229,5	22036,0	179,0	23,4	991,1
2017	9117,5	7704,1	227,3	107,8	1078,3
2018	12180,1	10742,0	639,1	107,0	692,0

Дані за 2000-2014 роки наведені по юридичних особах та їх відокремлених підрозділах, які здійснювали промислову діяльність. Дані за 2014-2018 роки наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. Дані за 2015-2018 роки наведені по юридичних особах, які здійснювали промислову діяльність, із середньою кількістю працівників 50 осіб і більше[4]

Українські вчені визначають такі основні проблеми і перешкоди інноваційному розвитку підприємствам, як:

- недостатня кількість фінансових ресурсів, які використовують суб’єкти інноваційної діяльності;
- несформована система інноваційного ринку;
- низький рівень заохочення та програмування інноваційної діяльності законодавством України;

У зарубіжних країнах держава є мотиватором та інвестором інноваційної діяльності через надання субсидій, пільг та тощо [2].

Невисокий рівень інноваційної діяльності підприємств супроводжується не тільки дефіцитом фінансових ресурсів, але й нефінансовим рівнем стимулювання. Досить важливу роль відіграє в цьому і структура економіки України, а в ній найефективніше працюють галузі з низьким рівнем технології,

тобто це добувна і енергетика– 0,8–1 %, харчова, легка промисловість, аграрна промисловість – 1,2 %. Зростання ВВП в Україні оцінюється лише у 0,7–1 % [5].

Підприємства мають можливість збільшувати обсяг реалізації продукції різними шляхами, зокрема, випускаючи нову продукцію, яка раніше не випускалась, або удосконалюючи асортименти за допомогою інновацій. Також підприємства за допомогою інновацій можуть ставати набагато конкурентнішими на ринку та матимуть змогу встановлювати оптимальні ціни, що сприяє максимізації прибутку. З метою скорочення виробничих витрат підприємства можуть використовувати нове високотехнологічне обладнання, яке пришвидшить процес виробництва [6, с. 227–228]

Інноваційна політика держави має бути спрямована на підвищення ефективності підприємств, діяльність яких орієнтована, у першу чергу, на випуск високотехнологічної продукції. Заходи щодо підтримки, стимулювання інновацій, формування (зміни) відповідної нормативно-правової бази, створення адекватної системи управління на принципах інноваційного менеджменту повинні включати підтримку малого і середнього бізнесу. Без інноваційної переорієнтації державної політики, без підвищення інноваційної активності промислових підприємств неможливо досягти основної мети економічного регулювання – підвищення ефективності та конкурентоспроможності виробництва. Для впровадження інноваційного варіанту розвитку економіки починати потрібно, на наш погляд, із визначення економічних пріоритетів держави в інноваційній діяльності, розробки механізмів партнерства з бізнесом в інноваційній сфері.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 р. № 40 – IV, зі змінами і доповненнями URL: www.zakon.rada.gov.ua.
2. InnovationUnionScoreboard URL: <http://ec.europa.eu/>.
3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів URL: <http://kno.rada.gov.ua/>.
4. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Хорошко В. А. Методи фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємства. *Управління розвитком.2013.№ 12. С. 35–37.*

Гуменюк О.Ю.,
*студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*
Клеха А.А.,
*магістр Оп-61, денна форма, економічний факультет Львівського
національного аграрного університету.*
*Науковий керівник: Бачинська О.М., кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЮ КУЛЬТУРОЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Сутність і особливість формування організаційної культури свідчить про її прямий вплив на соціально-трудові відносини, які у свою чергу обумовлюють розвиток організаційної культури в усіх сферах діяльності. Складність цих процесів потребує дослідження практичного досвіду й існуючих підходів до управління організаційною культурою, яка на сьогодні є однією з визначальних умов ефективного функціонування підприємств. Тому вкрай важливою є розробка наукових підходів до управління організаційною культурою як важливого регулятора соціально-трудових відносин. Управління організаційною культурою на сучасних підприємствах є одним з актуальних напрямів дослідження у вітчизняній та зарубіжній економічній науці. Об'єктивна необхідність таких досліджень обумовлена тим, що в умовах ринкової економіки підприємства змушені постійно пристосовуватися до мінливих умов внутрішнього і зовнішнього середовища, що завжди прямо чи опосередковано відбивається на організаційній культурі, що свідчить про те що будь-які стратегічні рішення та заходи, які реалізуються на підприємствах, не є дієвими, якщо вони неповною мірою враховують систему інтересів учасників соціально-трудових відносин.

Актуальним питанням теорії та практики формування й управління організаційною культурою присвячені дослідження таких зарубіжних учених як: С. Роббінз, Е. Шейн, У. Оучі, Е. Гоффман, Г. Мінцберг, Е. Петтігрю, Т. Діл, Е. Кеннеді, Г. Хофстед, Р. Рюттінгер, Г. Трайс, Е Долан, М.Кастельс, Р. Лінтон Д. Денісон, К. Камерон, Р. Куїнн, Д. Коттер, Д. Хескет, Л. Аргоут, Д. Руссо та ін. У своїх дослідженнях науковці концентрують свою увагу на системному характері організаційної культури, досліджують можливості впливу на ефективність менеджменту за допомогою організаційної культури.

Метою роботи є дослідження особливостей формування й розвитку організаційної культури на підприємствах та виділення головних напрямків її ефективного управління.

В основі організаційної культури лежать ті ідеї, погляди, основні цінності, що розділяються всіма членами компанії. Вони можуть бути абсолютно різними, в тому числі й залежно від того, що лежить в її основі: інтереси компанії в цілому чи інтереси її окремих членів. Це ядро, що визначає все інше. На сьогодні культура підприємства стає все більшою мірою предметом турботи

менеджерів усього світу, адже організаційна культура – це складний феномен, який включає в себе норми, принципи, правила, цінності, ідеали, мову, форми винагород і заохочень.

На відміну від національної культури, що носить досить постійний характер, організаційна культура підприємства може значно змінитися протягом нетривалого часу (місяць, рік). Методи формування, як правило, носять неформалізований характер, однак, незважаючи на це, є численні приклади потужної й цілеспрямованої зміни культури багатьох організацій.

Поняття «організаційна культура» відображає ступінь організаційного упорядкування процесу виробництва і процесу менеджменту організації, і є тільки одним із елементів культури організації. Організаційна культура є частиною культури, яка властива організації як певній групі людей, діяльність яких свідомо координується з метою досягнення певних цілей. В умовах глобалізації, розвитку економіки знань і постійної загрози поглиблення фінансової кризи підвищується потреба у використанні таких економічних інструментів, які при порівняно низьких витратах можуть забезпечити суттєве зростання економічної ефективності діяльності підприємства. Одним із таких інструментів є організаційна культура. Поява і розвиток теорії організаційної культури є логічним наслідком розвитку науки менеджменту і суспільної свідомості на фоні глобальних економічних процесів.

Організаційну культуру як категорію можна розглядати з позицій двох напрямів: управлінського і соціально-психологічного (Табл.1). Кожен з цих напрямів має відмінну систему уявлень про зміст критеріїв організаційної культури.

Таблиця 1

Зміст критеріїв організаційної культури підприємства в розрізі управлінського та соціально-психологічного підходу

Критерій	Напрямок	
	Управлінський	Соціально-психологічний
Зміст	Організаційна культура – базова складова системи управління, яка включає сукупність норм, цінностей і принципів діяльності та творених на їх основі матеріальних і нематеріальних елементів, які в своїй сукупності сприяють розвитку і довгостроковій ефективності організації.	Організаційна культура – атмосфера, психологічний клімат організації, неформальна і невидима свідомість організації цінності і принципи, які впливають на поведінку працівників і формуються під їх впливом.
Природа	Розглядається як початкова характеристика організації, яка формується під впливом ціннісних установок індивідів та в результаті особистісної взаємодії.	Розглядається як невід’ємна суть і характеристика функціонування малих груп.
Призначення	Підвищення рівня адаптивності і забезпечення сталого розвитку підвищення ефективності управління	Прискорення трудової адаптації, вплив на трудову поведінку та взаємовідносин в процесі праці, засіб диференціації організації.
Основні прояви	Цінності, норми, правила, символи, стиль лідерства, система адаптації і мотивації	Цінності, менталітет персоналу, соціально-

	персоналу, фірмовий стиль імідж і бренд.	психологічний клімат в організації, стиль лідерства.
Основні методи оцінки	Економічно-математичні та соціологічні(анкетування)	Соціологічні методи досліджень (анкетування, опитування).

З позиції управлінського підходу організаційна культура є атрибутивною характеристикою організації, яка знаходить своє вираження у нормах, цінностях, правилах, що можуть бути як формальними, так і неформальними. Призначення організаційної культури полягає у підвищенні рівня ефективності діяльності та конкурентоспроможності підприємства, пристосування його до змін зовнішнього середовища, забезпечення сталого розвитку. Вихідним принципом даного підходу є розуміння організаційної культури як важливої складової системи управління і дієвого інструменту менеджменту. За даного підходу основний вплив на формування організаційної культури справляють лідери організації (як сучасні, такі колишні), а також зовнішнє середовище організації, в тому числі загальнолюдські і національні традиції та цінності.

Організаційну культуру можна оцінити в розрізі таких її проявів, як цінності, норми, правила, символи, стиль лідерства, система адаптації і мотивації персоналу, фірмовий стиль, імідж і бренд. Для дослідження організаційної культури в рамках управлінського підходу широко використовуються економіко-математичні методи, зокрема, розрахунок і аналіз показників на основі фінансової та кадрової звітності, економіко-математичне моделювання, факторний та кластерний аналіз. В якості додаткових методів використовуються контент-аналіз та анкетування. Соціально-психологічний підхід до вивчення організаційної культури ґрунтується на розумінні її як продукту і характеристики функціонування малих груп. Тому при цьому підході значна увага приділяється вивченню атмосфери, психологічного клімату колективу, цінностей і переконань, а сама організаційна культура розглядається як важливий засіб соціалізації індивідів в процесі праці, важіль впливу на їх організаційну поведінку.

Усвідомлення організаційної культури дозволяє:

- діяти ефективніше та результативніше, враховуючи тенденції, загрози та можливості;
- протидіяти стереотипам, які обмежують можливості людини;
- усвідомити причетність особистості до колективної діяльності, свою невід'ємність;
- побудувати позитивний імідж організації;
- визначити правильну систему мотивації працівників;
- встановити місію та цілі організації, побудувати організаційні цінності та ідеали;
- зрозуміти індивідуальну та колективну поведінку, усвідомити стиль керівництва та питання лідерства.

Таким чином, організаційна культура є важливим чинником підвищення рівня діяльності організації і саме результати діяльності підприємства необхідно пов'язувати з організаційною культурою. Тільки сильна

організаційна культура організації може обумовлювати успішне функціонування підприємства. Таким чином, в результаті досліджень взаємодії організаційного розвитку та організаційної культури на діяльність підприємства спостерігається великий вплив цих понять на стратегічний розвиток підприємства. Особливий вплив організаційна культура має на елементи структури, а саме організаційну поведінку, структуру підприємства та адаптацію цих складових до загроз та можливостей середовища організації. Але організаційна культура є не єдиним елементом для підвищення ефективності діяльності підприємства. Є випадки, коли організація володіє високою організаційною культурою, але все одно зазнає поразок на ринку, або ж підприємство з низькою організаційною культурою демонструє достатньо високу ефективність. Проте для досягнення високого рівня підприємства та довгострокової ефективності підприємства визначальним чинником є тільки сильна організаційна культура підприємства.

Список використаних джерел:

1. Хаєт Г.Л. Корпоративна культура : навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2003. 403 с.
2. Харчишина О. В. Формування організаційної культури в системі менеджменту підприємств харчової промисловості : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 290 с.
3. Хміль Ф. І. Основи менеджменту : підручник. К. : Академвидав, 2003. 608 с.
4. Захарчин Г. М. Механізм формування організаційної культури на підприємстві. Формування ринкової економіки в Україні, 2009. № 19. С. 241-248.

*Заяц О.М.,
студентка Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ
Науковий керівник: Ткачук О.М., доктор економічних наук, професор
Україна, м. Вінниця*

ФУНКЦІОНУВАННЯ СВІТОВОГО РИНКУ ПОСЛУГ

Невід'ємною частиною міжнародних економічних відносин є обмін послуг між країнами, який стоїть на ряду зі світовими товарними ринками. Торгівля послугами значно впливає на галузі господарства та виступає одним із рушіїв розвитку економіки країн які розвивають та країн з перехідною економікою.

Поняття «послуги» охоплює досить широку область економічної діяльності. Послуга – це виконання, згідно з договором, однією стороною (виконавцем) за завданням другої сторони (замовника) певних дій або здійснення певної діяльності, що споживаються в процесі їхньої реалізації. Послуги як результат трудової діяльності відображаються в корисному ефекті, особливий споживчій вартості. Послуги у зовнішньоекономічній діяльності – це економічні відносини між двома сторонами-резидентами та нерезидентами [1, с.150].

Основними особливостями послуги є її результат, а не процес діяльності по задоволенню потреби; комерційний характер; нематеріальний результат. Виділяють ряд факторів, які мають значний вплив на розвиток сфери послуг у світі:

1. Науково-технічна революція, поява нових сфер діяльності, пов'язаних з міжнародним поділом праці;
2. Структурно-технологічна перебудова матеріального виробництва, пов'язаних зі зростанням добробуту, зміна цінностей, а також збільшення використання послуг;
3. Лібералізація зовнішньоекономічних операцій, розвиток ТНК, перетворення послуг у складовий елемент їх виробничої діяльності;
4. Зростання ролі та значення людського чинника, розвиток комп'ютерних технологій та засобів зв'язку;
5. Розвиток економіки «матеріального» виробництва.

Сфера послуг є одним із головних чинників впливу на зростання економіки, конкурентоспроможність країн, добробут населення.

Без адекватних сучасним вимогам систем телекомунікацій, транспортної інфраструктури, без відповідних систем освіти, фінансів, без можливості одержання високоякісних ділових послуг будь-якій країні важко забезпечувати широке залучення інвестицій і стабільне економічне зростання. З іншого боку, саме прямі іноземні інвестиції й міжнародна торгівля відіграють вирішальну роль у розвитку самої сфери послуг [2, с. 447].

Серед країн лідерів експортерів послуг є насамперед високорозвинені країни (США, Німеччина, Японія, Велика Британія). Також зростає кількість експортерів серед країн що розвиваються (Китай, Індія, Сінгапур).

Український ринок послуг ще не набув достатнього розвитку. Найбільшого розвитку набув сектор транспортних послуг у загальній структурі вітчизняного експорту послуг. Пріоритетного значення набувають: логістичні послуги, фінансові послуги, інформаційно-комунікаційні послуги, лізингові послуги.

До сфери послуг відносяться такі сектори економіки, як телекомунікації, транспорт, освіта, охорона здоров'я, туризм, будівництво, фінанси.

У числі послуг, які найбільш динамічно розвиваються можна відмітити комп'ютерні та інформаційні послуги (13%), за якими слідує персональні культурні, рекреаційні послуги (8,9%), а потім ділові та професійні послуги (6,8%). Страхові та фінансові послуги зросли на 11% [3].

На збільшення частки послуг у країнах з високорозвиненою економікою значною мірою вплинуло зростання продуктивності праці та пропозиція нових послуг. Аналіз сучасного стану розвитку світової торгівлі послугами дає змогу виділити її характерні риси:

1. Існування на світовому товарному ринку регіонів, де частка торгівлі послугами зростає та регіонів де ця частка зменшується.
2. Значні обсяги внутрішньорегіональної торгівлі та значна кількість світових експортерів на всіх регіональних ринках.
3. Зменшення «перепадів» в розвитку.

В наш час світовий ринок послуг – це складна багаторівнева система, яка розвивається в умовах економічної глобалізації. Перспективою розвитку ринку послуг є розвиток системи зовнішньоекономічних відносин.

Міжнародна торгівля послугами потребує механізму регулювання, який забезпечується дієвістю наступних принципів:

- забезпечення рівних конкурентних можливостей для всіх країн, вільне входження в ринок, зняття істотних обмежень і бар'єрів у вигляді тарифів, мит, податків, демпінгу;

- режим найбільшого сприяння, що дозволяє країнам безперешкодно брати участь у світовому ринку послуг, надання певної підтримки з боку держави суб'єктам ринку, заохочення експорту і імпорту послуг;

- специфічне та диференційоване ставлення до країн, що розвиваються, в частині зняття обмежень на надання сучасних послуг, особливо технологічних, розширення можливостей цих країн щодо участі в якості експортерів і імпортерів на ринках послуг, надання окремим країнам з найменш розвинутою економікою допомоги у використанні технологій, придбанні патентів і ліцензій, розвитку туристичних послуг, консалтингу і інжинірингу.

Регулювання торгівлі послугами здійснюються в рамках міжнародних організацій. Найвідомішими з яких є спеціалізовані міжурядові організації, наприклад ІКАО (Організація міжнародної цивільної авіації), ІМО (Міжнародна морська організація), ВОТ (Всесвітня організація з туризму), ЕКОСОП (Економічна соціальна рада), ЮНКТАД (Конференція ООН з торгівлі і розвитку), ЮНСІТРАЛ (Комісія ООН з прав Міжнародної торгівлі) та ін.

Глобальний рівень регулювання міжнародної торгівлі послугами містить широкий спектр принципів, правил, міжнародних договорів та угод, що розробляються різноманітними міжнародними організаціями [4, с. 43-45]:

Проблеми сутності послуг та формування їхнього ринку досі залишаються малодослідженими і потребують особливої уваги, а також недостатньо повно розкрито механізм впливу чинників та факторів сучасного глобалізованого макросередовища на характер та масштаби розвитку міжнародної торгівлі послугами

Виходячи з цього, визначення особливостей і факторів розвитку міжнародного ринку послуг є важливим аспектом вивчення цієї проблеми.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна торгівля : Підручник. Видання 5-те, перероб. та доп. Козак Ю.Г. та ін.; за ред. Козака Ю.Г. Київ-Катовіце-Краков: ЦУЛ, 2015. 272 с.
2. Глобальное экономическое развитие: тенденции, асимметрии, регулирование : монография / Лукьяненко Д., та ін ; за ред. Д. Лукьяненко, А. Поручника, В. Колесова. Київ : КНЭУ, 2013. 466 с.
3. World Trade Organization. URL: <http://www.wto.org.ua> (дата звернення 16.10.2019).
4. Костина К.В. Система регулювання торгівлі послугами на глобальному рівні. *Зовнішня торгівля: право та економіка*. 2009. №1. С. 41-47.

Квітінська М.В.,

студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного коледжу

Науковий керівник: Герасимова Т.І., викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

РОЛЬ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Досить тривалий період у сфері економічного розвитку держави питання працевлаштування молоді займало другорядні місця, що було наслідками матеріальної та психологічної залежності молоді від старших поколінь.

Для молодих українців сьогоднішня ситуація у сфері праці та їх зайнятості є досить проблемною та складною, адже на сьогоднішній день досить значна чисельність молодих людей є залежними від дорослих так, як знаходяться на повному або частковому забезпеченні своїх батьків і рідних.

Соціологічними дослідженнями доведено значну нерівність серед молоді в їхніх можливостях в надбанні загальної освіти, культурного та духовного розвитку, вибору місця працевлаштування. Зазначені фактори потребують, як законодавчого регулювання їх життєвого простору так і створення доступних можливостей в отриманні бажаної освіти та знань, що надасть їм шанси працевлаштування, а також сприятиме в досягненні поставлених завдань і намічених цілей. В сучасних умовах економічного розвитку, коли право на працю реалізується не через соціальні гарантії, а через особисту ініціативу, проблема зайнятості молоді набуває особливої гостроти.

В економічному розвитку держави, молоде покоління пересікається із однією з найважливіших проблем - як реалізувати себе та свої здібності. І невирішені проблеми з працевлаштуванням молодого покоління призводять до зростання безробіття та зниження рівня життя. Безробіття призводить до негативних соціальних та економічних наслідків. Тому така проблема потребує якомога швидкого вирішення.

У процесі пошуку роботи безробітна молодь стикається із певними психологічними труднощами. Їхньою причиною є відсутність в особи внутрішньої готовності до активних дій, невміння змінити попередні установки, мотивація поведінки в нових ринкових умовах [1, с.30].

Під час вирішення економічних проблем, одними із впливових чинників має бути держава та суспільство. Ефективна соціалізація молоді є гарантом сталого розвитку економіки та майбутнього України.

Саме тоді, коли будуть надаватися достатні гарантії та умови для соціалізації та всебічного розвитку молоді людини, молодь буде здатна і матиме бажання спрямовувати свій потенціал у відповідно до інтересів суспільства всіх сферах своєї життєдіяльності. Відсутність такої політики або її неадекватне втілення, як зазначає М. Головатий, призводять до серйозних кризових явищ у молодіжному середовищі, зокрема й у всьому суспільстві загалом [2, с. 49].

Держава та суспільство в займають важливе місце у вирішенні

молодіжних проблем. По відношенню до молоді має бути запроваджена така державна політика, яка би забезпечувала найбільш ефективне виховання молодого покоління, повноцінну освіту, успішну соціалізацію та, яка би була спрямована на подальше підвищення рівня життя молодого покоління та вдосконалювання держави.

Таким чином, держава та суспільство повинні забезпечити духовні і культурні потреби молоді, рівні можливості для розкриття професійного, творчого, інтелектуального їх потенціалу, набуття молоддю соціального досвіду, формування вміння жити в громадянському суспільстві, підтримку молодих сімей, формування патріотизму молодого покоління, національної і громадської свідомості серед молоді, яка б могла забезпечити безперервність розвитку української держави. А це вимагає виділення молодіжної політики як одного з основних загальнонаціональних пріоритетів

Економічний розвиток України в сучасних умовах господарювання може стати ефективнішим лише за умови активного залучення молоді так, як її творчий потенціал та соціальний ресурс - це один з найважливіших основ модернізації суспільства. Сьогодні в умовах нових світових впливів постала необхідність посиленої уваги до молоді з боку держави. Держава повинна сприяти участі молодого покоління в державотворчих процесах розвитку творчого і соціального досвіду, у формуванні вміння жити в суспільстві, у формуванні її відповідального ставлення до власного майбутнього і майбутнього держави.

Однак, представниками української політичної еліти сьогодні не до кінця усвідомлюється значення та роль молодого покоління в суспільно-політичному житті. Таке, зверхнє відношення до молодих людей, недостатність уваги до їхніх проблем, а також інтересів призводить до того, що молодь перебуває в складній ситуації і потребує ефективного соціального захисту, бо, з одного боку, відбувається стрімкий розвиток інформаційних технологій, а з іншого, – знижується рівень життя, а це породжує проблеми, що постають перед молоддю.

Державна молодіжна політика України повинна формуватися із врахуванням специфічних інтересів молоді і розглядати молодь як базовий стратегічний ресурс держави і суспільства, що означає підвищення ступеня уваги до проблем молоді та зміну ставлення до неї на всіх рівнях влади.

З метою пошуку шляхів вирішення проблем молоді варто звернутися до досвіду розвинутих країн світу в яких молодь розглядається як цінний капітал, ефективного використання якого забезпечить гідне майбутнє в економічному розвитку держави. Зразком може виступити досвід Швеції, де головним напрямком державної політики зайнятості є заходи щодо запобігання безробіттю, а не сприяння тим, хто вже втратив роботу.

Політична ситуація в Україні примушує сьогодні замислитись молодому поколінню над багатьма факторами, зокрема, як, молода людина, приймаючи те чи інше рішення, або віддаючи свій голос на виборах може вплинути на ситуацію в країні чи регіоні. До активних дій молодих людей може підштовхнути фактор їх впевненості у тому, що своїм вибором і прийнятим

рішенням вони можуть вплинути на зміни у державі. Зміни щодо ставлення молоді до політики та економічних перетворень держави будуть відбуватись тоді, коли сама молодь відчує себе реальним учасником процесів перетворення і розвитку українського суспільства.

Таким чином, для суспільства і держави сьогодні є важливим створити правові умови для співробітництва органів державної влади і молодіжних громадських організацій. Єдиним шляхом сталого розвитку України є постійний процес підвищення добробуту молодих покоління, а також, соціальної їх підтримки у вигляді матеріальної допомоги, соціального обслуговування та різноманітних пілг, вирішення актуальних проблем в сфері молодіжного здоров'я та працевлаштування.

Список використаних джерел:

1. Гаркавенко Н. Напрями вдосконалення політики зайнятості населення у ринкових умовах. «Україна: аспекти праці». 2008. (№ 6). С.26-32.
2. Бебик В. М., Головатий М.Ф., Ребкало В.А. Політична культура сучасної молоді. К.: А. Л. Д., 2006. С. 41-65.

Kyryliuk Anasnasia.,

studentka II rok, logistyka

Wyzsza Szkoła Ekonomii i Innowacji

Opiekun naukowy: Martyniuk Włodzimierz., Doktor nauk ekonomicznych,

nauczyciel

Poland, lublin

STRATEGIA ROZWOJU GOSPODARCZEGO OCZYMA MŁODYCH LUDZI

Dziś potrzebujemy realnej perspektywy na lepsze jutro. Wiele osób zadaje sobie dziś pytanie, czym jest Nowoczesna ekonomia. Jakie są nasze idee, jakich wartości bronimy, o co chcemy walczyć. Stworzenie strategii rozwoju gospodarczego w kraju, zapewni dobry start, dobrobyt i właściwe zrozumienie, czym jest nowoczesna gospodarka dla młodych ludzi. Obszary programowe Nowoczesnej ekonomii. Program i wszystkie nasze działania zawsze będziemy realizowali w zgodzie z podstawowymi wartościami Nowoczesnej.

Tylko oparty o wartości program będzie mógł poprawić jakość naszego życia, dobrobyt i zapewnić stabilność demokracji:

- Porozumienie

Chcemy zawsze szukać porozumienia. Możemy różnić się w wielu sprawach, ale kraj jest dla wszystkich i każdy ma prawo być godnie traktowany. Spieramy się i bronimy swoich racji, ale nie obrażamy, nie potępiamy i nie „wypisujemy ze wspólnoty“ tych, z którymi się nie zgadzamy. Łączymy otwartość społeczeństwa z przywiązaniem do indywidualnej wolności. Wiemy, że tylko dialog społeczny może przynosić dobre i akceptowane przez obywateli rozwiązania. Będziemy zawsze stali na straży rozwiązań, które prowadzą do porozumienia i zachowania równowagi

władz, w szczególności gwarancji funkcjonowania demokratycznego państwa prawnego.

- Przyszłość

Jesteśmy nastawieni na przyszłość. Dla ludzi ważniejsze niż to, co było wczoraj, jest to, co będzie jutro. Tym się musimy zajmować przede wszystkim. Na historii chcemy koncentrować się o tyle, o ile pomaga nam ona rozwiązywać dzisiejsze problemy i stawiać czoła jutrzejszym wyzwaniom.

- Patriotyzm

Patriotyzm dla nas to dobrze zorganizowane państwo, sprawiedliwość, ład, duma z obecnych osiągnięć kraju. Nawet jeśli uważamy, że daleko nam jeszcze do ideału. Wyrażamy nowoczesny patriotyzm, który wiąże afirmację polskości z europejskością. Bez europejskości patriotyzm będzie pustą ideą lub wpatzeniem w przeszłość. Patriotyzm musi być również odnoszony do jakości życia Polaków dzisiaj i w przyszłości.

- Nowoczesność

Musimy oderwać się od starych wojen, ponieważ do niczego one nie prowadzą. Nowoczesność według nas dotyczy przede wszystkim ludzi – ich możliwości rozwoju i samorealizacji, poczucia bezpieczeństwa, perspektyw na przyszłość, ich codziennych warunków życia, tego, w jak urządzonym państwie żyją. Nowoczesne rozwiązania nie polegają na załatwianiu interesu jednej grupy kosztem innych, lecz na szukaniu sposobów, na których zyskują wszyscy. Trzeba znajdować nowe rozwiązania starych problemów. Musimy przewidywać przyszłe zagrożenia i skutecznie im przeciwdziałać. [3 ,c.32].

- Człowiek

Wierzymy w człowieka, jego przedsiębiorczość, pracowitość i ambicje. Nie utrudniamy ludziom osiągnięcia ich celów przez biurokrację, ograniczenia, niczemu nie służące konflikty. Wszystko, co robimy i co chcemy zrobić, jest dla człowieka. Zarówno tego, który sobie dobrze radzi, jak i tego, który potrzebuje wsparcia ze strony instytucji, administracji, państwa, innych osób. Nie będzie naszej zgody na osłabianie mechanizmów ochrony praw człowieka i praw mniejszości. Polska jest dla wszystkich i my też jesteśmy dla wszystkich. To nie liczby i wskaźniki przesądzają o sukcesach Polski i Polaków, a rozwiązywanie codziennych życiowych problemów ludzi.

10 celow ta strategii nowoczesnej gospodarki

1. Jednolita stawka podatkowa 16% dla CIT, PIT I VAT;
2. “Co nie zabronione jest dozwolone”Ograniczenie liczby zezwoleń i koncesji;
3. Ustawowy termin płatności faktury VAT nie dłuższy niż 30 dni;
4. Oplacanie etatów związku a nie pracodawę;
5. Odpowiedzialność urzędnika państwowego za wążdżoną podatnikowi szkodę do wysokości tej szkody;
6. Zasada “1 in 2 out ” uchwalenie jednej ustawy musi oznaczać uniwaznienie dwóch innych;
7. likwidacja KRUS dla duzych gospodarstw rolnych,objęcie składką ZUS rolnikow nowo wchodzących na rynek;

8. Likwidacja przywilejów emerytalnych pozostałych grup uprzywilejowanych;

9. Rozdzielenie służb kontroli skarbowej od urzędów skarbowych pobierających podatki;

10. Stworzenie Konstytucji Podatkowej zbierającej przejrzyście w jednym miejscu wszystkie przepisy podatkowe;

Nowoczesność wymaga od państwa sprawnej gospodarki. Dlatego, aby uniknąć barier dla przedsiębiorców i osób aktywnych, wyeliminować przywileje, absurdy prawne, uprościć i obniżyć podatki. Potrzebna jest większa swoboda osobista i ekonomiczna. Większa troska o państwo dotyczy wszystkich obywateli, wspólnoty i wspólnego dobra. Możliwe jest przedstawienie tak zwanej strategii rozwoju gospodarczego oczami młodzieży, aby kraj był skuteczny i prosperowa

Wykaz cytowanych źródeł:

1. Słownik języka polskiego PWN. (1999). Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
2. <http://www.archiwum.wsei.lublin.pl/o-uczelni/centrum-informacji-naukowej/biblioteka-online>
3. Halytsya IO Konceptyjne podstawy i mechanizmy zapewniające konkurencyjność w warunkach „gospodarki stresowej” / IO Halytsya // Biuletyn Narodowej Akademii Nauk Ukrainy. - 2007. - №11. - str. 32–37.
4. Keranchuk, TL Planowanie strategiczne jako warunek efektywności funkcjonowania przedsiębiorstw w branży hotelarsko-restauracyjnej / TL Keranchuk // Problemy ekonomiki przedsiębiorstwa w nowoczesnych warunkach: materiały X (Anniversary) International. Praktyka badawcza 130. rocznica NUCT, Kijów, 23-24 maja 2014 r. : streszczenia - K. : NUKHT, 2014. - P. 18-20.
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 czerwca 1997 r. w sprawie zakresu analizy spółki oraz przedsiębiorstwa państwowego, sposobu jej zlecenia, opracowywania, zasad odbioru i finansowania oraz warunków, w razie spełnienia których można odstąpić od opracowania analizy (Dz. U. 1977, nr 64, poz. 408 z późn. zm.).
6. Bednarski L., Problemy oceny zagrożenia sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej SK w Polsce, 1998, nr 46.

Кізима М.З.,

*студентка Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу*

*Науковий керівник: Побігун С.А., кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Івано-Франківськ*

АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЇ «ГРОШІ»

Грошам належить ключова роль в сучасній ринковій економіці, адже вони є сполучною ланкою між товаровиробниками, об'єктом грошово-кредитного регулювання економіки країни та носієм позичкового капіталу. Виступаючи мірилом вартості усіх товарів (послуг) в обміні, посередником в обміні двох товарів, засобом збереження вартості та відкладених платежів, загальним

втіленням суспільного багатства, гроші впливають на всі соціально-економічні процеси. Детальний аналіз дефініції сприяє кращому розумінню сутності, тому вивчення особливостей грошей набуває особливої актуальності.

Поняття «гроші» завжди було об'єктом пильної уваги дослідників економічного середовища. Маючи не лише конкретну, а й загальну споживчу вартість, гроші здатні задовольняти будь-яку з потреб людини, попередньо обмінявшись певними благами. Тому вони стають, по-перше, абсолютним товаром, який протистоїть на ринку всіх інших товарів, подруге, вони стають мірилом всіх інших товарів і, по-третє, вони вважаються безпосереднім втіленням багатства.

Гроші пройшли тривалий і складний процес розвитку. В результаті ускладнилася економічна сутність грошей, підвищилася суспільна роль і урізноманітнілась їх форма. До прикладу, у наш час широкого розповсюдження набули електронні гроші, до яких належать кредитні та дебетні і карти. Це абсолютно нова форма розрахунків, яка застосовується завдяки впровадженню комп'ютерної техніки і новітніх систем зв'язку [1]. Ще одним способом розрахунків у сфері електронної комерції є використання криптовалюти. Вона являє собою винагородою системи блокчейн і генерується приватними особами – майнерами [2]. На сьогодні це найбільш прогресивні, економічні і зручні носії грошових функцій.

Незважаючи на багатовікові дослідження і велику кількість теоретичних концепцій, людство і сьогодні не має однозначної і остаточної відповіді на питання сутності грошей.

Автор	Трактування поняття
Ф. Ф. Бутинець	металеві та/або паперові знаки, що є мірою вартості при купівлі-продажу і виконують роль всезагального еквівалента, тобто виражають вартість всіх інших товарів і обмінюються на будь-який з них [3, ст. 43]
А. М. Румянцев	особливий товар — всезагальний еквівалент (рівноцінність), форма вартості всіх інших товарів [4, ст. 409]
К. Маркс	мінова вартість, відмежована від самих товарів та така, що існує поряд з ними як самостійний товар [5, ст. 87];
Г. Кнапп	умовні одиниці, що мають купівельну спроможність, яка забезпечується правовими нормами, регулюючими їх використання [6]
Енциклопедія Американа	будь-який засіб, який прийнято використовувати повсюди та є універсальним для оплати товарів, послуг або боргів [7, ст. 349]
Н. Г. Менк'ю	сукупність активів, які регулярно використовуються людьми для придбання товарів та послуг в інших індивідуумів [8, ст. 72]
Л. Харріс	будь-який товар, який функціонує як засіб обігу, одиниця виміру та засіб зберігання вартості [9, ст. 75]
А. Г. Грязнова	економічна категорія, в якій проявляється і за участі якої здійснюються суспільні відносини [10, ст. 267]
Е. Дж. Долан	засіб оплати товарів та послуг, засіб виміру вартості, а також засіб збереження вартості [11, ст. 8]
Л. К. Царьова	особливий товар, що відрізняється від інших товарів своєю специфікою, виступаючи як загальний універсальний товар — товар товарів завдяки своїй здатності обмінюватися на будь-який інший товар [12, ст. 124]

Таким чином, поняття «гроші» трактується авторами по-різному: це особливий товар, економічна категорія, умовна одиниця, сукупність активів

тощо. В дійсності визначити що є грошима і що ними не є стає надзвичайно складно. Проте враховуючи вищесказане можна сформулювати нове поняття грошей, яке буде в собі поєднувати специфіку розуміння різними дослідниками та більш точно характеризувати дане поняття. Отже, гроші – це ліквідні засоби обігу, що виражають доходи і видатки та виступають посередником у розрахунково-платіжних операціях шляхом участі у соціально-економічних процесах.

Аналіз поняття «гроші» показав, що сутність найповніше виявляється у його функціях. Існування різних підходів до розгляду грошей як загальноекономічної категорії дозволяє краще зрозуміти специфіку економічних відносин в суспільстві. Наведене вище означення відображає головну властивість грошей, а саме їх ліквідність та виражає економічні відносини між людьми з приводу виробництва та обміну товарів.

Список використаних джерел:

1. Сліпченко С. О. Цивільно-правовий режим безготівкових грошей URL: <http://forumprava.pp.ua/files/133-141-2018-2-----18-.pdf>
2. Верес І., Ярега Г. Електронні гроші та крипто валюта як засоби розрахунків у сфері електронної комерції URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/11/3.pdf>
3. Бухгалтерський словник [Текст]/За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: Рута, 2001. 224 с.
4. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия. Т. 1 / гл. ред. А. М. Румянцев. М. : Сов. энцикл., 1972. 560 с.
5. Маркс К., Энгельс Ф. Капитал. К критике политической экономии. Т. 1: Сочинения. Изд. 2-е. Т. 23. 527 с.
6. Кнапп Г. у праці «Державна теорія грошей» 1905 р.
7. Encyclopedia Americana. 1988. Vol. 19. 349 p.
8. Мэнкью Н. Г. Принципы экономики. СПб. : Питер Ком, 1999. 784 с.
9. Харрис Л. Денежная теория. М. : Прогресс, 1990. 728 с.
11. Грязновой А. Г. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / под общ. ред. М. : Финансы и статистика, 2002. 1168 с.
12. Долан Э. Дж. и др. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика; пер. с англ. В. Лукашевича и др. ; под общ. ред. В. Лукашевича, М. Ярцева. СПб., 1994. 496 с.
13. Царьова Л. К. Банківське право : навч.-метод. посіб.; Одес. нац. юрид. акад. О. : Поліграф, 2006. 180 с.

Ковпак Н.В.,

*студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*

*Науковий керівник: Лаврук О.В., кандидат економічних наук, викладач
Україна, Кам'янець-Подільський*

ЕФЕКТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ДІЯЛЬНОСТІ ІНВЕТОРІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Ефективність і стан інвестиційної діяльності в країні залежить перш за все від відповідної державної і регіональної інвестиційної політики, результативність якої зумовлюється наявністю чіткого механізму її реалізації. Невід'ємною складовою державної інвестиційної політики, крім формування сприятливого інвестиційного клімату і пошуку неінфляційних джерел фінансування структурних перетворень, є організація моніторингу ефективності здійснюваних капіталовкладень інвесторів і розробка пропозицій щодо її підвищення.

Дослідження різноманітних аспектів руху й регулювання прямих іноземних інвестицій відобразилося працях багатьох відомих зарубіжних учених: С. Александера, Є. Брігхема, Р. Вернона, Дж. Даннінга, К. Іверсена, Ч. Кіндлебергера, Р. Коуза, П. Кругмана, Р. Лукаса. У роботах В. Видобора, О. Гаврилюка, А.Гальчинського, В. Геєця, Б. Губського, С. Захаріна, І. Лукінова, С. Мочерного, А.Пересади, С. Реверчука, В. Шовкалюка та інших [1-3] приділяється велика увага питанням активізації діяльності інвесторів в Україні.

Інвестиційна політика в кожному регіоні України має свої особливості, які обумовлені такими факторами: економічною і соціальною політикою, яка проводиться в регіоні; величиною наявного виробничого потенціалу; геополітичним розташуванням; природно-кліматичними умовами; привабливістю регіону для іноземних інвестицій.

Під регіональною інвестиційною політикою розуміється система заходів здійснюваних на рівні регіону, які сприяють мобілізації інвестиційних ресурсів і визначенню напрямів їх найбільш ефективного і раціонального використання в інтересах населення регіону і окремих інвесторів. Вона повинна бути спрямована на підйом економіки і підвищення ефективності виробництва в регіоні, забезпечення самофінансування і позитивних передумов розвитку регіону в майбутньому [1, с. 125].

До основних завдань управління інвестиційною діяльністю в регіоні відносяться наступні:

створення інфраструктури інвестиційного ринку;

визначення пріоритетних напрямів вкладення інвестицій;

створення умов для залучення позабюджетних джерел фінансування інвестицій, в тому числі вільних коштів населення, іноземних інвестицій та інвестицій з інших регіонів країни.

Сучасна світова економіка характеризується переходом до постіндустріальної стадії. Ця глобальна тенденція зумовлена становленням

нового технологічного способу виробництва і супроводжується глибокими зрушеннями щодо рівня і структури суспільного виробництва [3, с. 120].

Важливою умовою динамічного розвитку національної економіки, її ринкового реформування та створення ефективного механізму власності в країні є забезпечення надходжень капіталів із зовнішніх джерел, створення сприятливого режиму іноземного інвестування. Недостатній рівень наукової розробки ряду важливих аспектів проблеми, як і фактори, що пов'язані з характером макроекономічного регулювання, є причиною того, що іноземні інвестиції надходять до України вкрай незадовільно. Так, уряд України постійно наголошує на необхідності залучення іноземних інвестицій і створення всіх необхідних умов для руху вперед іноземного бізнесу в Україні.

Залучення іноземних інвестицій в економіку України багато в чому залежить від стану її інвестиційного середовища, який визначається дією багатьох чинників. Іноземні інвестори серед основних перешкод їх діяльності в Україні називають: законодавчу нестабільність, незадовільний стан транспортної інфраструктури і телекомунікаційної системи, непослідовність дій уряду при виконанні взятих на себе зобов'язань, часто неправомірне втручання місцевих органів влади в діяльність інвесторів, високий рівень корупції, особливо в органах, що здійснюють контрольні функції на місцях та видають необхідні дозволи, нерозвиненість фондового ринку.

За даними Держстату у 2018 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено 4405,8 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу) проти 3763,7 млн. дол. США у 2017 році. Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 31.12.2017 року становив 37 655,5 млн. дол. США. [4]

Станом на 31.12.2018р. найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність – 10 324,4 млн. дол. США та підприємств промисловості – 9 550,2 млн. дол. США.

За розрахунком Держстату, на кожного українця припадає \$1 тис. 283,6 інвестицій.

За весь час незалежності України інвестиції надійшли зі 136 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає майже 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – \$19 млрд 35,9 млн, Німеччина – \$6 млрд 291,8 млн, Нідерланди – \$5 млрд 561,5 млн, Російська Федерація – \$4 млрд 287,4 млн, Австрія – \$3 млрд 257,5 млн, Велика Британія – \$2 млрд 714,1 млн, Віргінські Острови – \$2 млрд 493,5 млн, Франція – \$1 млрд 825,8 млн, Швейцарія – \$1 млрд 325,4 млн та Італія – \$1 млрд 267,8 млн.

Прямі інвестиції з України здійснено до 46 країн світу. Переважна їхня частка спрямована до Кіпру (88,5%).

Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами залучення капітальних інвестицій, у січні-грудні 2018 року залишаються: промисловість – 33,3%, будівництво – 12,6%, сільське, лісове та рибне господарство – 13,8%, інформація та телекомунікації – 4,8%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт

автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,7%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 7,6%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 5,9%.

Отже, створення й удосконалення законодавчої бази, яка б забезпечила нормальні, стабільні умови для іноземних інвесторів, доцільно проводити, поперше, шляхом внесення в Закони України таких доповнень, що передбачатимуть: визнання іноземною інвестицією придбання нерезидентами цінних паперів, у тому числі облігацій внутрішньої державної позики; звільнення від державного мита іноземних інвестицій у вигляді устаткування, заощадження, що відносяться до статутного фонду підприємств з іноземними інвестиціями.

Необхідність залучення іноземних інвестицій під конкретні програми і проекти, які мають стратегічне значення для розвитку економіки України і привабливі з точки зору строків окупності, здійснення селективного відбору підприємств, а також надання їм всебічної підтримки, потребує подальшого формування організаційного механізму залучення іноземних інвестицій. З їх допомогою буде здійснюватися впровадження програм прямих іноземних інвестицій.

Список використаних джерел:

1. Дубініна М.В., Солдак М.О. Сучасний розвиток виробничої сфери в регіонах України. Економіка промисловості. 2005. №1(27). С. 124-131.
2. Лановий В. Гальмування розвитку економіки України за діючої владно-управлінської системи. Економіст. 2006. №11. С.14-15.
3. Носова О.В. Оцінка інвестиційної привабливості України: основні підходи. Економіка та прогнозування. 2007. №3. С.119-137.
4. Державна служба статистики України URL:/ <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Кокосва С.Г.,

*студентка Житомирського національного агроекологічного університету
Науковий керівник: Шубенко І.А., кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Житомир*

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ТА МІНІМАЛЬНА І СЕРЕДНЯ ЗАРОБІТНА ПЛАТА В УКРАЇНІ

У багатьох європейських мовах «Страхування» визначається словами, близькими за значенням до поняття «впевненість», «захист». Поліс страхування життя нині дає можливість для сімейного бюджету накопичити певну суму коштів, при цьому на них буде нараховується інвестиційний дохід. За кордоном договори страхування життя є досить популярними, адже захищають страхувальників від непередбачених втрат у разі смерті страхувальника, серйозного захворювання, інвалідності та дають можливість у будь-якому разі одержати гарантовану страхову суму та інвестиційний дохід.

При накопичувальному страхуванні, договір страхування укладається строком на 10-20 років, впродовж усього часу страхувальник зобов'язаний

перераховувати страховиків певну суму грошей. Після закінчення терміну дії договору він отримує не лише усі накопичені кошти, але і інвестиційний дохід. З огляду на інфляційні процеси вкладання коштів у страхування життя, особливо страхування додаткової пенсії є вигідним вкладанням коштів у своє майбутнє. Але нині попит на послуги зі страхування життя в Україні є мінімальним [4]. Про що наголошують вчені-економісти, які досліджують ринок страхових послуг в Україні Залетов О. М., Артюх Т. М., Сич А. О., Лобова О. М., Золотарьова О.В., Базилевич В.Д., Осадець С.С.

За різними підрахунками, страхування життя складає лише 0,1% ВВП В Україні, для порівняння у сусідній Польщі цей показник складає 3% ВВП [9]. Кілька років на страховому ринку спостерігається зменшення кількості страхових компаній, що займаються страхуванням життя. За останні 2016-2018 рр. ринок страхування покинуло дев'ять «лайфових» страховиків (табл. 1.).

Таблиця 1.

Основні показники розвитку ринку страхування життя в Україні у 2016-2018 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Зміни 2018 р. до 2016 р.
Кількість страховиків, які займаються страхуванням життя	39	33	30	-9
Кількість застрахованих осіб, чол.	4 165 014	4 076 718	4 473 911	+308 897
Валові страхові премії, млн грн	2756,1	2913,7	3906,1	+1150,0
Валові страхові виплати, млн грн	418,3	556,3	704,9	+286,6
Рівень валових виплат, %	15	19,1	18	+3

Джерело: [5].

За даними табл. 1. можна відслідкувати що зросла кількість застрахованих осіб на 308897 чол., що є позитивною тенденцією, але ринок страхування життя не досягнув показника 2015 року, у якому станом на 31.12.2015 року кількість застрахованих становила 4 939 010 чол., тобто якщо існуюча тенденція збережеться, то даного показника ринок страхування життя досягне лише на кінець 2019 року. За даними Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг за перше півріччя 2019 р. кількість застрахованих осіб зросла на 264485 чол. що підтверджує наш прогноз.

Позитивною тенденцією відзначилися і інші показники розвитку ринку страхування життя, зокрема збільшився показники валові страхові платежів та валові страхові виплати. Крім того, зріс і рівень валових виплат, якщо у 2016 р. він становив 15%, то у 2018 році його значення зросло до 18 %, пояснюється це позитивною динамікою валових страхових премій та виплат. Дані табл. 2. показують показник концентрація страховиків на ринку страхування життя, нині частка першої десятки страховиків, які займаються страхуванням життя складає 96,9% станом за 2018 р.

Таблиця 2.**Концентрація ринку страхування життя в Україні за 2018 рік**

Перші (Топ)	Надходження премій (млн. грн)	Частка на ринку, %
Топ 3	2122,1	54,3
Топ 10	3783,9	96,9
Топ 20	3904,8	100

Джерело: [5].

Тобто, виходячи з даних цієї таблиці можна зробити висновок, що за нинішніх економічних умов для України кількість страховиків, які займаються страхуванням життя не має перевищувати двадцяти. Решта страхових компаній прогнозуємо піде з ринку, в силу того, що не зможе конкурувати з більш сильнішими страховиками, які досить проблемно відшукують нових клієнтів для укладання договорів страхування. Провідними страховиками, які надають послуги зі страхування життя в Україні є: «Княжа Лайф Віена Іншуранс Груп», «МетЛайф», «ІНГО Україна Життя», «АХА Страхування Життя», «ТАС», «ПЗУ Страхування Життя», «Граве Україна страхування життя», «АСКА життя», «Уніка життя».

Ринок страхування життя розвивається повільними темпами, з нашої позиції однією з основних проблем, є низький рівень життя громадян, що не можуть собі дозволити укладання договорів страхування життя. Розглянемо показники мінімальної та середньої заробітної плати в Україні (табл. 3.).

Таблиця 3.**Мінімальна та середня заробітна плата в Україні у 2016-2018 рр.**

Періоди	Мінімальна заробітна плата		Середня заробітна плата		Співвідношення мінімальної заробітної плати до середньої
	грн	дол. США	грн	дол. США	
2016 р.	1600	63,5	4 920	195	0,32
2017 р.	3200	119	6 752	252	0,47
2018 р.	3723	141	8 382	318	0,44

Джерело: складено за даними [3,6].

Як вказують більшість вітчизняних вчених та зарубіжних фахівців мінімальна заробітна плата є досить низькою і не сприяє необхідності у послугах страхування. Крім того, в основу мінімальної заробітної плати закладено мінімальний споживчий кошик, у ньому не передбачено послуг страхової компанії. Як зазначають окремі науковці «...Якщо врахувати факт природного відтворення населення та додати суму середнього фактичного прожиткового мінімуму для однієї дитини, то рівень мінімальної заробітної плати вже восени 2018 році повинен був становити не менше 7942 грн.» [8, с. 80]. В Україні він у два рази є меншим, тому рівень мінімальної заробітної плати у нинішніх умовах не забезпечує нормального відтворення фізичної особи. Рівень середньої заробітної плати забезпечує мінімальні потреби однієї працездатної особи та однієї непрацездатної особи (наприклад, дитини). Мінімальна страхова премія по страхуванню життя сьогодні, як показує

діяльність вітчизняних страхових компаній, сягає 250-300 дол. США., тому навіть для громадян із середнім рівнем доходів вартість страхових договорів зі страхування життя є високою. Тому в Україні ми маємо досить низькі показники забезпечення страхуванням життя. Адже у цьому виді страхування у першу чергу зацікавлені ті особи, які досягли певного рівня добробуту і не бажають його втрачати у разі непередбачених обставин.

Отже, ринок страхування життя розвивається, але не високими темпами, скоріше жевріє, що пояснюється рядом факторів. Основними з яких є низький рівень життя, недовіра до страхових компаній, які займаються лайфовими видами страхування, низька страхова культура, окремі не врегульовані положення щодо діяльності на страховому ринку, зокрема відсутність гарантійних фондів страховиків, які забезпечують гарантії виплат у разі їх банкрутства.

Список використаних джерел:

1. Золотарьова О. В. Актуальні проблеми та перспективи розвитку страхування життя в Україні. Економіка і суспільство. Випуск № 10. 2017. С. 589-597.
2. Лобова О. М., Кудря М. Г. Тенденції страхування життя в Україні. Фінансові послуги. № 2. 2017. С. 27-33.
3. Мінімальна заробітна плата URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>;
4. Накопичувальне страхування. URL: <https://www.pravoconsult.com.ua/v-chomu-paradoks-strahuvannya-zhittya-v-ukrayini/>
5. Огляд ринків фінансових послуг. Страховий ринок URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-rynkiv.html>
6. Середня заробітна плата досягне рівня 2013 року URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/10541199-serednya-zarplata-v-ukrajini-u-dolarah-dosyagla-rivnya-2013-roku-infografika.html>
7. Сич О. А., Вольська Н. Р. Сутність страхування життя та його доцільність. Ефективна економіка. № 2. 2018. URL: http://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/%D0%A1%D0%B8%D1%87_
8. Шубенко І. А., Годнюк І. В. Ризики солідарного рівня пенсійної системи України. Наукові горизонти. № 4 (77). 2019. С. 77-85.
9. Що таке накопичувальне страхування життя? URL: <http://vseprogroshi.com.ua/shho-take-nakopichuvalne-strahuvannya-zhittya.html>.

Кравцов С.Р.,
*студент Національного університету біоресурсів
і природокористування України*
Науковий керівник: Гераймович В.Л., кандидат економічних наук
Україна, м. Київ

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКИ ХАРЧУВАННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Забезпечення населення продуктами харчування належної якості та в достатній кількості сприяє високому рівню його фізичної та розумової активності, підтриманню здоров'я людини, зменшенню соціальної напруги в суспільстві. Закон України «Про продовольчу безпеку України» визначає стан продовольчої безпеки на основі наступної системи індикаторів: рівень споживання населенням харчових продуктів; економічна доступність харчових продуктів; фізична доступність харчових продуктів; стійкість продовольчого ринку; ступінь незалежності продовольчого ринку; якість і безпечність харчової продукції; рівень розвитку агропродовольчої сфери; природно-ресурсний потенціал і ефективність його використання [1].

Згідно з Наказом «Про затвердження методики розрахунку рівня економічної безпеки України» продовольча безпека є складовою економічної безпеки та визначається як «...стан виробництва продуктів харчування в країні, що здатний повною мірою забезпечити потреби кожного члена суспільства в продовольстві належної якості за умови його збалансованості та доступності для кожного члена суспільства» [3].

Для того, щоб реально вирішити проблему продовольчого забезпечення в Україні, необхідна нова модель економічного розвитку, в якій пріоритетом має стати стимулювання зростання при справедливому розподілі доходів з тим, щоб можна було розширити внутрішній ринок країни, при одночасному створенні додаткових робочих місць, забезпеченні підвищення заробітної плати і, зокрема, відновлення купівельної спроможності мінімальної заробітної плати, яка сьогодні використовується в якості орієнтовного показника рівня доходу найбідніших верств населення. Іншими словами, забезпечення продовольчої безпеки для всього населення країни вимагає зміни нинішньої моделі економічного розвитку, яка веде до соціального відчуження і, очевидно, до відсутності продовольчої безпеки, безробіття, убогості, концентрації земель і доходів. У цілому, проблема продовольчого забезпечення в Україні на початку XXI століття включає в себе три основних аспекти. Перший — це недостатній попит, обумовлений низьким рівнем доходів, високим рівнем безробіття та неповної зайнятості, а також низькою купівельною спроможністю заробітної плати, яку отримує переважна частина працюючих. Другий — це невідповідність між нинішніми цінами на продовольство і низькою купівельною спроможністю більшості населення в країні. І третій, але не менш важливий аспект, — це відторгнення найбідніших верств населення від ринку. Для того, щоб розірвати це коло, державі слід вжити заходів щодо забезпечення доступу до ринку продовольства тих, хто вже опинився "викинутим" з ринку

праці і/або чії доходи недостатні для гідного утримання своїх сімей. Якщо говорити коротко, з одного боку, повинно ставитися завдання створення механізмів як надзвичайного, так і постійного характеру, які дозволять малозабезпеченому населенню отримати доступ до продовольства при менших витратах. З іншого боку, існує необхідність стимулювати пропозицію дешевих харчових продуктів, хоча б для власного споживання та/або натурального господарства. І нарешті, з урахуванням визнання того, що доступ до основних харчових продуктів є невід'ємним правом усіх людей, треба повернути на ринок тих, кого було з нього викинуто.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про продовольчу безпеку" № 4227 – VI від 22.12.2011 року.
2. Гойчук О. І. Продовольча безпека: монографія. Житомир: Полісся, 2004. 348 с.
3. Постанова "Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення" № 656 від 14.04.2000 року.

Кутова К.Г.,

студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Кучеров Г.Г., кандидат історичних наук, доцент, викладач, Україна, м. Кам'янець-Подільський

ПРОБЛЕМА ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Сьогодні в Україні набуває поширення проблема зовнішньої трудової міграції працездатної частини населення. Масовому виїзду українців за кордон сприяють складні умови економічного і соціального розвитку, а саме: високий рівень безробіття, бідність працюючого населення, труднощі, пов'язані з офіційним працевлаштуванням, низький рівень оплати праці тощо. Внаслідок російсько-української війни зросла кількість мігрантів-чоловіків.

Зовнішня трудова міграція – переміщення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування [1].

На нашу думку, головною причиною зовнішньої трудової міграції українців є надзвичайно низький рівень життя. Наша держава вважається однією з найбідніших у Європі. За рівнем середньої зарплати, який становить 400 доларів українці відстають від Румунії (1130 доларів), Польщі (1300 доларів) тощо. Особливо важливе значення для України має виїзд висококваліфікованих працівників, які маючи невисокі прибутки, наважилися на зміну свого соціального статусу. Це викликає загострення економічних, соціальних, демографічних проблем і в загальному підсумку – гальмує економічне зростання держави.

Можна виділити кілька моделей трудової міграції з України:

- постійна (виїзд в один бік без повернення);
- зворотна (одноразовий виїзд на довгий термін, наприклад, рік, і повернення);
- циркулярна (регулярний виїзд і повернення, у т. ч. на сезонні роботи);
- прикордонна (коли людина їздить працювати за кордон, і повертається додому щодня, або принаймні щотижня) [2].

Найпоширенішою серед названих моделей трудової міграції є циркулярна. Доцільно виокремити негативні і позитивні сторони цієї моделі. До перших належать:

1) низький рівень конкурентоспроможності ринку праці та економіки. Відтак, чисельність трудових мігрантів буде зростати. У майбутньому така ситуація може стати загрозливою для національної цілісності та безпеки.

2) вимушений мігрантський спосіб життя викликає руйнування українських сімей, посилює емоційний і психологічний розрив між батьками та дітьми. З'явилася проблема соціального сирітства. Нині понад 200 тис. дітей українських "заробітчачан" позбавлені батьківської турботи. Згідно з даними Міжнародного правозахисного центру "Ла Страда - Україна", батьки готові надовго розлучитися зі своїми дітьми заради їх же добробуту [3, с. 15]. В Італії запровадили спеціальну програму з метою возз'єднання сімей українських «гастарбайтерів» [4].

3) через невизначений статус українців за кордоном їхня праця є низькооплачуваною, створюється підґрунтя для зловживань і використання дешевої робочої сили на розсуд роботодавців.

4) держава втрачає висококваліфіковану робочу силу, відновити яку за короткий проміжок часу неможливо.

5) починаючи із 2000-х років, українські уряди не розробили механізми й умови повернення заробітчачан, не забезпечили створення робочих місць та конкурентних умов. Вакантні робочі місця, за таких обставин, займуть або пенсіонери, або громадяни із країн третього світу. Цим працівникам доведеться пройти перекваліфікацію, на що необхідні час і кошти.

Серед позитивних аспектів трудової міграції можна виокремити такі:

1) за рахунок працевлаштування за кордоном підвищується рівень життя трудових мігрантів і членів їхніх родин. Отримані кошти витрачаються в Україні, що сприяє зростанню внутрішнього споживання. Від цього буде вигравати українська економіка.

2) через зменшення кількості робочої сили в Україні відбувається зниження напруги на вітчизняному ринку праці та скорочення офіційного та неофіційного рівня безробіття.

3) розширення можливостей зайнятості для економічно активного населення України. Характерною рисою ринку праці стало бережливе ставлення власників фірм, компаній, державних структур до своїх працівників. Це дає непогану можливість знайти високооплачувану роботу.

4) трудова міграція веде до збільшення зарплат в Україні, що в свою чергу, стимулює підприємства дбати про ефективність виробництва, яку можна

забезпечити шляхом раціонального управління та використання матеріалів, технологічних інновацій, підвищення продуктивності устаткування, збільшення продуктивності праці тощо.

На думку українського фахівця з досліджуваної проблеми Г.І.Щерби, формуванню засад політики в галузі трудової міграції має передувати ретельне дослідження ситуації на загальноукраїнському ринку праці, ринку праці в регіонах з найбільшим міграційним потенціалом, а також моніторинг ринку праці тих країн, до яких найчастіше прямують мігранти [5 с. 314].

В Україні діє Закон «Про зовнішню трудову міграцію» та розроблений «План заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей», які пропонують заходи з урегулювання процесів трудової міграції, зокрема збір даних про кількість трудових мігрантів, їх інформування про можливості працевлаштування та права; реінтеграція осіб, які повернулися в Україну. На практиці зазначені документи фактично не діють. Ось чому для того, щоб зменшити негативні наслідки зовнішньої трудової міграції, на нашу думку, необхідно почати розробку державних програм регулювання «трудової інтелектуальної міграції», створити умови для того, щоб молодь мала бажання працювати в Україні, а для цього варто підняти заробітну плату, надати преференції, які сприятимуть зростанню рівня життя загалом.

Таким чином, з одного боку, наслідки трудової міграції є суперечливими, з іншого, їхній вплив на соціально-економічні та політичні процеси в Україні збільшується. Значною мірою цей вплив буде визначатися результативністю державної міграційної політики.

Список використаних джерел:

1. Про зовнішню трудову міграцію : сайт URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-19>
2. Українська міграція у часи кризи: вимушена і трудова мобільність : сайт URL: <https://europewb.org.ua/wpcontent/uploads/2016/12/Migr-mobility-ukr.pdf>
3. *Мазука Л.І.* Трудова міграція українців до країн ЄС: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення. *Стратегічні пріоритети*. 2010. № 3(16), С. 10-17.
4. Трудова міграція. Переваги та недоліки : сайт URL: <https://uuc.adventist.ua/trudova-migratsiya/?print=print>
5. *Щерба Г.І.* Регіональні особливості міграції трудового населення України: соціологічний аналіз. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : [зб. наук. пр.]. Вип. 6(80) / НАН України, Ін-т регіональних досліджень ; відп. ред. Є.І.Бойко. Львів, 2009. С. 308-315.

Лукашук Т.Ю.,

*студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*

*Науковий керівник: Палилюк О.М., кандидат історичних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА-ШЛЯХ РОЗВИТКУ МАЛИХ ТУРИСТИЧНИХ МІСТ

Історико-культурні ресурси України є важливою складовою турисько-рекреаційного потенціалу. Вони відзначаються великою різноманітністю і включають археологічні та історичні знахідки, середньовічні споруди і печерні міста, палацові ансамблі, місця історичних подій, а також особливості культури і побуту різних етнічних груп українців та інших народів, що населяють територію країни [1, с.33].

Туризм – галузь, на яку покладаються великі надії як джерело надходження валюти і засіб створення робочих місць.

На думку американського ученого В.Сміта (V.Smith) існують шість категорій туризму: етнічний туризм; культурний туризм; історичний туризм; екологічний туризм; рекреаційний туризм; діловий туризм. Український учений Н.П. Крачило запропонував шість видів туризму: курортно-лікувальний; культурно-розважальний (туристичні подорожі, що проводяться з метою ознайомлення з історико-культурними, археологічними і архітектурними визначними пам'ятками, відвідини музеїв, картинних галерей, театрів, фестивалів, спортивних змагань і інших об'єктів культури); спортивний; пізнавально-діловий; релігійний; промисловий.

Відомо, що Україна має велику кількість туристичних принад: це і мальовничі взимку і влітку Карпати, і задумливі озера в лісах Полісся, і субтропічні пейзажі Південного берега Криму, і печери Поділля. Особливою принадою, наприклад, для американців, у яких власні пам'ятки архітектури не старші як 300 років, є стародавні будови і архітектурні комплекси Києва, Львова, Кам'янця-Подільського, Криму та інших регіонів, у тому числі і Волині: Володимир-Волинський, Луцьк. В Умані розташована могила єврейського цадика, до якої щороку з'їжджаються тисячі ортодоксальних євреїв-хасидів з усього світу. Історико-культурний туризм відзначається високою атрактивністю, яка визначається сукупністю чинників культури і історії. Після загального значення історико-культурний туризм є найактивнішою частиною серед всіх чинників туристичної привабливості. У сучасній інтерпретації, культурний ландшафт має властивість універсальності, автентичності і цілісності як об'єкт культурної і природної спадщини. Історико-культурний туризм існує разом з іншими чинниками, які відіграють дуже важливу роль в розвитку індустрії туризму [2, с.13].

Кам'янець-Подільський, наприклад посідає третє місце в Україні (після Києва та Львова) за кількістю історичних та культурних пам'яток. Близько 200 найцінніших об'єктів зберігають таємниці колись могутнього стародавнього

міста. Старе місто і фортеця Кам'янець-Подільського – є в списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Кам'янець-Подільський – це унікальне місто зі своїм неповторним колоритом. Його називають **містом семи культур**. У Кам'янці протягом багатьох століть перепліталися культури і традиції семи народів: українців, вірмен, поляк, литовців, турків, росіян і євреїв. Це поєднання різних звичаїв і вірувань створило своєрідну, автентичну атмосферу, відображену в архітектурі Старого Міста [3, с. 35].

Саме перетворення малих історичних міст в сучасні туристичні центри є складним комплексним завданням, яке можна розв'язати тільки спільними зусиллями всіх зацікавлених сторін – і територіальної громади, і держави. Тільки при такій співпраці можливі швидкі позитивні зрушення. Ключовими завданнями місцевої влади, яка стимулюватиме розвиток туризму такої є: створення готельної, транспортної та сервісної інфраструктури малих міст; формування характерних туристичних продуктів; розвиток місцевих інститутів підтримки туризму; пошук та залучення зовнішніх та внутрішніх ресурсів; захист та лобіювання загальних інтересів малих історичних міст. Після проведення ефективних заходів для розвитку та популяризації туризму на місцях, найцікавіші маршрути пройдуть саме через малі містечка зі славетним історичним минулим.

Список використаних джерел:

1. Біла С. О. Міста районного значення України: проблеми соціально-економічного розвитку : аналітична доповідь Київ : НІСД, 2009. 45 с.
2. Дністрянська Н. І. Географія поселень Львівської області : навч. посібник Львів : ВНТЛ, 2001. 56 с.
3. Шаблій О. І. Географія: Львівська область : навч. методичний посібник Львів : Пролог, 1998. 96 с.

Мединський О.В.,

студент 3 курсу, спеціальність

«Публічне управління та адміністрування»

*Науковий керівник: Чикуркова А.Д., доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування
Подільського державного аграрно-технічного університету,
м. Кам'янець-Подільський*

МЕНЕДЖЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Державний менеджмент – це характер публічного управління, зміст якого полягає не в тому, щоб надавати послуги самим організаціям державного управління, а, навпаки, налагоджувати взаємодію між державою і суспільством щодо задоволення суспільних інтересів потреб.

Державний менеджмент об'єднує пропозиції щодо реформування державного управління, стараючись поєднати державний сектор та бізнес-середовище. Який включає в себе такі положення:

- підвищення прозорості бюджетів, з прив'язкою витрат до результатів діяльності, а не до використовуваних ресурсів. Результати при цьому повинні бути представлені у вигляді кількісних показників ефективності та продуктивності;

- розгляд організацій державного сектора у таких, що засновані на ланцюжку партнерських відносин та мережі контрактів, забезпечують зв'язок стимулів з результатами діяльності;

- трансформація процесу надання послуг шляхом впровадження квазіринкових форм організації (зокрема, поділу функцій покупця і постачальника послуг) замість традиційних вертикальних функціональних структур, включають процес прийняття рішення про надання послуги планування і фінансування, а також сам процес надання послуги;

- створення конкурентного середовища постачальників послуг, у тому числі конкуруючих між собою державних установ, приватних фірм і некомерційних організацій;

- поділ державних постачальників і проведення антимонопольної політики щодо приватних компанії - постачальників для надання споживачам вибору між постачальниками послуг для надання можливостей для вибору.

Початківцем менеджеріального підходу до державного управління є Девід Осборн і Тед Геблер (США). У своїй визнаній праці "Перебудова уряду" (Reinventing Government") проаналізували недоліки бюрократичної моделі управління, детально показали бажані та необхідні перебудови, які повинні вирішуватися на федеральному і місцевих рівнях [1].

Перебудова всіх рівнів державного управління зосереджена на 10 основних принципах:

1. Стимулююче управління: керувати, а не докоряти.
2. Управління, звернене до суспільства: уповноважувати, а не служити.
3. Конкуруюче управління: використання конкуренції в організації послуг.

4. Управління, рухоме своєю місією: перебудова організацій, які керуються правилами і нормами.

5. Управління, орієнтоване на результат: акцент на результат замість впровадження.

6. Управління, орієнтоване на споживача: первинні потреби споживача, а не бюрократії.

7. Підприємницьке управління: примноження замість марнотратства.

8. Передбачливе управління: профілактика замість терапії.

9. Децентралізоване управління: замість ієрархії участь і робота в команді.

10. Проринкове управління: поступові зміни на ринковій основі. Порівняємо бюрократичну та менеджеріальну модель державного управління, реалізація якої є для багатьох дослідників і державних діячів кінцевою метою сучасних адміністративних реформ. Критерії порівняння визначив відомий дослідник адміністративних реформ М. Берзелей [2].

Державне управління має свої певні основні риси. Воно:

1) має загальнодержавний характер, тобто охоплює всі сфери життя суспільства;

2) є виконавчим у відношенні до законодавчої діяльності, а тому називається підзаконним;

3) є активним і цілеспрямованим;

4) має безпосередніми об'єктами галузі економіки, соціально-культурного й адміністративно-політичного будівництва;

5) має яскраво виражений організуючий зміст. У процесі цієї діяльності організуються відносини між людьми та їх колективами, здійснюється об'єднання і координація спільної праці в межах всього суспільства;

6) здійснюється повсякденно і безперервно (на відміну від законодавчої і судової діяльності);

7) має юридично-владний або розпорядчий характер. Виконавча діяльність здійснюється від імені держави. Кожен суб'єкт управління наділяється державою певним обсягом розпорядчих прав, за допомогою яких і досягається мета виконавчої діяльності. Саме тому органи державного управління називають виконавчо-розпорядчими, а діяльність, яку вони здійснюють, – виконавчо-розпорядчою.

Державне управління має складну структуру, до якої входять:

1) суб'єкти – органи виконавчої влади. Вони мають свій апарат, повноваження, матеріально-фінансову базу, інформацію, організаційну техніку тощо;

2) об'єкти – органи виконавчої влади (нижчі), галузі, підгалузі, підприємства, установи, організації, об'єднання громадян, громадяни;

3) зміст – управлінський вплив, його мета, форми і методи [4].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика державного менеджменту.

Критерій	Державний менеджмент	Менеджмент організацій бюрократичного типу.
Організація процесів	Виконання робіт, завдань і процесів, що протікають в організації.	Надання значимості функціям та статусу щодо виконання завдань
Способи досягнення мети	Мультипрофесійна команда для виконання прийняття проекту (програми).	Бюрократія та ієрархія.
Поділ повноважень	Прийняття рішення делегуються команді, як виконує (програму).	У відповідності до законодавства.
Ефективність діяльності	За ступенем задоволення потреб .	За ступенем використання бюджету.
Персоніфікація	Зацікавленість у виконанні проекту(програми), підбір кадрів у залежності від типу проекту (програми).	Орієнтація на забезпечення середнього задоволення потреб організаціями масового типу.

Порівняльна організація державно-адміністративного управління та державного менеджменту.

Критерій	Державно адміністративний-менеджмент	Державний менеджмент
Розмір організації	Великий розмір організації, побудованої на формальних організаційних структурах	Невеликі розміри організації побудованої на принципах менеджменту
Ступінь формалізації	Управлінські операції й процедури мають регламентований характер, визначені нормою закону та строго структуровані для різних рівнів влади.	Управлінські операції й процедури виконуються у залежності від актуальності, ефективності та інноваційності встановлених цілей
Раціоналізації організації	Раціоналізація визначається у відповідності до ієрархії цілей та структури організації	Постійні зміни зовнішнього середовища сприяють удосконаленню управління. Прагне до розширення та інтегрованості
Ієрархія організації	Висока ступінь ієрархії визначає субординацію та рівні повноважень для різних рівнів управління. Централізоване управління	Координаційний тип управління. Повноваження та відповідальність поділяється відповідно до рівня управління.
Спеціалізація організації	Поділ праці здійснюється у відповідності до специфіки діяльності, або за людськими якостями	Створюється мережа незалежних організацій (агенств)

Таким чином, під державним управлінням слід розуміти специфічну діяльність держави, що виявляється у функціонуванні низки уповноважених структур (органів) з реалізації виконавчо-розпорядчих функцій, що безперервно, планомірно, владно і в рамках правових установлень впливають на суспільну систему з метою її вдосконалення відповідно до публічних інтересів [3].

Список використаних джерел:

1. Державний менеджмент URL: https://pidruchniki.com/1522112041981/menedzhment/derzhavniy_menedzhment.
2. Сутність, основні риси та структура державного управління URL: https://studopedia.com.ua/1_137885_sutnist-osnovni-risi-ta-struktura-derzhavnogo-upravlinnya.html.
3. Чикуркова А.Д., Прокопчук Л.М. Громадський контроль як дієвий механізм здійснення народовладдя. Проблеми публічного управління та адміністрування на регіональному рівні: матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції. Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. ФОП Паляниця В. А., 2019. С. 20-21.
4. Чикуркова А.Д. Міжнародний досвід оцінки ефективності публічного управління. Наука і освіта в інтелектуально-інноваційному розвитку суспільства»: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (16-17 травня 2019 року). Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2019. С. 205-207.

Мельник Б.В.,

*студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*

*Науковий керівник: **Бачинська О.М.**, кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В СУЧАСНУ ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах економіки Україна постала перед об'єктивною необхідністю активізації інвестиційного процесу. Структурне та якісне оновлення виробництва та створення ринкової інфраструктури відбуваються майже повністю шляхом і за рахунок інвестування. Чим масштабніші обсяги та вища ефективність інвестицій, тим скоріше відбувається відтворювальний процес, робляться позитивні ринкові перетворення.

Незважаючи на складне політичне і економічне становище України вона залишається інвестиційно привабливою, як для країн Європейського Союзу, так і для інших високо розвинутих країн. Потрібно зауважити, що Україна володіє величезним потенціалом для залучення інвестицій. Сприятливі природні умови та багаті природні ресурси, значно цьому сприяють. [1]

Капітальні інвестиції в економіку України за січень-червень поточного року становили майже 234 млрд грн (на 13,1% більше, ніж у I півріччі 2018 року), з яких у промисловість було залучено 94,3 млрд грн (на 31,6%), у будівництво — 25,3 млрд грн (на 12,8% більше), у сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг — 23,3 млрд грн (на 11,7% менше), у оптову та роздрібну торгівлю — 18,5 млрд грн (на 7,7% більше). Як повідомлялося, за даними Держстату, у першому півріччі 2018 року в економіку України було залучено 206,9 млрд грн капітальних інвестицій, що на 33,4% більше, ніж у I півріччі 2017 року. Більша частина інвестицій спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. На підприємствах промисловості зосереджено 29,6 % загального обсягу прямих інвестицій в Україну, в установах фінансової та страхової діяльності – 29,4 %. [2]

На думку більшості західних фахівців, головними чинниками, що забезпечують залучення іноземних інвестицій у країну є:

– загальна стратегія розвитку ТНК і БНК, яка враховує як масштаби, так і ємність ринків, можливості раціоналізації ведення виробничої діяльності та технологічних вимог виробництва;

– перспективи зростання економіки країни, яка приймає іноземні інвестиції, а також її суспільно-політичний стан;

– термін окупності залучених іноземних інвестицій та рівень інвестиційного ризику.

Проаналізувавши вище вказані фактори, можна зробити висновок, що Україна не повною мірою відповідає інтересам іноземних інвесторів та головними причинами цього є:

– наявність непрогнозованої політичної кризи у країні яка зумовлює спад

економіки;

- невідповідність технологічних умов виробництва європейським вимогам;
- неможливість визначення терміну окупності інвестицій внаслідок постійного росту інвестиційних ризиків;
- відсутність стабільного розвитку українських ТНК та БНК, особливо дислокованих на сході країни;
- зниження купівельної спроможності в Україні що обумовлена низьким рівнем життя населення;
- наявність відтворювальних проблем – визначається значна маса морально і фізично зношених виробничих потужностей, які ще і знецінюються внаслідок економічних та політичних криз;
- недосконалість законодавчого регулювання сфери іноземного інвестування.

З 25 серпня по 2 вересня 2016 року за ініціативи інвестиційного банку Dragon Capital та Європейської бізнес-асоціації (ЕВА) за аналітичної підтримки Центру економічної стратегії проводилось опитування, основним питанням якого було: "Найбільші перешкоди для інвестування в Україну". Висновок, іноземні інвестори переконані, що найбільшими перешкодами для інвестування в Україну є широкомасштабна корупція (середня оцінка – 7,8 бали з 10 можливих). Нестабільність фінансової системи та курсу національної валюти (інвестори оцінили її на 5,9 балів із 10 можливих) піднялась у 2018 році на 2 сходинки. Це є наслідком тривалої невизначеності з перспективами подальшої співпраці із головним кредитором країни – Міжнародним валютним фондом та значними виплатами за зовнішніми боргами, які має здійснити Україна найближчим часом та відсутність довіри до судової системи (7,7 бали). Водночас, військовий конфлікт з Росією (5,4 бали) все менше хвилює інвесторів, адже протягом 2018 року спостерігалось згасання активних військових дій, а інформація про бойові втрати поступово знижувала свою присутність в інформаційному порядку денному.[3]

Зважаючи на вищезазначені проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України можемо запропонувати основні напрями, на які держава має звернути увагу для підвищення інвестиційної привабливості країни.

По-перше, держава має сприяти покращенню інвестиційного клімату, через удосконалення загального (податкового, земельного, корпоративного, митного) та спеціального законодавства, що регулює відносини в здійсненні інвестування відповідно до європейських.

По-друге, норм потрібно підготувати перелік заходів щодо посилення відповідальності представників органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування за вчинення корупційних та інших дискримінаційних дій щодо інвесторів.

По-третє, нашій державі доцільно враховувати позитивний зарубіжний досвід залучення інвестицій, зокрема, країнами, у яких було розв'язано воєнні конфлікти.

Яскравим підтвердженням є приклад Ізраїлю. У цій державі робота щодо

залучення іноземних інвестицій відбувалася у двох напрямках – розвиток венчурного інвестування та інвестицій діаспори.

Активний розвиток венчурного фінансування почався з започаткування в 90-х роках ізраїльського фонду "Йозма", який залучав інвестиції від венчурних фондів. Основний принцип програми полягав у тому, що будь-який венчурний фонд, який бажав отримати інвестиції, отримував 8 млн дол. США з фондів "Йозми", а решту 12 млн дол. США партнери зобов'язані були вкласти самостійно, які вони в разі провалу проекту не зобов'язані були повертати. У разі успіху інвестицій партнери могли викупити державну частку. До управління допускалися один ізраїльський і один американський або європейський партнер. Цей проект спричинив великий поштовх до підвищення інноваційної активності. Сьогодні ця країна серед лідерів світових рейтингів щодо розвитку венчурного капіталу.

Іншими інституціями, які позитивно впливали на інноваційний розвиток Ізраїлю, стали Національний фонд промислових досліджень і розробок, який фінансує американських та ізраїльських фахівців, що займаються розробкою і комерціалізацією продуктів цивільного призначення.

Ще одним важливим напрямом є залучення іноземних інвестицій від діаспори під облігації (Diaspora Bonds). Головним мотивом використання облігацій для діаспори є бажання допомогти в соціально-економічному розвитку нашої країни за допомогою стабільного і дешевого джерела зовнішнього фінансування. Україна також може використати цей позитивний приклад.

За даними Нацбанку України, обсяг приватних грошових переказів із-за кордону у 2015 р. становив 5,2 млрд дол. США (5,7% ВВП України.) що порівняно з іноземними інвестиціями є теж потужним вливанням в економіку України. [5] Застосування облігацій від діаспори може бути оптимальним варіантом переказу грошей на батьківщину не тільки без комісій, а ще й з отриманням доходу в майбутньому. Тому органам влади потрібно запропонувати потенційним інвесторам прозорий та надійний механізм вкладення таких інвестицій. [4]

Висновки. Тому, характеризуючи стан інвестування в економіку України в цілому, його можна розкрити як кризовий в порівнянні з динамічними процесами, що відбуваються в міжнародній економіці. Сучасні обсяги інвестицій залишаються неспроможними для кардинального покращання економічної ситуації в Україні, так за розміром іноземних інвестицій на душу населення Україна поступається навіть таким країнам як Албанія і Казахстан.

Здійснення запропонованих таких заходів щодо стимулювання інвестиційної діяльності і державного регулювання дозволить підсилити інвестиційний потенціал економіки України не тільки в короткостроковому періоді, але і на перспективу, що є важливою умовою переходу української економіки до стадії стійкого росту.

Список використаних джерел:

1. Інвестиційна політика URL: <http://dniprorada.gov.ua/investicijna-politika>
2. Офіційний сайт Міністерство економічного розвитку і торгівлі України

- URL: <http://www.me.gov.ua>
3. Офіційний сайт компанії "Dragon Capital" URL: <http://www.dragon-capital.com>
  4. Офіційний сайт Центр досліджень соціальних комунікацій URL: <http://www.nbuviap.gov.ua>

Мельниченко А.О.,
*студент Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу*
Науковий керівник: Яшина А.В., викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ПРОБЛЕМИ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

В Україні широко поширене молодіжне безробіття, яке впливає на економіку країни.

За даними Державної служби статистики України, у 2018 р. рівень економічної активності серед осіб у віці 30 – 34 років становив 83,3 %, у віці 25 – 29 років – 79,6 % та був вищим, ніж в середньому серед населення віком 15 – 70 років (62,6 %). Водночас серед осіб віком 15 – 24 роки цей показник склав лише 33,7 % (для порівняння, в ЄС-28 рівень економічної активності молоді у віці 15 – 24 роки у 2018 р. становив 41,7 %). Невисокі показники економічної активності в наймолодшій когорті значною мірою пояснюються тим, що саме в цей період життя молодь отримує освіту, відкладаючи свій вихід на ринок праці.

Серед нових тенденцій щодо характеру й умов зайнятості молоді дослідники називають такі:

- випереджаючими темпами зростає використання праці молодих людей у сфері оптової та роздрібної торгівлі, промисловості та будівництва, освіти, транспорту та зв'язку;

- зменшується зайнятість молоді у сферах інформаційно-обчислювального обслуговування, науки, охорони здоров'я, фізичної культури та соціального забезпечення, культури й мистецтва - тобто саме там, де за логікою сучасного реформування та наявним віковим складом працівників найбільшою мірою потрібне оновлення кадрового потенціалу;

- поступово зростає значення приватного сектору економіки як сфери зайнятості, передусім для тих, хто вперше шукає роботу: кожна четверта молода людина нині працює на приватних підприємствах;

- за статусом зайнятості абсолютна більшість молоді (92 %) працює за наймом і лише 7 % ведуть підприємницьку діяльність, здебільшого на умовах самозайнятості;

- великих масштабів набула неформальна економічна діяльність: для кожної шостої молоді людини основне місце роботи було в нерегламентованому секторі економіки (тобто в тіньовій економіці); саме в ньому здебільшого працююча молодь знаходить додаткову роботу. Частка

молодих громадян, які здійснювали нерегламентовану економічну діяльність, становила не менше чверті;

- зберігаються тенденції щодо збільшення обсягів зовнішньої трудової міграції, коли молоді люди в пошуках праці змушені виїжджати за кордон. Проте лише незначна частка молоді (менше 10 % тих, хто перебуває у трудових поїздках за кордон) працює там легально.

Згідно з результатами опитування "Молодь України: червень 2007 р.", частка безробітної молоді склала 46,7 %. За офіційними даними станом на 2006 р. у Державній службі зайнятості перебувало на обліку понад 1 млн 250 тис. молодих людей, з яких лише 43 % були працевлаштовані. Найгостріша проблема вимушеної незайнятості актуальна для наймолодших вікових категорій молоді, передусім випускників загальноосвітніх шкіл і професійно-технічних закладів, а також для мешканців монофункціональних міст (де представлено одну-дві галузі виробництва) та шахтарських регіонів.

Матеріальний стан молоді є досить строкатим. Лише 13 % її представників вважають себе заможними; їх можна зарахувати до категорії економічно незалежних. Рівень бідності серед молоді не є високим і не перевищує допустимий рівень бідності на межі 14,5 % населення. А молоді люди у віці 18-30 років живуть краще в матеріальному плані, ніж представники інших вікових груп. Але водночас існує частка молоді, стан якої можна назвати зuboжінням; це змушує її погоджуватися на такі види діяльності, якими забезпечується лише примітивне виживання, терпіти надмірну експлуатацію з боку роботодавців. Дуже часто це стосується тієї молоді, яка працює у тіньовому секторі.

Молодь дуже критично оцінює нинішній економічний стан країни та перспективи його розвитку в напрямі бодай зрівняння з розвинутими країнами світу, але звинувачує у всьому переважно органи державної влади, політичних діячів, а подекуди і власних батьків. Потреби молоді, які дедалі більше зростають, прагнення високої оплати праці далеко не завжди супроводжуються підвищенням своєї кваліфікації, рівня знань, та й взагалі високопродуктивною і високоякісною власною працею. Визнаючи привабливість підприємництва взагалі, молодь водночас постійно нарікає на труднощі відкриття та провадження власної справи і найбільші сподівання пов'язує з "тіньовою економікою". Маючи всі можливості формувати свою економічну культуру, долучатися до світу загальнолюдських цінностей, молодь дедалі більше схильна толерантно ставитися до протиправних дій, економічної злочинності, надає перевагу життю не за законом, а за певними "поняттями", які виявляються часто дієвішими, ніж закон.

Для західної соціології молодіжні проблеми набувають дещо іншої пріоритетності та змісту. Центральною з них вважається напруженість між молоддю та суспільством, яке робить можливим конфлікт між індивідуальностями та існуючим соціальним устроєм. В основі цієї напруженості лежить амбівалентність (тобто двоїстість, суперечливість почуттів та емоцій) молоді, яка здатна призвести і до політичної активності, і до інтенсивної самотрансформації особистості, і до пошуку розради у світі

наркотиків або релігії. Тому одним зі завдань молодіжної політики у розвинутих країнах є створення таких умов для молоді, коли б ця амбівалентність якомога лагідніше спрямовувалась у просоціальному напрямку через надання найрізноманітніших можливостей для соціально корисної діяльності молоді.

Ще однією характеристикою віку молодості в цих країнах є величезна цінність змін, трансформацій, руху взагалі та послідовна відраза до усталеного статусу. Звичайно, всі люди прагнуть змін, але саме молоддю зміни й рух обожнюються, стають усвідомленими завданнями, головною метою існування. Тому конфлікт поколінь, який досить поширений у західних країнах, набуває вигляду протесту молодих проти зупинки в русі та динамічному розвитку їхніх батьків, що, набувши певного соціального статусу і становища в суспільстві, заспокоюються і зупиняються на досягнутому. Це враховується у молодіжній політиці розвинених держав, яка не має постійних пріоритетів та усталених напрямів, є надзвичайно гнучкою і здатною до модифікацій.

Цей неповний перелік основних положень, пов'язаних із розумінням молоді та її проблем, дає можливість порівняти українську й західну соціології молоді та скерованість молодіжних політик. Якщо увагу соціологів пострадянського простору привертають, насамперед, питання виразно соціального значення і ваги, тобто входження молоді у суспільство та її адаптації в ньому, то західні соціологи акцентують на процесах становлення особистості; якщо перших цікавлять, передусім, проблеми підготовки молоді до праці, то других - поведінка молоді, що відхиляється від суспільних норм і цінностей і загрожує руйнацією цілого суспільства. Якщо молодіжна політика перехідних країн ще зберігає на собі відбитки колишнього патерналізму, а законодавство не забезпечує механізмів реалізації правових актів щодо молоді й побудоване на обмеженнях і забороні, то політика розвинених країн стосовно молоді будується на принципах і нормах її самозабезпечення і державного забезпечення лише тих, хто не здатний до цього через фізіологічні, психологічні та соціальні причини.

У сучасних умовах необхідно активізувати процеси підтримки ініціатив молоді щодо професійної підготовки та працевлаштування, заохочення її до активного пошуку роботи й отримання спеціальності або професії, що користується попитом на ринку праці. Для цього дуже важливою є повна та кваліфіковано надана інформація щодо перспектив професійного зростання молоді.

Список використаних джерел:

1. Економічне самовизначення молоді URL: https://pidruchniki.com/1334020358143/sotsiologiya/ekonomichne_samoviznachennya_molodi
2. Економічна активність населення України 2018 URL: www.ukrstat.gov.ua

*Микитчук С.С.,
студентка коледжу технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Макушевич А. І., викладач вищої категорії,
викладач-методист
Україна, м. Луцьк*

СИСТЕМНІ ФАКТОРИ ТІНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Тіньова економіка – це складне соціально-економічне явище, що є сукупністю неконтрольованих і нерегульованих як протиправних, так і законних, але аморальних економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності з приводу отримання прибутку шляхом приховування доходів й ухилення від сплати податків [1, с. 257].

Одна з головних загроз, які несе в собі тіньова економіка, полягає у спотворенні законів та інструментів ринку, а, отже, основ побудови збалансованої економічної системи. Тому зусилля Уряду країни концентруються на запровадженні заходів, спрямованих на мінімізацію впливу системних чинників тінізації економіки, які залишаються актуальними, а саме:

– високий рівень корупції. За даними рейтингу “Індекс сприйняття корупції-2018” за рівнем корупції Україна посідає 122 місце із 176 країн, покращивши своє становище на 9 позицій порівняно з 2016 роком;

– низька ефективність функціонування органів судової системи. Рівень незалежності судової влади та рівень ефективності правової системи в арбітражному врегулюванні оцінюються міжнародними експертами надзвичайно низько (відповідно на 129 і 121 місцях у рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності 2016/2017);

– недостатній захист прав на рухому та нерухому власність, включаючи права на фінансові активи. За даними рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності 2016/2017 Україна знаходиться на 131 місці за рівнем захисту прав власності та на 125 місці за рівнем захисту прав інтелектуальної власності;

– непередбачуваність змін у податковому законодавстві, що не дозволяє суб'єктам господарювання вибудовувати стратегію розвитку, сумісну з державною податковою політикою, та, водночас, спричиняє збільшення кількості помилок економічних суб'єктів при нарахуванні та сплаті податків і зборів;

– збройний конфлікт на Сході України, що призвело до зменшення кількості робочих місць більш, як на 3 млн. та поширення практики неформальної зайнятості, особливо на непідконтрольних Україні територіях;

– низька довіра до інститутів влади. Згідно з дослідженням центру Разумкова, проведеним у вересні 2019 року, недовіра українців до інститутів влади залишається надто високою – уряду довіряє лише 12,1% громадян,

Верховній раді України – 13,3%, а президенту – 30,5%. Такими чином, очікувати стрімкого відбілювання української економіки поки що не варто;

- тінізація земельних відносин перешкоджає формуванню ефективних механізмів управління ринком землі у контексті земельної реформи;

- неформальна зайнятість та тінізація заробітних плат дестабілізує систему державних фінансів, солідарну пенсійну систему, стримує нагромадження коштів накопичувальної складової пенсійної системи та розвиток її інвестиційного потенціалу;

- маніпуляції з розміром офіційних доходів уможливають нелегально працюючим та працюючим, що отримують частку заробітної плати «у конвертах», необґрунтовано отримувати від держави соціальну підтримку.

За розрахунками Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, у 2018 році рівень тіньової економіки склав 30% від офіційного ВВП, що на 2% менше порівняно з 2017 роком і є найнижчим рівнем за останні 10 років [2].

Детинізація національної економіки стала результатом:

- закріплення макроекономічної стабільності та відновлення економічного зростання (за підсумком 2018 року реальний ВВП зріс на 3,3% (2,5% – у 2017 році), індекс споживчих цін у розрахунку грудень до грудня склав 109,8% (113,7% у 2017 році), що стало наслідком збільшення пропозиції на внутрішньому ринку при помірній динаміці обмінного курсу). Поліпшення бізнес-клімату сприяло зростанню довіри інвесторів та нарощенню притоку прямих інвестицій;

- поступової легалізації відносин на ринку праці внаслідок зниження ЄСВ до 22% та, як наслідок, послаблення навантаження на фонд оплати праці;

- підвищення реальної заробітної плати, яка за підсумками 2018 року зросла на 9,7% до 2017 року;

- запровадження системи електронних закупівель ProZorro;

- започаткування роботи електронної системи подання та оприлюднення декларацій високопосадовців, а також прямий вільний доступ до них громадськості;

- впровадження системи електронного адміністрування ПДВ та введення кодів УКТЗЕД у податковій накладній;

- утворення Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Державного бюро розслідувань та Національного агентства з питань запобігання корупції;

- розробки законопроекту щодо скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення.

Отже, результативність процесу детинізації економіки є похідною від спроможності держави створити сприятливі умови для нарощення суб'єктами господарювання ділової активності в легальній економіці завдяки поліпшенню інвестиційного та бізнес-клімату в країні та створенню такого

інституційного середовища, для якого тіньова економіка стала б неефективною.

З метою подолання негативних наслідків процесу тінізації економіки України, значного зменшення його рівня, необхідно розробити та реалізувати низку заходів щодо протидії тінізації.

1. Заходи щодо детінізації економіки:

– “амністія” капіталів некримінального походження, насамперед тих, що спрямовуються в інноваційну сферу та інші суспільно значущі та пріоритетні сектори;

– запровадження податкових стимулів до нагромадження та інвестування коштів в інноваційний сектор юридичними особами, які пропонується надавати за фактичними результатами діяльності;

– звуження фінансової бази тіньового господарювання через зменшення рівня оподаткування фізичних осіб на величину документально підтверджених коштів, витрачених на розвиток людського капіталу (освіта, підвищення кваліфікації тощо);

– реальне і радикальне спрощення погоджувальних та дозвільних процедур щодо здійснення підприємницької діяльності, особливо в інноваційній сфері;

– обов’язкове обґрунтування джерел походження грошових коштів при купівлі товарів, вартість яких перевищує певну заздалегідь визначену суму (житла, земельних ділянок, транспортних засобів та предметів розкоші);

– залучення до реалізації стратегії легалізації представників міжнародних організацій, спеціалізованих на протидії нелегальному господарюванню.

2. Заходи щодо декриміналізації економіки:

– віднесення до переліку кримінальних злочинів “незаконного збагачення”, що передбачено ст. 20 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності, ратифікація Конвенції про корупцію у контексті кримінального права;

– реформування системи звітності правоохоронних органів відповідно до стандартів розвинених країн;

– узгодження повноважень та контрольних-ревізійних функцій органів влади у сфері легалізації тіньових капіталів;

– розробка комплексної теоретико-методичної бази визначення обсягів та протидії кримінальній та тіньовій активності;

– активізація участі у міжнародній системі протидії і легалізації економічної діяльності на різних рівнях міжнародного співробітництва.

3. Заходи щодо запобігання непродуктивного відтоку капіталів з України:

– забезпечення дієвого захисту та державних гарантій прав власників та інвесторів;

– забезпечення стабільності, прозорості та однозначності норм законодавства у сфері оподаткування та валютного регулювання, покращення інвестиційного та підприємницького клімату;

– подолання тіньових явищ у сфері зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, у системі митного регулювання;

– прискорення розвитку фінансових ринків та корпоративного сектора відповідно до європейських стандартів;

– істотне підвищення ефективності боротьби з корупцією та організованою злочинністю, зокрема у фінансовій сфері тощо [3, с. 42-43].

Реалізація зазначених та інших заходів щодо подальшої детінізації економіки сприятиме не лише формуванню повноцінного ринкового середовища, розвитку економіки, легалізації капіталу, процесу демократизації економіки і суспільства в цілому, а й значному підвищенню конкурентоспроможності економіки та усуненню реальних загроз національній безпеці держави.

Список використаних джерел:

1. Лаврик С. С. Сучасні проблеми подолання тіньової економіки України. *Фінанси, учет, банки*. 2016. №1 (21). С. 256–264.

2. Тенденції тіньової економіки в Україні 2018 рік. *Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України*. URL : <http://www.me.gov.ua>

3. Харазішвілі Ю. М. Світло і тінь економіки України: резерви зростання та модернізації. *Науковий журнал «Економіка України»*. 2017. 4 (665). С. 22–45.

Мороз З.В.,

студент Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Науковий керівник: Зелінська Г.О., доктор економічних наук, професор України, м. Івано-Франківськ

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВА ГЕОФІЗИЧНИХ РОБІТ

У сучасних умовах зростає динамізм в управлінні трудовим потенціалом, що передбачає відстеження змін у діяльності підприємства, кон'юнктури ринку товарів і послуг, ринку праці й обумовлює необхідність постійної координації управління трудовим потенціалом із діяльністю підприємства, тому потребують удосконалення управління трудовим потенціалом. При цьому збільшується кількість факторів, які впливають на стан трудового потенціалу підприємства, росте швидкість їхніх змін. Розвиток персоналу є необхідною умовою функціонування будь-якого промислового підприємства, особливо в умовах сучасних змін до професійних знань робітника. Процес підвищення трудового потенціалу повинен бути безперервним та спиратися на підвищення професійних знань і кваліфікації.

Різним аспектам розвитку, використання і стимулювання трудового потенціалу присвячено праці відомих вітчизняних вчених: О.І. Амоши, М.Г. Белопольського, І.І. Бажана, Д.П. Богині, О.А. Грішнєвої, Т.Г. Логутової, А.А. Меліхова, Л.В. Шаульської, М.Л. Цуркана, А.М. Ягодзинського.

В умовах ринкової економіки геофізичні підприємства, як і інші, відчувають тиск конкуренції: на ринку надання послуг такого виду постійно

порівнюються вид, якість, ціна та інші ознаки послуг. Деякі послуги, що їх надають підприємства рано чи пізно втрачають певну долю ринку через нерентабельність чи невідповідність його вимогам. Економічна конкуренція направлена, переважно, за допомогою ціни на ресурси, а значить і на робочу силу, туди, де їх використання є найбільш результативним з точки зору всієї економіки. Для окремого підприємства геофізичних робіт це означає, що протистояти конкуренції воно повинно надаючи послуги з найменшими затратами та адекватною якістю. Висновок для сфери персоналу буде таким, що трудовий потенціал (зокрема, чисельність та якість персоналу) повинен забезпечувати довгострокове виконання цілей та задач підприємства, відповідати обраній стратегії розвитку трудового потенціалу.

В останній час можна спостерігати погіршення ситуації в діяльності багатьох суб'єктів господарювання України. Практично у всіх цих випадках однією із головних причин, що призвели до такого стану, є помилки та неефективна робота персоналу. Тільки ті з них, що в своїй діяльності керуються стратегіями розвитку, що постійно та ціленаправлено вкладають достатньо велику кількість засобів в розвиток персоналу, в підтримку на високому рівні трудового потенціалу, виживають в конкурентній боротьбі та заповнюють ринкові ніші, що звільнилися від конкурентів.

Оцінку формування та використання трудового потенціалу підприємства здійснено на прикладі ПрАТ «Карпатське УГР». Проведений аналіз засвідчив, що на підприємстві для забезпечення функціонування як якісної, так і кількісної складових існує потреба у здійсненні політики реструктуризації, політики реновації та політики фінансування трудового потенціалу. Так, характеристика кількісної сторони трудового потенціалу вимагає аналізу демографічної, статевої, вікової структури.

Політика реновації виражається у аналізі освітнього рівня персоналу, його кваліфікаційної та професійної структури. Враховуючи особливості стану та динаміки надання геофізичних послуг ПрАТ «Карпатське УГР», а також вимог, що висуваються до рівня освіти та виробничої структури персоналу, на основі проведеного аналізу було визначено наступні особливості формування політики реновації трудового потенціалу:

- зростання частки працівників з вищою освітою в 2018 році по КУГР склало 33% .

- спостерігається зменшення частки робочих в загальній чисельності працівників відповідно на 11% у 2018 році у порівнянні з базовим 2016 роком;

- тенденцію до зменшення демонструє частка керівних кадрів у 2018 році по КУГР відповідно на 13% .

Як і будь-який інший процес в діяльності підприємства, процес управління використання трудового потенціалу, крім матеріальних та інтелектуальних потребує також і фінансових інвестицій. Політика, яка потребує залучення фінансових ресурсів, виступає відповідною складовою та виражаються політикою фінансування розвитку трудового потенціалу. Оцінка фінансового забезпечення розвитку трудового потенціалу даного підприємства демонструє позитивні тенденції зміни витрат на соціальний розвиток, що

припадають на одного працівника, збільшення частки доходу від реалізації послуг, що йшло на одного працівника у 2018 році.

З метою забезпечення підтримки трудового потенціалу на високому рівні керівництво ПрАТ «Карпатське УГР» має раціонально підходити до процесу інвестування коштів в розвиток людських ресурсів для розширення меж конкурентоздатності на динамічному ринку геофізичних послуг, керуючись при цьому стратегіями розвитку трудового потенціалу згідно з визначених його параметрів. Діяльність керівництва повинна бути зосереджена на довгостроковому прогнозуванні розвитку підприємства такого профілю. Це повинно стати гарантією того, що виробнича структура і адміністрація зможуть належним чином відреагувати на швидко змінні умови як зовнішньої (правова і організаційна структури), так і внутрішнього середовища (технічні та технологічні стандарти) функціонування підприємства. До того часу, поки адміністрація та персонал не зрозуміють свого призначення, цілей і завдань і не будуть пов'язані чітко побудованою програмою для досягнення цих цілей, можна вважати діяльність керівництва неефективною.

Таким чином, основними задачами управління трудовим потенціалом ПрАТ «Карпатське УГР» на даному етапі мають бути:

- виявлення найбільш істотних структурних зрушень в професійному складі та кваліфікаційному рівні робітників, що викликані зміною технологій та постійним оновленням асортименту послуг;
- оптимізація та виявлення додаткових потреб в кваліфікованій робочій силі за групами провідних професій;
- розстановка відібраних кадрів за робочими місцями у відповідності з трудовим потенціалом робітника;
- організація та розвиток системи, що сприяє підвищенню мобільності робочої сили та росту трудового потенціалу колективу;
- створення умов, що сприятимуть більш повному та продуктивному використанню потенційних можливостей кожного члена колективу тощо.

Список використаних джерел:

1. Найда А. М. Современные проблемы управления человеческими ресурсами в предпринимательских структурах. Вестник ТИСБИ, 2004. № 2. URL: <http://www.tisbi.org/science/vestnik/2004/issue2/econom9.html>
2. Погодина Т. Как приблизить к эталону трудовой потенциал корпорации. Кадровик. Кадровый менеджмент. 2009. № 2. С. 34-45.
3. Тітікова А.О., Дибленко В.І., Шевченко О.О. Трудовий потенціалу підприємства. Економічні науки : зб. наук. пр. Луцьк. Сер., Економіка та менеджмент. 2012. Вип. 9(2)(34). С. 518-523.

Охотська А.С.,

*студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*

*Науковий керівник: **Боршуляк Н.С.**, викладач Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
м. Кам'янець-Подільський*

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА: ШАНС НА ПОРЯТУНОК ПРИЙДЕШНІХ ПОКОЛІНЬ

На сьогодні, для існування людства потрібна велика кількість природних ресурсів, які ми звикли використовувати у надмірних кількостях нашої планети, що спричиняє значний дефіцит водних ресурсів, великий обсяг викидів вуглекислого газу, опустелювання, забруднення океанів, вичерпання природних ресурсів. Велика кількість людей страждає від різних захворювань, від нестачі задовольнити необхідні фізичні потреби є продукти споживання, житло, одяг. Саме з цих причин було прийнято рішення Генеральної Асамблеї ООН для розв'язання найгостріших проблем які пов'язані з довкіллям, (UNEP) оголосив про те, що держави відповідають за те, що на своїх територіях діяльність не завдавала довкіллю шкоди.[4]

Нові перешкоди на шляху до «зеленої економіки». Сьогодні мільярд і більше людей використовують і зловживають екологічними ресурсами. Якщо ми продовжимо наші марнотратні шляхи до 2050 року, майже 4 млрд людей будуть жити в районах, що будуть відчувати сильний водний стрес, усе це через глобальне потепління і приріст населення, води треба буде все більше, а її стає усе менше. Для розв'язання проблем, збагачення природних ресурсів та підвищення забруднення нашими затратами.

Вичерпання ресурсів найважливіша проблема, вона виникла внаслідок зростання в ході промислової революції споживання людиною всіх видів природних ресурсів. Деяких видів корисних копалин на планеті – при наявних темпів споживання вони будуть вичерпані до кінця ХХ століття.

Розв'язання екологічної проблеми можливо тільки у випадку цілеспрямованої роботи всього світового товариства, розуміння значення, масштабності, складності та глибини утворюваних проблем. Періодично проблеми виникали на всіх етапах розвитку людства. В останні десятиліття продовольчу проблему вдалося повністю вирішити лише у найрозвиненіших країнах. При цьому необхідно відзначити, що можливостей світової спільноти з виробництва продовольства в даний час достатньо, щоб прогодувати все населення Землі. Однак вкрай нерівномірний розподіл харчові продукти по країнах і регіонах призводить до того, що почуття голоду на Землі в даний час відчувають від 600 до 700 млн осіб.

«Зелена економіка» передбачає сукупність змін у всіх економічних секторах. Первинний сектор господарства, до нього належать сільське господарство, рибальство, лісова промисловість та гірнична промисловість. Саме цей сектор вимагає більш радикальних змін, тому що виробляються продукти

для задоволення людських потреб. Сільське господарство є головним джерелом доходів, але сучасне сільське господарство завдає найбільше шкоди навколишньому середовищу та призводить до забруднення ґрунтів та води.

Сільське господарство займає 42 млн гектарів, або 70% загального фонду країни. 78,9% сільськогосподарських угідь – орні землі, та багаторічні насадження, 13,0% - пасовища, 8,4% - сіножаті. Найвища частка орних земель – у степових районах (70-80%) і лісостеповій зоні.[1].

Найважливішими проблемами розвитку сільського господарства є нестабільність розвитку форм господарювання з одноразовим послабленням позицій середніх сільськогосподарських виробників внаслідок створення для різних за розмірами та соціальним навантаженням сільськогосподарських виробників формально однакових, але не рівних умов господарювання. Низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва. Недостатня ефективність самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції, складність у виробленні сільськогосподарськими виробниками консолідованої позиції щодо захисту своїх інтересів.

Екологія аграрного сектору вимагає зусиль як для підвищення продовольчої продуктивності, так і для поліпшення екологічної та економічної ефективності використання ресурсів у процесі виробництва, перероблювання та споживання.

Юрій Туниця визнає, що нові напрямки розвитку і функціонування еколого-економічної системи Землі слід закріпити на міжнародному рівні. Він розробив проект екологічної конституції Землі, який в ході засідання 64-ої сесії Генасамблеї ООН президент України запропонував до розгляду країн-членів ООН. Це „глобальний правовий акт еколого-економічної безпеки людства, який міг би стати кульмінацією і водночас надійним та ефективним правовим захистом нової екологічної економіки та повсюдного утвердження її принципів на глобальному і національному рівнях” [2]. Прийняття екологічної конституції Землі передбачає створення відповідної інституційної структури, що допомогло б реально втілити в життя ідею сталого розвитку.

Вторинний сектор економіки, що створює готовий продукт до споживання, продукт. До нього належать будівництво і виробництво. Цей сектор використовує як вихідний матеріал продукт первинного сектору і виробляє на онові цієї сировини продукт, призначений для продажу, споживання або використання в інших галузях.[5] Вторинний сектор здебільшого використовують підприємства для енергії або палива й потребують складних машин. За відомостями Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), щодо забруднення повітря навколишнього середовища, через транспортні засоби, є одним з основних факторів ризику здоров'я. «Зелена економіка» має сукупність змін на вплив наслідків забруднення повітря на здоров'я людини важливо як для збереження людських життів, так для і зменшення економічних витрат, пов'язаних із передчасними хворобами та смертями працездатного населення країн.

Стан економічної безпеки та економічний розвиток держави – нерозривні. Здатність економіки задовольнити потреби суспільства та інноваційного

розвитку економіки, включно з конкурентоспроможністю її продукції, є основою економічної безпеки держави.

Досягнення економічної стабільності та безпеки в Україні можливо виключно за умови завершення активної фази військового конфлікту на сході країни. Одночасно з вирішенням цієї складної задачі першочергові зусилля молодого українського громадянського суспільства мають бути спрямовані на недопущення лобіювання владою інтересів олігархічних кланів і «замилування очей» суспільству прийняттям непродуманих популістських рішень.

Діяльність уряду й парламенту країни має сфокусуватись на таких напрямках:

- мінімізація бюрократії та реальне винищення корупції;
- жорстка економія видаткової частини бюджету перед усім користуючись з усунення численних державних контролюючих відомств;
- розширення дохідної бази державного бюджету шляхом зростання надходжень від великого бізнесу;
- ліквідація критичної залежності від російського газу шляхом впровадження стовідсоткового обліку витрат блакитного палива, енергоощадних технологій та стимулювання використання альтернативних видів енергоносіїв;
- перехід на новий високотехнологічний рівень виробництва.[3]

Розроблення та імплементація програми високотехнологічного розвитку України – це єдина можливість потрапити до кола розвинених країн світу в якості партнера, а не сировинного придатка. Крім того, це допоможе нашій державі сформувати потужну систему безпеки.

Список використаних джерел:

1. Сільське господарство. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сільське_господарство
2. Туниця Ю.Ю. Біографія. URL:<https://nltu.edu.ua/index.php/rektor>
3. Крейдич І.М. Проблеми економічної безпеки України в сучасних умовах. Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
4. Програма ООН з довкілля. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Програма_ООН_з_довкілля
5. Розвиток транспорту. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/3546/1/12.pdf>

Охотська А.С.,
студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: **Свирида О.В.,** викладач кафедри обліку і оподаткування
Україна, м. Кам'янець-Подільський

СІМЕЙНА БУХГАЛТЕРІЯ: ПЛАНУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИТРАТ

Багато пар, особливо на зорі свого спільного життя, стверджують, що гроші – це не головне, важливо, щоб у родині панувала любов і взаєморозуміння. Однак навіть самі безнадійні романтики рано чи пізно усвідомлюють, що, як ні крути, ретельно спланований бюджет, як наслідок ведення сімейної бухгалтерії, є однією з основних складових благополучних і рівних сімейних відносин.

Для того, щоб забезпечити нормальну життєдіяльність сім'ї, потрібно здійснювати витрати для задоволення потреб сім'ї (матеріальних, духовних, соціальних тощо) та мати відповідні джерела надходження грошових коштів, тобто складати сімейний бюджет.

Бюджет, у якому витрати і доходи співпадають називають *збалансованим*.

Бюджет, у якому витрати перевищують доходи – *дефіцитним*, якщо, навпаки, доходи перевищують витрати – *надлишковим*.

Всі розуміють, що сімейний бюджет не гумовий, однак правильно розподіляти свої доходи і ретельно планувати витрати, на жаль, вміють лише одиниці. Повірте, економія сімейного бюджету може творити справжні чудеса, адже, якщо розібратися, важливо не те, скільки людина отримує, а те, яку суму він витрачає в кінцевому підсумку.

Отже, плануванню сімейного бюджету має передувати підготовка - визначення кінцевої мети та термінів її досягнення.

Після визначення мети наступним кроком у веденні домашньої бухгалтерії має стати аналіз щомісячних доходів і витрат. Цікавим є такий факт: щомісячні доходи більшість може назвати запросто, а от для відповіді на запитання про витрати потрібен ретельний щоденний аналіз.

Зупинимось на аналізі доходів.

Доходи сім'ї – це сукупність надходжень із різних джерел, які отримує сім'я як у грошовій, так і натуральній формах.

Величина сімейних доходів є однією з найважливіших характеристик рівня життя населення. Водночас рівень доходів, а також обсяг і структура споживання є показником соціального статусу людини, її становища в суспільстві.

Доходи сім'ї можна поділити на *постійні, тимчасові й одноразові*. До *постійних* зараховують доходи від підприємницької діяльності, заробітну плату, пенсії, стипендії, субсидії та інші види соціальних виплат.

Тимчасовими і одноразовими доходами є премії, спадщина, подарунки, гроші, взяті в борг, виграші в іграх та лотереях.

Доходи сім'ї можуть зростати, якщо, наприклад, хтось із членів сім'ї став отримувати більшу зарплату, почав працювати після завершення навчання, або ж зменшуватися із втратою роботи, виходом на пенсію тощо. При можливості сім'я намагається заощаджувати кошти для запобігання кризовим ситуаціям при несподіваних витратах або з метою запланованих витрат у майбутньому. Заощадження, що зберігаються у банках, забезпечують доходи у вигляді відсоткових виплат, поліпшуючи добробут сім'ї.

За результатами соціологічного опитування населення щодо важливості їх доходів виявлено, що основний напрямок доходів українських сімей – заробітна плата, далі – пенсійні виплати, отримані субсидії, стипендії, доходи від продажу власної продукції, подарунки і т.д.

Разом із тим, згідно із статистичними даними за I квартал 2019 р. майже **5 %** населення України отримують середній дохід у розмірі, який **нижчий прожиткового мінімуму**, затвердженого законодавчими актами (липень-листопад 2019 р. – 2007 грн).

Витрати сімейного бюджету

Видатки сімейного бюджету поділяють на *первинні і вторинні*. До *первинних*, тобто неминучих, зараховують видатки на забезпечення фізіологічних потреб людини: на харчування, придбання одягу та взуття, комунальні послуги (квартплата, електроенергія, газ, вода), придбання товарів тривалого користування (меблів, автомобіля та ін.), транспортні витрати, витрати на освіту, розваги, дозвілля, подорожі, виплата податків (у тому числі на соціальне страхування), купівля промислових товарів, добровільні пожертвування та внески в громадські організації, заощадження та ін.

Вторинні видатки — це, наприклад, купівля власних будинків, автомобілів, електронної апаратури, предметів розкоші. Сюди ж належать і заощадження.

Аналіз **витрат сімей** свідчить, що найбільше витрачається саме на продукти харчування, комунальні послуги та інші неспоживчі витрати (допомога родичам та іншим особам, вклади до банків, аліменти, будівництво та капітальний ремонт житла тощо).

Планування сімейних витрат тісно пов'язано із плануванням доходів. Основним чинником, який впливає на величину і структуру витрат сім'ї, є рівень доходів, отриманих її членами.

Як свідчать статистичні дані, сім'ї з низькими доходами витрачають більшу частину своїх доходів на харчування, житло, а зі зростанням доходів збільшується частка витрат на відпочинок, культуру, транспорт і зв'язок.

Ідеально, якщо доходи і витрати будуть збалансовані, але для цього потрібно навчитися економити.

Економія сімейного бюджету – досить тонка наука, яка часто потребує не лише дотримання найважливіших принципів, а й творчого підходу.

Розглянемо декілька методів розподілу сімейного бюджету, які допоможуть уникнути надмірного марнотратства та зекономити сімейний бюджет:

1. **Метод «50/30/20»** Підійде сім'ям зі стабільним доходом, в яких часті спонтанні покупки заважають створювати заощадження. Сутність методу полягає в тому, що дохід розподіляється наступним чином: 50% - на необхідні (першочергові речі); 30% - на другорядні речі; 20% - на майбутнє.

2. **Метод «тижневих витрат»** Підійде особам, яким не вистачає коштів до кінця місяця і ніяк не вдається вдало розподілити бюджет, але є потреба у створенні накопичення. Сутність методу полягає в тому, що особа має розрахувати, яку частину свого місячного доходу вона хоче заощаджувати, а все, що залишилося, розподілити рівними частинами на чотири тижні і видавати самому собі на початку кожного тижня. Перевищувати ліміт заборонено!

3. **Метод конвертів за статтями витрат** Сутність методу полягає в тому, щоб підраховувати заздалегідь витрати на конкретні цілі й відкладати конкретну суму грошей, а потім розкласти їх по відповідних конвертах з підписами: «харчування», «транспортні витрати», «лікування», «світло», «оренда», «непередбачені витрати» тощо.

Для планування сімейного бюджету необхідно протягом місяця щодня вести облік доходів і витрат, а в кінці місяця проаналізувати їх співвідношення за обсягом та часом. Доволі часто в багатьох сімейних домогосподарствах витрати перевищують доходи або виникають у момент відсутності вільних грошових коштів. Утворення дефіциту сімейного бюджету, “хронічної” заборгованості по необхідних платежах вимагає значного коригування бюджету.

Інструментами планування сімейного бюджету можуть бути:

- ▶ Записи у блокноті, зошиті
- ▶ Складання таблиць та графіків в Excel
- ▶ Мобільні додатки для планування бюджету
- ▶ Безкоштовні та платні програми для ведення сімейної бухгалтерії: “*DAFFTIN SFBudget*”, “*My Money*”, “*Сімейний бюджет Lite AleexPRO*”, “*Family 10.1.6: сімейна програма для обліку фінансів*”, “*X-Cash: Сімейний бюджет*”, “*Жадюга*”, “*Домашня бухгалтерія*”

Перевагами планування сімейного бюджету можуть бути:

- Підвищення фінансової дисципліни в сім'ї та власної фінансової грамотності.
- Постановка конкретних цілей та більш швидке їх досягнення.
- Можливість ефективніше використовувати всі фінансові ресурси, синхронізувати наявні грошові потоки для забезпечення фінансової рівноваги сім'ї.
- Стимулювання зростання доходів (пошук нових джерел, створення резервів, виділення капіталу для інвестування).
- Зменшення непотрібних витрат, боргів.
- Підвищення фінансової безпеки сім'ї.
- Найголовніше: планування особистого бюджету змінить Ваше ставлення до грошей, навчить Вас управляти своїми грошима й отримувати від них

максимальний фінансовий ефект, набагато більший того, що досягається в некерованому і безконтрольному стані.

Недоліками планування сімейного бюджету є:

- Додаткові витрати часу на планування та облік доходів і витрат. Однак із часом це буде відбуватися непомітно, автоматично. Тому основна причина, якою багато хто пояснює своє небажання вести особистий бюджет, - це не брак часу, а банальна лінь.
- Психологічний дискомфорт: необхідність постійного контролю своїх витрат знижує задоволеність від їх здійснення, особливо несподіваних. Однак в результаті Ви отримуєте впевненість у завтрашньому дні!

Планування доходів є запорукою фінансової безпеки та добробуту сім'ї.

Однак сімейний бюджет повинен бути збалансованим, тому що саме тоді раціонально використовуються ресурси сім'ї, з'являється можливість задовольнити якнайбільше потреб.

Список використаних джерел:

1. Костюк С. Планування сімейного бюджету. URL: <https://stimul.kiev.ua/articles.htm>;
2. Почніть планування сімейного бюджету. URL: <https://tsina.lviv.ua/pochnit-planuvannya-simejnogo-byudzhetu/>

Пасічник В.М.,

студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

*Науковий керівник: Волощук М.Б., викладач Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Україна, м. Кам'янець Подільський*

МОЛОДІЖНЕ БЕЗРОБІТТЯ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Кожна п'ята молода людина в Україні не має постійної роботи. Півстоліття тому звичною була ситуація, коли людина після закінчення навчання працювала на одному заводі, підприємстві, держустанові упродовж усього життя. Сучасному ж світу притаманне швидке руйнування робочих місць у цілих галузях чи професіях та невизначеність щодо знань та навичок, які будуть необхідні в майбутньому.

Ринкові зміни в Україні супроводжуються багатьма відчутними соціально-економічними наслідками для суспільства, в тому числі й безробіттям населення. Безробіття молоді на сьогоднішній день є важливою проблемою. Щорічно на ринок праці виходить велика кількість випускників професійно-технічних та вищих навчальних закладів. Молоді після закінчення навчання, як правило, дуже важко влаштуватися на роботу.

Молодь – це головна складова ринку робочої сили. Вона володіє необхідним потенціалом, реалізація якого найближчим часом може істотно поліпшити економічне та соціальне становище суспільства і відродити національно-духовні надбання українського народу.

Рівень безробіття у 2018 році, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП), в усіх молодіжних вікових підгрупах є вищим за середній рівень серед працездатного населення (8,8 %): показник безробіття молоді віком 30 – 34 років у минулому році становив 8,9 %; у віці 25 – 29 років – 9,8 %, а у віковій групі 15 – 24 років цей показник був на рівні 17,9 %, тобто понад ніж удвічі вищим, ніж серед усього населення працездатного віку. Найвищий рівень безробіття молоді у віці 15 – 24 років підкреслює, що складність та тривалість переходу молоді від навчання до стабільної та задовільної роботи залишається суттєвою проблемою. Серед безробітних цієї вікової категорії біля 40 % складають ті, які не працювали, не навчалися і не набували професійних навичок, проте активно шукали робочі місця, або намагалися організувати власну справу. Саме ця категорія молоді перебуває в зоні постійного ризику соціального відчуження. [1, с.5]

Останніми роками в Україні формується тенденція до збільшення кількості молоді, яка перебуває у статусі безробітних понад рік. Криза різко звузила для молодих людей перспективи на ринку праці. Багато з них змушені перебувати у стані тривалого безробіття з самого початку трудової діяльності. Високий рівень довготривалого безробіття у цій віковій категорії пояснюється як дефіцитом якісних робочих місць, так і відсутністю у значної частини молодих людей професійних навичок і досвіду

Молоді спеціалісти - це гордість і надія будь-якої розвиненої держави, а якщо ці спеціалісти не мають відповідної соціальної захищеності, то «невлаштована» молодь перетворюється в одну з найбільш значущих загроз економічній безпеці та соціальної стабільності країни.

Безробіття серед молодого населення веде: до поглиблення бідності та зубожіння бюджетів молодих сімей (як наслідок - збільшення розлучень, абортів, зниження народжуваності, збільшення кількості безпритульних і покинутих дітей, дітей-сиріт, дітей-інвалідів); зниження соціальної захищеності і неадекватна оцінка молодіжного праці сприяє падіння національного патріотизму, призводить до відтоку молодих фахівців в розвинуті капіталістичні країни, прищеплює інтерес до пошуку альтернативних форм заробітку у сфері неформальної економіки і тіньового бізнесу, підриває інтерес до освіти; посилюється криміногенна ситуація в країні: збільшується кількість економічних і кримінальних злочинів, розцвітає алкоголізм і наркоманія, збільшується кількість венеричних та інших захворювань, скорочується рівень тривалості життя, збільшується смертність - все це сприяє природному виродження нації.

Проблеми молоді на ринку праці обумовлені певними особливостями соціального стану і трудової поведінки, а саме: досить високим освітнім рівнем; наявністю професії або кваліфікації; низькою адаптованістю та вразливістю щодо навколишнього економічного та соціального середовища; підвищеними вимогами щодо працевлаштування (престижу, заробітку), змісту, характеру й умов праці.

Основною проблемою працевлаштування молодого випускника є пошук роботи за фахом. Однак багато підприємств беруть на роботу найбільш

успішних випускників вищих начальних закладів і оцінюють рівень знань, отриманих молодим фахівцем. Деякі роботодавці бачать перевагу прийому на роботу молодих спеціалістів в економії фінансових коштів на оплату роботи працівників. Багато роботодавців шукають молодих спеціалістів з хорошими твердими теоретичними знаннями, вважаючи, що практичний досвід краще отримувати на тому підприємстві, на якому фахівець буде працювати. Тому виникає проблема підвищення ефективності методів розвитку кар'єри випускників навчальних закладів.

На ринку праці давно існує проблема невідповідності знань та умінь, отриманих випускниками вищих навчальних закладах, та запитом роботодавців. Основними характеристиками сучасного випускника вищого навчального закладу є амбіційність, ініціативність, активність, цілеспрямованість та невизначеність. При цьому, як визначено в дослідженні «Випускники українських ВНЗ очима роботодавців», серйозною перешкодою в роботі стає відсутність (або недостатній рівень володіння) навичок міжособистісного спілкування таких, як «комунікабельність, вміння презентувати, вести переговори, емоційний контроль». Значною проблемою абсолютно для всіх випускників, незалежно від рівня їхньої теоретичної підготовки, підприємства вважають відірваність знань від практики, непідготовленість до роботи в реальному бізнесі і нерозуміння того, як цей бізнес працює. Таким чином необхідно орієнтувати студента на протязі навчання у вищому навчальному закладі до вимог роботодавця. [5]

За різними статистичними даними, за кордоном сьогодні працює кожен сьомий українець, тобто більш як 7 мільйонів громадян працездатного віку. За підрахунками соціологів, в середньому близько 50 людей на добу назавжди покидає Україну. А в останні роки вік українських емігрантів зменшився, саме молодь активно полишає територію України.

Адже, як зазначають у компанії «Research&Branding Group», яка спеціалізується на маркетингових та соціологічних дослідженнях, емігрантські настрої в Україні зараз активно посилюються саме серед молоді. Зокрема, за офіційними статистичними даними, більшість трудових мігрантів з України – це особи віком 20–34 роки. При цьому, як зазначають у Державній службі статистики, через масштабну трудову міграцію, передусім серед молоді, частка осіб з вищою освітою серед населення у віці 25–35 років у країні постійно зменшується.

Додам, що молодь залишатиметься в Україні за однієї умови: якщо будуть зміни на краще. Зараз ми цього не бачимо, а тому молоді люди виїжджатимуть і в подальшому. Цьому є пояснення – немає якісних робочих місць. При цьому, це не означає безробіття, бо робота, як така, в Україні є. А якісне робоче місце – це коли є хороша оплата праці, можливість кар'єрного росту та розвитку. [3]

На сьогоднішній день праця в Україні знецінена. І знецінена, насамперед, кваліфікована праця. Тобто робота, для якої потрібна освіта – це лікарі, вчителі, науковці. Молода людина в Україні здобуває освіту, витрачає для цього свій час та зусилля, а потім не може знайти якісне робоче місце. Ми маємо таку

неефективну економічну модель і змін на краще поки у нас не передбачається. А тому соціальні умови для молоді є неприйнятними: заробітна плата є невеликою, перспективи пенсійного забезпечення мінімальні. І наша молодь, дивлячись, як живуть люди у цій країні і яке їх чекає майбутнє, не хоче цього сприймати. Наступна причина, чому молодь їде – якість української освіти. Якщо економіка не потребує висококваліфікованих працівників, то, відповідно, знижується якість освіти. Сама ж освітня система уражена корупцією: немає академічної культури, у нас процвітає купівля-продаж дипломів, курсових, дипломних робіт. Всі ці явища позначаються на бажанні молоді отримувати таку освіту. [3]

У сучасних умовах необхідно активізувати процеси підтримки ініціатив молоді щодо професійної підготовки та працевлаштування, заохочення її до активного пошуку роботи й отримання спеціальності або професії, що користується попитом на ринку праці. Для цього дуже важливою є повна та кваліфіковано надана інформація щодо перспектив професійного зростання молоді.

Варто створювати такі умови, завдяки яким молодь була б зацікавлена в регламентованих видах діяльності, сприяти відродженню ціннісних орієнтацій до праці, які є основними засобами досягнення різноманітних цілей і, отже, виконують функцію регулятора соціальної поведінки особи.

Засоби масової інформації, молодіжні організації повинні психологічно готувати молодь до усвідомлення нею тієї ролі, яку вона може та буде відігравати в розвитку своєї країни, зміни ставлення до деяких поширених серед молоді форм діяльності, що є тимчасовими та неперспективними за умов функціонування цивілізованого ринкового середовища.

Основними заходами в межах реформування системи освіти мають стати: створення дієвої та ефективної системи безперервного навчання; введення в усіх навчальних закладах дисципліни, яку б викладав практикуючий психолог, який формував би у молоді позитивну мотиваційну поведінку у ставленні до праці, упевненість у собі тощо; створення в усіх навчальних закладах підрозділів із працевлаштування своїх випускників; здійснення прогнозування обсягів професійної підготовки молоді в навчальних закладах різних типів з урахуванням попиту на ринку праці, посилити інформаційні роботи молодіжного центру зайнятості та підвищити рівень співпраці з громадськими студентськими організаціями ВНЗ і т. ін.

Державна політика щодо боротьби з молодіжним безробіттям є недостатньо ефективною. Це підтверджується відсутністю зв'язку між вузами та ринком праці, браком стимулювання роботодавців, які створюють робочі місця для молоді.

Процес системних змін в економіці та її пристосування до якісних і дорогих європейських стандартів вимагає глибоких змін з боку трудящих і капіталу. Держава повинна створювати умови та підтримувати взаємодію головних учасників ринку зайнятості [4]. Суспільне значення праці будуть визначати юридичні, економічні та суспільні зв'язки між трьома суб'єктами: працівник, роботодавець і держава. Відповідно до цього важливим стає зв'язок

між органами й організаціями: держави, роботодавців, працівників.

Список використаних джерел:

1. Яценко Л.Д. *Проблеми молодіжної зайнятості в Україні та шляхи її подолання. Відділу соціальної політики Національний інститут стратегічних досліджень.* червень 2019 р. 14 с.
2. Бабушкіна Т., Гарсія-Ісер М. *Молодь на ринках праці та освітніх послуг. Людина і праця.* 2004. №6. С. 40-43.
3. Вголос. URL: https://vgholos.com.ua/articles/molodi-ukrayintsi-proshhayutsya-z-batkivshhynoyu-nazavzhdy_264688.html
4. Українська правда. Економічна правда Молодіжне безробіття: втрачене покоління. URL: http://www.epravda.com.ua/news/2012/03/16/318783/view_print.
5. Державна служба зайнятості України. URL: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/statdatacatalog/list/category?cat_id=3054
- 6.

*Петрик С.А.,
студент Національного університету біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник: Гераймович В.Л., кандидат економічних наук
Україна, м. Київ*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ АГРАРНОГО СТРАХУВАННЯ

Сьогодні ринок агрострахування активно розвивається. Однак, не зважаючи на зусилля держави, стан розвитку агрострахування сьогодні не дозволяє використовувати можливості, що задіяні в міжнародній практиці.

Основним законодавчим документом, який на сьогодні визначає модель організації системи страхування сільськогосподарської продукції з держпідтримкою, та в якому прописано механізм надання субсидій через здешевлення страхових премій є Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою». А порядок та умови надання державної підтримки шляхом здешевлення страхових премій затверджуються КМУ за поданням Мінагрополітики і продовольства. Відповідно до даного документа, у 2013 р. було створено Аграрний Страховий Пул (АСП) для координації агрострахування за програмами держпідтримки. З метою ефективного розвитку агрострахування в Україні в 2014 р. була розроблена та обговорена Концепція розвитку системи страхування сільськогосподарської продукції, у процесі реалізації якої, держава мала забезпечити формування необхідної інституційної структури та встановити оптимальний розподіл функцій між державним регулюванням та саморегулюванням, що сприятиме оптимальному перетворенню існуючих реалій на ефективно функціонуючу систему страхування сільськогосподарської продукції за державної підтримки з урахуванням найкращого позитивного

міжнародного досвіду.

Поряд з цим також була розроблена та прийнята до реалізації Дорожня карта реформування добровільного страхування сільськогосподарської продукції на 2014-2015 рр., яка дозволить зменшити навантаження на держбюджет в частині відшкодування збитків виробникам сільськогосподарської продукції та забезпечить єдині умови роботи на ринку агострашування всім його учасникам.

Протягом 2016-2017 рр. при Міністерстві аграрної політики та продовольства працювала робоча група з питань удосконалення законодавства системи агострашування. На відміну від існуючого Закону України та наведеного в ньому порядку та умов надання агровиробникам держпідтримки шляхом здешевлення страхових платежів, у новому проекті змінено механізм сплати страхових премій, 50% яких має сплатити товаровиробник. А програма вважається 276 реалізованою лише за умови перерахування державою певної суми на спеціальні рахунки страховиків, які зобов'язані створювати спеціальні резерви під ризики страхування продукції сільського господарства.

Низьке охоплення сільгосптоваровиробників свідчить про фактичну відсутність системи комплексного страхового захисту в рамках усієї галузі сільського господарства і на території усієї країни, що пов'язано з багатьма комплексами причин. На сьогоднішній день, страхування в агросфері поширено в галузях рослинництва і фактично не охоплює тваринницькі господарства, не поширюється на майно, що складають основні засоби виробництва, що не забезпечує комплексний галузевий захист від можливих ризиків в сільгоспвиробництві. По-друге, витрати на страхування занадто великі. Слід зауважити, що використання такого механізму прямо витікає із неефективності і високої вартості діючого механізму страхування, який, в свою чергу, характеризується нереалізованістю багатьох механізмів забезпечення конкуренції на ринку страхування. По-третє, широко проявляється проблема надто низької доступності страхового захисту.

Одним із ключових аспектів забезпечення довгострокової фінансової стабільності системи сільськогосподарського страхування з державною підтримкою є створення ефективної системи перестрашування.

Стосовно закордонних страховиків, то вони, як правило, не готові приймати ризики вітчизняних страхових організацій за договорами страхування урожаю, тим більше на умовах «від усіх 280 застрахованих ризиків».

За останні роки державою зроблено чимало зусиль з метою розвитку ринку агострашування. Однак, не зважаючи на позитивну динаміку розвитку ринку є певні проблеми, які потребують вирішення: потребує удосконалення існуюча нормативно-правова база в частині надання державної фінансової підтримки страхування тваринництва, виноградарства, садівництва, аквакультури і відповідні проекти КМУ з метою стимулювання розвитку цих видів сільськогосподарської діяльності.

*Прийомська Г.В.,
студент Національного університету біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник: Гераймович В.Л., кандидат економічних наук
Україна, м. Київ*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СОЇ

Соя – культура багатопланового використання, яка забезпечує виробництво понад 400 видів продуктів, у т.ч. харчових продуктів для людини та високопоживних кормів для тварин, є важливою сировиною для переробної промисловості, успішно розв'язуючи проблему білка та рослинної олії. Соя здатна підвищувати родючість ґрунту, залишаючи після збирання 60-80 кг/га біологічно фіксованого азоту, і тому є одним з кращих попередників для більшості сільськогосподарських культур. Зокрема, врожай зернових, посіяних після сої, підвищується на 15–20%. В той час як ринок сої – це складова ринку продовольства із сукупністю економічних відносин між суб'єктами господарювання, за допомогою яких здійснюється купівля-продаж сої та продуктів її переробки відповідно до законів ринкової економіки.

Увага до проблеми підвищення економічної ефективності вирощування сої зумовлена потребою розв'язання питання зростання дохідності підприємств, підвищення конкурентоспроможності продукції на внутрішньому та світовому ринках. Ринок сої – складова ринку продовольства, що являє собою сукупність економічних відносин між суб'єктами господарювання та продуктів її переробки, відповідно до законів ринкової економіки. Беруть участь різні підприємства й організації соєвого комплексу, що утворюють організаційно-технологічну структуру соєвого ринку.

Відповідно до закону попиту, збільшення цін на м'ясо призводить до зменшення його споживання, а це знижує попит на корми в галузі тваринництва, в тому числі і на соєвий шрот, який утворюється в процесі виготовлення олії з насіння сої. При зменшенні попиту на м'ясо зростає споживання продуктів глибокої переробки сої, тобто соє- і м'ясопродукти є альтернативними товарами.

Основні чинники, що впливають на формування попиту на ринку сої та продуктів її переробки, такі:

- 1) потреба тваринництва у високобілкових, збалансованих кормах;
- 2) ціни альтернативних та супутніх товарів (м'ясо, молоко, олія тощо);
- 3) платоспроможність населення;
- 4) смаки, уподобання та звички населення.

Соя та продукти її переробки формуються під дією зміни ресурсних цін, зміни технологій. Впровадження нової технології переробки сої на харчові цілі сприяє збільшенню пропозиції. Нова технологія переробки сприяє зміні податків і дотацій. Компенсація зумовлює збільшення обсягів виробництва і пропозиції на соєві боби, зміни цін на інші товари. Зниження закупівельних цін на білкові інгредієнти комбикормів призводить до збільшення пропозиції

соевого шроту, зміни кількості постачальників. Збільшення кількості підприємств, що переробляють сою, сприяє збільшенню пропозиції продуктів її переробки.

В ринку сої необхідно враховувати коефіцієнт еластичності споживання населенням продуктів харчування залежно від їх сукупних доходів. Для цього розробляється прогноз попиту населення на продукти харчування тваринного походження з визначенням необхідної кількості худоби для задоволення цього попиту. За умови прийнятої рецептури комбікормів та їх витрат на виробництво 1 тонни продукції визначають потребу в соєвому шроті, який потім за допомогою відповідного коефіцієнта переводять у необхідну кількість зерна сої.

Світовий досвід показує, що регулювання ринку сої можна забезпечити такими способами: запровадженням сезонних ввізних мит; скасуванням або відстрочкою сплати ПДВ при імпорті насіння цієї культури для переробки; квотуванням або тарифікацією експорту насіння сої шляхом обов'язкового продажу його через аграрні біржі.

Отже, характерними особливостями вітчизняного соєвого ринку є: тісний зв'язок із ринком тваринницької продукції у вигляді кормів та із ринком харчових соєвих білків; найбільшим попитом на ринку продуктів переробки сої користується шрот, а не олія; для споживача не є позиційованим продуктом соєва олія чи молоко із сої. Вирощуючи екологічно чисту та генетично немодифіковану сою, Україна забезпечить конкурентні переваги на світовому ринку, що дасть можливість експортувати 450 тис. тонн товарної сої та 330 тис. тонн соєвої олії.

*Рудченко Л.М.,
студентка Національного університету біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник: Гераймович В.Л., кандидат економічних наук
Україна, м. Київ*

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Сьогодні сільське господарство є однією з найважливіших галузей національної економіки. Одним з факторів ефективного розвитку сільського господарства є державна підтримка, реалізація якої сприяє зростанню темпів розвитку та обсягів сільськогосподарського виробництва, тим самим і підвищення конкурентоспроможності галузі [1].

Високорозвинений аграрний сектор держави є запорукою лідируючих позицій у товарній структурі експорту та стабільності продовольчої безпеки.

Для забезпечення розв'язання соціально-економічних проблем аграрного ринку необхідно збалансувати взаємодію ринкового і державного механізмів регулювання [2]. Необхідним є вибудувати ефективний державний механізм

впливу, який буде реалізований шляхом регулювання та підтримки всіх складових аграрного продовольчого сектору.

Виділяють наступні напрями у сфері державної підтримки агропромислового комплексу України [3]:

- розробка та реалізація різних програм розвитку сільського господарства;
- підтримка товаровиробників шляхом надання субсидій, субвенцій та дотацій, тобто пряма державна підтримка;
- надання на пільгових умовах кредитів та позик виробникам, як коротко- так і довгострокових;
- страхування аграрної галузі;
- розвиток зернового потенціалу;
- забезпечення суб'єктів агропромислового комплексу машинно-тракторним парком шляхом надання в оренду чи лізингу.

Механізм надання державної підтримки аграрного сектору регулюється Законом України «Про державний бюджет України» [4], Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України» [5], порядок витрачання бюджетних коштів визначається окремими постановами Кабінету Міністрів України щорічно.

На думку Зінченко Н.В. удосконалювати державне регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств необхідно розвитком регіональних цільових програм підтримки аграрного сектору, що дасть змогу стимулювати ефективність виробництва сільськогосподарської продукції, підвищити рівень доходу та конкурентоспроможність товаровиробника [6]. Державна підтримка має бути спрямована не лише на великі, а і на малі підприємства та підтримку індивідуальних проектів для їх подальшого розвитку. Отже, державна підтримка товаровиробників на державному та регіональному рівнях є одним із чинників успішного розвитку сільського господарства та забезпечення продовольчої безпеки країни.

Розвинені країни вже почали рухатися шляхом зниження державної підтримки аграрного сектора, свідчить той факт, що у серпні 2004 р. прийнята рамкова угода країн-членів ЄС про поступове зниження підтримки (субсидування) сільського господарства на 20%. Насамперед планується скасування експортних субсидій і зниження імпорتنих мит на сільськогосподарську продукцію. Ця угода готувалася з 2001 р. Для конкретного наповнення цієї угоди про наміри потрібні ще кілька років. Крім того, навряд чи можна чекати, що угода дозволить значно полегшити доступ на внутрішні ринки ЄС сільгосппродукції з інших країн, наприклад м'яса із Бразилії або зерна й соняшника з України. Швидше за все це буде стосуватися полегшення доступу сільгосппродукції винятково між країнами-членами ЄС та США. Однак є сподівання, що певний рух у напрямі полегшення доступу сільськогосподарської продукції з країн, що розвиваються, і потужних аграрних держав (якою є Україна) на ринки ЄС все-таки буде.

Список використаних джерел:

1. Бородіна О.М. Коригування політики державної підтримки сільського господарства України. Економіка АПК. 2009. № 6. С. 55-61.
2. Діброва А. Д. Удосконалення державного регулювання сільськогосподарського виробництва в Україні. Економіка АПК. 2009. № 7. С. 44-50.
3. Макаренко П.М. Цінова політика як фактор підвищення дохідності аграрного виробництва в умовах світової організації торгівлі. Економіка АПК. 2008. № 5. С. 44-48.
4. Про державний бюджет України на 2016 рік: Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
5. Про державну підтримку сільського господарства: Закон України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
6. Зінченко Н. В. Основні напрями державної підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва. URL: <http://elibrary.nubip.edu.ua/13116/1/11znv.pdf>.

Семенюк М.М.,

студентка Подільського державного аграрно-технічного університету

Науковий керівник: Фугело П.М., кандидат економічних наук, доцент

Україна, м. Кам'янець-Подільський

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Реформа децентралізації триває в Україні з 2014 року. В результаті її реалізації було створено понад 800 об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які охопили третину території України [1].

За цей час вже сформований і діє основний пакет нового законодавства: закони про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України; Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад», «Про засади державної регіональної політики»; пакет законів щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг.

Об'єднані територіальні громади набувають статусу міст обласного значення. Найважливішим питанням щодо стимулювання та реалізації об'єднання територіальних громад є державна фінансова підтримка, яка полягає в наданні коштів з Державного фонду регіонального розвитку на проекти, спрямовані на підтримку добровільного об'єднання територіальних громад і надання коштів у вигляді субвенцій з державного бюджету для формування відповідної інфраструктури згідно зі стратегічними програмами розвитку територій та планами соціально-економічного розвитку. Основним джерелом фінансування шкіл та первинної медичної допомоги є також субвенція з Державного бюджету [2].

Відповідно до оприлюдненого Мінрегіоном рейтингу процесу

децентралізації за 2018 рік Хмельниччина у загальному рейтингу областей щодо формування об'єднаних територіальних громад посідає перше місце.

Проектом перспективного плану формування територій громад області передбачено утворення на території Хмельницької області 62-х об'єднаних територіальних громад. У 2015 році на території області утворено 22 ОТГ, у 2016 – 4, у 2017 – 13 ОТГ. У 2018 році утворено 5 ОТГ.

На даний час кількість утворених об'єднаних територіальних громад становить 51, площа яких 12,58 тис. кв.км (60,95% площі області), увійшли більше 800 населених пунктів з населенням 571274 осіб (44% від населення області) [3].

Найбільша за кількістю населення - Дунаєвецька міська ОТГ – 37281 осіб, найменша – Баламутівська сільська ОТГ Ярмолинецького району – 1880 осіб. 11 ОТГ мають чисельність мешканців менше 5 тис. осіб, 7 ОТГ – понад 20 тис. мешканців. Найбільша за площею – Новоушицька ОТГ – 747 кв.км, найменша – Шаровечківська ОТГ Хмельницького р-ну – 46,8 кв.км.

Станом за I півріччя 2019 року до загального фонду бюджетів об'єднаних територіальних громад надійшло 1509,7 млн. грн. податків, зборів та обов'язкових платежів (без врахування міжбюджетних трансфертів).

Об'єднаними територіальними громадами забезпечено виконання планових показників за цей період на 107,7 відсотка, понадпланово отримано 58255,9 тис. гривень [4].

Динаміка власних надходжень (тис. грн) до загального фонду бюджетів ОТГ за I півріччя 2019 р

	затверджено місцевими радами на січень-червень 2019 р., тис. грн	надійшло станом на 01.07.19р., тис. грн	структура власних надходжень ОТГ	відхилення до затверджених місцевими радами на січень-червень 2019 р., тис. грн	у відсотках до затверджених місцевими радами на січень-червень 2019 р., %
Податок на доходи фізичних осіб	451329,05	485475,37	59,7	34146,32	107,6
Рентна плата	8393,85	8932,31	1,1	538,46	106,4
Акциз	46705,83	47864,31	5,9	1158,48	102,5
Місцеві податки і збори	110476,70	127486,49	15,7	17009,79	115,4
Єдиний податок	126605,65	130107,34	16,0	3501,69	102,8
Плата за надання адміністративних послуг	9004,89	9436,82	1,2	431,93	104,8
Інші надходження	2228,17	3697,40	0,5	1469,24	165,90
Разом по бюджетах ОТГ	754744,14	813000,05	100	58255,9	107,7

На підтримку розвитку об'єднаних громад з державного бюджету у 2019 році заплановано субвенцію на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад, обсяг якої для Хмельницької області складає 145,2 млн.

грн. (7% від загального обсягу). [5]

Отже, за умови проведення бюджетної децентралізації: відкриваються додаткові можливості щодо формування місцевих бюджетів; збільшується свобода у використанні коштів органами місцевого самоврядування; зростає активність й ініціатива місцевої влади; посилюється відповідальність за вирішення місцевих проблем; посилюється контроль за виконанням бюджету; підвищується результативність трансфертної політики; проводиться ефективне фінансове вирівнювання.

Список використаних джерел

1. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 жовтня 2019. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/477/10.10.2019.pdf>
2. Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Загальна інформація щодо реформи децентралізації по Хмельницькій області. URL: <https://decentralization.gov.ua/areas/0382>
4. Виконання бюджетів ОТГ за I півріччя 2019 року. URL: http://lgdc.org.ua/sites/default/files/library/vykonannya_za_i_pivri_2019_r-peretvoreno.pdf
5. Про затвердження розподілу обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад у 2019 році: Розпорядження КМУ від від 24 квітня 2019 р. № 280-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-rozpodilu-obsyagu-subvenciyi-z-derzhavnogo-byudzheta-miscevim-byudzheta-na-formuvannya-infrastrukturi-obyednanih-teritorialnih-gromad-u-2019-roci?fbclid=IwAR3rNEdJQNxgkLStCqcUn5KH-aPIb4y-EQKcBE7oggcMLPF7-deEI2iLB1Y>

Сенейко Н.І.,

студент Львівського національного аграрного університету
Науковий керівник: Булик О.Б., кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Дубляни

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В МІЖНАРОДНІЙ ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Транснаціональна корпорація – це велика фірма (або об'єднання фірм різних країн), що має зарубіжні активи (капіталовкладення) і сильний вплив на яку-небудь сферу економіки (або декілька сфер) в міжнародному масштабі. В англійській літературі з міжнародної економіки для позначення міжнародних бізнес-організацій часто використовують терміни «багатонаціональна фірма» (multinational firms – MNF) чи «багатонаціональна корпорація» (multinational corporation – MNC), які використовують як синоніми [1].

Транснаціональні корпорації – це великомасштабні компанії, що володіють виробничими активами або контролюють їх у двох або більше

країнах. Найчастіше контроль здійснюється через прямі іноземні інвестиції, але також можлива участь корпорації в зарубіжному виробництві за допомогою створення альянсу з іноземною фірмою.

За визначенням ООН, *транснаціональні корпорації* – це підприємства, що є власниками або такими, що контролюють виробництво товарів чи послуг за межами країни, в якій вони базуються. Вони можуть набувати статусу корпорації, а можуть і не мати його [2].

Міжнародні корпорації стали динамічними суб'єктами, що чинять глобальний вплив на елементи світової економіки. Особливо цікавим є дослідження діяльності ТНК в післякризовий період в Україні. Це пов'язано з тим, що забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в нашій державі залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать динаміка соціально-економічного розвитку та можливість модернізації національної економіки. Спад темпів приросту прямих іноземних інвестицій в економіку України можна пояснити впливом світової фінансово-економічної кризи на рух капіталу, а також курсовою різницею, яка виникла у зв'язку з девальвацією курсу гривні до долара США. За експертними оцінками, основними об'єктами для закордонного капіталу стали проекти в Євро-2012 та банківський сектор.

Отже, загалом Україна і тепер залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство, а порушення макростабільності на зовнішніх ринках позначається і на внутрішніх проблемах.

Потрібно розуміти, що надходження прямих іноземних інвестицій до України повинно сприяти розвитку економіки, активізації експортних та імпорتنих операцій, впровадженню новітніх технологій, росту наукового потенціалу, соціальному та екологічному розвитку, а не лише відображати реальні обсяги імпорту капіталу.

Нині вплив ТНК на економіку України є досить значним і вагомим. Так практично визначені глобальними компаніями такі *сектори економіки регіонів України* [3]:

✓ *виробництво тютюнових виробів*: «Japan Tabacco International», «Imperial Tabacco Group», «Philip Morris», «В.А.Т.»;

✓ *пивобезалкогольна галузь*: «Coca-Cola», «Pepsi» (викуп «Сандри»), «Orangina Group» (викуп «Росинки»);

✓ *переробка олійних і зернових культур*: «Bunge» (викуп елеваторів, контроль над експортом зерна; ТМ «Олейна», «Щедрий Дар» та інші);

✓ *переробка молока*: «Groupe Lactalis», «Bel Group», «Danone» (Франція), «Юнімілк» (Росія);

✓ *виробництво кондитерських виробів (шоколаду) та концентрованих харчових продуктів*: «Nestle» (ТМ «Світоч», «Торчин-продукт» та ін.); «Крафт Фудз» («Корона»);

✓ *виробництво продуктів побутової хімії та парфумерії*: Procter&Gamble (США).

Перелічені компанії викупили або побудували виробничі потужності в регіонах України, стаючи фактично елементом регіональних господарств. Враховуючи специфіку діяльності цих компаній, маємо чітко виражену ставку на внутрішній ринок України, обмежені зв'язки з місцевими компаніями – потенційними постачальниками сировини, агресивну рекламну компанію і тактику знищення «внутрішніх» конкурентів.

На кінець 2017 р. в Україні діяли понад 30 світових транснаціональних корпорацій. Також існує окремий рейтинг провідних ТНК в галузях агропромислового комплексу. У ньому виділяються групи спеціалізованих сільськогосподарських компаній, постачальників, виробників харчових продуктів і напоїв, приватних фірм, а ще компанії роздрібної торгівлі. Переважна їх більшість походить з економічно розвинутих країн, а відносно незначна частина – з країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. Хоча існує певна закономірність: майже всі компанії не з розвинутих країн представляють азійський континент, а точніше ті держави, які останнім часом стрімко прогресують. І тільки в групі спеціалізованих агрокомпаній-виробників ТНК з країн, що розвиваються, посідають перші позиції.

Після здобуття Україною незалежності в нашій економіці з'явилося багато іноземних фірм, зокрема агропромислових. Ці ТНК свого часу належно оцінили потенціал сільського господарства і сприяли активному використанню передової техніки, високоякісного посівного матеріалу та засобів захисту рослин. З усього переліку аграрних ТНК, які працюють в Україні, можна виділити найбільш відомі: Cargill (рослинництво і тваринництво, продукти харчування), McDonald's, Nestle, Kraft Foods (ТМ «Люкс»), Lactalis (ТМ «President»), Kernel (ТМ «Щедрий Дар», «Стожар»), Pepsico, Danone («Даніссімо», «Актімель») [4]. До того ж, окрім вкладення інвестицій, вони щорічно перечислюють великі суми до держбюджету у вигляді податків.

Водночас є українські компанії, які вже відносно тривалий час працюють на закордонних ринках. Через те, що вони займаються лише збутом, ще не можна їх назвати повною мірою транснаціональними, та їхня продукція є добре знаною у світі. До них належать: ТОВ СП «Нібулон» – виробник та експортер сільгосппродукції (пшениця, ячмінь, соняшник та ін.), ЗАТ «Чумак» (виробництво та експорт олії, кетчупів, майонезів), виробники та експортери напоїв – АТ «Оболонь» та КП КЗБН «Росинка» [4].

Надалі Україні доцільно використати наявний світовий досвід взаємодії і регулювання відносин ТНК і держави для уникнення негативних наслідків, вжити заходи для поліпшення інвестиційного клімату і сприяти перетворенню вітчизняних агрокомпаній на транснаціональні. Адже, володіючи значними природними та трудовими ресурсами у сільському господарстві, країна цілком може розраховувати на появу й успішне функціонування власних агрокорпорацій.

З кожним роком кількість ТНК в усьому світі зростає, а масштаби їх діяльності набувають наддержавного рівня. Станом на 2012 рік було зафіксовано 85 тис. транснаціональних компаній та їх філій, які контролювали понад 85% світового експорту та 90% прямих іноземних інвестицій.

Серед компаній з найбільшими іноземними активами близько 17 утримують 90% від загального обсягу активів за кордоном, серед них Arcelor Mittal, Nestlé, Anheuser-Busch InBev та Vodafone. Наприклад, із 300 тис. працівників General Electric понад половини базуються за межами Сполучених Штатів Америки, в той час як в Toyota, що має більше робітників, лише 38% їх знаходиться за кордоном.

Останніми роками глобалізаційні процеси призвели до зміцнення позицій країн, що розвиваються, особливо держав Далекого Сходу. Прискорення темпів розвитку, дешева ресурсна база, поліпшення інвестиційного клімату, світовий дисонанс після кризи 2008 року, чітко визначена зовнішня політика – все це причини росту економічних можливостей гігантів Східної Азії.

Як бачимо, найбільш розвинутим країнам світу відповідають найбільші транснаціональні компанії. Капітал, який мають ТНК (транснаціональний капітал), залучається в інші країни для розвитку власної системи виробництва та збуту, для реалізації ресурсної бази (в тому числі дешевшої, ніж в країні базування робочої сили). Інвестиційні потоки, які надходять із міжнародних компаній для модернізації чи розвитку будь-якої сфери, – є одним із перших кроків експансії національної економіки та реалізації зовнішньої політики ТНК. З одного боку, прямі іноземні інвестиції дають поштовх до розвитку промислових галузей, з іншого – отримані прибутки надходять до материнських компаній, виснажуючи ресурси приймаючих країн.

До того ж необхідно враховувати сучасні тенденції розвитку: науково-технічний прогрес та збільшення темпів інтеграції глобалізації призвели до зростання сектору послуг і, як наслідок, покращання інвестиційного клімату цього сектору економіки світу, через зменшення ризиків і збільшення швидкості обігу капіталу.

Отже, діяльність ТНК має низку позитивних і негативних сторін як для приймаючої країни, так і для країни базування. Серед плюсів входження підприємств міжнародних компаній – збільшення інвестиційних надходжень, поліпшення економічного клімату країни, збільшення відкритості економіки, прискорення науково-технічного прогресу, забезпечення робочими місцями, надходження до державного бюджету. Іншим боком такої взаємодії є негативні наслідки: виснаження ресурсної бази, збільшення монополізації ринку, лобіювання інтересів окремих підприємців, посилення залежності національної економіки від могутніших держав, використання країни як ресурсного додатка лише на певний період часу.

Список використаних джерел:

1. Побоченко Л. М. Аналіз інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій. *Наукові журнали Національного Авіаційного університету.*

- URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/7022> (дата звернення: 28.10.2019).
- Гудим К. Транснаціоналізація як чинник глобалізації. *Вісник КНТЕУ*. URL: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2014/04/4.pdf> (дата звернення: 31.10.2019).
  - Андрушко В. В. Особливості діяльності ТНК в Україні: Міжнародна науковопрактична інтернет-конференція. URL: <http://professura.at.ua/forum/19-157-1> (дата звернення: 30.10.2019).
  - Латинін Д. О. Стан та перспективи розвитку ТНК в світі та Україні. Publishing house Education and Science s.r.o. URL: http://www.rusnauka.com/38_NIEK_2014/Economics/2_181324.doc.htm (дата звернення: 31.10.2019).

Сулік О.В.,
студентка коледжу технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Макушевич А.І., викладач вищої категорії,
викладач-методист
Україна, м. Луцьк

ЖИТТЄВИЙ ЦИКЛ ТОВАРУ ЯК ЧИННИК ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ ЦІНОУТВОРЕННЯ

У процесі проходження товаром кожної стадії життєвого циклу відбуваються зміни витрат на його виробництво і реалізацію, змінюється поведінка споживачів і конкурентів, політика розповсюдження та просування товару. Це, у свою чергу, зумовлює залежність політики і стратегії ціноутворення від стадії життєвого циклу товарів, що випускаються підприємством.

Зважаючи на те, що головною метою підприємства є отримання максимально можливого прибутку, вибір ефективної стратегії ціноутворення на кожній стадії життєвого циклу товару є надважливим завданням для кожної суб'єкта господарювання. Ціна впливає на динаміку збуту товару та на формування прибутку, вона є інструментом стимулювання попиту та є головним чинником довгострокової рентабельності підприємства.

Дослідженню проблеми визначення цінової стратегії на різних етапах життєвого циклу товару присвячено багато робіт відомих зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як Г. Армстронг, Ф. Котлер, Ж. Ламбен, Дж. Р. Еванс, Е. Портер, С. Гаркавенко, А. Войчак, Л. Данілова, А. Павленко, Л. Шкварчук та інші.

Життєвий цикл характеризує процес розвитку виробництва та продажу товару на ринку і охоплює стадії розробки, впровадження, зростання, зрілості та спаду. Тривалість як окремих стадій, так і всього життєвого циклу товару може становити від кількох місяців до кількох років.

Перший етап – дослідження і розробка товару. Він характерний нульовими обсягами збуту, а підприємство несе збитки, пов'язані з інвестуванням проекту. Проте цей етап значною мірою визначає подальший успіх або невдачі товаровиробника на ринку.

Другий етап – впровадження товару на ринок. Це період повільного зростання обсягів збуту, головне завдання якого – завоювання ринку споживачів. Стадія впровадження характеризується високим ступенем невизначеності, нестачею інформації щодо конкурентів, споживачів, меж ринку. Існує необхідність в ознайомленні споживачів з новим товаром і його перевагами. Особливостями цієї стадії є те, що багато коштів витрачається на налагодження взаємозв'язків з посередниками, пошук оптимальних каналів збуту, рекламу, тому підприємство може мати збитки або отримує незначні прибутки.

Ціни на цьому етапі залежать від виду товару і обраної цінової політики. Так, якщо підприємство прагне відразу охопити значну частку ринку й прискорити продаж, то застосовується стратегія низьких цін.

У випадку, коли конкуренція практично відсутня і у найближчому майбутньому її рівень не зростатиме, можна встановити високу «престижну» ціну, орієнтуючи покупця на новизну й особливу корисність товару для нього. Підприємствам, що випускають на ринок товар, який захищений патентом, при встановленні ціни доцільно обирати стратегію «зняття вершків» або стратегію тривалого впровадження на ринок [2, с. 154].

Стратегія «зняття вершків» буде ефективною за таких умов:

- великий рівень попиту, що має тенденцію до зростання;
- невисока собівартість одиниці продукції в умовах малосерійного виробництва, що забезпечить отримання цільового прибутку;
- висока початкова ціна не буде приваблювати нових конкурентів;
- споживачі готові сприйняти високу ціну як гарантію високої якості товару.

Якщо товар успішно витримує іспит першою стадією, він переходить у наступну – стадію зростання обсягів продажу.

Ця стадія характеризується швидким підвищенням рівня охоплення ринку, що зумовлене активним впливом рекламних заходів та впливом задоволених придбанням товару споживачів на інших потенційних покупців за допомогою усної комунікації. На етапі зростання здійснюється раціоналізація виробництва, що забезпечує зниження витрат. Розширення ринку, у свою чергу, дозволяє збільшити виробничі потужності, за рахунок чого підприємство має можливість використовувати переваги масового виробництва. Прибуток, який виробник одержує на цій стадії, залучає на ринок нових конкурентів, на дії яких потрібно своєчасно реагувати [3, с. 215].

На цьому етапі дуже важливою є правильна оцінка попиту. Вона необхідна не тільки для інвестиційної, а й для цінової політики. Оскільки попит постійно зростає, дуже важко правильно оцінити і прогнозувати його структуру, динаміку й цінову еластичність.

На стадії зростання потрібно дотримуватись політики високих цін, оскільки попит на ринку постійно збільшується. Максимізація прибутку буде забезпечуватись також тим, що витрати на стимулювання збуту припадають на більший обсяг реалізації при одночасному скороченні витрат виробництва.

З моменту, коли товар займе певне місце на ринку, завдання ціноутворення будуть змінюватися. Споживачі, які систематично купують товар, вже поінформовані про його цінність. Ті, хто купує товар уперше, покладаються на суперноваторів, які вже випробували товар і склали про нього свою думку.

На цьому етапі варто обрати стратегію особливого продукту або стратегію лідерства за витратами виробництва.

Стратегія особливого продукту сфокусована на певному сегменті покупців. Роль ціноутворення повинна зводитися до використання вигід виробництва товару, деякі властивості якого покупці вважають унікальними. Доведено, що якщо стратегію особливого продукту підприємство зможе реалізувати правильно і використає в ціноутворенні стратегію «зняття вершків» для того ринкового сегмента, де споживачі високо оцінюють товар, воно буде отримувати прибуток.

Можна рекомендувати підприємству встановлювати ціни на рівні аналогічних продуктів. Така ціна дає змогу захопити велику частку ринку, перш ніж конкуренти знайдуть можливості для зниження ціни, щоб усунути конкурентну цінову перевагу.

Стратегія лідерства за витратами виробництва дає можливість зниження рівня цін порівняно з конкурентами, що сприятиме суттєвому зростанню обсягів продажу та максимізує сукупний прибуток.

Найкращою ціною на етапі зростання, незалежно від використаної стратегії, рекомендується ціна дещо нижча, ніж під час входження на ринок.

Четвертий етап – зрілість товару. Ця стадія життєвого циклу означає стабілізацію його становища на ринку, вихід на запланований розмір ринкової частки. Зрілість характеризується такими обставинами: спостерігається повільне зростання обсягів продажу на ринку, оскільки більшість потенційних покупців уже придбала даний товар; посилюється цінова конкуренція; призупиняється вкладання інвестицій у виробництво товару; збільшуються витрати на рекламу і стимулювання збуту; проведення досліджень і розробок з метою пошуку кращих модифікацій товару. Усе це призводить до зменшення прибутку, внаслідок чого на ринку залишаються тільки сильні виробники.

Цей етап характеризується достатньо стабільною собівартістю продукції, але ціна має тенденцію до деякого зменшення. Типовий товар значну частину свого ринкового життя перебуває на етапі зрілості, тому ефективно ціноутворення важливе для збереження позиції товару на ринку.

Наступний етап характеризується виходом товару з ринку, або спадом. Обсяги продажу товару різко знижуються, зменшується прибуток або виробництво стає збитковим, приймається рішення про поступове припинення випуску товару. Зменшення обсягів реалізації може відбуватися з багатьох

причин, включаючи технічний прогрес, зміни смаків споживачів, зростання конкуренції.

Метою стратегії ціноутворення на стадії спаду є намагання подолати цей етап із мінімальними втратами або зберегти свої конкурентні позиції. Цим умовам відповідають три головні стратегії, які доцільно використовувати підприємству: скорочення (ліквідація активів і вихід з ринку), «жнива» (поетапний вихід із ринку) і злиття (продаж активів конкурентам) [1, с. 135].

Застосування зазначених вище стратегій ціноутворення на різних стадіях життєвого циклу товару дозволить підприємству досягнути відповідної мети цінової політики та сприятиме підвищенню ефективності його виробничо-господарської діяльності на ринку.

Список використаних джерел:

1. Белова, Т. Г., Крайнюченко О. Ф., Розумей С. Б. Вибір стратегії ціноутворення на різних етапах життєвого циклу товару. *Економіка та управління АПК*. 2011. Вип. 6 (89). С. 132–135. URL : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/1361>.
2. Жегус О. В., Попова Л. О., Парцирна Т. М. Теорія та практика ціноутворення в системі маркетингу: монографія. Харків: ХДУХТ, 2013. 250 с.
3. Ляхта О. Вплив життєвого циклу товару на вибір маркетингової стратегії. *Економічний вісник Донбасу*. 2010. № 2 (20). С. 152-156. URL : <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/23950>

Тищенко М.М.,

*студент Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

*Науковий керівник: Гераймович В.Л., кандидат економічних наук
Україна, м. Київ*

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Світ не стоїть на місці, процеси глобалізації все більше і більше помітні у контексті виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів харчування. Уже давно пройшли часи дефіцитів імпортованих товарів, які в 90-х роках ХХ століття не дозволяли нам придбати звичайні на даний момент фрукти та овочі з далекої Азії, Америки та країн Африки. У складний для країни час необхідно шукати шляхи її розвитку та виходу на світові ринки. Одним з таких важливих питань, пов'язаних з глобалізаційними процесами є насиченість внутрішнього ринку України конкурентоспроможною агропродовольчою продукцією та розширення її експорту.

Дослідження показують, що в цих умовах першочергову роль займають проблеми міжнародної конкуренції. Це пов'язано з тим, що основною рушійною силою і результатом розвитку продуктивних сил усіх країн в аграрному секторі, як зазначають В. Рилько та В. Дем'яненко, стало

формування світової агропродовольчої системи, в результаті інтенсифікації міжнародної кооперації і поділу праці, взаємодії та глобалізації національних товарних систем у сфері виробництва і продажу сільськогосподарської продукції та продуктів харчування [3].

За результатами державної служби статистики України експорт агропродовольчої продукції з України становив 18,6 млрд дол. США. Таким чином, за останні 10 років експорт агропродовольчої продукції з України виріс в два рази. Найбільшу частину в аграрному експорті займає соняшникова олія, обсяг її реалізації за 2018 року склав 4,1 млрд дол. США. Україна вже декілька років поспіль є світовим лідером з виробництва і експорту соняшникової олії. Решту ключових позицій займають зернові культури (кукурудза, пшениця, ячмінь), а також олійні (соеві боби) і продукти переробки олійних (макуха соняшникова). Ці продукти становлять 81% всього експорту агропродовольчих продуктів з України.

Основним ринком збуту української сільськогосподарської продукції залишається ринок Азії (Індія, Туреччина і Китай). На другому місці – країни ЄС, з часткою в 33%, де головними партнерами є Нідерланди, Іспанія і Італія.

До основних стратегічних пріоритетів підвищення конкурентоспроможності с/г продукції можна віднести:

1. перехід від сировинного експорту до експорту готової продукції з високою доданою вартістю;
2. використання методів ефективного ведення сільського господарства наперекір сталому землеробству;
3. підвищення стандартів безпеки продуктів харчування, розвиток ринку органічної продукції;
4. підвищення ефективності системи управління аграрними підприємствами за рахунок ІТ-технологій.

Серед багатьох вітчизняних науковців сформувалася думка, що конкурентні переваги ринку агропромислового виробництва є однією з перспективніших галузей економіки. Економічна ситуація у нашій країні великою мірою залежить від якості та кількості с/г продукції, яку вона може запропонувати на світовому ринку. Розвиток експорту на сучасному етапі залежить від вдалою торгівлі на ринку Європи, який повинен стати для України рушієм розвитку економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Дем'яненко С. Спільна аграрна політика ЄС: суть, тенденції та значення для України. Економіка України. 2003. № 3. С. 80-86.
2. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Трегобчук В.М. Основні передумови формування конкурентоспроможного агропродовольчого ринку в Україні. *Формування та розвиток аграрного ринку*: зб. наук. праць. К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2004. С. 156-162.

Трінчак І.В.,

*студент 2 курсу магістратури освітньо-професійної програми
«Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» інституту економіки та
менеджменту Івано-Франківського національного технічного університету
нафти і газу*

*Науковий керівник: **Побігун С.А.**, кандидат економічних наук, доцент кафедри
підприємництва та маркетингу
Україна, м. Івано-Франківськ*

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО СИСТЕМИ ВНУТРІШНІХ КОМУНІКАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Основна мета внутрішніх комунікацій - це встановлення ефективних і лояльних відносин між працівниками та керівництвом. При цьому, комунікації мають працювати у всіх напрямках - знизу вгору, згори вниз і по горизонталі. Чи не основною умовою ефективності цього процесу є наявність зворотного зв'язку.

Двобічний процес маркетингових комунікацій відіграє важливу роль: з одного боку, передбачається вплив на цільові й інші аудиторії, а з іншого - одержання зустрічної інформації про реакцію цих аудиторій на здійснюваний фірмою вплив. Обидві ці складові однаково важливі, їхня єдність дає підставу говорити про маркетингову комунікацію як про систему. Варто розуміти, що жодна фірма не в змозі діяти відразу на всіх ринках, задовольняючи при цьому запити всіх споживачів.

Маркетингова інформаційна система являє собою найважливішу складову частину інформаційного забезпечення підприємства, яка використовуючи всі наявні джерела інформації, забезпечує ринкову орієнтацію діяльності підприємства; це постійно діюча система персоналу, обладнання, прийомів і методів системного збору, аналізу, синтезу і передачі інформації для використання у сфері маркетингу.

Значну роль у забезпеченні результативності маркетингової діяльності підприємства відіграє комунікаційний потенціал. Від його використання залежить інформованість потенційного покупця про вигоди і переваги товару або послуги. В таких умовах питання ефективності використання комунікаційного потенціалу стає найбільш актуальним.

Першим елементом комунікаційного потенціалу підприємства, який необхідно вивчити, є інформаційне забезпечення. Інформаційне забезпечення комунікаційного потенціалу входить до складу маркетингової інформаційної системи підприємства. Далі необхідно розглянути систему планування і фінансування комунікаційної діяльності, методи формування рекламного бюджету, систему контролю комунікаційної діяльності [1].

Професійна інформація ґрунтується на даних професіографії — науки, яка описує професії і спеціальності з точки зору вимог до людини. Система цих вимог по кожній професії називається професіограмою. Професіограма — це спеціальна карта, яка містить розгорнутий перелік умов і характеристик трудової діяльності по конкретній професії, її окремих вимог і професійно

важливих якостей, якими повинен володіти працівник. Перелік вимог професії до психіки людини та необхідних здібностей складає психограму професії.

«Згідно з дослідженням «PR&Communications Guide-2011» працівники відіграють важливу роль у формуванні репутації всієї компанії, - коментує генеральний директор PR-компанії Noblet Media CIS Євгенія Панкратьєва. - Тому внутрішні комунікації є значущою складовою PR-у в кожній організації. Поганий внутрішній PR, не кажучи вже про його відсутність, може негативно вплинути не тільки на репутацію, а й позначитися на прибутках і ефективності організації» [2].

У 65% людей переважає візуальне сприйняття, а правильні візуальні ефекти дозволяють передавати інформацію легше, створювати більш сильне враження, аніж текст. Тому експерти з комунікацій радять транслювати значну частину внутрішніх повідомлень за допомогою екранів, встановлених в офісі. Так можна інформувати команду про цікаві події, нові вакансії, показники продажу; надихати працівників, транслюючи цитати-мотиватори або нагадуючи про цілі компанії; розважати їх (показуючи спільні фотографії або стрічки соціальних медіа).

Для ефективності бізнесу потрібен зворотний зв'язок не тільки від клієнтів, але й від працівників. Тому важливо, щоб члени команди мали змогу поділитися своєю думкою та ідеями про свої робочі місця, поточні продукти, можливі майбутні продукти або про компанію в цілому. Каналами можуть бути корпоративний чат, дошка в офісі, хмарний сервіс тощо.

Прозорість – це дещо більше, ніж просто політика компанії. Вона має вирішальне значення для внутрішніх комунікацій, оскільки породжує довіру та відкритий діалог. Якщо ваша команда відчуває, що не має інформації з певних питань і не знає, де її отримати, то це негативно впливає на стосунки в колективі й ефективність. Зрозуміло, що не всі дані можуть бути доступними кожному, але забезпечення певного рівня прозорості може мати величезний вплив на взаєморозуміння у вашій компанії.

Опитування 2012 року Американської психологічної асоціації виявило, що люди, які відчувають, що їх цінують, мають вищий рівень залученості, задоволеності та мотивації. Тому варто використовувати внутрішній інформаційний бюлетень або інші канали для того, щоб повідомляти про успіхи працівників усій компанії.

Дуже часто бюджет на внутрішні комунікації є досить обмеженим, і тому для спілкування з усіма працівниками використовується єдиний підхід. Проте це є неефективним і застарілим методом. Компаніям варто застосувати персоналізований підхід – так само, як і в маркетингових комунікаціях з поточними чи потенційними клієнтами. А це означає – надавати працівникам релевантну саме для них інформацію у потрібний час. Лише за такої умови внутрішні комунікації будуть дієвими.

«Свіжою» інформацією у розрізі компанії повинні володіти як офісні співробітники, так і працівники виробництв, підприємств, які займають всю географію України та входять у склад підприємства. Системно, своєчасно і комплексно передавати різноманітні ділові, емоційні, інтелектуальні месиджі

серед працівників та отримувати зворотній зв'язок – це є головним завданням побудови внутрішньої комунікаційної системи. Таким чином, вони відчуватимуть свою причетність до бізнесу компанії і, як результат, підвищується лояльність персоналу, його мотивація, зменшується плинність кадрів.

Значну роль у забезпеченні результативності маркетингової діяльності підприємства відіграє комунікаційний потенціал. Від його використання залежить інформованість потенційного покупця про вигоди і переваги товару або послуги. В таких умовах питання ефективності використання комунікаційного потенціалу стає найбільш актуальним.

Першим елементом комунікаційного потенціалу підприємства, який необхідно вивчити, є інформаційне забезпечення. Інформаційне забезпечення комунікаційного потенціалу входить до складу маркетингової інформаційної системи підприємства. Далі необхідно розглянути систему планування і фінансування комунікаційної діяльності, методи формування бюджету, систему контролю комунікаційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Савельєв Є. В., Братко О. С., Матвіїв М. Я. та ін. Новітній маркетинг: навч. посіб. / За ред. Є.В.Савельєва. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 296 с.
2. Внутрішні комунікації: найкращі практики. URL: <http://open.kmbs.ua/internal-communications-best-practices/>.
2. Литовченко І. Л. Удосконалення класифікації засобів маркетингової комунікаційної діяльності. ОНЕУ, 2009. №4. С. 52-59.
3. Примак Т. О. Маркетингові комунікації в системі управління підприємством: навч. посібник. К.: ООО “Експерт”, 2001. 384 с.

Хазанов В.І.,

студент Подільського спеціального

навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Гуменюк І.Л., кандидат економічних наук, викладач,

Україна, м. Кам'янець-Подільський,

БЕЗРОБІТТЯ ОЧИМА МОЛОДІ

Безробітна молодь – це особлива соціальна група, яка в певний час не має такої цінності, як робота, пов'язаного з нею престижу, матеріального добробуту та загального визнання. Це відчутно впливає на загальну мотивацію поведінки молодих людей, мотиви вибору й опанування професії або перенавчання.

Згідно із Законом України «Про зайнятість населення» для працевлаштування молоді, яка закінчила або припинила навчання у середніх загальноосвітніх школах, професійно-технічних закладах освіти, звільнилася зі строкової військової або альтернативної служби і якій надається перше робоче місце, дітям (сиротам), що залишилися без піклування батьків, а також особам, яким виповнилося п'ятнадцять років і які за згодою одного з батьків або особи,

яка їх замінює, можуть, як виняток, приймати на роботу, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад за поданням центрів зайнятості бронюють на підприємствах, в установах і організаціях, незалежно від форми власності.

Значну частину безробітної молоді становить контингент молодих людей – випускників професійно-технічних і вищих навчальних закладів, які здобули професію (спеціальність) і вперше виходять на ринок праці. На думку фахівців, тенденція до зростання на ринку праці кількості освіченої молоді поглиблюватиметься і в найближчій перспективі [1].

Безробіття молоді – соціально-економічне явище, при якому працездатна молодь перебуває в пошуках роботи та готова приступити до неї, але не може реалізувати своє право на працю, чим втрачає основні засоби до існування.

Сьогодні значна частина молоді подає документи до вищих навчальних закладів та намагається продовжити своє навчання. Та відчувається недосконалість старої системи підготовки робочих кадрів і молодих спеціалістів, яка раніше не була орієнтована на вимоги ринку праці та продовжує своє інерційне існування й нині. Щороку українські навчальні заклади випускають понад 500 тис. молодих спеціалістів, які не знаходять відповідного попиту на отриману спеціальність або не мають можливості задовольнити свої вимоги щодо рівня оплати праці [3].

Показники молодіжного безробіття нижчі в тих країнах, де держави виявляють активність у економіці загалом. Прикладом країни, яка здійснила політику, націлену на створення робочих місць, називають Словенію. Серед заходів слід згадати такі: посередництво в пошуку роботи, професійна орієнтація для молодих учасників ринку праці й безробітних, стимулювання малого бізнесу, стажування та програми зайнятості локального рівня.

Фінансова криза, яка стала соціально-економічною кризою, призвела до різкого зростання безробіття серед молоді у світі і збільшила недовіру молодих людей до інститутів, урядів та корпорацій.

Більш як 1,2 млрд осіб у світі - це молодь у віці від 15 до 24 років.

За даними Всесвітнього економічного форуму, 357 млн з них ніде не навчалися і не працювали. Ця цифра продовжує зростати.

Від збільшення рівня безробіття страждає не тільки молодь, а й економіки багатьох країн. Невикористаний потенціал має вирішальне значення для багатьох держав, що розвиваються, з великим відсотком молоді серед населення.

Більше того, така тенденція сприяє заворушенням, що яскраво показали потрясіння на Близькому Сході та Північній Африці.

Проблема стосується й країн, населення яких стрімко старіє, і де наступне покоління нестиме велику частку соціальних витрат. Для європейців звичною стала аббревіатура NEET, що означає "ні освіти, ні роботи, ні навчання". Вона символізує молодь, яка опинилася в умовах кризи на узбіччі повноцінного життя.

Посилений захист молоді в соціально-трудовах відносинах негативно сприймається в епоху ринкових реформ та дерегуляції. Наймачі неохоче беруть

на роботу молодь (зокрема через встановлені законом подовжені відпустки) та всіляко намагаються налаштувати інших працівників проти цієї категорії. Однак Міжнародна організація праці (МОП) наполягає на тому, що це питання особливо важливе, тим паче у площині охорони праці: «це питання не тільки про права й моральні зобов'язання, але й про продуктивність і розвиток». Експерти МОП визнають, що диференційований підхід до праці молоді є виправданим. Молоді люди менш досвідчені та вразливіші для експлуатації, і вони зазнають імовірно більшої шкоди на виробництві, аніж старші.

Статусна позиція молоді на ринку праці визначається переважно рівнем освіти. Проблему взаємодії освіти та зайнятості молоді можна представити у двох основних питаннях: по-перше, на що молодь може претендувати на ринку праці, здобувши чи не здобувши бажану освіту, по-друге, на що молода генерація зорієнтована у сфері освіти і, опосередковано, у сфері зайнятості. Сучасна система освіти змінилася, вона стала самодостатньою. Навчальні заклади орієнтуються не стільки на потреби ринку праці, скільки на платоспроможний попит. Масовими залишаються випуски фахівців за спеціальностями економіста, бухгалтера, менеджера, юриста, тоді як ринок праці перенасичений такими фахівцями

Із ціллю відбору найкращих молодих спеціалістів сучасні роботодавці застосовують усе складніші методики відбору персоналу, з особливостями яких претенденти на вакантні посади часто не знайомі. Соціологія і психологія праці та зайнятості персоналу передбачає порівняння професійно кваліфікаційного рівня, ділових якостей, результатів праці претендента з відповідними параметрами, вимогами, еталонами.

Роботодавці мають досить чітке уявлення про ті компетенції, які важливі для успішної роботи в їхніх організаціях, і досить чітко відслідковують такі уміння та навички при відборі молодих фахівців. Незалежно від динаміки ринку праці ключові критерії, згідно з якими роботодавці оцінюють молодих фахівців, залишаються досить сталими.

Першим кроком для повної реалізації себе, як повноцінного громадянина є ознайомлення з переліком основних прав. Адже, щоб запобігти порушенню своїх прав, а в разі порушення – захистити себе, то потрібно їх знати [3].

Найважливішим критерієм відбору служить оцінка особистісних характеристик і потенціалу молодого співробітника. Це в черговий раз вказує на необхідність формувати при навчанні не тільки базу професійних знань, а й базу актуальних особистісних компетенцій, які потрібні на ринку праці. Якщо говорити безпосередньо про необхідні ділові компетенції молодих фахівців, то компанії відзначили низку важливих для них особистісних якостей і компетенцій: відповідальність, ініціативність, активність, цілеспрямованість, працездатність, працьовитість, бажання розвиватися, освіченість, лояльність. Від молодих фахівців очікують трудової зрілості й готовності працювати. Проте даний список відображає ті компетенції, на формування яких може бути відведена й певна зона роботи на етапі навчання, що значно підвищить привабливість випускника на ринку праці. Для цього необхідно активно вивчати процеси ефективного впровадження інноваційних технологій навчання,

які допомагають формуванню у студентів багатьох необхідних їм практичних умінь та навичок.

Економіка України могла би бути продуктивнішою, якби держава спрямувала зусилля на розкриття продуктивного потенціалу молоді. Держава повинна грати активнішу роль у економіці, і створюючи робочі місця в державному секторі, і заохочуючи підприємців за допомогою стимулів у перспективних галузях (шляхом дотації обсягом $\frac{1}{2}$ зарплати, наприклад). «Позитивний ефект від державних інвестицій в області зайнятості молоді може бути посилений забезпеченням того, щоб молоді працівники мали необхідні навички. У цьому сенсі пов'язування інвестицій в інфраструктуру з політикою на ринку праці сприятиме зростанню кількості та якості робочих місць для молоді» [4]. Встановлення відповідності між освітою та працевлаштуванням неможливе без державного планування та прогнозування. Покладатися виключно на волю ринку тут неможливо, адже настрої бізнесу досить непередбачувані. [3]

Список використаних джерел:

1. Оксамитна С., Виноградов О., Малиш Л., Марценюк Т. Молодь України: від освіти до праці / за ред. С. Оксамитної. К.:ВПЦНаУКМА, 2010. 202 с.
2. Дмитрук Д.А., Яременко О.О., Балакірева О.М. та ін. Молодь на порозі самостійного життя / за ред. Д.А. Дмитрук. К. Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. 166 с.
3. Молодь та молодіжна політика в Україні : соціально-демографічні аспекти/ за ред. Е. М. Лібанової. К. :Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. 248 с.
4. Скрипник Н.Є., Майковська А.В. Умови та перспективи розвитку ринку праці молоді в Україні. Вісник Дніпропетровського університету. Серія "Економіка". 2010.Вип.4 (3). URL: www.vestnikdnu.com.ua/archive/201043/27-34.pdf

Хринюк О.Р.,

*студентка Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

*Науковий керівник: Гераймович В. Л., кандидат економічних наук
Україна, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

Ринок є складною системою економічних відносин на усіх стадіях відтворювального процесу, заснованих на інтеграції інтересів ринкових суб'єктів у сфері виробництва, розподілу, перерозподілу і споживання, розвитку економічного і соціального середовища, закономірностей та свідомої діяльності членів суспільства.

Сучасне реформування економіки постсоціалістичних країн принципово відрізняється від світового досвіду. Темпи та цілеспрямованість переходу до ринкових відносин зумовлюються: матеріальними можливостями суспільства;

виробничою та соціальною інфраструктурою; наявністю правових, адміністративних та економічних регуляторів процесів виробництва і розподілу (перерозподілу); наявністю ринкової інфраструктури; науковим забезпеченням; готовністю людей до здійснення реформ; рівнем інформаційного забезпечення тощо. Тому прискорене ринкове реформування суспільних відносин здійснити складно. Воно потребує тривалого часу, оскільки продуктивні сили і виробничі відносини повинні адаптуватися до сформованих за тривалий час стереотипів поведінки і мислення людей.

Продовольчий ринок - це форма організації сільськогосподарського виробництва.

Формування продовольчого ринку України складається з таких складових: земля; робоча сила; попит-пропозиція: безпосереднє виробництво продовольчих товарів; аграрна політика держави; конкурентоспроможність аграрної продукції; господарський механізм;

В аграрному виробництві земля – це фундаментальна складова частина сільськогосподарського виробництва. Земля у сільському господарстві водночас є предметом праці і засобом виробництва. Знаряддя і предмети праці аграрія, якими б досконаліми вони не були, служать для обробітку землі. Від якості землі та інтенсивності її використання залежить продуктивність рослинництва. Водночас і тваринництво може успішно розвиватись лише на основі ефективного використання земельних угідь.

Саме використання землі надає сільському господарству особливостей, відсутніх у промисловості, транспорті, будівництві та інших галузях економіки. У несільськогосподарській сфері земля є лише просторовою складовою, базисом природних ресурсів: хіміко-біологічний та фізико-механічний склад ґрунту, біологічні та інші компоненти. Продуктивність аграрної праці безпосередньо пов'язана з біокліматичним потенціалом і залежно від нього одна кількість праці буває представлена більшою чи меншою кількістю продуктів (споживних вартостей). З огляду на це, важливого значення набуває економічна, зокрема і грошова, оцінка землі.

Сільське господарство забезпечує зайнятість багатьох людей. Але воно однозначно має сезонний характер, що слід враховувати у разі розбудови продовольчого ринку. Так, зайнятість населення в аграрній сфері США складає 2 %, а в Україні - 16 %. Це є свідченням наявності величезних резервів вивільнення робочої сили, що водночас призведе до втрати робочих місць, збільшення кількості безробітних, при цьому розвиток економіки обумовив подальше зростання міського населення: структурна частка городян збільшилася з 47,9 до 67,8 %.

Сільське господарство - галузь, що характеризується постійними коливаннями: аграрна продукція продається на конкурентних ринках, де ціни змінюються досить часто, а попит на аграрну продукцію практично залишається стабільним. Це пояснюється тим, що виробник-аграрій завжди відчуває повну залежність від коливань ринку. Крім того, що попит на сільськогосподарські продукти мало зростає у міру збільшення доходів населення, він ще й нееластичний відносно цін. Так, частка особистих доходів,

що витрачаються на продовольчі товари в Україні, постійно збільшується, а у розвинутих країнах вона має тенденцію до зменшення (наприклад, у США за останні 20 років вона зменшилася з 18 % до 11,4 %).

Список використаних джерел:

1. Офіленко Н.О., Кайнаш А.П., Калашник О.В., Мороз С.Е. Ринок і ресурси споживчих товарів : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 184 с. - ISBN 978-966-364-920-7.
2. Белявцев М.І. Інфраструктура товарного ринку. К. : Центр навч. літ., 2005. 416 с.
3. Міщенко Д.А. Аграрний маркетинг в системі управління діяльністю підприємства на вітчизняному продовольчому ринку. *Агросвіт*. 2008. № 13. С. 27–30.
4. Кириленко І.Г. Інституційні проблеми формування інфраструктури внутрішнього агропродовольчого ринку. *Економіка АПК*. 2009. № 8. С. 3–11.
5. Жемойда О.В., Кваша, С.М. *Продовольча Безпека України. Науковий вісник НУБіП України*, 2012. № 169. С. 12-25

Червінський І.С.,

студент Подільського спеціального

навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Палилюцько О.М., кандидат історичних наук, викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНА ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасна демографічна криза в Україні не є суто українським феноменом, її причини обумовлені загальними цивілізаційними тенденціями зміни способу життя та відтворення населення, які властиві розвинутих країнам, які здійснили основні фази демографічної революції у ХХ столітті. За довгостроковим демографічним прогнозом чисельність населення нашої країни протягом наступних років продовжуватиме зменшуватись і на кінець 2025 р. становитиме 42.7 млн., що приблизно на 2 млн. осіб менше ніж зараз.

Для сучасної демографічної ситуації характерне поступове старіння населення України. Внаслідок постійного зниження народжуваності впродовж останнього століття, частка дітей знизилась з приблизно 40% на початку ХХ ст. століття до 15% на поч. ХХІ ст. [3, с.244].

Актуальність дослідження динаміки соціально-демографічної структури суспільства зумовлена насамперед тим, що в сучасних умовах має місце тенденція до старіння населення не тільки окремо взятих країн, а й планети в цілому, зростає чисельність міських жителів і стрімко скорочується число тих, хто проживає в сільській місцевості, дуже нестабільними стають сімейно-шлюбні відносини. Тому питання, пов'язані з демографічними проблемами сьогодні розглядаються багатьма авторами. З одного боку, одні з них

висловлюють своє занепокоєння неконтрольованим зростанням кількості жителів Землі, що має місце в наш час. Інших, навпаки, хвилює процес скорочення чисельності та старіння соціуму, характерний для країн Європи та Північної Америки. Треті намагаються визначити головні причини, які призводять до негативних наслідків у сфері демографії. У даній сфері дослідження процюють такі науковці О. Воробйова, Ж. Зайончковська, Т. Заславська, В. Іонцева, а також численні західні автори, серед яких – М. Абелла, Р. Бонінг, В. Зелінський, С. Кастелс, Д. Массей, Г. Равенштейн, С. Сассен, П. Стокер, Т. Хаммар, Д. Холліфілд.

Демографія - це наука про населення. Вона досліджує досить важливу сферу життєдіяльності суспільства, яка відображає його кількісний склад, особливості співвідношення статеві-вікових груп, сімейної структури тощо.

Демографічна ситуація в Україні вкрай несприятлива. Той факт, що з 1991 року серед населення України смертність перевищила народжуваність, а в 1993 році природний спад досяг вже 180 тис. чоловік, говорить сам за себе. Найвищий рівень народжуваності в Україні спостерігався у 1925 - 1926 роках. Відтоді почалося систематичне зниження народжуваності, характерне для повоєнного періоду. Особливо несприятливим фактором, який негативно впливає на загальну демографічну ситуацію в Україні, є висока смертність населення. Її показник у 1992 році досяг 13,4 чол. на тисячу населення. Особливо прикро те, що найвища смертність спостерігається серед чоловіків у молодому працездатному віці (20 - 30 років) [2, с.44].

Величезною проблемою для України є те, що вона входить ще у топ-10 країн-донорів мігрантів у світі. З 2013-го по 2019 рік кількість економічно активного населення скоротилася з майже 21 млн до 18 млн. За даними Центру економічної стратегії, більше 4 млн українців є трудовими мігрантами. Це близько 16% працездатного населення. Трудові мігранти піддаються великому ризику, особливо нелегальні, є й інші проблеми. До того ж, крім економічних втрат і відтоку кваліфікованих кадрів, існує велика загроза нашій нації. Трудова міграція українців – складна проблема, зумовлена об'єктивними і суб'єктивними чинниками. Ми втрачаємо кваліфіковані кадри через те, що люди, яких підготували в Україні, в тому числі, за державні гроші, працюють за кордоном. У новому звіті ООН "Перспективи світового народонаселення" за 2019 рік йдеться про те, що населення України скоротиться майже на 20% – в 2030 році до 40,88 мільйонів осіб, а в 2050-му – до 35,22 млн. Тому, демографічна політика України в сучасних умовах повинна бути направлена не тільки на стимулювання народжуваності, але і на зміцнення сім'ї, підвищення матеріального добробуту людей, зниження захворюваності і смертності. Тому для покращення демографічної ситуації в Україні, необхідно вжити наступні заходи:

- Для молодих повнолітніх розробити програми та заходи, що пояснюють коротко та довгострокові переваги здорового способу життя. Ключовим аспектом тут є не формальне регулювання, а практичне застосування.

- Подолання бідності, запобігання розвиткові хронічної та успадкованої бідності на основі зростання доходів та рівня життя всього населення;

- Забезпечення ефективної зайнятості, яка має стати надійною гарантією належного рівня життя не тільки для самого працюючого, а і для його утриманців.

Отже, демографічні процеси не можуть залишатися без уваги держави, оскільки вони торкаються найважливіших сфер життя людей і рівня економічного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Статистика населення України. Банк даних. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Dialog/statfile_c.asp
2. Заставний Ф. Д. Економічна і соціальна географія України: Підруч. для 9 кл. серед, загальноосвіт. шк. Київ: Форум, 2010. 239 с.
3. Нагорнова О. Теоретично-методичні підходи до формування основних напрямків стратегії державного регулювання зовнішньої трудової міграції / Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. Випуск 238: В 5 т. Т. V. Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. С. 1012-1019.

Чукова М.А.,

*студентка Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

*Науковий керівник: Гераймович В.Л., кандидат економічних наук
Україна, м. Київ*

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Аграрний сектор в Україні є одним із найбільш пріоритетних та перспективних напрямків розвитку економіки держави. Сільськогосподарський потенціал нашої країни має великі можливості бути основою для зміцнення економічної ситуації країни та закріплення її на світових ринках. Для покращення використання ресурсного забезпечення аграрного сектору потрібно визначити пріоритетні напрями розвитку аграрної сфери.

На сьогодні пріоритетним завданням для Українського аграрного сектору має бути об'єднання зусиль місцевих громад, фермерських асоціацій, спілок та сільськогосподарських виробників, що в результаті повинно забезпечити покращення конкурентоспроможності сільського господарства і посприяти розвитку аграрного сектора на основі принципів школи концепції сталого розвитку та відповідно до стандартів прийнятих в ЄС та на міжнародних ринках. Серед стратегічних пріоритетів реформування в аграрному секторі України виокремлено:

- введення стабільної правової системи, що відповідатиме міжнародним і європейським стандартам, зокрема виконання аспектів зазначених в угоді про асоціацію між Україною та ЄС;
- сільський розвиток - відродження українського села;

- сприяння розвитку аграрної освіти, науки та сфери дорадчих послуг;
- захист довкілля та управління природними ресурсами, зокрема лісовим та рибним господарством [1].

У відповідності з наявною в державі стратегією, Україні необхідні реформування аграрного сектору, що забезпечать кращі конкурентні позиції на європейському рівні. Досягнення Кабінетом Міністрів поставленої стратегічної мети може бути забезпечене шляхом реалізації у сільськогосподарській практиці інноваційної моделі розвитку вітчизняного аграрного сектору та шляхом вдосконалення вітчизняного законодавства до рівня засад внутрішньої і зовнішньої торговельної політики ЄС.

Міністерством аграрної політики та продовольства України було ухвалено єдиний комплекс стратегії розвитку аграрного сектору України станом на 2015-2020 роки. До основних пріоритетних дій увійшли:

- Діловий клімат і протидія корупції, створення стабільної правової системи, що відповідає міжнародним і європейським стандартам, зокрема шляхом виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
- Земельна реформа, зокрема удосконалити систему кадастру і реєстрації прав на нерухоме майно.
- Інституціональна реформа Мінагрополітики, державних підприємств, установ, організацій, що належать до його сфери управління.
- Продовольча безпека - доступ до достатніх обсягів безпечної та поживної продовольчої продукції.
- Удосконалення податкової системи, зокрема буде врегульовано питання ПДВ з врахування специфіки секторів.
- Розвиток агропродовольчих ланцюгів доданої вартості.
- Сільський розвиток - відродження українського села.
- Доступ до міжнародних ринків, торговельна політика та просування експорту.
- Захист довкілля та управління природними ресурсами, зокрема лісовим та рибним господарством.
- Аграрна наука, освіта, інновації та дорадчі послуги, зокрема створення аграрних шкіл, фермерських асоціацій, тощо [2].

Пріоритетні дії Міністерства аграрної політики та продовольства України спрямовані на забезпечення Україні, як країні експортеру, активної участі в відносинах на світових ринках, розвиток експортного потенціалу та удосконалення виробничого процесу сільськогосподарської продукції [1].

Для подальшого розгляду стратегічного розвитку аграрного сектору України нами було прийнято рішення про застосування методу SWOT-аналіз (Рисунок 1). Завдяки даній методиці ми виявимо сильні та слабкі сторони, які можна буде вдосконалити або викоренити взагалі, а також, можливості і загрози розвитку аграрного сектору.

Рис. .1 SWOT-аналіз аграрного сектору України [1,2]

Проведений нами SWOT-аналіз дає змогу визначити, що в аграрній сфері України переважають слабкі сторони, однак в резерві країни є сприятливі ринкові можливості, які потрібно розвивати та вдосконалювати, зокрема покращити процедуру сертифікації органічної продукції, більше зважати на якість виробленої продукції та закріплювати відносини з новими країнами-імпортерами. Також, підприємства мають прагнути посилити свої виробничі потужності, аби стати більш конкурентоспроможними на світових ринках, що в свою чергу ліквідує слабкі сторони аграрної сфери.

Доцільним виявилось для аграрного сектору зосередити свої сили на зниженні рівня витрат на виробництві продукції та підвищити рівень конкурентоспроможності продукції за рахунок покращення якості за менші кошти, підвищення мотивації праці серед робочої сили вітчизняних аграрних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Кабінет Міністрів України Розпорядження про схвалення стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Міністерство аграрної політики та продовольства України Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки. URL: <http://search.ligazakon.ua>.

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Артвинська О.О.,

студентка коледжу технологій, бізнесу та права

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: Денисюк Н.В., викладач облікових дисциплін

вищої кваліфікаційної категорії, старший викладач

Україна, м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ ПРИ ВІДОБРАЖЕННІ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ХЕДЖУВАННЯ

Хеджування полягає у вивченні майбутнього, формулюванні очікувань та використанні похідних фінансових інструментів для компенсації можливих збитків, що виникають у результаті несприятливої зміни ціни чи іншого показника об'єкта хеджування.

Хеджування - процес зменшення ризику можливих втрат об'єктів хеджування шляхом укладання компенсуючої угоди.

Предметом останньої є інструмент хеджування, підібраний у такий спосіб, щоб зміна його ціни чи пов'язаних з ним потоків компенсувала негативні зміни відповідних параметрів об'єкта хеджування.

Методологічні основи відображення у бухгалтерському обліку відносин хеджування в Україні визначає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 13 «Фінансові інструменти», а компанії, які виходять на світові ринки капіталу, щодо цих операцій керуються вимогами Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку (МСБО) 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [1 с.59-63].

Похідні фінансові інструменти можна використовувати як для мінімізації фінансових ризиків, так і для отримання прибутку проведенням спекулятивних операцій. Для розмежування даних видів операцій з директивами П(С)БО 13 передбачено вимоги щодо документального оформлення відносин хеджування, які необхідно виконати перед їх початком.

Суб'єкт господарювання повинен письмово визначити:

- об'єкт хеджування;
- сутність та цілі управління ризиком, що хеджується;
- вид хеджування та його стратегію;
- інструмент хеджування;
- спосіб оцінки його ефективності.

Облік операцій хеджування в цілому ґрунтується на використанні такого облікового принципу, як нарахування. Оскільки інструмент та об'єкт хеджування економічно пов'язані, фінансовий результат від операцій з похідними фінансовими інструментами доцільно відображувати в одному обліковому періоді з прибутками або збитками від об'єкта хеджування.

Для цілей бухгалтерського обліку виділяють три види відносин хеджування:

- хеджування справедливої вартості — хеджування зміни справедливої вартості активу, які вже визнані та відображені у балансі.

- хеджування грошових потоків

- хеджування зміни грошових потоків із визнаним активом чи зобов'язанням або прогнозованою майбутньою операцією. У тій частині, в якій це хеджування є ефективним, фінансовий результат від нього відображають у капіталі, а потім враховують під час визначення чистого прибутку або збитку.

- хеджування фінансових інвестицій у господарські одиниці за кордоном - хеджування впливу зміни валютних курсів на вартість активів чи зобов'язань суб'єкта господарювання за межами України.

Якщо результати діяльності важко з впевненістю передбачити, то певною мірою доцільним є застосування принципу обачності. Проте при оцінці відкритих позицій на строковому ринку принцип накопичення має переважати над принципом обачності. Це пов'язано з тим, що за умов ліквідного ринку відкрита позиція є, по суті, такою самою, що й закрита, оскільки відкриту позицію можна у будь-який момент ліквідувати. Такий підхід до визнання нереалізованого прибутку суперечить принципу обачності, який вимагає визнання лише нереалізованих збитків, але не прибутку, який ще не отримано.

Основний тип ринку, властивий хеджуванню, - це базисний ризик, який пов'язаний з непаралельним рухом ціни об'єкта хеджування та інструмента хеджування під час дії строкового контракту. Різниця між ціною об'єкта та інструмента хеджування має назву «базис». У зв'язку з цим метою ефективного хеджування є не повне усунення ризику, а досягнення оптимального співвідношення між перевагами хеджування та його вартістю. Тобто якщо потенційні втрати при відмові від хеджування будуть меншими ніж витрати на його проведення, то компанії краще утриматися від даних операцій.

Об'єктом хеджування визнаються активи чи зобов'язання, а також потоки грошових коштів, пов'язані із зазначеними активами або з очікуваними угодами, що можуть зазнавати впливу, як правило, валютних, відсоткових чи цінових ризиків [2].

Метод хеджування поширений серед західних компаній і лише починає набирати популярності серед українських підприємств.

Керівництву компанії, які вирішили скористатися цим методом мінімізації ризиків потрібно забезпечити належне значення ведення бухгалтерського обліку хеджування для отримання достовірної та своєчасної інформації щодо результатів проведених операцій для прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Москвін С. Індикатори корпоративного управління. Акціонерне товариство, №5-6, 2017 р., С. 59-63
2. <http://www.davisglobal.com/publications/lcgi/LCGI2001-execsum.pdf>

Боришуляк І.М.,
студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: Коркушко О.Н., кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ринок фінансових послуг являє собою систему економічних і правових відносин, пов'язаних із купівлею-продажем або випуском та обігом фінансових активів. Крім того, він являє механізм перерозподілу капіталу між інвесторами і постачальниками за допомогою фінансово-кредитних інститутів – професійних учасників ринку фінансових послуг на основі попиту та пропозиції на капітал [2, с. 45].

В нашій державі, функціонування ринку фінансових послуг, регулюється Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Згідно з Законом, ринки фінансових послуг - сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій з цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів [3].

В залежності від спрямованості діяльності фінансових посередників, розрізняють ринок фінансових послуг банків і небанківських установ. Ринок банківських послуг зазнав значних реформ, однак на сьогоднішній день функціонує більш-менш стабільно. Що ж стосується ринку фінансових послуг небанківських установ, то варто зазначити, що тут спостерігається значне відставання у розвитку. Це в свою чергу свідчить про те, що в загальному, ринок фінансових послуг нашої держави, поки що не здатний конкурувати із світовими ринками, неготовий увійти до глобальної фінансової системи. Це, в свою чергу, негативно впливає на роль та місце України у світовому фінансово-економічному просторі.

Основною проблемою банківської системи є обмеженість капіталу банків. Також, банківській системі притаманна ще така проблема, як нерозвиненість ринків застосування ресурсів, обмеженість банківського інструментарію. Саме тому банківські установи нарощують свою операційну діяльність в основному за рахунок кредитування, а це один із найризикованіших сегментів у цій сфері діяльності. Основна проблема кредитного ринку полягає у тому, що велика кількість малих та середніх позичальників не в змозі скористатися кредитними послугами, невеликий перелік значно складніших послуг на ринку кредитування, не високий рівень застосування довгострокових кредитів та присутність проблем на ринку іпотеки [4].

Саме тому, банківська система України потребує певного удосконалення, а саме:

- розширення спектра банківських послуг і підвищення їх якості,

впровадження сучасних стратегій продажів банківських послуг на роздрібному і корпоративному сегментах банківського ринку, в тому числі розвиток інвестиційного банкінгу;

- розширення спектра банківських послуг, що надаються малому і середньому бізнесу, як в частині фінансування, так і в частині надання інформаційно-консультаційних послуг;

- зміна бізнес-моделей банків і підвищення якості корпоративного управління до рівня, що відповідає міжнародним стандартам;

- участь банків в реалізації інвестиційних проектів на принципах державно-приватного партнерства, розробка механізмів ефективного розподілу ризиків і відповідальності між усіма учасниками (бізнес, держава, банки);

- скорочення розрахунків готівкою грошовими коштами і розвиток цифрових банківських технологій;

- поліпшення якості розробки та реалізації банківських бізнес-процесів, що дозволяють швидко і ефективно створювати і адаптувати нові фінансові продукти і технології надання послуг споживачам тощо.

Проаналізувавши ринок небанківських фінансових послуг, варто зауважити, що тут основними фінансовими посередниками виступають страхові компанії. Але, і в цьому напрямку є значні труднощі, через які гальмується розвиток страхового ринку в нашій державі. Це, в свою чергу, негативно відбивається на економічному зростанні країни. До основних проблем розвитку страхового ринку можна віднести:

- малий інтерес населення до страхових послуг через низьку його платоспроможність;

- не високий рівень таких видів страхування, як медичне страхування та страхування життя (у порівнянні із розвиненими європейськими країнами);

- низький рівень ліквідності страховиків;

- не великий рівень інвестиційної активності страхових компаній;

- занадто низька довіра до страхових компаній тощо.

На нашу думку, потрібні певні спроби держави якимось змінити ситуацію на краще, домогтися більш широкого охоплення страховими послугами, залучення інвестицій в страхову галузь, збільшення капіталізації страховиків тощо. Але в силу незбалансованості поглядів різних державних структур на розвиток страхування і економіки в цілому, багато позитивних заяв, думок і проектів не доходять до стадії практичної реалізації, або нівелюються прийняттям нормативних актів протилежного характеру. Якщо не буде прийнято жодних кардинальних рішень, то існуючі тенденції в страховій галузі збережуться. Можуть бути будь-які коригування технічного характеру, але принципово загальна картина навряд чи зміниться.

Лише прискорений розвиток небанківських секторів призведе до формування більш збалансованої структури фінансового ринку, знизить ступінь домінування банківського сектора і буде сприяти створенню додаткових фінансових інструментів. Результатом стане досягнення стану фінансового ринку, що характеризується стабільністю, збільшеною ефективністю і структурною збалансованістю, а також здатністю повноцінно і без державної

підтримки задовольняти потреби клієнтів в фінансових послугах.

Сьогодні Україна стикнулася з рядом проблем на ринку фінансових послуг, які пов'язані з малоефективною діяльністю фінансового сектора держави, не високим ступенем поінформованості населення щодо діяльності фінансових установ та спектру послуг, які вони надають, низькою довірою населення до установ, що надають фінансові послуги тощо. Проаналізувавши дослідження вітчизняних вчених, можна виділити наступні проблеми функціонування ринку фінансових послуг нашої держави:

- недосконале законодавче та нормативно-правове регулювання ринку фінансових послуг;
- низький рівень захисту користувачів фінансових послуг;
- низький рівень капіталізації та конкурентоспроможності вітчизняних фінансових установ;
- не ефективна система доведення інформації про спектр фінансових послуг до населення;
- недовіра населення до установ, що функціонують на ринку фінансових послуг, через сформований стереотип обману, шахрайства та банкрутства цих установ;
- висока вартість фінансових послуг;
- відсутність дієвої системи захисту вкладень шляхом компенсації (особливо на ринку фінансових послуг небанківських установ);
- розбіжність вітчизняного законодавства щодо ринку фінансових послуг із законодавством європейських країн [1, с.237].

Таким чином, проблеми, які існують на вітчизняному ринку фінансових послуг, потребують комплексного розв'язання. На нашу думку, це мають бути стратегічні кроки з боку держави, які передбачатимуть реалізацію конкретних заходів для усунення вищеперелічених недоліків на ринку фінансових послуг України. Ефективне функціонування фінансового ринку неможливе без регулюючої та контролюючої діяльності державних органів. Чим швидше будуть сформовані та реалізовані заходи по вирішенню проблем на ринку фінансових послуг, тим краще це для його учасників та держави в цілому, адже в сучасних умовах без використання фінансових послуг неможливий розвиток виробництва, видобувної промисловості, транспорту, торгівлі, науки, охорони здоров'я, системи соціального забезпечення тощо. Завдяки використанню фінансових послуг здійснюється як фінансування приватного підприємництва, так і реалізація державних програм.

Список використаних джерел:

1. Еш С. М.: Ринок фінансових послуг: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 400 с.
2. Онищенко В. О., Завора Т. М. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник. Полтава: ПолтНТУ, 2017. 409с.
3. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001р. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (дата звернення: 27.10.2019).
4. Фандеева Н.В. Основні проблеми розвитку ринку фінансових послуг

Вець К.С.,
студентка Подільського державного аграрно-технічного університету
Науковий керівник: Фугело П.М., кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

У процесі надання кредитів перед будь - яким банком постає необхідність оцінити кредитоспроможність позичальників. Її достовірність істотно впливає як на результати конкретних кредитних угод, так і на ефективність кредитної діяльності банку загалом. Точність оцінки важлива і для позичальника, адже від неї залежить рішення про надання кредиту та про можливий його обсяг.

Наслідком систематичних помилок в оцінці кредитоспроможності позичальників може бути погіршення якості кредитного портфеля, через що банк змушений збільшувати витрати на додаткове резервування. У кращому випадку це призводить до погіршення фінансового стану банку, у гіршому - до його банкрутства.

Для того, щоб ефективно оцінити кредитоспроможність, перш за все потрібно розуміння сутності самого поняття кредитоспроможність. Існують різні підходи щодо визначення даної категорії.

На наш погляд найбільш повним і вдалим визначенням є наступне. *Кредитоспроможність* – це якісна оцінка позичальника, яка дається банком для розгляду питання про можливість і умови кредитування та дозволяє передбачити ймовірність своєчасного повернення позичок та їх ефективного використання.

Кредитоспроможність позичальника - це здатність юридичної або фізичної особи повністю та у строк розрахуватися зі своїми борговими зобов'язаннями. Вона не фіксує неплатежі за минулий період або на якусь конкретну дату, а прогнозує його платоспроможність на найближчу перспективу.

Рішення банку про рівень кредитоспроможності позичальника формується у три етапи:

- вивчення характеру клієнта для отримання загального уявлення про нього;
- аналізу економічної спроможності клієнта ;
- аналізу ефективності кредитованих заходів або інвестиційного проекту.

Існують наступні методи оцінки кредитоспроможності:

- а) на основі системи фінансових коефіцієнтів (ліквідності, платоспроможності, ділової активності, фінансової стійкості, рентабельності);

- б) статистичні методи;
- в) комплексні методи (на основі експертних оцінок).

В основі коефіцієнтного аналізу лежить добір оптимальних показників для конкретних позичальників і їх подальшому аналізі.

Коефіцієнтний аналіз дуже простий у використанні, як правило не потребує спеціального інформаційного забезпечення. За допомогою коефіцієнтів можна проаналізувати різноманітні аспекти фінансового стану позичальника. Однак, не дивлячись на це, даний метод оцінки кредитоспроможності має ряд недоліків:

- коефіцієнти не в повній мірі характеризують кредитоспроможність підприємства, так як не можна віддавати перевагу одному з розрахованих показників;

- нормативні значення багатьох коефіцієнтів не враховують фактичний стан економіки та фази ділового циклу, відсутня єдина база рекомендованих значень;

- розраховані показники відображають лише сучасний стан, не враховуючи при цьому динамічні зміни, що підвищує ризик при кредитуванні.

- на основі окремих значень коефіцієнтів дуже важко зробити однозначний висновок про кредитоспроможність та вивести інтегрований показник, так як одні показники можуть знаходитись у критичній зоні, а інші бути цілком задовільними.

До *статистичних* методів оцінки належать бально-рейтингові системи оцінки і моделі прогнозування банкрутств, що базуються на множинному дискримінантному аналізі [1].

У Положенні про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями наведено формулу за якою банк розраховує інтегральний показник:

$$Z = \beta_0 + \sum_{i=1}^n \beta_i x_i$$

де Z - інтегральний показник;

x_i - показники, що визначаються на підставі фінансових коефіцієнтів, розрахованих за даними фінансової звітності боржника - юридичної особи, з урахуванням установлених Національним банком діапазонів для кожного фінансового показника;

β_i - коефіцієнти логістичної моделі, що визначаються з урахуванням вагомості показників;

β_0 - вільний член логістичної моделі, значення якого актуалізується Національним банком.

Величини x_i , β_0 , β_i щороку актуалізуються Національним банком на підставі даних фінансової звітності боржників - юридичних осіб. Банк для актуалізації логістичної моделі подає до Національного банку дані про класифікацію боржників - юридичних осіб, а також дані їх фінансової звітності, за формою та в строки, установлені Національним банком [2].

Варто зазначити те, що в Україні відсутня загальноприйнята методика оцінки кредитоспроможності позичальника, тому кожен з банків самостійно розробляє дану методику. Проте більшість методик в загальному є подібними і можуть відрізнятись лише обсягом показників, що в них включається.

Серед зарубіжних банків доволі розповсюдженими є моделі *комплексного аналізу*, що базуються на експертних оцінках аналізу економічної доцільності надання кредиту. Вони в більшій мірі дозволяють врахувати кількісні та якісні характеристики позичальника. Назви комплексних методик як правило утворені від перших літер базових критеріїв кредитування. Зокрема, в Німеччині використовується методика комплексного аналізу під назвою «COPF»: С – competition (конкуренція в галузі); О – organization (організація діяльності); Р – personnel (якість персоналу); F – finance (фінанси, доходи). У Великобританії – «PARSER»: Р – person (репутація; позичальника) А – amount (сума кредиту); R – repayment (умови погашення); S – security (забезпечення кредиту); E – expediency (доцільність кредиту); R – remuneration (винагорода банку). Окремі європейські банки використовують методику «CAMPARI»: С – character (репутація позичальника); А – ability (здатність повернути кредит); М – marge (дохідність операції); Р – purpose (цільове призначення кредиту); А – amount (сума кредиту); R – repayment (умови погашення); I – insurance (забезпечення) [3].

Таким чином досвід роботи банків, що базується на комплексному опрацюванні всіх кредитних процедур і багатофакторному аналізу, дозволяє набагато точніше оцінити кредитоспроможність потенційних позичальників.

Отже, оцінка кредитоспроможності клієнта є одним з найважливіших методів зниження кредитного ризику і успішної реалізації кредитної політики, оскільки дозволяє уникнути необґрунтованого ризику ще на етапі розгляду заявки на надання кредиту.

Список використаних джерел:

1. Владимирська Н.І. Особливості сучасних методичних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4677>
2. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова НБУ від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
3. Васильчук С.В. «Оцінка кредитоспроможності позичальника як один із методів забезпечення економічної безпеки банку», Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Вип. 22.1, с.154-161.

Герасимюк О.В.
коледжу технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Денисюк Н.В., викладач облікових дисциплін
вищої кваліфікаційної категорії, старший викладач
Україна, м. Луцьк

УПРАВЛІНСЬКА БУХГАЛТЕРСЬКА ЗВІТНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Визначення методологічних складових створення управлінської бухгалтерської звітності, а саме: виокремлення типових напрямів завдань, за якими приймаються рішення системного управління, щодо яких існує потреба в обліковій інформації.

Уточнення вимог бухгалтерської звітності з огляду на виконання визначених завдань та інформаційних потреб внутрішніх користувачів; формування типових недоліків надання облікової інформації в бухгалтерській звітності, які мають поширений та ґрунтовний характер для суб'єктів господарювання.

Розробка практичного механізму надання облікової інформації управлінського персоналу на прикладі створення системи управлінської бухгалтерської звітності. Дана звітність дає більш ширше розуміння фінансового стану підприємства [2 с.54-85].

Корпоративне управління – це система відносин між власниками, органами управління акціонерного товариства, його менеджерами, а також іншими зацікавленими особами (працівниками, постачальниками, споживачами, кредиторами, державними та місцевими органами влади, громадськістю тощо) задля забезпечення ефективної діяльності товариства, інтересів власників та інших зацікавлених осіб.

Румянцев С.А. дає дещо ширше трактування корпоративного управління, а саме: “Корпоративне управління - це система виборних та призначених органів, які здійснюють управління діяльністю відкритих акціонерних товариств, що відображає баланс інтересів власників і спрямована на збереження максимально можливого прибутку від усіх видів діяльності товариства згідно з нормами чинного законодавства” [1 с.35-38].

Поява різних елементів і становлення корпоративного управління відбувалася через еволюцію підходів до організації управління підприємством.

Управлінська бухгалтерська звітність ставить перед собою великий спектр завдань, я потребують негайного вирішення

До основних завдань можна віднести:

- систематизація облікових даних для прийняття управлінських рішень;
- визначення очікуваного прибутку від того або іншого економічного заходу;

- оцінка впливу різних чинників на підсумкові результати роботи підприємства;
- складання прогнозу рентабельності випуску нових видів продукції;
- складання прогнозу фінансового стану фірми та перспективу;
- здійснення контролю за господарськими процесами на підприємстві.

Для виконання поставлених завдань доцільно відштовхуватися від спроможності задовольнити конкретні потреби системи управління. Бухгалтерська управлінська звітність повинна надавати інформацію в такому систематизованому вигляді та формі, яка б могла б влаштувати керівника підприємства.

Як напрям вирішення окресленого питання пропонуємо власну розроблену систему управлінської бухгалтерської звітності при застосуванні корпоративного управління, вона повинна щонайменше включати наступні форми звітності, а саме : Звіт про виконання бюджету доходів і витрат; Звіт про виконання платіжного бюджету; Звіт надходження грошових коштів за продукцію та послуги; Звіт з виробництва продукції, та інші форми звітів за напрямками діяльності підприємства. Ці звіти як правило сформовані в довільній формі.

Отже, управлінську бухгалтерську звітність при застосуванні корпоративного управління необхідно розробляти, для ефективності прийняття управлінських рішень. Вчасне вирішення управлінського рішення може покращити стан підприємства, з прогнозувати прибутки в майбутньому, або запропонувати шляхи подальшого розвитку підприємства. Обов'язково при створенні пакету управлінської звітності її слід вписати при формуванні Наказу про облікову політику підприємства.

Список використаних джерел:

1. Румянцев С.А. Українська модель корпоративного управління: становлення та розвиток. К.:Знання,2015. 278 с.
2. Уманцев Г.І Облік в системі микро- і макроуправління. К.:Знання 2011. 546 с.

Гулієва О.Р.,

студентка Подільського спеціального

навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Шевчук О.В., кандидат педагогічних наук, викладач,

Україна, м. Кам'янець-Подільський

ФІНАНСОВІ ШАХРАЙСТВА ТА ПРОБЛЕМА ЇХ УНИКНЕННЯ У КІБЕРПРОСТОРИ

У наші дні використання інформаційних технологій не має меж. Віртуальний простір переймає від реального все підряд, у тому числі й злочинність у її нових формах і проявах. Поняття кіберпростору, введеного письменником Вільямом Гібсоном у п'єсі «Le Neuromancer», описує віртуальний простір як такий, в якому циркулюють електронні дані всіх

комп'ютерів світу.

Практично кожен чув про кіберзлочинність і, можливо, навіть особисто з нею зіштовхувався. Кіберзлочинність включає в себе різні види злочинів, що здійснюються за допомогою комп'ютера і в мережі Інтернет. Об'єктом кіберзлочинів є персональні дані, банківські рахунки, паролі та інша особиста інформація як фізичних осіб, так і бізнесу та державного сектору. Кіберзлочинність є загрозою не тільки на національному, а й на глобальному рівні.

Нормативне регулювання цієї сфери в Україні не встигає за розвитком технологій, що загострює проблему кіберзлочинності. На рівні фізичних осіб кіберзлочинність пов'язана з використанням піратського програмного забезпечення: зловмисники можуть отримати доступ до персональних даних користувача. Згідно з дослідженням Асоціації виробників програмного забезпечення (BSA) за 2011, рівень піратства в Україні становив 84%. За оцінками Міжнародного альянсу інтелектуальної власності (ІПА), Україну визнано «піратом №1» у світі.

Піратство створює сприятливі умови для розвитку кіберзлочинності. За словами начальника кіберполіції України Сергій Демедюка, збитки від кіберзлочинів в Україні за перші 8 місяців 2016 року становлять близько 27 млн гривень. Для прикладу: в 2014 році наслідки кіберзлочинів коштували українцям 39 млн гривень.

В Україні до кіберзлочинів відносять порушення авторського права і суміжних прав, шахрайство, незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, обладнанням для їх виготовлення; ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю.

Об'єктом кіберзлочинів може стати будь-який користувач інтернету. Найпоширенішими видами таких злочинів є:

Кардинг – використання в операціях реквізитів платіжних карт, отриманих зі зламаних серверів інтернет-магазинів, платіжних і розрахункових систем, а також із персональних комп'ютерів (або безпосередньо, або через програми віддаленого доступу, «трояни», «боти»).

Фішинг – вид шахрайства, відповідно до якого клієнтам платіжних систем надсилають повідомлення електронною поштою нібито від адміністрації або служби безпеки цієї системи з проханням вказати свої рахунки та паролі.

Вішинг – вид кіберзлочинів, у якому в повідомленнях міститься прохання зателефонувати на певний міський номер, а при розмові запитуються конфіденційні дані власника картки.

Онлайн-шахрайство – несправжні інтернет-аукціони, інтернет-магазини, сайти та телекомунікаційні засоби зв'язку.

Піратство – незаконне розповсюдження інтелектуальної власності в Інтернеті.

Кард-шарінг – надання незаконного доступу до перегляду супутникового та кабельного TV.

Соціальна інженерія – технологія управління людьми в Інтернет-просторі.
Мальваре – створення та розповсюдження вірусів і шкідливого програмного забезпечення.

Протиправний контент – контент, який пропагує екстремізм, тероризм, наркоманію, порнографію, культ жорстокості і насильства.

Рефайлінг – незаконна підміна телефонного трафіку.

Існує декілька порад щодо того, як вберегти себе від кіберзлочинів:

- створення надійних паролів, захист інформації та періодична їх зміна;
- поінформованість про розповсюджені прийоми, які використовують злочинці для того, щоб розпізнавати їх;
- захист пристроїв, встановлення антивірусних програм;
- використання захищених мереж;
- перевірка своїх облікових записів;
- використання інструментів конфіденційності та безпеки Google чи інших браузерів.

Питання кіберзлочинності є надзвичайно важливим на державному рівні. Найчастіше під ударами кібератак опиняються об'єкти критичної інфраструктури: енергетичні об'єкти, транспорт та банківський сектор. Вартість захисту зазвичай у 10 разів дорожча за саму атаку. Тому пріоритетним напрямком в політиці багатьох держав є кібербезпека.

Давайте ми з вами задумаємось, який внесок ми робимо для кібербезпеки? Хто з вас користується ліцензійним програмним забезпеченням дома? Хто з нас не скачує новинки кінофільмів з торентів, а ходить на новинки до кінотеатру? Хто скачує потрібен комп'ютерний софт з тих самих торентів, а не купляє ліцензійне програмне забезпечення? І як після цього ми можемо боротися з кіберзлочинністю, якщо ми самі беремо безпосередню активну участь у кіберзлочинах?

Список використаних джерел:

1. Голуб А. Кіберзлочинність у всіх її проявах: види, наслідки та способи боротьби. URL: <http://safe-city.com.ua/kiberzlochynnist-u-vsih-yiyi-proyavah-vydy-naslidky-ta-sposoby-borotby/>

Данилюк Ю.В.,

студент Львівського національного аграрного університету

Науковий керівник: Східницька Г.В., кандидат економічних наук, доцент

Україна, м. Дубляни

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ІВАНИЧІВСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств Іваничівського району Волинської області безпосередньо пов'язана із

соціальною ефективністю цієї діяльності, оскільки результати роботи сільськогосподарських підприємств району є базою для вирішення цілого ряду соціальних проблем. Визначення рівня економічної ефективності повинно охоплювати як заходи, які піддаються кількісному вимірюванню, так і ті, які не піддаються прямому кількісному вираженню [18, С. 211].

Узагальнюючи, всі заходи підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств досліджуваного району Волинської області можна звести до трьох напрямків (рис.1):

- 1) управління витратами і ресурсами;
- 2) розвитку й удосконалення виробництва та іншої діяльності;
- 3) удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності.

Рисунок 1 Напрями підвищення ефективності роботи сільськогосподарських підприємств

Як бачимо, усі заходи підвищення ефективності роботи сільськогосподарських підприємств є взаємозалежними. Однак, найважливішого значення набувають чинники, визначені третьою групою (напрямом), оскільки їх мобілізація передбачає визначення місця реалізації в системі управління діяльністю [2, С. 59-62].

Фінансова нестабільність сільськогосподарських підприємств району проявляється під дією зовнішнього та внутрішнього середовища. На даний момент є в наявності велика кількість класифікацій загроз фінансовій стійкості сільськогосподарських підприємств. Зовнішні загрози проявляються у таких умовах, як:

- економічна ситуація в країні і регіоні, а також кризи;
- нестабільність нормативно - правової бази;
- нестабільність податкової, кредитної та страхової політик.

До внутрішніх загроз відносять загалом: слабе маркетингове опрацювання ринку; серйозні помилки в організації збереження фінансових та матеріальних цінностей .

Нами було виділено ефективний спосіб управління фінансовими ресурсами на основі впровадження системного підходу, це включає в себе створення керівництвом і власниками підприємств єдиних вимог і стандартів відносно всіх елементів системи управління підприємствами та організації контролю їх виконання, розподіл сфер відповідальності за всім категоріями персоналу, встановлення нормативних значень показників фінансової стійкості.

Системний підхід характеризує загальну стратегію управління фінансовими ресурсами, яка крім сценарію функціонування компанії в так званих штатних умовах визначає і напрями дій керівництва в умовах нестабільної (кризової) ситуації, серед яких можна відзначити:

- проведення моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього діагностування кризових явищ;
- постійну оцінку потенційних можливостей щодо подолання загрози фінансової кризи;
- виокремлення переліку заходів щодо запобігання загроз фінансовому стану підприємства [3, С. 67-73].

В умовах ринкових відносин велике значення має обґрунтування співвідношень у спрямуванні прибутку на цілі виробничо-технічного розвитку, соціального розвитку, формування фінансового резерву, на виплату засновникам (власникам), дивіденди акціонерам тощо. Водночас, прибуток є джерелом сплати підприємством штрафних санкцій, здійснення відрахувань на благодійні заходи, а також використовується для погашення кредитів, отриманих на інвестиційні цілі [5, С.129-133].

Управління розподілом та використанням прибутку підприємства доцільно здійснювати поетапно:

1. Перший етап – формування інформаційної бази для аналізу ефективності використання підприємства.
2. Другий етап – ретроспективний аналіз використання прибутку підприємства.
3. Третій етап – дослідження внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на ефективність використання прибутку підприємства.
4. Четвертий етап – це визначення напрямів розподілу прибутку у поточному період з врахуванням стратегічних та тактичних цілей підприємства.
5. П'ятий етап – розроблення системи управлінських рішень по

забезпеченню повного та ефективного використання розподіленого прибутку.

6. Шостий етап – забезпечення контролю за виконанням управлінських рішень щодо розподілу та використання прибутку підприємства.

7. Сьомий етап – внесення окремих змін до прийнятих управлінських рішень щодо розподілу та використання прибутку за результати здійсненого контролю та з врахуванням стратегії розвитку підприємства [4, С. 176-182; 6, С. 46-58].

Таким чином, на наш погляд, основними шляхами покращення цільової структури використання прибутку на сільськогосподарських підприємствах Іваничівського району Волинської області є:

- визначення пріоритетного напрямку використання прибутку – капіталізації коштів, що спричинить до подальшого розвитку підприємства та покращення фінансових результатів від діяльності підприємства;

- оптимізація розміру коштів, спрямованих на фонд споживання, зокрема грошових коштів, спрямованих на матеріальне заохочення працівників, що сприятиме підвищенню продуктивності праці і як наслідок розміру прибутку у майбутніх періодах, а також соціального розвитку підприємства;

- розрахунок оптимального розміру резервного фонду та скерування коштів на забезпечення його збільшення;

- оптимізація коштів, що спрямовуються в інші цільові фонди та з іншою метою;

- забезпечення умов діяльності підприємства за яких прибуток, який підлягає розподілу підприємства не буде використовуватися для сплати підприємством штрафних санкцій;

- складання детального плану використання та розподілу прибутку підприємства з визначеними датами та конкретним кошторисом;

- проведення чіткого контролю за виконанням поставлених завдань у плані використання та розподілу прибутку;

- проведення економічної роботи щодо аналізу динаміки та чинників отриманих прибутків у базовому періоді, виявлення резервів, що сприятимуть максимізації прибутку, а також планування формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди.

Отже, дотримання всіх цих та інших заходів, дасть можливість сільськогосподарським підприємствам досліджуваного району Волинської області не тільки забезпечити собі міцний фінансовий стан, безперервний виробничий процес, а й дозволить здійснити розширене відтворення і модернізацію виробничого процесу, покращення якісної складової продукції без умов відчутного її подорожчання.

Список використаних джерел:

1. Власова Н. О., Круглова О. А., Безгінова Л. Ш. Фінанси підприємств: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2007. С. 211.
2. Овчаренко Р. В. Інформаційне забезпечення та методика оцінювання фінансової стійкості підприємства. Банківська справа. 2014. № 4. С. 59-62.
3. Плиса В. Й. Управління ризиком фінансової стійкості підприємства.

- Фінанси України. 2011. № 1. С. 67-73.
4. Управління фінансовою діяльністю підприємства / Під ред. Б. Коласс. М.: Фінанси. ЮНИТИ, 2007. С. 176-182.
  5. Федірко В. М. Проблеми оцінки фінансової стійкості та ліквідності використання коштів. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2015 № 10. С. 129-133.
  6. Шаблиста Л. М. Фінансова стійкість підприємства: сутність і методи оцінки. Економіка і прогнозування. 2014. № 2. С. 46-58.

Sventlana Demianchuk,
student of the National University of Food Technologies
*Scientific supervisor: **Olga Nikitenko,** senior lecturer*
Ukraine, Kyiv

APPLICATION OF INFORMATION SYSTEMS IN FINANCIAL INSTITUTIONS

In today's conditions, large organizations have created and effectively operate information systems that serve the process of preparing and taking managerial decisions and solve the following tasks: data processing, information processing, intellectual activity to create information. Management information systems consistently implement the principles of unity of the production process and the information process of accompaniment through the application of technical means of collection, accumulation, processing and transfer of information in combination with the use of analytical methods of mathematical statistics and models of predictive-analytical calculations and other necessary applications.

Increasing the efficiency of using information systems is achieved through the structure and compatibility of information systems that eliminate duplication and provide multiple use of information, establish certain integration links, limit the number of indicators, reduce the volume of information flows, increase the level of information use. The information system should support such functions as providing information (for example, needed by users to solve scientific and production tasks) and creating the most favorable conditions for its dissemination (for example, carrying out administrative, organizational, research and production measures that ensure its effective dissemination).

The modern information system in the given sphere of activity of the organization allows to provide the solution of the following tasks:

- 1) direct, timely access to the information product (accurate information on the progress of the production process in space and time);
- 2) effective coordination of internal activities and prompt distribution of various messages;
- 3) more efficient interaction with the processor's subcontractors through the use of more informed and visual means of display and transmission-reception of messages;

4) the allocation of necessary and continuous time for managers of all units for such highly effective activities as analysis and decision making by reducing the time to implement unproductive activities;

5) use of qualitatively better technology of system analysis and design of operational management in the lower and middle levels of production management.

Experience in the organization and development of domestic banking technology is difficult to compare with world practice, since it lasts only ten years. All this time, the formation of domestic ABS, was practically parallel with the development of the Institute of Commercial Banks in Ukraine. Assessing the level of information systems in Ukraine's banking business today, one should admit that, based largely on the experience of Western banks, development was carried out with "seven-step steps."

However, such a rapid development of information banking technology at times also had some negative consequences in software development. Requirements that spontaneously changed, for example, legislative, as well as small experience in the development of specialized software in combination with rigid temporary pressuring, led to the fact that automated banking systems were designed in the literal sense of "retail". In these conditions, the planning of such an ABS structure, which, on the one hand, satisfied the requests of specialists of the bank, and, on the other hand, had opportunities for further improvement taking into account the prospects for the development of banking technologies, there could be no language. Obviously, it is this solution of this problem, as Western and Ukrainian practice shows, is the most optimal. In addition, at this stage of banking development, it is not enough to automate accounting only at the bank - an integrated approach to the automation of the activities of all units of the bank, in particular, management, including marketing departments, economic analysis, risk management, security services, etc.

At this stage of the development of information technology, for finance, audit and other accounting, different information systems were developed to meet the needs of different aspects of the business activity [1, p.82]. There are a lot of different systems, for example, at the level of budgetary institutions, the following software is mostly often used: AIS "Local budgets" and a newer system introduced since 2019, "Treasury Customer Client".

Information and Analytical System (IAS) Local budgets is a territorially distributed information and analytical system that is used to manage the processes of compiling and executing local budgets. The purpose of the system is to automate and standardize the processes of drafting local budgets, paintings and changes, as well as control and analysis of the implementation of local budgets.

Main functions of the system are:

- drafting of the local budget;
- drawing up and transfer of budget requests to funds administrators;
- drawing up of paintings and changes to the local budget;
- analysis of the implementation of the income and dividends of the local budget;
- reporting and calculation of transfers;
- making changes to the local budget.

The main components of IAS are: IAS "Local budgets of the city level, district"; IAS "Local budgets of village and village level"; IAS "Local budgets of the level of manager of budget funds".

Over the past years, the State Treasury Service of Ukraine has been implementing a full-scale implementation of the Remote Servicing System (SRS) "Treasury Client - Treasury".

The system of remote servicing of the clients of the State Treasury of Ukraine is a reliable and easy to use system with a wide range of functional capabilities. In particular, the list of functions to which administrators and recipients of budget funds should have access must include:

- the functions of maintaining the Unified Register of Managers and recipients of budget funds;
- functions of exchange of planned budget documents;
- functions of creating and signing memorial documents;
- download information on budget commitments and budget commitments;
- functions for obtaining data on the movement of funds.

Implementation of the system of remote customer service through the SRS "Treasury Client - Treasury" will ensure a full cycle of servicing budget funds managers at all levels, optimize the costs of supporting the process of servicing budget funds at all levels, accelerate the processing of information, reduce the time for treasury budget maintenance, reduce costs removals for printing and transportation.

In conclusion, information systems are a set of information, hardware, software and technological tools, telecommunication facilities, methods and procedures, management personnel that perform the functions of collecting, processing and storing information for the preparation and implementation of effective management decisions. The role of information technology in finance allows financial institutions to constantly attain new information at the same rate as their competition. Moreover, modern information systems can act as an important condition for the development of banking institutions. These systems amend communication between management members, remote structural units, carry out a future analysis of financial activity and provide monitoring online. Thus, the software tools and computer systems that are in place for automation create a huge importance for the use of information technology in finance.

References

1. Рибалко Л.П. Застосування сучасних корпоративних інформаційних систем в управлінні підприємствами. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Вип.15. Ч. 3. С. 82-85.
2. Чупріна М.О., Шеховцова І.А. Використання ІТ-інструментів для оптимізації управління бізнес-процесами підприємств України. Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". 2016. № 13. С. 324-329.

Heorhii Dzamukashvili,
the 1st year student of Kyiv National University of Trade and Economics
Scientific supervisor: Liudmyla Vlasenko
Ukraine, Kyiv

THE HOTEL BUSINESS IN THE GLOBALIZED ECONOMY

This article analyzes the use of computer networks, the Internet and Internet technologies, software products through the automation of all hotel business processes.

Successful development and functioning of the information economy requires effective management of information resources, which means intensifying the processes of informatization. The implementation of this task involves the analysis and forecasting of the development of the automation process taking into account the socio-economic status of the country in the context of globalization.

At present, the socio-economic development of the country, the region, and the world as a whole depends largely on technological progress. The introduction of the latest achievements of scientific thought, the improvement of technological and administrative processes, the use of new ways, methods, opportunities for solving specific economic problems have long been the main content of economic activity in developed, post-industrial countries, which form the core of the modern world economy. Such an innovative model of development has proven effective, but its implementation requires a specific worldview based on a creative approach to economic activity, and involves the constant search for unconventional solutions, getting rid of any restrictions. Educating such a creative worldview, forming it in professional circles is an important practical task, the solution of which is connected with the increase of the general level of technological development, computerization, information literacy of the population. This is what determines the relevance of research in the subject area of regulation of the international tourism market using information technology [1,p. 265].

The hotel industry is the material and technical base of the tourism industry, so it largely determines the quality, type and features of the tourism product, as well as influences the formation of tourist infrastructure and the level of tourist service [2, p.23]. The effective functioning of the hotel industry depends to a certain extent on the positive or negative changes in the country's economy. In turn, it depends on the development of business, recreation and culture [3, p.82].

According to the World Tourism Organization, more than 308,000 hotel business enterprises are registered in the world. In Europe, their main number is 171,000 hotels, with the largest in Italy, 88,000 in the United States. The number of hotels per one thousand inhabitants of the country is an indicator of hotel availability. Thus, in Austria this figure is 86, in Switzerland - 42, and in Ukraine only 2.3. Hotel occupancy rate is an indicator of the quality and level of the hotel in the country. Currently, in Europe, its average rate is 66-75%, while in Ukraine - 32% [4]. In order to ensure a sufficiently high profitability of hotels and the tourism industry as a whole, this figure should optimally be at the level of 60 - 80%. Hotel occupancy of 40% is considered the limit of survival of the hotel.

An important factor that significantly influences the development of the tourism industry is the efficiency of hotel chains and the availability of upscale hotels with hospitable and highly professional staff, security systems, modern infrastructure and more. At present, there are 1,731 hotels operating in Ukraine, but only 16 are five-star hotels. These are the Opera, Hyatt Regency, the Premier Palace, the Pharaoh Flotel, the Intercontinental in Kiev; "Palace Del Mar", "Otrada", "Maristella Club", "Arcadia Plaza" in Odessa; Nobilis, Leopold in Lviv; Rixos-Prykarpattya in Truskavets; "Ukraine" in the Dnieper [5]. But of the 79,833 rooms in these hotels meet international standards, only about 5% [5]. In terms of service level, it is generally lower and the cost of services is much higher than European.

It is also important to keep in mind that hotel downloads of all categories are approximately 60%, and can reach 72% in four- and five-star hotels [6, p. 87]. Searching for new market segments, increasing competition between hotels, expanding and diversifying tourist demand, increasing world travel and tourists of different levels, on the one hand, rapid development of new construction technologies, the emergence of new finishing and building materials, the use of new computer technologies and electronics - on the second, cause the emergence of new modern trends in the development of the global hotel industry, among which:

- expanding the interests of the hotel business to services and products previously provided by enterprises in other industries;
- greening of hotel services;
- increased specialization of the hotel business, which allows to focus more clearly on certain segments of consumers, taking into account different circumstances;
- globalization and concentration of hotel business;
- full concentration on customer needs and requests with further personalization of service;
- systematic and profound economic diagnostics through the introduction of the latest information technologies and communication means;
- conceptualization of activity;
- widespread use of the Internet in order to market hotel products and services, to introduce new technologies into the business strategy of hotel business enterprises [7, p.124].

Today, the Ukrainian hotel industry is in the process of a large-scale transition from a paper-and-manual method of operation to the use of automated IT hotel management, although until recently it was isolated from the global development trends. The introduction of automated information technology (AIT) has become a very important and already real fact for successful business development for 60% of Ukrainian hotels. It is very important to gain leadership and create competitive advantages, as well as to survive and survive in the hotel services market, by using computer networks, the Internet and Internet technologies, and through the automation of all hotel business processes [8].

Automated Information Technology (AIT) is a systematically organized to solve management problems set of methods and means of implementation of operations of collection, registration, transfer, accumulation, search, processing and

protection of information on the basis of application of software, communication means and computer equipment, as well as the means of offering information to customers. Implementing and using an automated information system helps to reduce costs significantly. It allows you to reduce the cost of reconditioning, maintenance, electricity, and significantly reduce running costs by optimizing the use of hotel room facilities and improving customer service efficiency.

Services provided over the Internet also bring economic benefits. The information system can also analyze the quantity and quality of services provided. In the shortest possible time you can exclude from the list of services that are sold little and bad, replacing them with new ones, as well as gain economic effect and profit more precisely to determine how guests' preferences change, what categories of guests receive services and which ones. With the introduction and implementation of an automated information system, productivity can be increased and labor demand reduced, while reducing costs by about 30%. Nowadays, the following automated hotel systems are most commonly used in the world:

1. PMS - Property Management System;
2. Point Of Sales;
3. Telephone Management System;
4. Key System;
5. Electronic Minibar System;
6. Video Services System;
7. Energy Management System;
8. Credit Card Authorization System;
9. Food & Beverage accounting system;
10. Accounting System;
11. Central Reservation System;
12. Web Reservation System;
13. Human Resource System;
14. Security System. [9]

Thus, globalization has become one of the major drivers of structural change in the hotel business. This means that automated management information systems need to be implemented to improve the efficiency of the hotel business.

References:

1. Vyshnevskaya, O. O. Parfinenko, A. Yu. and Sidorov, V. I. (2011), Tourist geography p. 594.
2. Kozlova, T. (2005), "'Face" of network hotels" vol. 22, p. 23.
3. Munin, H. B. Zmiiov, A. O. Zinoviev, H. O. Samartsev, Ye. V. and Hatsa, O. O. (2005) Managing a modern hotel complex Lira, Kyiv, Ukraine, p. 156.
4. UNWTO Tourism Highlights; URL: <http://www2.unwto.org/en>
5. State Statistics Service of Ukraine; URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Rentch, M. S. (2008), "The advantages of hotel branding" vol. 3, pp. 48-50.
7. Nechaiuk, L. I. and Nechaiuk, N. O. (2009) Hotel and restaurant business: management, TsUL, Kyiv, Ukraine, p. 344.

8. The concept of automated information technology (AIT) and their classification. URL: <https://lubbook.org/>
9. Automated hotel management systems. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/gudzovata.htm

*Лавський А.Й., Павліковський В.А.,
студенти магістратури, спеціальності "Публічне управління
та адміністрування" Тернопільського національного
економічного університету*

*Науковий керівник: Кушнір Л.А., кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

РОЛЬ ПРИНЦИПІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ

Мета інвестиційної політики полягає в ресурсному забезпеченні позитивних структурних зрушень в економіці і процесів економічного зростання. Головними завданнями інвестиційної політики є: збільшення обсягу інвестиційних ресурсів за рахунок фінансування (кредитні ресурси комерційних банків, кошти приватних та іноземних інвесторів, кредитні лінії, бюджетні та власні кошти); визначення пріоритетних напрямів використання капіталовкладень, в тому числі державних у межах бюджету розвитку; забезпечення ефективного використання капітальних вкладень, удосконалення їх відтворювальної і технологічної структури [1].

Як бачимо, багатогранність державної інвестиційної політики розширює напрямки дослідження її сутності і підкреслює її актуальне значення в сучасних умовах розвитку економічних процесів в економіці України. Саме тому основою інвестиційної політики організації і процедур вибору та реалізації пріоритетів повинна бути орієнтація на кінцеві соціально-економічні результати. У зв'язку з цим її основою повинна бути система цілей, критеріїв їх досягнення і правил прийняття рішень, що пронизує всі рівні організаційної системи, етапи процедур і механізмів.

Відповідно до постанови Кабінету міністрів України «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» державна політика у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності базується на таких принципах: концентрація та спрямування інвестицій на забезпечення розвитку базових галузей економіки, підвищення продуктивності та технологічного оновлення виробництва; ресурсна збалансованість бізнес-планів інвестиційних та інноваційних проектів; надання державної підтримки реалізації інвестиційних та інноваційних проектів; прозорість та ефективність механізму надання державної підтримки реалізації інвестиційних та інноваційних проектів; безпечність для навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей інвестиційних та інноваційних проектів[2].

Проте, погоджуємося з думкою Т. Майорової та В. Приходько, що необхідно робити акцент на таких принципах державної інвестиційної

політики: орієнтація на інноваційний шлях розвитку економіки України; створення умов для збереження, розвитку й використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу; забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери в розвитку інвестиційної діяльності; здійснення заходів на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, захисту вітчизняної продукції на внутрішньому ринку та її просування на зовнішній ринок; фінансова підтримка, здійснення сприятливої кредитної, податкової і митної політики у сфері інвестиційної діяльності; сприяння розвитку інвестиційної інфраструктури; інформаційне забезпечення суб'єктів інвестиційної діяльності; підготовка кадрів у сфері інвестиційної діяльності [3;4].

Ми вважаємо, що державна інвестиційна політика повинна використовувати принципи стратегічного розвитку економіки України, враховуючи завдяки чому зможе адаптуватися до рівня інвестиційної політики розвинених країн світу. Тому перелік розглянутих принципів доцільно доповнити такими:

1) взаємоузгоджуваність національних і регіональних інвестиційних потреб – інвестиції мають відповідати національним інтересам і враховувати особливості регіонального розвитку;

2) підсилення соціально-інфраструктурної орієнтації інвестиційних проектів – інвестиційна політика повинна базуватися на пріоритетах підвищення добробуту суспільства;

3) адресність бюджетного інвестування – надавання державних інвестиційних коштів виключно на фінансування визначених цілей, проектів, програм;

4) постійний моніторинг та контроль інвестиційних ресурсів.

Таким чином, ми вважаємо, що державну інвестиційну політику слід розглядати як комплекс економічно зважених заходів держави, спрямованих на управління інвестиційними процесами в напрямках удосконалення нормативно-правової бази, стимулювання нарощування інвестиційних ресурсів підприємств і домогосподарств, підвищення інвестиційної привабливості територій, збільшення обсягів інвестування, реалізації узгоджених проектів та програм з цілями, що продукуватимуть отримання прибутку (доходу) та (або) досягнення соціального ефекту. На нашу думку, пріоритети державної інвестиційної політики повинні мати регіональний характер, оскільки процеси управління інвестиційним розвитком окремих територіальних утворень простіше організувати, модернізувати, здійснити моніторинг за їх виконанням та вжити необхідних заходів для запобігання певних ризиків.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 року № 1560-XII. Верховна рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
2. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні. Постанова Кабінету Міністрів від 2 лютого 2011 р. N 389. URL: <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/ministriv-kabineta->

- postanovi/postanova-vid-lyutogo-2011-389-pro-2011-4947.html
3. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність. К. : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
  4. Приходько В. П. Принципи активізації інвестиційного потенціалу в регіональній політиці економічного зростання. Ефективна економіка. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=1115>

Мисак М.Р.,
студентка Львівського національного аграрного університету
Науковий керівник: Марків Г.В., кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Україна, м. Львів

СТРАХУВАННЯ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Ринок страхових послуг є одним із невід'ємних елементів ринкової інфраструктури та фінансової системи країн із розвинутою ринковою економікою. Досить часто за міжнародними рейтингами рівень економічного розвитку країни визначають за рівнем організації страхової справи, яка за дохідністю в багатьох країнах випереджає промисловий та банківський сектори. Крім того, в процесі своєї діяльності, страхові компанії забезпечують формування ефективних ринкових механізмів залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку.

На сьогоднішній день користується попитом туристичне страхування, адже за останній рік спостерігається тенденція збільшення кількості громадян, які виїжджають за кордон. Причина такого росту у сфері туризму в першу чергу пов'язана із зміною способу життя вітчизняних громадян, значним збільшенням кількості закордонних поїздок і прийняттям безвізового режиму. На тлі загального згортання ринків фінансових послуг аналіз сучасних тенденцій та виявлення причин специфічної динаміки страхування у сфері туризму набуває особливої актуальності.

Страхування туристів, здійснюється відповідно до норм Закону України «Про туризм», а також на вимогу посольств при відкритті візи. Згідно зі ст.16 Закону України «Про туризм», страхування туристів (медичне та від нещасного випадку) при здійсненні туристичних поїздок є обов'язковим і забезпечується суб'єктами туристичної діяльності на основі угод із страховиками [3].

Тому слід зазначити, що туристичне страхування – це компенсація медичних витрат, які можуть виникнути в закордонній поїзді внаслідок раптового захворювання або нещасного випадку. Крім компенсації медичних витрат, страхування громадян, що виїжджають за кордон, може включати й інші гарантії, наприклад, надання юридичної допомоги або допомоги на дорогах. Характерна риса страхування громадян, що виїжджають за кордон — включення в нього так званого страхування невідкладної допомоги.

Страхування в туризмі – система взаємозв'язків між страховою компанією і туристом по забезпеченню захисту життя, здоров'я та майнових

інтересів громадян під час туристичної подорожі. Страхові компанії забезпечують комплексний особистий і майновий страховий захист туристів під час подорожей за кордон та в межах України. Основні складові вартості страхового поліса – це: тривалість поїздки, територія дії поліса, набір ризиків і розмір страхової суми, вік застрахованої особи, ступень активності туриста під час подорожі [1].

Туристичне страхування пропонує широкий спектр послуг, необхідних для успішного функціонування індустрії туризму. Страхування туристів та туристичних організацій можна поділити на особисте страхування туристів, майнове страхування туристів та страхування відповідальності туристичних організацій. Особисте страхування в туризмі має відповідну специфіку. Основними страховими випадками особистого страхування, на випадок якого турист придбає страховий поліс, є нещасний випадок, страхування від хвороби під час подорожі та на випадок смерті чи загибелі.

Варто відзначити, що у зв'язку зі зміною порядку перетину кордону розвиток додаткових послуг у сфері страхування туризму змінився. Безвізовий режим, який набув чинності з червня 2017 року, надає українцям можливість подорожувати по Європі без віз на термін не більше 90 днів. Тому витрати українців на консульські збори і послуги візових центрів скоротились. Одночасно зріс попит на транспортні послуги, а це – Страхування Зелена Карта в напрямку Європи [2]. Слід нагадати, що в Україні туристичне страхування не виділяється в окремий вид. Але аналітики відомого журналу «Insurance TOP» при формуванні рейтингу страхових компаній напрямок «туризм» розглядають як один з головних. У табл. 1 наведено рейтинг страхових компаній по добровільному страхуванню туристів за півріччя 2019 року.

Таблиця 1.

ТОП-10 у рейтингу страхових компаній по добровільному страхуванню туристів за 6 місяців 2019 рік

№	Страхова компанія	Премії, тис. грн.	Виплати, тис. грн.	Рівень виплат, %
1	РЗУ УКРАЇНА	137 719	34 014	24,7
2	ЕВРОПЕЙСЬКЕ ТУРИСТИЧНЕ СТРАХУВАННЯ	96 774	42 860	44,3
3	КНЯЖА	85 888	5 168	6,0
4	ВУСО	59 963	12 566	21,0
5	ТАС СГ	40 561	9 131	22,5
6	УКРФІНСТРАХ	29 329	19 910	67,9
7	ПРОВІДНА	28 312	5 326	18,8
8	ARX	24 203	10 019	41,4

9	УНІВЕРСАЛЬНАЯ	22 697	4 648	20,5
10	УСГ & ГЛОБУС	18 297	663	3,6

За результатами проведених досліджень щодо туристичного страхування, варто визначити найбільших страховиків у сфері туризму: PZU Україна, де сума страхових премій станом на II півріччя 2019 р. сягає 137 719 тис. грн., Європейське туристичне страхування – 96 774 тис. грн., КНЯЖА – 85 888 тис.грн., ВУСО - 59 963 тис.грн., ТАС СГ – 40 561 тис.грн., УКРФІНСТРАХ – 29 329 тис. грн., ПРОВІДНА – 28 312 тис.грн., ARX - 24 203 тис. грн., УНІВЕРСАЛЬНАЯ – 22 697 тис.грн., УСГ & ГЛОБУС – 18 297 тис.грн. Але не дивлячись на високий рівень страхових премій, найбільше страхових виплат 28 928 має Європейське туристичне страхування у розмірі 42 860 тис.грн., потім PZU Україна – 34 014 тис.грн. і УКРФІНСТРАХ – 19 910 тис.грн. Рівень виплат у відсотковому співвідношенні найбільший має УКРФІНСТРАХ – 67,9% [2].

Перспективним напрямком розвитку страхового бізнесу є формування страхового ринку VIP клієнтів туристичних фірм, для яких страхування буде здійснюватися в комплексі: страхування депозиту, платіжної картки, особисте медичне страхування, страхування від нещасного випадку і обов'язкове страхування всього комплексу туристичних послуг. В майбутньому, слід прогнозувати запровадження комбінованих дисконтних платіжних карток, де послуги банківські, страхові та туристичні будуть об'єднуватися в один продукт, для задоволення потреб клієнтів, які не обмежені у витратах та цінують якість та комфорт [1].

Зважаючи на поширення страхування в галузі туризму, можна прогнозувати підвищення ролі інших страхових продуктів, які стосуються захисту від майнових та фінансових ризиків, які виникають в українського туриста при виїзді за кордон. Страхування туризму відіграє значну роль для покупців та продавців туристичних послуг, оскільки воно забезпечує нормальне функціонування суб'єктів туристичного ринку, сприяє вирівнюванню фінансових витрат та регулюванню грошового обороту в країні.

Отже, для підвищення рівня безпеки туриста, поширення привабливості особистого страхування та удосконалення туристичного продукту всім учасникам організації туристичної подорожі доцільно було б розширювати діапазон страхових послуг. Активна, прозора і доступна позиція всіх зацікавлених сторін є необхідною умовою успішного розвитку туристичного бізнесу в країні.

Список використаних джерел:

1. Грабчук О. М. Особливості розвитку страхування туризму в Україні. Інвестиції: 24 практика та досвід. 2015. № 7. С. 1–5.
2. Офіційний сайт «Фориншурер» URL: <http://forinsurer.com>
3. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № N 325/95 (із змінами і доповненнями)

*Неділько Л, Слюсар М.,
студенти Львівського національного аграрного університету
Науковий керівник: Східницька Г.В., кандидат економічних наук, доцент
Україна, м. Дубляни*

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Управління витратами є основою підтримання конкурентоспроможності підприємства. Забезпечення економічної та фінансової стабільності в умовах конкурентного середовища потребує вдосконалення принципів і методів формування витрат у сільськогосподарських підприємствах із застосуванням новітніх економічних та інформаційних технологій. Тому надзвичайно важливо, щоб цей процес організовувався такими спеціалістами, які добре знають потреби споживачів продукції сільськогосподарських підприємств, можливості конкурентів і спроможні приймати правильні рішення тактичного й стратегічного характеру на основі використання можливостей сучасного маркетингу.

В оцінці необхідності вдосконалення управління витратами у діяльності сільськогосподарських підприємств спостерігаємо ретроспективний підхід, який унеможливорює оперативне реагування на певну економічну ситуацію в момент її виникнення та прийняття адекватних управлінських рішень [3, С. 115-117; 5, С. 211-218]. На відміну від вітчизняної, в міжнародній економічній практиці розроблені та широко застосовуються методи оперативного накопичення, обробки і використання економічної інформації щодо управління витратами та собівартістю продукції [1, С. 45-49; 4, С. 18-19]. Водночас фундаментальні дослідження щодо маркетингового підходу в сільськогосподарських підприємствах майже не проводяться, хоча саме завдяки йому можна підвищити рівень гнучкості системи менеджменту в процесі діяльності підприємства, спрямованої на збільшення доходів і раціоналізацію витрат.

Однак, багато питань, пов'язаних з удосконаленням процесу управління витратами та прийняття рішень щодо їх оптимізації, залишилися невирішеними і є сьогодні актуальними.

Вдосконалення системи управління витратами в сільськогосподарських підприємствах повинно орієнтуватися насамперед на застосування важелів скорочення непрямих виробничих затрат. Воно передбачає оцінку маржинальної рентабельності та ефективності дії чинних норм і нормативів, діагностику витрат сільськогосподарського підприємства та відхилення їх значень від запланованих, використання методів фінансового планування в господарській діяльності сільськогосподарських підприємств, а також сприяння створенню стимулів для скорочення обсягів непрямих затрат виробництва.

Планування і контроль прямих затрат виробництва, зокрема сировини, має також суттєве значення матеріалів, робочої сили. Їх витрати визначаються особливостями використовуваних технологій виробництва продукції

рослинництва і тваринництва. Кожному зі сільськогосподарських підприємств важливо налагодити систему контролю прямих і непрямих затрат виробництва. Якщо в ситуації на ринку споживаних ресурсів чи на ринках виробленої продукції спостерігаються зміни, які впливають на фінансово-економічні результати їх діяльності, необхідною стає корекція тактики і стратегії розвитку підприємства.

Система управління витратами має комплексний характер. Використання матеріальних, земельних, фінансових, інформаційних, енергетичних, трудових та інших видів ресурсів повинно чітко регламентуватися технологічними картами для галузей рослинництва і тваринництва, на основі яких повинні розроблятися нормативи витрат ресурсів. Тільки за органічної єдності всіх чотирьох функцій менеджменту – планування, організації, мотивування та контролювання – можна досягти цілей системи управління витратами в сільськогосподарських підприємствах.

Ефективне управління витратами в сільськогосподарських підприємствах не зводиться до скорочення обсягу використання ресурсів на одиницю площі сільськогосподарських угідь чи на одну голову тварин. Навпаки, воно повинно спрямовуватися на їх збільшення, оскільки інтенсивний тип виробництва на інноваційно-інвестиційній основі забезпечує підвищення ефективності виробництва та зростання рівня конкурентоспроможності підприємств [2, с. 19-22; 7, С. 18].

Дієвим інструментом вдосконалення управління підприємством в сучасних умовах є впровадження в практику принципів маркетингового управління. Це дає змогу підвищити рівень гнучкості системи менеджменту у процесі діяльності, спрямованої на збільшення доходів і раціоналізацію витрат. Сільськогосподарські підприємства поки що мало використовують переваги маркетингового управління. Для цього звичайно ж є об'єктивні причини: як правило, низький рівень еластичності попиту на продукцію рослинництва і тваринництва, тривалий період виробництва, який не дає змоги швидко реагувати на зміни в зовнішньому економічному середовищі, сезонність виробництва, невеликі розміри підприємств. Однак, незважаючи на це, перспективи реалізації маркетингового підходу в сільському господарстві є, на нашу думку, сприятливими, оскільки дозволяють підвищити рівень адаптації до постійних змін у ринковому середовищі, рівень конкурентоспроможності підприємств, поліпшити їх фінансово-економічні результати.

Організація спеціалізованої служби маркетингу вимагає значних коштів, однак вони окупувають себе завдяки налагодженню ефективніших каналів збуту продукції, поліпшенню процесу товаропросування [6].

Слід зазначити, що система маркетингового управління дає змогу оптимізувати використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств завдяки кращому врахуванню потреб покупців їхньої продукції. Особливо зростає роль і значення маркетингового підходу в умовах фінансово-економічної кризи. У процесі організації спеціалізованої маркетингової служби сільськогосподарського підприємства чи відділу кооперативного об'єднання слід враховувати необхідність функціонування чотирьох типів маркетингу:

функціонального, ринкового, товарного, територіального. Процес діяльності охоплює п'ять етапів. Першим етапом повинно стати вивчення ринку сільськогосподарської продукції, яку виробляє підприємство, виділення в процесі його сегментації основних для підприємства галузей, оцінювання можливостей стимулювання збуту і здешевлення товаропросування тощо.

Другий етап – формування самої системи маркетингового управління. Він розпочинається з висунення концепції маркетингу для конкретного підприємства, а також з розробки стратегії маркетингу. Організаційна структура, функції та програма маркетингу визначаються ситуацією на цільових ринках продукції підприємства. Третім етапом є вдосконалення виробничого процесу, корекція технологій виробництва продукції рослинництва і тваринництва з тим, щоб вони відповідали вимогам її споживачів. На четвертому етапі підприємства повинні оцінити свої шанси в конкурентній боротьбі з іншими виробниками продукції та вибрати оптимальну стратегію розвитку, спрямовану на підвищення рівня конкурентоспроможності, зокрема, ґрунтованого на покращенні фінансово-економічних результатів діяльності. На п'ятому етапі проводиться організаційна робота з реалізації економічних інтересів на ринках конкретних видів продукції сільськогосподарського підприємства.

Впровадження маркетингового підходу в сільськогосподарських підприємствах необхідне в усіх їх організаційно-правових формах – господарських товариствах, сільськогосподарських виробничих кооперативах, приватних підприємствах і ін. Їм необхідно використати досвід, нагромаджений відділами маркетингу підприємств інших сфер АПК [8].

Кризи не тільки створюють нові ризики у веденні бізнесу, а й нові можливості. Це потребує зміни внутрішньої структури підприємств, системи управління, зокрема управління витратами. Суб'єкт управління витратами повинен концентрувати увагу на зростанні рівня конкурентоспроможності підприємства, кращому врахуванні потреб споживачів та економічних інтересів постачальників матеріально-технічних ресурсів, умілому використанні здібностей працівників до підвищення продуктивності праці та раціоналізації робочих місць.

Формування гнучкого процесу управління витратами в сільськогосподарських підприємствах забезпечує зниження собівартості продукції, що поряд із реалізацією зусиль, спрямованих на підвищення цін реалізації, обов'язково призведе до нарощування основного фінансово-економічного результату їх функціонування – прибутку. Досягнення цілей розвитку підприємств можливе лише на основі підвищення ефективності виробництва.

Список використаних джерел:

1. Афанасьєв М. В. Основи менеджменту: навч.-метод. посіб. Харківський держ. економічний ун-т. Х.: ВД „ІНЖЕК”, 2009. С. 45-49 с.
2. Белякин В. М. Основы маркетинга. М.: Высшая школа., 2008. С. 19-22.
3. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс – К. : Ника-Центр, 1999. – С. 115-117.

4. Грещак М. Г., Коцюба О. С. Управління витратами : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.. К.:КНЕУ, 2009. С. 18-19
5. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. [3-тє вид., випр. і доп.].– К. : Знання, 2008. С. 211-218.
6. Кравченко О. С., Распопов Р. С. Сучасні моделі управління витратами підприємства: переваги та недоліки, особливості застосування на практиці URL : [www.nbu.gov.ua/portal/Soc Gum](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum).
7. Крушельницька Т. А. Формування витрат виробництва в сільському господарстві : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.02 / Крушельницька Т. А. Дніпропетровськ, 2006. 20 с.
8. Мамалига С. В. Формування ресурсного потенціалу підприємствами АПК. URL: <http://www.pdaa.com.ua>.

Оксенчук А.С.,

*магістрант Житомирського національного агроекологічного університету
Науковий керівник: Сус Ю.Ю., кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Житомирського національного агроекологічного університету,
Україна, м. Житомир*

ФАКТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

В умовах жорсткої конкурентної боротьби підприємства вимушені надавати відстрочку платежу потенційним покупцям своєї продукції. Внаслідок такої господарської операції у них утворюється дебіторська заборгованість. Проте для забезпечення власних потреб в оборотному капіталі підприємства досить часто вимушені шукати альтернативні джерела фінансування. Факторинг є господарською операцією, яка спрямована на фінансування таких потреб.

Проблеми управління дебіторською заборгованістю, в тому числі шляхом факторингового кредитування, є предметом дослідження Н. Аванесової, Д. Деми [1], О. Димченко, К. Демченко, К. Чуєва [2], В. Макарович, Ю. Левченко та інших науковців. Водночас невирішеність низки питань, пов'язаних з управлінням дебіторською заборгованістю та пошуком альтернативних джерел її фінансування вказує на актуальність теми та необхідність проведення окремого дослідження у зазначеному напрямі. Метою публікації є теоретичне обґрунтування змісту, стану та перспектив факторингового кредитування як елементу системи управління дебіторською заборгованістю.

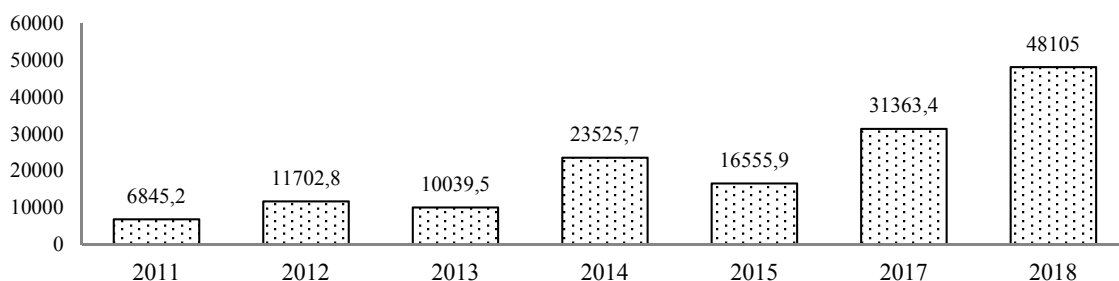
Основою факторингу є перевідступлення першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи другому кредитору з попередньою або наступною компенсаціями вартості такого боргу першому кредитору. Факторингові операції передбачають надання таких видів послуг: викуп права на вимогу боргу; кредитування у вигляді попередньої оплати боргових вимог; управління боргами постачальника; страхування постачальника від кредитного ризику.

Купуючи борги клієнта, фактор бере на себе ризики втрати по безнадійних боргах і здійснює страхування клієнта від збитків по безнадійних боргах [1, с. 125].

У більшості випадків фактор купує борги клієнта без права регресу. Це означає, що фактор не вимагає повернення своїх коштів, якщо борги клієнту не повертаються. Комісійна винагорода фактора, як правило, складає 0,5-3 % від суми боргу. У разі кредитування клієнта під забезпечення дебіторської заборгованості, факторингова фірма забезпечує надходження коштів клієнту авансом до моменту отримання боргів. Розмір кредиту визначається розміром дебіторської заборгованості і, як правило, не перевищує 80 % обсягу заборгованості [1, с. 126].

В Україні впродовж останніх років відчутним є поступове збільшення факторингових послуг, що надаються фінансовими компаніями. Станом на 31.12.2018 р. в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 589 фінансових компаній, які мають право надавати послуги факторингу. Впродовж останніх років обсяг послуг факторингу, наданих фінансовими компаніями, істотно зріс (рис. 1).

Зокрема, якщо у 2011 р. фінансовими компаніями було надано факторингових послуг на загальну суму 6845,2 млн грн, то впродовж 2018 р. – на суму 48105 млн грн. Абсолютний показник зростання впродовж зазначеного періоду становив 41259 млн грн, а відносний – понад 7 разів. Протягом 2018 р. фінансові компанії уклали 29 024 договори факторингу та виконали 29 551 договір. Діючими на кінець 2018 р. залишалися 25 822 договори факторингу [3].

Рис. 1. Обсяг наданих фінансовими компаніями послуг факторингу, млн грн
Джерело: побудовано за даними [3].

Незважаючи на поступове збільшення факторингових послуг в Україні, подальший розвиток факторингу потребує створення належних інституційних умов, насамперед, нормативно-правової бази, що дозволить безперешкодно стягувати заборгованість за договорами факторингу та вийти на більш досконалий рівень відносин. При управлінні боргами клієнта фірма-фактор здійснює управління рахунками-фактурами клієнта, веде бухгалтерській облік продажу товарів, здійснює контроль за комерційним кредитом та отримує борги. При цьому факторингова фірма не тільки поліпшує менеджмент постачальника, беручи на себе роботу адміністрації, а й знижує витрати клієнта на утримання управлінського апарату. Послуги фактора з обслуговування великих боргів досить дешеві і становлять від 0,1 до 2% купівельної вартості боргів клієнта (або вартості річного обороту) [1, с. 128].

Отже, проведене дослідження довело, що факторинг є важливим

елементом управління дебіторською заборгованістю підприємств. Факторингові послуги не лише відкривають можливість до швидкого та оперативного поповнення оборотного капіталу, а й до поліпшення фінансового менеджменту постачальників. Наразі в Україні обсяг факторингових операцій, здійснених фінансовими компаніями, значно збільшився. Водночас, інституційні умови функціонування фінансових компаній – надавачів факторингових послуг, потребують вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Дема Д.І, Абрамова І.В., Шубенко І.А. та ін. Ринок фінансових послуг: навч. посібник. Житомир: ЖНАЕУ, 2013. 370 с.

2. Димченко О.В., Демченко К.Ю., Чуєва К.Ю. Управління дебіторською заборгованістю підприємств ЖКГ: особливості функціонування. *Економіка та управління в міському господарстві*. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/43245/1/4.pdf> (дата звернення: 18.10.2019)

3. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг. *Річний звіт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг*. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_IV%20kv_2018.pdf (дата звернення: 20.10.2019)

Поліщук Н.М.,

*студент Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

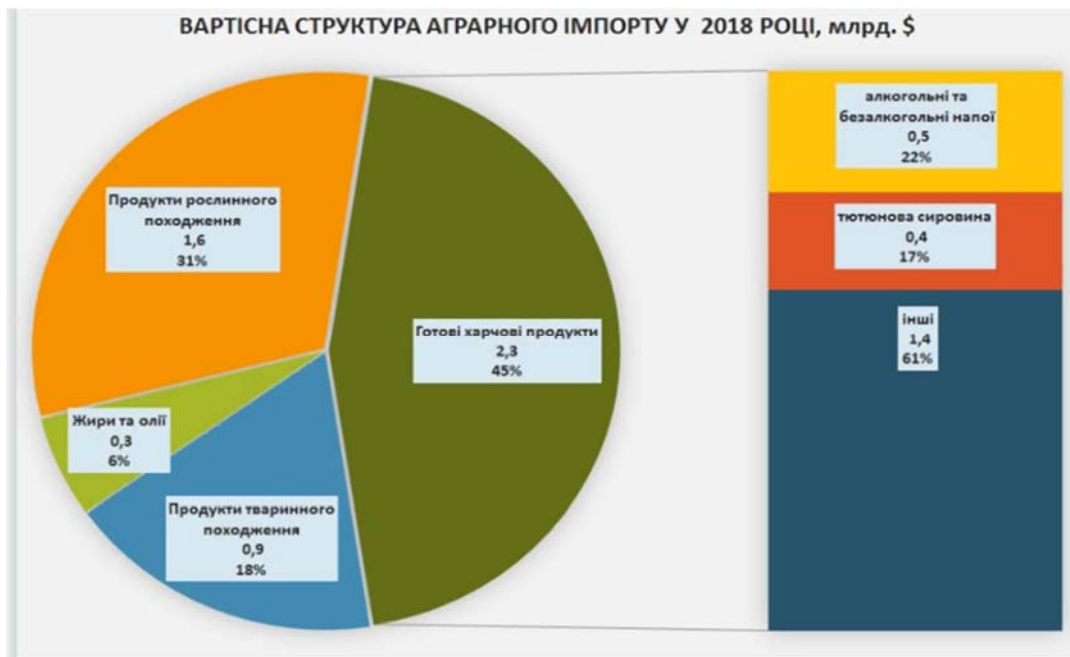
*Науковий керівник: Михальчишина Л.Г., кандидат економічних наук
Україна, м. Київ*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІМПОРТУ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

На сучасному етапі для виробництва сільськогосподарської продукції є характерним щорічне зростання собівартості виробництва та підвищення цін на продукцію, що є причиною імпортозалежності в продовольчій сфері.

Велике значення для розвитку економіки держави має імпорт товарів, що забезпечує наповнення національного ринку дефіцитними товарами.

У 2018 р. частка імпорту сільгосппродукції та продовольства в Україну у загальному обсязі імпорту склала 9% (у 2005 р. – 7,5%), а загальна вартість імпорту зросла за період 2005-2018 рр. з 2,7 до 5,1 млрд. дол. США. Обсяги імпорту аграрної продукції до України є у 3,6 рази меншими, ніж обсяги її експорту. Загалом, проаналізувавши структуру імпорту можна сказати, що збузився його товарний асортимент, що пов'язано передусім зі зниженням доходів населення, його купівельних настроїв.

Рис.1. Вартісна структура аграрного імпорту у 2018 році, млрд. \$ [2].

У вартісній структурі імпорту переважає група «готові харчові продукти» (45%), серед яких найвищі частки мають алкогольні та безалкогольні напої, тютюнова сировина.

На другій позиції аграрного імпорту знаходиться продукція рослинного походження, частка якої становить 31%. Найпомітнішими представниками імпортованих товарів з цієї підгрупи є цитрусові, банани, кава, посівний матеріал кукурудзи та соняшнику.

Із продукції тваринного походження, частка якої у структурі імпорту близько 18%, найбільше імпортується риба та морепродукти, питома вага яких у цьому сегменті сягає майже 70%. Також активним є імпорт в Україну сирів, свинини та м'яса і субпродуктів птиці [3].

Маючи на сьогодні досить потужний та розвинутий агропромисловий комплекс економіки Україна, як і більшість інших країн світу також імпортує окремі види сільськогосподарського продовольства, що не виробляються із тих чи інших причин вітчизняними сільгоспвиробниками, або ж попит на них перевищує внутрішні можливості галузі щодо забезпечення потреби в них.

Загалом аграрний імпорт займає порівняно незначну частку в структурі зовнішньоекономічного товарообігу. Проте за умов ефективного використання наявних можливостей заміщення за рахунок розвитку власного виробництва окремих товарних позицій його частка може бути зменшена без суттєвих втрат для продовольчої безпеки країни.

Список використаних джерел:

1. Круп'як І.Й. Вектори зовнішньої торгівлі держави в умовах сучасних економічних перетворень. Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. 2017. Вип. 20. С. 158-162
2. The official site of The State Statistics Service of Ukraine (2018). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Зовнішня торгівля аграрною продукцією. URL:

4. <http://edclub.com.ua/analitika/zovnishnya-torgivlya-agrarnoyu-produkciyeyu-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/13025-import-ahroproduksii-v-ukrainu.html>

*Рожков А.В.,
студент Національного університету біоресурсів
і природокористування України
Науковий керівник: Гераймович В.Л., кандидат економічних наук
Україна, м. Київ*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ НА РІВНІ РЕГІОНУ

Світовий досвід показує що, конкурентні переваги аграрної сфери, повинні створюватися, насамперед, на рівні регіонів. Головним індикатором оцінки рівня конкурентоспроможності регіонів виступає конкурентоспроможність товаровиробників та продукції, яку вони виробляють. При цьому слід враховувати, що кожний регіон має свою специфіку. Це обумовлено природно-кліматичними факторами, зональною спеціалізацією, рівнем фінансового, матеріально-технічного забезпечення тощо.

Конкурентоспроможність, у наш час, є найважливішим фактором у досягненні комерційного успіху та є найсуттєвішим чинником, що впливає на конкурентоспроможність підприємства в цілому, тому кожне підприємство прагне знайти шляхи його підвищення.

Конкурентоспроможність визначається конкурентними перевагами, які для кожної галузі ринку індивідуальні. Необхідність формування конкурентних переваг є актуальним питанням і для сільського господарства, не зважаючи на не високу конкуренцію у галузі.

Сьогодні в сільському господарстві, в процесі реформування створено значну кількість підприємств різних організаційно-правових форм господарювання. У 2018 р. на аграрному ринку України здійснювало свою господарську діяльність 45 558 сільськогосподарських підприємства, серед яких: фермерські господарства – 34 137 од., (74,9 %), господарські товариства – 6 967 од. (15,3 %), приватні підприємства – 3 215 од. (7,1 %), виробничі кооперативи – 448 од. (1 %), державні підприємства – 199 од. (0,4 %) та підприємства інших форм господарювання – 592 од. (1,3 %). Потрібно зазначити, що у порівнянні з 2017 роком кількість суб'єктів господарювання зменшилася з 47 697 од. до 45 558 од. у 2018 році. Аграрний сектор до деякої міри монополізує збут сільськогосподарської продукції. Але в зв'язку з загальними інтеграційними процесами, що відбуваються на ринку, зараз найбільш гостра конкуренція існує між вертикально інтегрованими і кооперованими структурами, що поєднують всі етапи проходження товару. І сільгоспвиробники змушені брати участь у цій конкуренції, але вже у складі цих утворень. Тому особливістю конкуренції в сучасному аграрному

виробництві є переважно конкуренція між територіально кооперованими структурами при зниженні конкурентної боротьби між суб'єктами конкуренції. Конкуренція в сільському господарстві формується одночасно за двома напрямками: між господарствами з різними формами власності і господарювання та між усіма товаровиробниками за найбільш вигідні економічні умови діяльності та фінансові результати.

Особливий вплив на формування конкуренції в сільському господарстві надають взаємини між господарствами-виробниками сільськогосподарської продукції і підприємствами переробки. Конкуренція між товаровиробниками займає значне місце у сфері переробки сільськогосподарської продукції, що вимушує ці підприємства виготовляти все якіснішу й дешевшу продукцію. Оскільки технологічною першоосновою виробництва готової продукції є сировина, переробні підприємства для посилення своїх конкурентних позицій будуть вимагати дешевшої й якіснішої сільськогосподарської сировини.

Конкурентоспроможність продукції визначається спроможністю продукції використовувати свій технологічний та економічний потенціал залежно від регіону вирощування. Найбільш важливі, на мій погляд, фактори, що визначають конкурентні позиції, представлені на рис. 1.

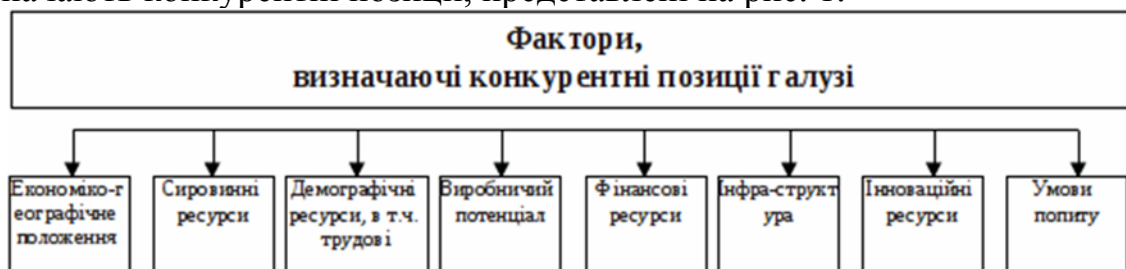

Рис. 1. Фактори, що визначають конкурентні позиції сільськогосподарської продукції

Без конкурентоспроможної продукції не може бути ефективною діяльності підприємства, успіх якого багато в чому визначається умовами регіону, де воно розташовується. Таким чином, проведений аналіз дозволив систематизувати існуючі підходи та запропонувати групування визначення категорії «конкурентоспроможність підприємства» за певними ознаками.

Першоосновою забезпечення якості готової продукції виступає якість вхідної сировини. Цим і обумовлено прагнення переробних підприємств, що націлені на виробництво високоякісної продукції, до закупки якісної сільськогосподарської сировини. Забезпечення високого рівня якості продукції вимагає постійного навчання і підвищення кваліфікації працівників, модернізації обладнання, запровадження нової техніки й сучасної технології, а також зниження виробничих витрат. До формування фактору конкурентних переваг підприємства – низької собівартості, необхідно підходити виважено не утискаючи позиції якості продукції. Парадигма конкурентних переваг полягає в одночасному забезпеченні належного рівня якості та прийнятної собівартості продукції, що може бути досягнуто лише використанням сучасних передових технологій виробництва.

Ситуація, що склалася в даний час в агропромисловому виробництві, вимагає визначення напрямів підвищення його конкурентоспроможності, включаючи демонополізацію промислових переробних підприємств. Серед них особливу актуальність набувають задачі, пов'язані зі створенням і функціонуванням багатоукладної економіки, орієнтованої на ринок колективних і приватних виробників з розвинутою мережею кооперації та агросервісу. Враховувати потрібно також, що інтернаціоналізація ринків якісно змінює умови і чинники розвитку конкурентного середовища, яке дедалі більше набувають глобальних рис. За таких умов підтримка ефективного конкурентного середовища стає важливою функцією держави, що вкрай актуально для України.

Отже, конкурентоспроможність аграрних підприємств можна визначити як здатність суб'єктів економічної діяльності пристосовуватися до нових (мінливих) умов господарювання, використовувати свої конкурентні переваги на ринку сільськогосподарської продукції на основі ефективного використання ресурсного потенціалу, постійного аналізу структури ринку та реагування на зміни його кон'юнктури. Конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства залежить від конкурентоспроможності продукції та підтримання її у довгостроковому періоді. Виробництво конкурентної продукції потребує систематичного кількісного вимірювання рівня її конкурентоспроможності, що формує об'єктивну основу підтримання конкурентних переваг на ринку у довгостроковому періоді. Для того, щоб продукція була конкурентоспроможною підприємству необхідно дотримуватися вимог до критеріїв та показників конкурентоспроможності продукції, впроваджувати нові технології, підвищувати кваліфікацію управлінського персоналу, а державі в свою чергу необхідно створити всі належні умови для ефективного функціонування ринкового середовища.

*Свисталюк Д.В.,
студентка коледжу технологій, бізнесу та права
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Макушевич А.І., викладач вищої категорії,
викладач-методист
Україна, м. Луцьк*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність побудови ефективної системи управління прибутком вітчизняних підприємств за сучасних умов господарювання зумовлене, насамперед, тим, що зростання прибутку значною мірою впливає на темпи економічного розвитку держави, окремих її регіонів, збільшення суспільного багатства і підвищення життєвого рівня населення. Враховуючи тенденції до посилення процесів глобалізації, загострення конкуренції на внутрішніх і зовнішніх ринках, вирішення стратегічного завдання максимізації прибутку

суб'єктів господарювання можливе за умови формування збалансованої та дієвої системи управління прибутком.

Під системою управління прибутком підприємства потрібно розуміти сукупність взаємопов'язаних елементів з індивідуальним функціональним призначенням, спільна дія яких, за певних умов, забезпечує досягнення прибутку заданої величини.

Узагальнивши наукові підходи щодо управління формуванням прибутку підприємства, можна зробити висновок, що прибуток, будучи інтегрованим у загальну систему управління підприємством, є окремим об'єктом управління. Крім того, він має свої специфічні особливості, що пов'язані зі значним впливом факторів зовнішнього середовища на ймовірну величину одержуваного підприємством прибутку.

На нашу думку, система управління прибутком підприємства повинна містити наступні складові елементи:

- стратегія управління прибутком;
- механізм управління прибутком;
- концепція управління прибутком;
- організаційно-методичне забезпечення системи управління прибутком;
- аналітичне забезпечення управління прибутком.

Головною метою формування системи управління прибутком підприємства є максимізація величини одержуваного прибутку відповідно до наявного економічного потенціалу й умов ринкової кон'юнктури за допустимого рівня господарських ризиків у короткостроковому та довгостроковому періодах.

Серед першочергових завдань системи управління прибутком потрібно виділити:

- забезпечення максимального розміру прибутку, що формується у процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- дотримання оптимальних пропорцій між рівнем прибутку і допустимим рівнем ризику;
- досягнення високої якості прибутку;
- оптимізація пропорцій розподілу прибутку на частини, що споживаються і капіталізуються;
- формування відповідного обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань перспективного розвитку підприємства;
- забезпечення постійного зростання ринкової вартості підприємства;
- забезпечення ефективності програм участі персоналу щодо прибутку [3, с. 300-301].

Управління прибутком підприємства базується на певному механізмі який є складовою частиною системи управління.

У широкому значенні механізм управління формуванням прибутку підприємства включає в себе три взаємопов'язані складові елементи:

1) державне нормативно-правове регулювання питань формування прибутку підприємства. Передбачає прийняття законів та інших нормативних

актів, що регулюють формування прибутку підприємства в різних формах, основними з яких є такі: податкове регулювання, регулювання механізму амортизації основних засобів і нематеріальних активів, регулювання мінімальних розмірів заробітної плати;

2) ринковий механізм регулювання формування прибутку підприємства. Полягає у тому, що попит і пропозиція на товарному і фінансовому ринках формують рівень цін на продукцію, вартість залучення кредитів, прибутковість окремих цінних паперів, середню норму прибутковості капіталу;

3) внутрішній механізм управління формування прибутку підприємства. Цей механізм формується в рамках самого підприємства, відповідно регламентуючи ті чи інші оперативні управлінські рішення з питань формування прибутку і є невід'ємною складовою частиною системи управління прибутком та підприємством у цілому [1, с. 460].

При формуванні механізму управління прибутком підприємств важливо визначитися з типом стратегічної орієнтації прибутку, оскільки планування прибутку на короткострокову перспективу і безпосереднє його використання залежить саме від обраної стратегії. Виділимо такі стратегічні типи орієнтації підприємств на прибуток:

1. Стратегія одержання задовільного прибутку базується на одержанні підприємством такого рівня прибутку, якого вистачить на покриття усіх витрат і розвиток у довгостроковому періоді. Її зміст полягає в урахуванні ризику при плануванні. Стратегія забезпечення задовільного прибутку передбачає закріплення конкурентних позицій підприємства на ринку, можливість здійснення інвестиційного й інноваційного розвитку, підвищення ефективності мотивації персоналу тощо.

2. Стратегія мінімізації прибутку (стабільного прибутку) передбачає одночасно максимізацію очікуваних доходів разом з мінімізацією збитків, враховуючи дії конкурентів. Зазначена стратегія набуває розповсюдження, оскільки передбачає рентабельну діяльність підприємства та його розвиток, але не вимагає максимізації прибутку.

3. Стратегія максимізації прибутку. Використання даної стратегії в короткостроковому періоді не забезпечує відповідних темпів економічного зростання у довгостроковому періоді. Виникає загроза використання високого прибутку на поточні цілі, внаслідок чого підприємство втрачає важливе джерело фінансування розширеного відтворення, збільшується загроза банкрутства, викликана високим рівнем ризику діяльності [2].

Практична реалізація заходів з управління формуванням прибутку підприємства передбачає застосування спектру методів: аналізу (горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний, аналіз ризиків, аналіз коефіцієнтів, інтегральний аналіз, факторний аналіз, CVP-аналіз); методів планування та прогнозування прибутку як у розрізі запропонованих центрів відповідальності, так і по окремих операціях та підприємству в цілому; методів ціноутворення; методів управління витратами підприємства; методи управління дебіторською заборгованістю тощо.

Умовами ефективності системи управління прибутком підприємства ми вважаємо наступні:

- інтегрованість з загальною системою управління підприємством;
- комплексний характер формування управлінських рішень;
- високий динамізм управління;
- багатоваріантність підходів до розробки окремих управлінських рішень;
- орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Процес управління прибутком вимагає від вітчизняних підприємств удосконалення планування розподілу фінансових ресурсів, підвищення вимог до організації управління матеріальними ресурсами, посилення ролі функції регулювання у формуванні кредитної політики підприємств, проведення ефективного контролю фінансових результатів.

Вважаємо, що розробка системи управління формуванням прибутку дасть змогу посилити цільову спрямованість та сфокусувати дію механізму її реалізації на більш ефективному вирішенні питань максимізації прибутку підприємства в умовах нестабільної економіки та жорсткої конкуренції на ринку.

Список використаних джерел:

1. Мельничук Г. С., Нестерук А. А. Теоретичні засади розробки механізму управління формуванням прибутку підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 14. С. 458-462. URL: <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/93.pdf>
2. Нагайчук В. В. Показники оцінки якості прибутку підприємства та їх залежність від обраної стратегії URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2011_2_1/NV-2011-V2_23.pdf
3. Николишин С. Є. Прибуток підприємства та особливості управління ним. Молодий вчений. 2017. №2(42). С. 299-303.

РОЛЬ МОЛОДИ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Білецький Д.М.,

студент Подільського спеціального

навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Годованюк А.В., викладач кафедри фінансів, економіки

та економічної кібернетики

Україна, м. Кам'янець-Подільський

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ

Відносно нове явище в українській економіці - стартап. Його сутність, специфіку функціонування та управління українська бізнес-спільнота вивчає з досвіду закордонних бізнесменів. Безумовно, стартап в класичному своєму розумінні – це наукоємний проект, рушієм якого є значні досягнення науки на рівні винаходів, відкриттів, котрі потім комерціалізує стартап, тобто абсолютно новий фінансовий проект, створений для отримання доходу [2, с. 59]

Назва підходить далеко не для всіх недавно відкритих бізнес-проектів. Відмінна риса – оригінальні і принципово нові ідеї стартапів, які не використовувалися раніше в широкому форматі. Вони не скопійовані з вдалих варіантів, а представляють особливий погляд на вирішення проблем.

Найчастіше такі прибуткові і геніальні проекти народжуються в команді молодих людей, яких називають «стартаперами». Це справжні першовідкривачі з бажанням заробити хороші гроші на своїх ідеях. Не маючи стартового капіталу для реалізації, вони дивують потенційних інвесторів своїми розробками [3]

Під назву startup можуть потрапити цікаві бізнес-проекти, які мають певні відмінності:

- команду однодумців, яка налаштована на результат і не боїться ризику;
- в основі покладена інноваційна ідея або розробка, не використана раніше іншими підприємцями;
- відсутність власного капіталу (в більшості випадків) і залучення фінансових інвестицій з боку;
- метою завжди є отримання прибутку;
- низький відсоток реалізованих і успішних бізнес-ідей (всього 15-20% від загальної кількості).

Важливою ознакою є досить висока швидкість розвитку проекту: основний відсоток стартапів показує перші позитивні результати вже через півроку [1].

Отже, стартап - це накопичення ресурсів, впровадження інновацій, їх розвиток та вихід на ринок. Багато вчених визначають процес і етапи від формування ідей на ринок різними способами. Серед найбільш популярних є наступні [1]:

1. ідея → виділення етапів реалізації проекту → підготовка технічного завдання → реалізація ядра стартапу → розробка → модернізація;

2. ідея → інкубатор → прискорювач → доступ до ринку;
3. зародження → формування → ранній розвиток → розширення → зрілість;
4. насіння → початок → зростання → розширення → вихід;
5. ідея → команда → ринок → концепція → технічна специфікація → прототип → тестування → альфа-версія → закрита бета → публічна бета → запуск → пошук інвесторів.

Кожен з вищезазначених планів із етапами запуску є правильним, але остаточно не існує, оскільки запуск є тимчасовим явищем, і його розвиток може статися через дуже велику варіативність сценаріїв.

Стартап-проекти найбільш затребувані в галузі ІТ. Серед напрямків, які ми можемо виділити наступний [4]:

- апаратні проекти - 3D-друк, безпілотник (вже говориться про ліцензію на їх використання в різних територіях), новітні гаджети, які допомагають прискорити виконання завдань найрізноманітнішого спектру;

- Big Data - проекти, що сприяють більш швидкому та кращому аналізу величезної кількості даних;

- додана реальність - технологія розширення реальності за допомогою програмних компонентів, штучного інтелекту тощо;

- фінансові послуги - проекти, що оптимізують роботу різних фінансових установ та економлять час проведення операцій;

- медицина - лікування захворювань та вдосконалення існуючих медичних методів за допомогою використання новітніх гаджетів та розробок (додатків та датчиків для моніторингу біологічних показників; платформи підбору лікаря; пошук лікарень та аптек; тощо);

- штучний інтелект - розробка роботів у стилі помічників, які допомагають людям виконувати певні завдання з прибиранням тощо;

- навчання, безумовно, є найбільш швидким рухом, оскільки університетам та школам важко своєчасно адаптуватися до швидких темпів світового розвитку, і це спосіб залишатися на шляху підвищити свої навички до найвищого рівня

Запуск може відбуватися всередині компанії (великі компанії створюють підрозділи, які працюють над розробкою новий товар, залежний або незалежний від компанії) і ззовні, як незалежна ідея корпорації. Дослідники стартапів часто покладаються на незалежність таких проектів.

Важливим моментом після виникнення та затвердження ідеї є її аналіз, який визначає життєвий цикл продукту та його життєздатність. Ідеї, що впливають з потреб споживачів, будуть продаватися простіше, ніж подібний до існуючих проектів.

Накопичення ресурсів у стартапі - найважливіший аспект його успішної реалізації.

Він поєднує інтелектуальні та фінансові інвестиції. Інтелектуальні - це команда, яка працює над дизайном та реалізація ідеї. Фінансові - це засоби, що забезпечують просування товарів. Ефективність проект забезпечується

своєчасним та раціональним залученням та спрямовуванням інвестицій на кожному етапі життя стартапу.

Маркетинг інновацій слід розглядати: «як поняття ринкової діяльності підприємства (філософія бізнесу), коли джерело доходу демонструє зміни як аналітичний процес, який передбачає визначення ринкових можливостей інноваційного розвитку як засобу активного впливу на споживачів і цільовий ринок в цілому, з виведенням та просуванням інновацій на ринку як функція управління інноваціями, спрямована на виявлення можливих сфер інноваційної діяльності, їх матеріалізація та комерціалізація» [5]. Якщо говорити про сучасний стан розвитку маркетингу, що забезпечує ефективне просування та експлуатацію стартапу, а потім забезпечити хороший результат – необхідно знайти фінансування. Основними інвесторами на ринку України можуть бути такі установи: бізнес-інкубатори, прискорювачі бізнесу, бізнес-ангели, венчурні фонди та компанії, що займаються крафтоукладанням [1]

Запуск - тимчасовий, інноваційний стимул для економіки держави, яка акумулює інтелектуальні та фінансові ресурси, які переростають у стабільний бізнес. Наразі українська політика не спрямована на розвиток національних стартапів за рахунок коштів державної підтримки або банківських позик, тому венчурні компанії використовуються для допомоги стартапам на ранній стадії та далі допомагають у розробці і реалізації своїх ідей. Однак, в Україні таких бізнес-платформ менше, ніж в інших розвинених країнах.

Найбільш розвинутою платформою є крафтфінансування, яка є досить новим явищем, але найпопулярнішим і ефективнішим для стартап-проектів. Можна виділити ще наступні платформи, які рекламують накопичення інвестицій та функціонування в Україні: бізнес-інкубатори, прискорювачі бізнесу, бізнес-ангели, венчурні фонди. Наразі не існує сприятливого середовища для розвитку стартап-проектів в Україні, але державна політика вже спрямована на поліпшення умов та змін у законодавстві, адже, дану ситуацію слід покращити у нашій країні.

Список використаних джерел:

1. Бринь О., Ситник Н. Сучасний стан фінансування стартап-проектів в Україні. Сучасні підходи до управління підприємством. № 2. 2017. URL: <http://sru.fmm.kpi.ua/article/view/106836>
2. Колесник В.І. Управління стартапами в Україні: проблеми та перспективи. Економіка харчової промисловості, Том 9, Випуск 4/2017. С. 57-59.
3. Костенко П. Що таке стартап простими словами? URL: <https://mebly.net/shho-take-startap-prostimi-slovami.html>
4. 2015 рік для української стартап-індустрії – підсумки і перспективи URL: <https://www.imena.ua/blog/2015-startups/>
5. Фінансування стартапів та можливості їх залучення в Україні (Sources for startups financing and opportunities for their involvement in Ukraine) URL: <https://www.researchgate.net/publication/308986301>

Бурла О.О.,

*студент Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного
соціально-економічного коледжу*

*Науковий керівник: Годованюк А.В., викладач кафедри фінансів, економіки
та економічної кібернетики
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ОСВІТНІХ СИСТЕМ

На сучасному етапі розвитку вищої освіти кожна країна планомірно упроваджує власну модель відновлення освіти і тут не можна не враховувати вплив країн Європейського союзу на освітні процеси, які відбуваються в Україні. Реформи вищої освіти зачепили питання змісту програм, розподіл навчального часу з урахуванням науково-дослідної роботи студента.

У сучасних умовах реформування вищої освіти важливою умовою є інтеграція наукової, науково технічної та інноваційної діяльності вишів і наукових установ НАН України, національних галузевих академій наук, що здійснюється з метою розроблення та виконання пріоритетних наукових програм, проведення наукових досліджень, експериментальних розробок тощо на засадах поєднання кадрових, фінансових, технічних та організаційних ресурсів відповідно до законодавчих актів і рішень.

В умовах перебудови ринкової економіки сучасні соціально-педагогічні орієнтири у системі вищої освіти спрямовані на забезпечення потреб держави і суспільства у конкурентоспроможних спеціалістах із нестардатним мисленням, готовністю творчо застосовувати знання в різноманітних виробничих та соціальних ситуаціях, найвищої кваліфікації, професійний рівень яких відповідав би світовим стандартам [2, с. 20].

Необхідність зближення західноєвропейських освітніх систем розглядається як дуже важливий інструмент побудови єдиної Європи. Багато спеціалістів, розмірковуючи про перспективи розвитку вищої школи, дискутують про значно більшу індивідуалізацію навчання, зростанню ролі самостійної роботи студентів, про можливість перенаправити грошові потоки як державних, так і приватних фондів від вузу до конкретного студента [1, с. 129].

Сьогодні вимоги рівня підготовки студентів до науково-дослідницької діяльності рік від року зростають. Сучасній вищій школі потрібні конкурентоспроможні молоді фахівці, які володіють навичками дослідницької діяльності, вміють самостійно опановувати нові знання, розвивати здібності до високого рівня самоконтролю і самооцінки. Поширення індивідуального підходу в освіті дає можливість суперечити усталеній думці про неможливість розвитку в кожного студента дослідницьких навичок. Тому залучення студентів до наукової роботи – є першорядною задачею педагогічної освіти як в Україні так і за кордоном.

Сучасна наукова діяльність студентів є системою, що швидко

розвивається, і є складною структурою взаємодіючих галузей знань, які знаходяться у процесі подальшої спеціалізації, диференціації та інтеграції [4, с. 24].

В багатьох закладах вищої освіти та наукових установах розроблено програми та комплекси заходів щодо підтримки здібної молоді, запроваджено організацію конкурсних відборів пропозицій на здобуття грантів та премій, проводяться заходи, які підводять підсумки студентської наукової роботи за рік.

І, без сумніву, одним із перспективних напрямків, які готують студентів до проведення наукових досліджень – є участь в пошукових групах, головною задачею яких є надання студентам можливості розвивати свій інтелект та творчі здібності в процесі науково-дослідницької діяльності, що дає змогу виховувати наукові кадри для професорсько-викладацького складу ще із студентської лави [6, с. 89].

І, мабуть, головне, що спонукає студентів до дій – це потреба в пізнанні себе та своїх можливостей через спілкування, яке з успіхом задовольняється в індуалізованих формах (це пошукові групи, зустрічі, наукові симпозіуми та конференції тощо), участь в яких допоможе студенту при написанні курсової та дипломної роботи, а тему своєї роботи студент може вибрати на основі теми свого наукового дослідження. Такий підхід дає виняткові можливості для самореалізації студентів, які вирішили присвятити своє життя науковій роботі.

Сьогодні українська модель вищої освіти будується з урахуванням багатьох факторів, які можуть бути корисними і для моделі країн Західної Європи. Україна чітко визначила свої орієнтири в європейському освітньому просторі і широко використовує найефективніші ідеї зарубіжного досвіду з урахуванням національних, соціально-економічних та соціокультурних особливостей [3, с. 91].

Сучасний університет повинен не тільки поєднувати знання та засоби їх передавання та розповсюдження, а й максимально сприяти виробленню та розширенню інтелектуальних і духовних можливостей суспільства.

Концепція розвитку вищої освіти наголошує: поза науковою діяльністю неможлива підготовка фахівця, формування і розвиток сучасної освіченої особистості. І тому значну увагу в університеті повинно приділятися науковій роботі студентів, підтримці обдарованої молоді.

З метою подальшої інтеграції освітніх систем різних європейських країн потрібно сформуванню спільну уніфіковану організаційно-функціональну модель закладу вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Ансимова Н.П., Ракитина О.В. Модель поэтапного и последовательного формирования научно исследовательских компетенций педагогических кадров в системе вузовского и послевузовского образования // Подготовка научных кадров и формирование научно- исследовательских компетенций: монография. Ярославль: Изд-во ЯГПУ, 2009. С. 129-130.
2. Джурицкий А. Н. Сравнительная педагогика: учебн. пособие. М., 1998. 176 с.

3. Zimpher N., Howey K. Adapting Supervisory Practices to Different Orientations of Teaching Competence // Journal of Curriculum and Supervision. 2009. Vol. 3(3). P. 18-6190.
4. Микитюк О. М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України (історико-педагогічний аспект): монографія. Х.: ОВС, 2001. 256 с.
5. Studies on higher education institutional approaches to teacher education within higher education in Europe: Current models and new developments. Bucharest, 2003.
6. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. К.: Знання, 2003. 295 с.

Галкін М.В.,

студент Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

*Науковий керівник: Гуменюк І.Л., кандидат економічних наук, викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

МОЛОДЬ У СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Розвиток соціально-економічної ситуації в Україні обумовлює необхідність розробки шляхів стабілізації соціальних процесів, забезпечення якісної підготовки управлінських рішень, спрямованих на відтворення інтелектуального й трудового потенціалу суспільства. Перспективи збереження та нагромадження такого потенціалу нерозривно пов'язані з процесами соціалізації і соціально-економічної інтеграції молоді. Саме могутня енергія, творча уява, патріотичні та громадянські ідеали визначають цільовий і функціональний характер місії сучасної молоді як провідника соціальних змін, економічного розвитку й технічного прогресу України.

Майбутній розвиток України повною мірою залежить від успіху тих, хто завтра відіграватиме провідну роль у суспільних процесах. Це обумовлює важливість реалізації ефективної молодіжної політики держави, яка максимально відповідатиме потребам молоді людини та водночас держави. Державна молодіжна політика повинна відображати позицію держави щодо цієї групи населення, її погляд в майбутнє та адекватність політичного курсу, створювати необхідні умови, гарантії для соціального становлення і розвитку молодого покоління.

Сучасна ситуація в суспільстві і державі вимагає ефективних дій, які спрямовані на формування стратегії політичного, соціально-економічного і культурного розвитку України, що передбачає послідовну реалізацію заходів, які мають довгостроковий характер і спрямовані на подальше підвищення рівня життя його населення та вдосконалювання держави. Це вимагає формування базових умов, що дозволять планомірно підготовляти основу для кожного наступного етапу перетворень.

Молодь - є специфічною соціально-демографічною групою, яка посідає особливе місце в соціальній структурі суспільства та відіграє значну роль у громадсько-політичному та економічному житті держави це пов'язано із специфічними характеристиками даної демографічної групи та можливостями змін цієї категорії населення в процесі соціалізації.

В сучасних умовах все наполегливіше висувається завдання більш ранньої соціалізації молоді, залучення до пізнавальної та трудової діяльності на ранніх етапах життя, продовжується термін її навчання, соціально – політичної адаптації, стабілізації сімейно-побутового статусу тощо. Разом з тим, незважаючи на невизначеність вікових меж молоді, саме в сучасному суспільстві вона виокремлюється у відносно самостійну соціально – демографічну групу. Сприяє цьому, перш за все, ускладнення процесу соціалізації молоді, посилення вимог з боку суспільства, розрив між віковими і соціальними характеристиками, науково-технічний прогрес, який сприяє прискореному розвитку молодих людей, процес акселерації молодого покоління. При цьому головною ознакою молоді як соціально-демографічної групи є процес соціалізації. На думку більшості вчених соціалізація – це сукупність усіх соціальних процесів, завдяки яким індивід засвоює та відтворює певну систему знань, норм, цінностей та моделей ролевої поведінки, які дозволяють йому функціонувати в якості повноправного члена суспільства.

Молоді люди – це вихідці з усіх класів і соціальних прошарків, що є в суспільстві. Вони не завжди успадковують соціальне становище своїх батьків, але вливаючись в соціально-класову структуру, стають робітниками, селянами, представниками інтелігенції тощо.

Саме в молодіжному віці соціалізація здійснюється найбільш активно. Особливо, коли це стосується оцінки старшого покоління, його діяльності, поведінки, участі в суспільно-політичному житті, у зв'язку з чим молодь під впливом змін умов життя вносить новий зміст, своє бачення розвитку подій. У процесі соціалізації молоді нерідко виникають протиріччя, викликані соціально-економічними та політичними змінами, що відбуваються в суспільстві. Особливо гостро протиріччя відчуваються тоді, коли це стосується безпосередньо самої молоді:

По-перше – протиріччя між об'єктивною необхідністю реформи системи освіти і виховання та можливостями держави забезпечити її ресурсами, коштами;

По-друге – також між розбудовою соціальної, правової держави та соціальною і правовою незахищеністю молоді.

Важливу роль у вирішенні молодіжних проблем має відіграти суспільство та держава, які повинні запропонувати таку політику по відношенню до молоді, щоб забезпечити найбільш ефективно виховання, повноцінну освіту, успішну соціалізацію

Соціальні зміни в суспільному житті супроводжуються значними змінами у свідомості і поведінці молодих людей, в тому числі з деформаціями в системі цінностей. Так, молодь не надає належного значення проблемам виховання, зокрема патріотичного. Окремі з них не відчувають гордості за належність до

України, українського народу. Вочевидь, даються ознаки порушення спадковості поколінь, прогалини у вихованні дітей та підлітків у сім'ї, школі, низькопробна масова культура Заходу, недостатня робота щодо збереження та відродження народних традицій, надмірна комерціалізація сфери дозвілля, культури.

Важливу роль у вирішенні молодіжних проблем має відіграти суспільство та держава, які повинні запропонувати таку політику по відношенню до молоді, щоб забезпечити найбільш ефективне виховання, повноцінну освіту, успішну соціалізацію. Отже, в умовах соціально-економічної кризи молодь стала однією з найбільш вразливих категорій. Проте, враховуючи об'єктивні психологічні особливості, що притаманні молоді, вона має найбільшу соціальну, професійну та життєву перспективу, необхідну в умовах виходу з кризового стану.

Молодь перебуває в складній ситуації і потребує ефективного соціального захисту, бо, з одного боку, відбувається стрімкий розвиток 233 інформаційних технологій, а з іншого, – знижується рівень життя, збільшується кількість проблем, що постають перед нею. Ефективність соціального захисту, як переконує світовий і національний досвід, тісно пов'язана з ефективністю економічного розвитку взагалі. Проте слід пам'ятати, що ефективність соціального захисту молоді ґрунтується на соціальних цінностях і орієнтаціях суспільства, його піклуванні про власне майбутнє.

Молодь перебуває в складній ситуації і потребує ефективного соціального захисту, бо, з одного боку, відбувається стрімкий розвиток інформаційних технологій, а з іншого, – знижується рівень життя, збільшується кількість проблем, що постають перед нею. Ефективність соціального захисту, як переконує світовий і національний досвід, тісно пов'язана з ефективністю економічного розвитку взагалі. Проте слід пам'ятати, що ефективність соціального захисту молоді ґрунтується на соціальних цінностях і орієнтаціях суспільства, його піклуванні про власне майбутнє.

Основними засобами є :

- забезпечення соціальної і правової захищеності молоді;
- забезпечення збалансованого поєднання суспільних, державних інтересів та прав особистості у формуванні і реалізації національної молодіжної політики;
- пріоритет суспільних ініціатив стосовно аналогічної діяльності державних установ та державних органів при фінансуванні заходів і програм, які стосуються молодого покоління;
- надання молодому громадянину гарантованого державою мінімуму соціальних послуг з навчання, виховання, духовного й фізичного розвитку, охорони здоров'я, професійної підготовки й працевлаштування;
- залучення молодих громадян до особистої участі у формуванні й реалізації програм, які стосуються молоді, суспільства та держави.

Таким чином, суспільство та держава повинні забезпечити випереджальну та інноваційну участь та також забезпечити духовні і культурні потреби молоді, рівні та можливості для розкриття професійного, творчого,

інтелектуального потенціалу молодого покоління, набуття молодді соціального досвіду, яка б могла забезпечити безперервність розвитку української держави, базуючись на державних і національних цінностях. Необхідно розглянути молоде покоління як активну суспільну силу і стратегічний ресурс розвитку нашої країни. В сучасних умовах це вимагає виділення молодіжної політики як одного з основних загальнонаціональних пріоритетів.

Список використаних джерел:

1. Бебик В. М., Головатий М. Ф., Ребкало В. А. Політична культура сучасної молоді. К. : А. Л. Д., 2006. С. 41-65.
2. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. К. : Наукова думка, 2003. 236 с.
3. Дмитрієва, М. Особливості ідейно-політичних настанов сучасної молоді. Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні. К., 2003. С. 471-479.
4. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні. Політичний менеджмент. 2005. № 4 (13). С. 63-69.
5. Колесніченко Н. М. Становище молоді як одна з гуманітарних проблем нашого часу. Наукові праці: науково-методичний журнал. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2002. Т. 23. Вип. 10. Політичні науки. С. 88-90
6. Корогод Л. П. М. Грушевський про місце і роль молоді в національному розвитку України. Вивчення молоді на сучасному етапі: питання методології та методики. Матеріали міжнародної конференції, Київ, 11-13 жовтня 1995 р. К. : А. Л. Д., 2006. 232 с.

Головачук А.О.,

студент коледжу технологій, бізнесу та права

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник: Головачук Н.М., викладач правничих дисциплін

Україна, м. Луцьк

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

В умовах соціально-економічних перетворень та ведення на частині території України військових дій, проблеми захисту прав дітей набувають особливої гостроти. Повноцінний та дієвий захист прав дитини є обов'язком держави.

Основним міжнародним документом, який регулює відповідне питання є Конвенція про права дитини [1]. В українському законодавстві правовими документами з цього питання є Конституція України [2], Сімейний кодекс України [3], Закон України «Про охорону дитинства» [4].

Відповідно до ст. 1 Конвенції про права дитини, «дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше».

Зокрема, Конвенція про права дитини формулює громадянські, політичні,

економічні, соціальні, культурні права дітей. Серед зазначених категорій прав у ній містяться такі основні права дітей:

- право на життя, виживання і вільний розвиток;
- право на ім'я і набуття громадянства;
- право знати своїх батьків і користуватися батьківською турботою;
- право не розлучатися з батьками всупереч їх бажанню; право підтримувати контакти з обома батьками;
- право на об'єднання з сім'єю, яка перебуває в іншій державі;
- право залишати будь-яку країну і повертатися в свою країну;
- право на захист у випадку незаконного переміщення і повернення із-за кордону;
- право вільно висловлювати свої думки з усіх питань;
- свобода думки, совісті, релігії;
- свобода асоціацій і мирного зібрання;
- право на повну інформацію, яка сприяє благополуччю дитини;
- право на користування послугами системи охорони здоров'я;
- право користуватися благами соціального забезпечення;
- право на освіту;
- право на відпочинок і розваги;
- право на захист від економічної експлуатації;
- право на захист від незаконного зловживання наркотичними засобами і психотропними речовинами, від усіх форм сексуальної експлуатації і сексуальних розбещень;
- право на гуманне ставлення, на захист від незаконного і свавільного позбавлення волі.

Рівноправність усіх громадян України, в тому числі й права дітей, законодавчо визначена Конституцією України, яка гарантує: право на життя і здоров'я (ст. 27); охорона дитинства (ст. 51); заборона насильства над дитиною та її експлуатації (ст. 52), захист і допомога держави дитині, позбавленій батьківського піклування (ст. 52); право на освіту (ст. 53) та інші.

Відповідно до ст. 6 Сімейного кодексу України правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років, а неповнолітньою – у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років [3].

Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини передбачені у статті 150 Сімейного кодексу України, яким відповідають певні права дитини. Виходячи з цих законодавчих приписів, дитина має право на піклування з боку батьків про її здоров'я, фізичний, духовний та моральний розвиток, на забезпечення батьками здобуття нею повної загальної середньої освіти, підготовку її до самостійного життя, повагу. Батькам заборонено здійснювати будь-які види експлуатації дитини, застосовувати фізичні покарання та інші види покарань, які принижують людську гідність дитини.

Стаття 153 Сімейного кодексу України передбачає, що дитина має право на безперешкодне спілкування з батьками (це право може бути обмежене у деяких випадках, передбачених законом). Схожі норми передбачені й у ст.ст.

15, 16 Закону України «Про охорону дитинства», згідно з якими дитина, яка проживає окремо від батьків або одного з них, має право на підтримання з ними регулярних особистих стосунків і прямих контактів, в тому числі дитина, батьки якої проживають у різних державах. Крім того, дитина має право на отримання інформації про відсутніх батьків, якщо це не завдає шкоди її психічному і фізичному здоров'ю.

Стратегічні цілі реалізації державної молодіжної політики означені Декларацією «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні»; законами України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», іншими нормативно-правовими актами [5].

Незважаючи на існування системи актів національного законодавства з питань захисту молоді і дитинства, а також ряду міжнародно-правих актів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, залишається невирішеним ряд проблем, пов'язаних із гідним рівнем життя неповнолітніх, їх вихованням, навчанням, використанням інших соціальних благ та ін.

Законодавство України декларує широкі гарантії захисту прав дитини, разом з тим закріплені в законах норми у багатьох випадках залишаються суто декларативними.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
4. Закон України «Про охорону дитинства». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
5. Головченко В. Правові засади виховання та захисту прав дитини. Право України 2008. № 5. С. 88-91.

*Karina Hryhorenko,
the 2nd year student of
Kyiv National University of
Trade and Economics
Scientific supervisor: Liudmyla Vlasenko,
Ukraine, Kyiv*

THE YOUTH'S POTENTIAL FOR SOCIO-ECONOMIC TRANSFORMATION YOUTH POLITICAL PARTICIPATION

“We cannot always build the future for our youth, but we can build our youth for the future”. This is a famous quote by the former president of the United States of America, Franklin D. Roosevelt. It's a reflection of what youth can do to nations when well empowered to be agents of positive change.

It is by far no doubt that the youth comprise the biggest percentage of the global population, with productivity capabilities to sustain economies; they are very energetic, innovative and with insatiable desire to discover new ways of solving critical challenges. The youth are a strong resource to nations.

It is common to find leaders denying youth the chance to take part in decision making process. This denies these youth the chance to deliberate on key issues affecting them and the country as a whole. Those who get the chance to air out their views don't get consideration when final implementation of decisions is made. With less involvement in decision making, many youth have resorted to unproductive activities where they feel they are recognized, leaving other key economic sectors with no workforce. [1].

Despite making up more than half of the population in many countries, young people (ages 18-30) often find themselves marginalized from mainstream politics and decision making. They struggle to gain the respect of public officials and are seen as lacking the skills and experience to engage in political activity and lead positive change in their communities. This exclusion, combined with limited educational and economic opportunities, can leave young people both idle and frustrated with the status quo.

Today's youth need real opportunities to participate in political processes and contribute to practical solutions that advance development. When given an opportunity to organize, voice their opinions and play a meaningful role in political decision making, young people consistently demonstrate their willingness and ability to foster positive, lasting change. They also become more likely to demand and defend democracy, and gain a greater sense of belonging [2].

Youth is a socially differentiated socio-demographic community, characterized by specific physiological, socio-psychological, theoretical-cognitive, cultural-educational and other characteristics that characterize its biosocial maturation, as the exercise of self-expression of its internal essence. Youth are a specific community insofar as its essential characteristics and traits are in a state of formation [3].

Youth state policy in independent Ukraine was initiated by the Declaration on the General Principles of State Youth Policy in Ukraine (1992) and the Law of Ukraine "On Promoting the Social Formation and Development of Youth in Ukraine" (1993). Then it was detailed in such Laws as "On Youth and Children's NGOs" (1998), "On Education", "On Employment of the Population" (Both - 1991), "On Physical Culture and Sports" (1994) .), About Tourism (1995), etc. The fundamental rights and responsibilities of young people, as well as other citizens of Ukraine, are enshrined in the Constitution of Ukraine (Article 53).

The future development of the state depends entirely on the success of those who will play a leading role in social processes tomorrow. This determines the importance of implementing an effective youth policy of the state, which will meet the needs of the young person and the state as much as possible.

The main tasks of the youth state policy in Ukraine are: creation of guaranteed socio-economic, political and other necessary starting conditions for youth socialization; realization of problems, requests, interests of young people - not at the expense of other social groups; coordination of efforts of state bodies, parties,

organizations, associations, movements, social institutions to provide conditions for youth development and self-realization; social protection for youth groups unable to solve their own problems or at least make their lives easier [4].

We need a supportive environment for young people to participate in politics. Informal group learning settings and real time activities around real situations.

Political youth need to receive quality education and training to understand that politics and political affairs are not about making money: they are a road that serves the public for the benefit of society and that any legislation that must first be enacted, first, addressing the needs and satisfaction of the public they represent, rather than their own or individual interests. They should be accountable for their actions when they are in office, and always return to their communities to seek their opinions before making decisions at any level of parliament.

Youth representation in politics and in decision making body essential because they have the power to combat any stagnation and have power to embrace new ideas, innovation. In developing and poor countries, good number of youth are coming and taking membership in political parties but their representation in parliament and decision making is very low. So many causes are there:

- Lack of qualitative education;
- Lack of job opportunity after completion of the education;
- Corruption is the big challenge;
- Senior politicians are not ready to give space to young generation to become decision makers.

The main goal of the state youth policy in Ukraine is the systematic activity of the state in relations with the individual, youth, youth movement, which is carried out in the legislative, executive, judicial spheres and aims to create political, socio-economic, organizational and legal conditions and guarantees for vital self-determination realization of creative potential both in their own interests and in the interests of Ukraine [5].

Appropriate structures have been formed in Ukraine to implement the state youth policy. For example, the Ministry of Ukraine for Family and Youth Affairs works for children and youth establishments at the place of residence, a center for social services for youth and specialized institutions acting for them. They are integrated into a network of 546 centers and 1563 specialized units. Such bodies of state executive power at various levels have been around for 17 years and are constantly undergoing reorganization of their structures and changes in subordination. Their particular role is determined directly by the implementation of social work places with different categories of boys and girls, mostly in difficult periods of their social formation [5].

The youth infrastructure is complemented by organizational structures for employment and prevention of youth unemployment, a network of extracurricular educational establishments at the place of residence, institutions, youth leisure organizations, clubs. Their influence on the implementation of youth policy at the regional level is particularly noticeable where work is done on a self-sufficient basis.

In order to shape the policy of modern state-building, it is necessary to develop and implement a comprehensive program of humanitarian development of society.

Such a program (in the near future) should be based on a strategy of personal development as a worthy citizen of the Ukrainian state, deprived of the inferiority complex [6].

It is important to keep in mind that the specificity of political socialization of young people is not limited to national and cultural characteristics, it has a component in which there is a discrepancy between biological, social and mental age. Thus, in conditions of instability of society, the social age of young people begins to outstrip the physiological one. Psychologists, sociologists, and pedagogues argue that nowadays, young people are “growing up” faster, that is, the integration of the younger generation into the structures of society and the fulfillment of those socio-political roles that are entrusted to the older age period, is happening earlier.

Each generation has its own historical mission, its vocation, and only the worldview is inherent in it. Every young generation has its own task in historically political process goes through some trials. The modern development of civilization poses to the youth problems not only national but also global, human in nature. In order for the young generation to be able to successfully and efficiently solve the difficult issues for the nation tomorrow, the state must today develop a realistic, balanced, balanced policy for the young generation [3].

References:

1. The youth's potential for socio-economic transformation URL: <https://ypard.net/2017-08-22/youth%E2%80%99s-potential-socio-economic-transformation>
2. Youth Political Participation URL: <https://www.ndi.org/what-we-do/youth-political-participation>
3. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні Анна Карнаух URL: http://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/karnauh_problemy.pdf
4. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка.–2-е вид., доп. і перероб. К.: Генеза, 2004. 367 с.
5. Молодіжна політика України в контексті створення внутрішніх передумов щодо вступу в Європейський Союз Канавець М. В. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej7/doc_pdf/kanavec.pdf.
6. Пірен М. І. Основи політичної психології: навчальний посібник. К.: Міленіум, 2003. 218 с.

Zatserkivna Nikol

University of Connecticut-Stamford Campus

Supervisor: Shevchuk Oleksander PhD in Pedagogical Sciences, teacher of the

Department of Finance, Economics and Economic Cybernetics of the Podilsky

Special Educational-Rehabilitation Social-Economic College

United States of America

THE FORMATION OF INFORMATION COMPATIBILITY OF FUTURE ECONOMIES IN THE CONDITIONS OF INCLUSIVE EDUCATION

The pedagogical methods and receptions are described for the formation of informational competence of future economists in the conditions of inclusive education. Investigate the impact of inclusive education on the formation of the professionalism of future professionals. The article deals with the process and conditions for the formation of informational competence of future economists in the conditions of inclusive education, because in the system of higher education information competence is a necessary requirement to ensure the performance of a professional future economist. This requires the deliberate formation of information competence in the context of inclusive education as a value for students, contributing to meaningful implementation and management of activities in the field of information and communication technologies

Using the systematic approach, the influence of person-oriented learning in the context of inclusive education on the formation of information competence in the development of the latest information technologies was determined.

On the basis of the research conducted, the necessary computer and information providing was described, as the requirements of employers for graduates of higher educational institutions of higher education changed. One of the most important requirements is the ability of a university graduate to possess information technology. In the intellectual labor market are becoming demanded by specialists with a high level of information culture and competence. A modern specialist should be able to receive, process and use information through computers, telecommunications and other means. The task of forming such a person, who is ready for updating of knowledge throughout the whole life path, arises. Ability to choose the necessary information, to systematize it, to assimilate it at a high level, to navigate in the growing information flow - the important quality of the graduate of the university. That to do this, he must have the information competence.

One of the activities of an economist is the rapid and qualitative work with information on the basis of computer and information technology. The future specialist should strive to rationalize his activities in solving the task set before him, to choose such methods of action, which he considers optimal. Information competence, even in the context of inclusive education, consists of three components: to know, to be able to use in educational activities and future professional activities, to work independently with information and communication technologies.

Based on our research, information culture and information competence in the modern information environment are an integral part of the general human culture. Information culture of a person is a complicated systemic quality of a person, which is an ordered set of humanistic ideas, value-semantic orientation, personal position and personality characteristics, and manifested in the implementation of universal methods of knowledge, interactions, relationships, activities in the information environment and defining the integrity of human readiness to the development of a new way of life on an informational basis. Information competence of the person involves active information activity, the need for independent search, information processing, formed skills of selection, creative rethinking of the necessary information, which will allow to effectively carry out their professional activities.

*Valeriia Kudina,
the 1st year student of
Kyiv National University of
Trade and Economics*

*Scientific supervisor: Liudmyla Vlasenko,
Ukraine, Kyiv*

THE PROBLEM OF YOUNG PEOPLE PARTICIPATION ALONG SOCIO-ECONOMIC AND CULTURAL CHANGES OF DEVELOPMENT IN UKRAINE

The development of the socio-economic situation in Ukraine necessitates the development of ways of stabilizing social processes, ensuring the qualitative preparation of managerial decisions aimed at restoring the intellectual and labor potential of society. The prospects for preserving and accumulating such potential are inextricably linked to the processes of socialization and socio-economic integration of young people.

It is the powerful energy, creative imagination, patriotic and civic ideals that determine the purposeful and functional character of the mission of modern youth as a leader of social change, economic development and technological progress of Ukraine.

The future development of Ukraine depends entirely on the success of those who will play a leading role in social processes tomorrow.

This determines the importance of implementing an effective youth policy of the state, which will meet the needs of the young person and the state as much as possible. State youth policy should reflect the state's position on this population, its outlook on the future and the adequacy of the political course, create the necessary conditions, guarantees for the social formation and development of the young generation.

Exactly when sufficient guarantees and conditions are given for the socialization and comprehensive development of a young person, young people will

be able and willing to channel their potential in the interests of society in all spheres of their life. The absence of such a policy or its inadequate implementation, as noted by M. Golovaty, lead to serious crisis phenomena in the youth environment, in particular in the whole society as a whole. Therefore, the problem of youth policy from different aspects is considered by such authors as M. Golovaty, V. Bebyk, A. Karnauh, N.Efteni and others. However, a number of issues require more detailed analysis, in particular the problem of the role of youth in socio-economic change, which is the subject of analysis of this article.

The current situation in society and the state requires effective actions aimed at shaping the strategy of political, socio-economic and cultural development of Ukraine, which envisages consistent implementation of measures that are of long-term nature and aimed at further improving the standard of living of its population and improving the state. This requires the formation of basic conditions that will allow a systematic preparation of the basis for each subsequent stage of transformation.

Youth is a specific socio-demographic group that holds a special place in the social structure of society and plays significant role in the socio-political and economic life of the country is due to the specific characteristics of this demographic group and the possibility of changes in this category of population in the process of socialization.

In modern conditions, the problem of earlier socialization of young people, involvement in cognitive and work activities in the early stages of life, the term of her education, socio-political adaptation, stabilization of family and household status, etc., are becoming more and more persistent. However, despite the uncertainty of the age limits of young people, it is in modern society that it is separated into a relatively independent socio - demographic group. It contributes, first of all, to the complication of the process of youth socialization, the strengthening of demands on the part of society, the gap between age and social characteristics, scientific and technological progress, which contributes to the accelerated development of young people, the process of accelerating the young generation. The main feature of youth as a socio-demographic group is the process of socialization.

According to most scientists, socialization is the totality of all social processes through which an individual assimilates and reproduces a certain system of knowledge, norms, values, and role models that enable him or her to function as a full member of society.

Young people are natives of all classes and social strata in society.

They do not always inherit the social status of their parents, but by joining the social class structure, they become workers, peasants, intellectuals, and the like. It is characteristic that no matter what place in the social structure of society a person will occupy, for the period of his or her social and professional position, he will retain the specifics of youth growth, self-affirmation until the time when the process of entering adulthood ends.

It is at a young age that socialization is carried out most actively.

Especially when it comes to the assessment of the older generation, its activities, behavior, participation in political and political life, in connection with which young people, under the influence of changing living conditions, make a new meaning, their vision of events. In the process of socialization, young people often encounter contradictions caused by the socio-economic and political changes that are taking place in society. Particularly acute contradictions are felt when it concerns the youth itself, first and foremost - the contradiction between the objective need for reform of the education and education system and the state's ability to provide its resources and resources; between building a social, rule of law and social and legal insecurity for young people.

It should be emphasized that the process of youth socialization is significantly influenced by families, schools, universities, the army, the media, political organizations and more. All of them, as public institutions, are directly related to the formation and quality of socialization of a young person.

The socio-psychological characteristics of young people are primarily related to the motivation of their professional choice. A properly chosen future profession plays an important role in the life of a young person. It is she who defines an active position in social and political life, high professionalism, material wealth and family wellbeing.

Unfortunately, young people rarely think about how to develop their spiritual and physical abilities. A person who knows his abilities perfectly, the strengths and vulnerabilities of his personality, can even raise a modest profession to the proper level only by the fact that she works there. Conscientious attitude towards their duties and diligent performance of the proposed work will, in the end, produce results and ensure overall success.

Used literature:

1. Bebyk V., Golovaty M., Rebkalo VA. Political culture of modern youth. 2006. P. 41-65.
2. Golovaty M. Youth policy in Ukraine: problems of renewal. K.: Scientific Thought, 2003. 236 p.
3. Dmitriev M. Features of ideological and political attitudes of modern youth. Socio-psychological dimension of democratic transformations in Ukraine. K., 2003. P. 471-479.
4. Karnauh A. Problems of youth policy in contemporary Ukraine. Political Management. 2005. C. 63-69.
5. Korogod L.P. Hrushevskiy on the place and role of youth in the national development of Ukraine. Studies of youth at the present stage: questions of methodology and methodology. Proceedings of the International Conference, Kyiv, October 11-13, 1995, 2006. 232 p.

*Мовчан М.С., Андріяш В.В.,
студенти Вінницького торговельно-економічного коледжу
Київського національно торговельно-економічного університету
Науковий керівник: Шмалій Л.І., викладач-методист
Україна, м. Вінниця*

РОЛЬ МОЛОДІ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Розвиток соціально-економічної ситуації в Україні обумовлює необхідність розробки шляхів стабілізації соціальних процесів, забезпечення якісної підготовки управлінських рішень, спрямованих на відтворення інтелектуального й трудового потенціалу суспільства. Перспективи збереження та нагромадження такого потенціалу нерозривно пов'язані з процесами соціалізації і соціально-економічної інтеграції молоді. Саме могутня енергія, творча уява, патріотичні та громадянські ідеали визначають цільовий і функціональний характер місії сучасної молоді як провідника соціальних змін, економічного розвитку й технічного прогресу суспільства.

Соціальне самопочуття молоді є одним з головних показників розвитку суспільства. Для того щоб формування молоді відбувалося адекватно суспільним процесам, необхідно визначити її роль і місце в суспільстві, з'ясувати її проблеми. Серед них є традиційні – кохання, дружба, пошуки сенсу життя, створення сім'ї тощо. Вирішення багатьох проблем залежить від факторів соціального життя.

В умовах сучасної жорсткої соціальної реальності для молодої людини важливо проявляти гуманістичне ставлення до своїх близьких, створюючи необхідні умови для всебічного розвитку людини, виховуючи їх повноцінними громадянами нового суспільства. Відсутність такої політики або її неадекватне втілення призводять до серйозних кризових явищ у молодіжному середовищі, зокрема й у всьому суспільстві загалом.

В сучасних умовах все наполегливіше висувається завдання більш ранньої соціалізації молоді, залучення до пізнавальної та трудової діяльності на ранніх етапах життя, продовжується термін її навчання, соціально – політичної адаптації, стабілізації сімейно-побутового статусу. Молодь є особливою соціально-демографічною групою, що має певну соціальну специфіку, відмінності в способі життя, ціннісних орієнтаціях, вона на етапі свого становлення здобуває духовні, трудові, моральні основи не тільки свого соціального майбутнього, але і суспільства в цілому.

На процес соціалізації молоді значно впливає сім'я, школа, армія, засоби масової інформації, політичні організації тощо. Усі вони, як суспільні інститути, мають безпосереднє відношення до становлення та якості соціалізації молодої людини. Важливу роль в житті молодої людини відіграє правильно обрана майбутня професія. Вибір професії – один з найвідповідальніших моментів у житті кожної людини, адже займатися тим, що тебе цікавить, приносить радість – одна з найважливіших умов життєвої

повноцінності. Вибір професії значною мірою впливає на все наступне життя. До цих питань людина повертається не раз, але часто після школи молоді люди так і не знають, що б їм хотілося робити, їхні життєві інтереси ще не сформовані, тому необхідно зважити на всі аспекти стосовно вибору професії. Саме це визначає активну позицію в суспільно-політичному житті, високий професіоналізм, матеріальний достаток і сімейний добробут.

Проблеми, протиріччя, що потребують свого вирішення на шляху соціалізації молоді, наявні в усіх сферах її життєдіяльності. У наш час молодь покоління стурбована економічними проблемами. На становищі молоді позначається загальне зниження рівня життя та зубожіння населення. Кризовий стан суспільства негативно відбивається на відношенні молоді до трудової діяльності. Молода людина в Україні здобуває освіту, витрачає для цього свій час та зусилля, а потім не може знайти якісне робоче місце. Ми маємо таку неефективну економічну модель і змін на краще поки у нас не передбачається. А тому соціальні умови для молоді є неприйнятними: заробітна плата є невеликою, перспективи пенсійного забезпечення мінімальні. І наша молодь, дивлячись, як живуть люди у цій країні і яке їх чекає майбутнє, не хоче цього сприймати.

Соціальні зміни в суспільному житті супроводжуються значними змінами у свідомості і поведінці молодих людей, в тому числі з деформаціями в системі цінностей. Важливу роль у вирішенні молодіжних проблем має відіграти суспільство та держава, які повинні запропонувати таку політику по відношенню до молоді, щоб забезпечити найбільш ефективно виховання, повноцінну освіту, успішну соціалізацію.

Основною формою прояву соціальної активності молоді та найефективнішим механізмом взаємодії молодого покоління з державою є молодіжний рух. В сучасних умовах назріла гостра необхідність посилення уваги до молодіжного руху з боку держави, необхідність розробки науково обґрунтованого плану дій, результати якого стануть відчутні в близькій перспективі. Такий підхід з боку держави дасть можливість сформулювати стратегічну мету українського молодіжного руху, яка спрямована на формування відповідального ставлення молоді до свого майбутнього і майбутнього держави. Це зробить вплив молодіжного руху ефективним на розробку та реалізацію державної політики і змінить сучасну роль молодого покоління – брати участь у вирішенні власних соціально-побутових проблем, на необхідність участі у розв'язанні стратегічних проблем виходу із системної соціально-економічної кризи та забезпечення подальшого розвитку суспільства.

Вихід економіки з кризи закономірно ставить проблему невідкладної перебудови соціальної сфери. Вона повинна стати ефективним сектором економіки й стимулом прискорення економічного прогресу. Ідеться передусім про забезпечення реальних змін у задоволенні власних життєвих потреб населення і про потребу нової соціальної політики, яка би припинила поглиблення майнової диференціації і зосередила увагу не лише на захисті малозабезпечених верств населення, а й на його економічно активній частині.

Отже, в умовах соціально-економічної кризи молодь стала однією з

найбільш вразливих категорій. Проте, враховуючи об'єктивні психологічні особливості, що притаманні молоді, вона має найбільшу соціальну, професійну та життєву перспективу, необхідну в умовах виходу з кризового стану. Тому сучасна соціально-економічна ситуація, що склалася в суспільстві, вимагає розробки забезпечення якісної підготовки державних рішень щодо сім'ї, молодого покоління, гендерної рівності, збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління, надання соціальної допомоги сім'ям, які опинилися у складних ситуаціях і шляхів стабілізації соціальних процесів. Такі рішення можливі тільки на підставі міждисциплінарного, комплексного, системного аналізу існуючої ситуації та науково обґрунтованого соціального прогнозу можливих наслідків.

Таким чином, суспільство та держава повинні забезпечити випереджальну та інноваційну участь у державотворчих процесах, забезпечити духовні і культурні потреби молоді, рівні можливості для розкриття професійного, творчого, інтелектуального потенціалу молодого покоління, набуття молоддю соціального досвіду, конкурентоздатність на ринку праці, формування вміння жити в громадянському суспільстві, підтримку сімей, якісну освіту, патріотизму, національної і громадської свідомості серед молоді, яка б могла забезпечити безперервність розвитку української держави, базуючись на державних і національних цінностях. А тому необхідно розглядати молоде покоління як активну суспільну силу і стратегічний ресурс розвитку країни. В сучасних умовах це вимагає виділення молодіжної політики як одного з основних загальнонаціональних пріоритетів.

Таким чином, суспільство та держава повинні забезпечити випереджальну та інноваційну участь у державотворчих процесах, забезпечити духовні і культурні потреби молоді, рівні можливості для розкриття професійного, творчого, інтелектуального потенціалу молодого покоління, набуття молоддю соціального досвіду, конкурентоздатність на ринку праці, формування вміння жити в громадянському суспільстві, підтримку сімей, якісну освіту, патріотизму, національної і громадської свідомості серед молоді, яка б могла забезпечити безперервність розвитку української держави, базуючись на державних і національних цінностях. А тому необхідно розглядати молоде покоління як активну суспільну силу і стратегічний ресурс розвитку країни. В сучасних умовах це вимагає виділення молодіжної політики як одного з основних загальнонаціональних пріоритетів.

Список використаних джерел:

1. Соціологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За редакцією В.Г.Городененка. К.: Видавничий центр «Академія», 2005-560 с.
2. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні. Політичний менеджмент. 2005.
3. Каретна О. О. Роль молоді в процесі соціально-економічної трансформації України URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/1196/Karetna.pdf>
4. Карнаух А. Проблеми молодіжної політики в сучасній Україні URL:

- http://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/karnauh_problemy.pdf
5. Репозитарій Ужгородського національного університету
<https://dspace.uzhnu.edu.ua>
  6. http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=41454

Таран А.В.,
*студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: Гуменюк І.М., викладач Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ УКРАЇНИ

Молодіжна політика України є системною діяльністю держави у відносинах із особистістю, молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється у законодавчій, виконавчій, судовій сферах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України. Вона поширюється на громадян України віком від 14 до 35 років, незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної приналежності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, і здійснюється через органи державної виконавчої влади, установи, соціальні інститути й об'єднання молодих громадян.

Дослідження проблем молоді в Україні є актуальним, оскільки необхідно на державному рівні створювати умови для самореалізації молоді та включення її у процеси розвитку України. Це розширить соціальну базу перетворень, забезпечить соціальне, культурне і економічне відтворення й розвиток держави.

Дослідженню проблем державної молодіжної політики присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні вчені, політичні діячі. Серед них заслуговують на увагу роботи В. П. Андрущенко, М.О.Багмета, В. П. Беха, Є.І.Бородіна, М. П. Лукашевича, І. І. Мигович, І. М. Пінчука, С. В. Толстоухової та інших. Проте проблеми молоді в нашій державі залишаються актуальними й сьогодні, а тому потребують негайного вирішення

Метою статті є розгляд основних проблем молоді в Україні та пропозиції автора щодо їх вирішення.

Успішний розвиток України повною мірою залежить від усіх тих, хто завтра відіграватиме провідну роль у всіх суспільних процесах. Молодіжні проблеми набувають останнім часом особливої гостроти. Постійне скорочення питомої ваги молоді у складі населення, високий рівень захворюваності, насамперед на небезпечні хвороби, проблеми зайнятості та працевлаштування, відсутність підтримки молодих сімей, невирішеність житлових питань, зростання злочинності – ось далеко не повний перелік проблем молодіжного сектору.

Традиції вивчення молодіжних проблем та молодіжної політики є доволі багатими і ведуть свій відлік ще від робіт Піфагора та Гіппократа, які займалися визначенням вікових меж молоді.

Сьогодні переміни в суспільному житті, реалізація державної молодіжної політики внесли корективи в життєві орієнтації молоді, в її поведінку. Молодь значно більше від людей середнього та похилого віку підтримує ринкові перетворення. Значно зросли потреби молоді, якісно змінилися її уявлення про гідний рівень і стиль життя. Проте, як засвідчують постійні соціологічні дослідження, загальний рівень соціального самопочуття молоді залишається на досить низькому рівні. Тому сучасна молодь потребує ефективної молодіжної політики, яка покликана реально допомогти у вирішенні нагальних проблем молоді. Сьогодні ж молода людина зіштовхується лише із задекларованими молодіжними програмами, які, на жаль, є не дуже дієвими.

В умовах глибокої економічної та демографічної кризи, кризи культури й ідеології, в якій перебувають країни пострадянського простору, включаючи й Україну, молодіжні проблеми у різних сферах набувають певних специфічних рис, відзначаються важкими та довготривалими наслідками, а відтак, потребують поглибленого аналізу й регулювання, розробки реалістичної, збалансованої, виваженої політики стосовно молодих поколінь. В ринкових умовах перед молоддю постало багато нових проблем. Однак вона, порівняно з іншими соціальними групами, завдяки віковому статусу має найбільшу соціальну, професійну та життєву перспективу. Завдяки своїм психологічним особливостям молодь здатна швидше, ніж інші соціальні групи, оволодівати новими знаннями, професіями, необхідними в період переходу до ринку та інших процесів державотворення.

Молодь – не тільки суб'єкт, спадкоємець матеріальних і духовних багатств суспільства, а й творець нових, прогресивніших політико-демократичних суспільних відносин. Молодь має бути готовою до відтворення і розвитку не тільки матеріальних, а й політичних, духовних цінностей, культури своєї нації, народу. Саме це і робить її основною рушійною силою прогресивного суспільно-політичного розвитку на етапі становлення української нації.

Основними завданнями молодіжної державної політики в Україні є: створення гарантованих соціально-економічних, політичних та інших необхідних стартових умов для соціалізації молоді; реалізація проблем, запитів, інтересів молоді – не за рахунок інших соціальних груп; координація зусиль державних органів, партій, організацій, об'єднань, рухів, соціальних інститутів щодо забезпечення умов для розвитку і самореалізації молоді; соціальний захист груп молоді, неспроможних самостійно розв'язувати власні проблеми або хоча б полегшити своє життя [2].

В сучасних умовах українська молодь є однією з найуразливіших в економічному та найбезправніших у соціально-правовому відношенні соціальних спільнот. Вона живе в умовах підвищеної соціальної напруги і психологічного дискомфорту. Внаслідок цього в молодіжному середовищі поширюються наркоманія, токсикоманія, алкоголізм, проституція та інші

негативні явища.

Більшість молодих людей стоїть перед складним життєвим вибором, до якого вона не підготовлена ні психологічно, ні організаційно. Тому мета молодіжної політики в цій галузі – зміцнення соціального статусу молоді в структурах суспільства, які оновлюються або кардинально змінюються, посилення правової, економічної й соціальної захищеності молодого покоління.

Спостерігається нерівність у можливостях здобути загальну освіту, професійну підготовку, обрати місце праці. Причин багато: соціальні наслідки демографічних, організаційних, структурних диспропорцій у країні, які утворювалися історично і поглиблюються в умовах економічної кризи, зростання соціальної нерівності, що особливо позначається на молоді, брак сильної державної соціальної політики тощо. Наприклад, у сільських хлопців і дівчат, у порівнянні з міськими ровесниками, невисокі можливості одержати якісну освіту, престижно працевлаштуватися, змістовно проводити дозвілля. Все це спричиняє помітне зменшення питомої ваги молоді у складі сільського населення, її переміщення у міста.

Для вирішення зазначеної проблеми необхідне вирівнювання стартових позицій, подолання дискримінації окремих груп молодих людей, для чого можуть практикуватися розвиток кредитування молоді та молодих сімей на сприятливих умовах, надання пільг для працевлаштування випускників навчальних закладів у перші два роки після їх закінчення, організація (в тому числі й на селі) служб профорієнтації, перепідготовки та працевлаштування молоді, служб юридичної допомоги і консультування тощо.

Молодь зобов'язана змінити сучасну політику підприємницької діяльності. Вона має для цього необхідні дані: вік, освіту, знання мов, схильність до ризику тощо. Піддаючи аналізу соціальний стан молоді та проблеми професійного вибору, науковці (як, до речі, і роботодавці) вважають, що період молодості обтяжений такими специфічно віковими моментами, як довиробничий період, що потребує набуття знань і оволодіння професією, труднощі початкового етапу трудової діяльності (передусім – проблема працевлаштування) [4]. У зв'язку з цим молоді громадяни потребують кваліфікованої психологічної підтримки, а також підтримки держави, політичних партій, громадських фондів тощо.

Формування життєвих планів молоді особистості залежить від багатьох обставин. Слід зазначити, що духовність є досить важливим чинником у цьому процесі. Вона безпосередньо пов'язана із світоглядом, прагненнями, ідеалами; вона зумовлює життєвий вибір молоді людини. Проблема в тому, що нині в Україні храми будуються, але ніхто не прагне допомогти молоді знайти дорогу до храму моральності, громадянськості, до чесної політики і практики державотворення. Але ж від спрямованості ціннісних орієнтацій сучасної молоді залежить формування зразків і норм суспільної поведінки, що визначатимуть характер соціального розвитку в найближчому майбутньому.

В нинішніх умовах процеси соціалізації молоді особистості об'єктивно ослаблені, що викликає тривогу, оскільки внаслідок цього зростає кількість проявів антигромадської поведінки, порушень правопорядку, законності, одним

словом – девіантності. З цих причин для формування політики сучасного державотворення потрібно виробити й реалізувати Комплексну програму гуманітарного розвитку суспільства.

Таким чином, сучасний стан та аналіз існуючих проблем молоді України показує, наскільки вони значні та багатопланові. Для того, щоб змінити ситуацію на краще, необхідно мати системний план дій, спрямований на розв'язання найбільш важливих молодіжних проблем, які турбують сьогодні молодого українця. У кожного покоління – своя історична місія, своє покликання і тільки йому притаманні світосприйняття і світорозуміння. Кожне молоде покоління вирішує свої завдання в історико-політичному процесі, проходить через певні випробування. Сучасний розвиток цивілізації висуває перед молоддю проблеми не лише національного, а й глобального, загальнолюдського характеру. Щоб молоде покоління було спроможним завтра успішно, ефективно вирішувати непрості для нації питання, держава вже сьогодні має виробити реалістичну, збалансовану, виважену політику щодо молодого покоління.

Список використаних джерел:

1. Піча В. М., Семашко О. М., Черниш Н. Й. та ін. Соціологія: Курс лекцій / За ред. В. М. Пічі. Київ: Заповіт, 2009. 344 с.
2. Павленко Ю. І. Трансформація суспільства і проблеми соціальної політики. Київ Українське суспільство, 2010. 58 с.
3. Пірен М. І. Основи політичної психології: Навчальний посібник. Київ: Міленіум, 2009. С. 217–218.
4. Результати опитування громадської думки. URL: www.politik.org.ua

*Томусяк Н.В.,
студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного коледжу соціально-економічного
Науковий керівник: Герасимова Т.І., викладач
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

РОЛЬ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Молодь - це соціально-демографічна група населення, що має рухомі межі свого віку, період адаптації до світу дорослих і майбутні зміни та переживає період становлення соціальної зрілості, Молодь залежать від соціально-економічного розвитку суспільства, рівня культури, умов життя.

Молодь є основним носієм інтелектуального і фізичного потенціалу суспільства і володіє великими здібностями до праці, технічної та культурно-художньої творчості, продуктивної діяльності в усіх сферах людського буття та має велику соціальну, а також професійну перспективу і здатна швидше інших соціальних груп суспільства оволодіти новими знаннями, професіями і спеціальностями.

Україна гарантує молодим громадянам рівне з іншими громадянами право на освіту, культурний розвиток, дозвілля і відпочинок [1, ст. 11].

Соціальне самопочуття молоді є одним з головних показників розвитку суспільства. Для того щоб формування молоді відбувалося адекватно суспільним процесам, необхідно визначити її роль і місце в суспільстві, з'ясувати її проблеми.

Вплив цих факторів реально виявляється в тривалості життя людей, розширенні меж молодіжного віку від 14 до 35 років. Вікові межі молодості обумовлені, по-перше, особливостями соціального становища; по-друге, особливостями психологічного розвитку людини.

Від фізичного та розумового рівня розвитку молоді, від її освіченості та свідомості, її цінностей, мотивів поведінки, соціальної активності і залежать можливості молоді впливати на розвиток суспільства, вносити вклад у соціальний прогрес.

Саме тоді, коли будуть надаватися достатні гарантії та умови для соціалізації та всебічного розвитку молодої людини, молодь буде здатна і матиме бажання спрямовувати свій потенціал у відповідно до інтересів суспільства всіх сферах своєї життєдіяльності. Відсутність такої політики або її неадекватне втілення, як зазначає М. Головатий, призводять до серйозних кризових явищ у молодіжному середовищі, зокрема й у всьому суспільстві загалом [1, с. 49].

Питанням вивчення теорії та практики молодіжної політики в країнах Європи приділяли увагу західноєвропейські дослідники Р. Томсон, Д. Рош, С. Такер, Р. Флінн, А. Счізеротто, Г. Гаспероні, Д. Галлі, С. Паугам, К. Мантгейм, вітчизняні вчені Є. Бородін, С. Лазор, М. Головатий, М. Перепелиця.

Принциповим питанням при розгляді ролі молоді у суспільстві є питання про молодь як суб'єкта і об'єкта суспільних перетворень. Вступаючи у життя молода людина є об'єктом впливу соціальних умов, сім'ї, інститутів освіти, а пізніше в процесі дорослішання і переходу у більш зрілі фази розвитку починає сама суттєво впливати на суспільство. Тобто, молодь виступає суб'єктом, коли впливає на суспільство, віддаючи свій потенціал, разом з тим вона є об'єктом, оскільки на неї спрямований суспільний вплив з метою її розвитку. Молодь виступає об'єктом і до суспільства і до самої себе.

Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні вимагає розробки шляхів стабілізації соціальних процесів, забезпечення якісної підготовки управлінських рішень щодо сім'ї, дітей, молоді, гендерної рівності, збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління й надання соціальної допомоги сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах. Такі рішення можливі тільки на підставі комплексного, міждисциплінарного, системного аналізу існуючої ситуації та науково обґрунтованого соціального прогнозу можливих наслідків.

Сучасна молодь, з одного боку, відчуває себе особливою групою суспільства, з другого - усе більше страждає від невирішеності своїх проблем. Досить важливим фактором, який деформує свідомість молоді, є відсутність довіри до неї з боку суспільства. Молодь є частиною суспільства, вона входить

у розмаїття його зв'язків і відносин однак, при цьому дуже рідко залучається до вирішення та реалізації програм розвитку суспільства. Це визначає суперечності, котрі існують на рівні молодь-суспільство.

Найбільш суттєві з них такі:

- рівень освіти та матеріальний стан молоді;
- потяг до знань і необхідність працювати;
- прагнення до самостійності й економічна залежність від батьків;
- професійний статус і потреби сучасного ринку праці;
- бажання вирішувати власні проблеми самостійно та реальна участь у прийнятті управлінських рішень.

Молодь не замкнута, само-розвиваюча система, а представляє собою відкриту соціальну систему, що включена в різноманітні взаємозв'язки та взаємодії, які існують в суспільстві. Найбільш характерні для неї функції: соціалізаційна, відтворююча, трансляційна, інноваційна.

Соціалізаційна – означає, що молодь в своєму соціальному розвитку проходить включення в суспільство, його соціальну структуру, тобто соціалізується. Також молоді властива і функція відтворююча, тобто постійне відтворення виробництва і споживання матеріальних благ, робочої сили і виробничих відносин.

Молодь здійснює також і трансляційну функцію, тобто засвоєння і передача, поширення знань, досягнень навичок, досвіду старшого покоління. Одночасно молоді люди перетворюють цей досвід, вносять в нього нові особливості, які не існували раніше, а які виникли у змінених соціально-економічних, політичних, соціокультурних умовах, тобто здійснюють інноваційну функцію.

Вивчаючи молодіжні проблеми, неможливо обійтися простим констатуванням позитивних чи тривожних фактів життєдіяльності молодих людей, потрібен глибокий системний аналіз буття молоді.

Роль і значення молоді у суспільстві обумовлена рядом наступних об'єктивних обставин:

1. Молодь, яка є достатньо великою суспільно-демографічною групою, займає важливе місце у народногосподарському виробництві як єдине джерело поповнення трудових ресурсів.

2. Молодь є головним носієм інтелектуального та фізичного потенціалу свого народу. Вона має великі здібності до праці, технічної і культурно-художньої творчості, до продуктивної діяльності у всіх сферах життя.

3. Молодь має досить велику соціальну і професійну перспективу. Вона спроможна скоріше за інші соціальні групи оволодіти новими знаннями, професіями.

Список використаних джерел:

1. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 5 лютого 1993 р. № 2998-ХІІ.
2. Бебик В. М., Головатий М.Ф., Ребкало В.А. Політична культура сучасної молоді. К.: А. Л. Д., 2006. С. 41–65.

Anna Cherednyk,
the 1st year student of
Kyiv National University of
Trade and Economics
Scientific supervisor: Liudmyla Vlasenko
Ukraine, Kyiv

IMPACT OF GLOBALIZATION PROCESSES ON THE ECONOMY AND THE LABOR MARKET IN UKRAINE

The aim of the article is to define the globalization and its main features in a modern economy. It describes the positive and negative impacts of globalization on the development of the Ukrainian economy.

The concept of globalization and its main features in the modern world economy.

Globalization, as a historical phenomenon and a phenomenon, as well as an objective pattern of human development, is increasingly attracting the attention of researchers around the world [5. p. 201]. The term "globalization" means the process of world economic, political and cultural integration and unification. The main consequences of this process are international division of labor, migration across the planet of capital, human and industrial resources, standardization of legislation, economic and technical processes, and the convergence of cultures of different countries [1]. Globalization is one of the major trends in the development of the modern world, which has a significant impact on the economic life of practically all countries of the world and, of course, on Ukraine, which is quite consciously, actively and purposefully moving towards integration into the international economy. The term "economic globalization" means the process of increasing global economic integration, the main driving forces of which are: liberalization of international trade and movement of capital; the growth of technological progress and the formation of the information society; deregulation [1]. Much of the researchers link economic globalization to the processes of integration and internationalization of the world economy [5, p. 206]. The term refers to the transformation of the world economy from a set of national economies linked by flows of goods and capital into a single production area and a single market in which capital, goods, services and labor are freely mixed. These processes are complemented by the unification of legislation governing international economic relations and the formation of a relatively unified cultural process under the influence of standardization of education and the interaction of the masses of the population in international contacts [4, p. 16].

The main features that characterize the globalization of the world economy:

- deepening the international division of labor with its transition from common to specific and one;
- exceeding the growth rate of international trade turnover over the growth rate of world production;

- the increasing liberalization of international trade, expressed in the opening up of national markets for goods and services through the gradual removal of trade barriers and barriers;
- anticipatory growth in the movement of capital relative to the movement of goods. Formation of the world financial market, increase of portfolio and foreign direct investment flows;
- information and technological revolution in telecommunications based on electronics, cybernetics, satellite communication systems; strengthening the influence of multinational corporations;
- concentration and centralization of capital based on mergers and acquisitions of companies and banks;
- development of integration tendencies at regional, sub-regional and interregional levels;
- the increasing role of supranational bodies in world politics and the economy; [4, p. 10].

Economic globalization is carried out in several directions: globalization of production, globalization of trade, financial globalization, transformation of mechanisms of interstate regulation of the world economy [5, p. 204].

According to the positive and negative factors of influence of globalization on development of the Ukrainian economy we can admit the following.

Studies have shown that the impact of globalization on the national economy of Ukraine is quite complex and controversial. There are both positive and negative sides. The positive sides are:

- reducing the costs of foreign trade operation;
- the opportunity to participate actively in discussing the regimes of regulation of international economic relations;
- ensuring the investment attractiveness of Ukraine to foreign investors through adherence to generally accepted regulatory norms in the world;
- the possibility of Ukraine joining international cooperative projects [2].

However, there are also negative effects of globalization, including:

- domination of economically developed countries;
- suppressing the development of certain sectors of the national economy that are not always ready for full international competition, replacing them with imports;
- social inequality compared to economically successful countries;
- globalization is releasing economic forces that are exacerbating the inequality in employment that already exists, as well as in terms of productivity, material well-being - this is becoming a hindrance in social and labor relations [2].

Thus, we can conclude that globalization is leading to increased competition worldwide, causing a deepening of specialization and division of labor with their inherent consequences - increased productivity and cost reductions. At present, Ukraine does not use all its competitive advantages (cheap labor, sufficient resources for certain raw materials, use of favorable geo-economic location, etc.), as the official sector of the economy is inefficient. Instead, Ukraine's competitors widely use high

and patented technologies, stimulate the production of unique products, comprehensively engage the scientific elite, lend innovation [3].

Priority directions of development of economy of Ukraine in the conditions of globalization.

Indicators of development of the Ukrainian economy in comparison with the largest trading partners indicate that the unconditional opening of borders is irrelevant. Thus, according to the World Bank, Ukraine's GDP per capita is one of the lowest in the world (it ranks 135th). The industrial and industrial complex of Ukraine is unable to adapt to the demand on the world market, as indicated by the rather low GDP per capita. Non-competitiveness is affecting entire industries. However, priority directions of development of economy of Ukraine in the conditions of globalization can be considered: activation of capital movement; IT- revolution; development of integration tendencies; economic restructuring; systemic market transformation; promoting the movement of factors of production; formation of open economy; integration of enterprises into the world communication networks; intensification of participation in the work of international organizations and integration groups [4, p. 11].

Finally, I can say that globalization is the reality of modern society. It is a complex process that affects different spheres of society, influences the formation of a global economy with a single market in which capital, goods, services and labor are freely mixed.

Creating conditions for the preservation and restoration of a highly skilled workforce, capable of functioning effectively in the context of globalization processes, innovative production, will enable the formation of a stable and competitive labor market and economy of Ukraine.

References:

1. Вікіпедія URL: [http://uk.wikipedia/org](http://uk.wikipedia.org).
1. Вплив глобалізаційних процесів на економіку і ринок праці України URL: http://www.confcontact.com/2012_09_21/4_ledyan.htm
2. Україна і сучасні процеси світової економічної глобалізації URL: <http://slavutajournal.com.ua/arxiv-nomeriv/slavuta-vipusk-6-2013/ukra%D1%97na-i-suchasni-procesi-svitovo%D1%97-ekonomichno%D1%97-globalizaci%D1%97/>
3. Біленька Н.О. Пріоритети і напрямки розвитку економіки України в умовах глобалізаційних процесів : матеріали міжнародної наукової студентсько-аспірантської конференції (Львів, 15-16 травня 2009 р.)
4. Чепінога В.Г. Основи економічної теорії : навч. посіб.; Міністерство освіти і науки України. К. : Юрінком Інтер, 2003. 456 с.

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА: ТРАДИЦІЙНА ЧИ АЛЬТЕРНАТИВНА

*Безкоровайна В.О.,
студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: Загалевиц В.Л., викладач вищої категорії
кафедри інформаційної діяльності, документознавства і фундаментальних
дисциплін
Україна, м. Кам'янець-Подільський*

ГЕОТЕРМАЛЬНА ЕНЕРГЕТИКА - ОДИН З ВИДІВ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

Вираз «геотермальна енергетика» буквально означає, що це енергія тепла Землі («гео» – земля, «термальна» – теплова). Основним джерелом цієї енергії слугує постійний потік теплоти з розжарених надр, направлений до поверхні Землі. Земна кора отримує теплоту в результаті тертя ядра, радіоактивного розпаду елементів (подібно торію і урану), хімічних реакцій.

Запаси геотермальної енергії величезні. Геотермальна енергія в ряді країн (Угорщина, Ісландія, Італія, Мексика, Нова Зеландія, Росія, США, Японія) широко використовується для теплопостачання, вироблення електроенергії. Так, в Ісландії за рахунок геотермальної енергії забезпечується 26,5% вироблення електроенергії.

У 2004 р. в світі сумарна потужність геотермальних електростанцій склала біля 9 млн. кВт, а геотермальних систем теплопостачання – біля 20 млн. кВт (теплових). За прогнозами потужність геоТЕС може становити біля 20 млн. кВт, а вироблення електроенергії – 120 млрд. кВт·год [1, с.166].

Розрізняють п'ять основних типів геотермальної енергії:

- *нормальне поверхнєве тепло Землі на глибині від декількох десятків до сотень метрів;*
- *гідротермальні системи, тобто резервуари гарячої або теплої води, в більшості випадків самовиливної;*
- *парогідротермальні системи – родовища пари і самовиливної пароводяної суміші;*
- *петрогеотермальні зони або теплота сухих гірничих порід;*
- *магма (нагріті до 1300°C розплавлені гірничі породи).*

Але утворення геотермальних ресурсів неможливе без наявності в гірських породах достатньої кількості дрібних тріщин та порожнин, так званого геотермального резервуару, в якому власне і формуються. Розміри резервуару бувають від кількох тисяч кубічних метрів до кількох кубічних кілометрів.

Гідротермальні джерела енергії поділяються на термальні води, пароводяні суміші і природну пару.

Для отримання теплоти, акумульованої в надрах землі, її спочатку треба підняти на поверхню. Для цього бурять свердловини і, якщо вода досить гаряча,

вона піднімається на поверхню природним чином, за нижчої температури може знадобитися насос.

Найбільше геотермальну енергію використовують США та Ісландія.

В Ісландії 90 % будинків отоплюються за рахунок геотермальних ресурсів. Геотермальна енергія забезпечує теплом столицю Ісландії Рейк'явік. Вже в 1943 р. там були пробурені 32 свердловини на глибину від 440 до 2400 м, якими до поверхні піднімається вода з температурою від 60 до 130°C. Дев'ять з цих свердловин діють і по цей день [3].

У США в Долині гейзерів розташовано 19 геоТЕС загальною потужністю 1300 МВт. Найпотужніша у світі геоТЕС (50 МВт) побудована також в США – геоТЕС Хебер.

У 2010 році геотермальні станції США виробили більше 3 ГВт електроенергії, на Філіппінах — майже 2ГВт. Ще енергія тепла Землі використовується в Індонезії, Мексиці, Італії, Нової Зеландії [3, с.224].

Людина здавна використовувала природну гарячу воду протягом століть. Всесвітньо відомі термальні джерела Чехії - Карлові Вари і Маріанські лазні - популярні протягом уже 500 років. На цих курортах термальні води, багаті мінеральними солями з кристалічних скель, використовуються для лікувальних ванн і як питні. В промисловості геотермальні води використовуються для миття вовни, сушіння деревини, виробництва паперу і бетонних блоків, як джерело мінералів.

У Франції, в районах Паризького й Аквитанського осадових басейнів, гаряча вода температурою 45-85 °С надходить зі свердловин глибиною до 1800 м. для обігріву 200 тис. будинків. Подібні басейни є в Бельгії, Німеччині, Данії, Нідерландах і Англії. Використання тепла геотермальних вод - це найпростіший і найдоступніший спосіб споживання геотермальної енергії. Для цього необхідно тільки пустити трубами геотермальні води прийнятної для споживачів температури. Обігрівання геотермальними водами широко застосовується в усьому світі для опалення лікарень і шкіл, житлових і виробничих приміщень, теплиць та підігріву води в басейнах, а в Сибіру застосовується для розто-плювання замерзлого ґрунту тощо. Оскільки геотермальна вода легко доступна, її використання буде зростати швидкими темпами.

Переваги та недоліки геотермальних ресурсів

Серед переваг геотермальних ресурсів можна визначити невичерпність, повсюдне поширення, близькість до споживача та екологічна чистоту.

А ось недоліками є труднощі складування, обмеженість промислового досвіду, складність перевезення.

Як ми можемо використовувати геотермальну енергію?

Тепло знаходиться під Землею – нам просто потрібно його дістати. Геотермальна енергія може використовуватися в трьох напрямках:

Пряма геотермальна енергія

У районах, де гарячі джерела або геотермальні резервуари знаходяться поблизу поверхні Землі, гаряча вода може бути передана безпосередньо для опалення будинків або офісних будівель. Геотермальна вода перекачується

через теплообмінник, який передає тепло від води в опалювальну систему будинку. Використовувана вода закачується назад в колодязь резервуара, нагрівається і повторно піднімається в теплообмінник.

Геотермальний тепловий насос

У декількох метрах під землею ґрунт або вода мають постійну температуру в 10-15 градусів за Цельсієм увесь рік. Лише частину тепла можна використовувати для нагріву або охолодження будинку і офісів. Рідина циркулює через систему труб (цикл) під землею або під водою штучної водойми чи озера і заводиться в будівлю. Електричний компресор і теплообмінник забирають тепло від труб і віддають його в систему теплопалення будинку. Влітку відбувається зворотний процес: труби відводять тепло від будинку і скеровують його в землю, де воно поглинається.

Геотермальна електростанція

Гаряча вода і пар з глибокого підземелля можуть бути передані через підземні свердловини і використовуватися для генерації електроенергії на електростанції. Існують три типи геотермальних електростанцій:

Суша паросилова установка. Гарячий пар подається по трубах безпосередньо з геотермальних резервуарів в електростанцію. Пар обертає турбіни, які виробляють електрику.

Змішана паросилова установка. Частина води перетворюється на пару, яка приводить в рух турбіни. Коли пара охолоджується, він конденсується назад у воду і повертається на землю.

Бінарний тип паросилової установки. Помірно гарячі геотермальні води, пропускають через теплообмінник, де його тепло передається рідині (наприклад, ізобутилен), яка може кипіти при більш низькій температурі, ніж вода. Рідина нагрівається, перетворюється на пару, яка і обертає

Геотермальні води - екологічно чисте джерело енергії, що постійно відновлюється. Воно суттєво відрізняється від інших альтернативних джерел енергії тим, що його можна використовувати незалежно від кліматичних умов і пори року. Геотермальні води характеризуються багатьма факторами [3, с.144].

Геотермальну енергію можна перетворити на електричну або ж використати безпосередньо у вигляді теплоти. Залежно від характеристики геотермальних ресурсів, електрика виробляється в традиційних парових турбінах, куди надходять геотермальні води при температурі щонайменше 150 °С, або на парових заводах.

В країні виходячи з наявних оцінок запасів геотермальної енергії, пріоритетними районами для розвитку геотермальної енергетики є Керченський півострів, Закарпаття, Прикарпаття (Львівська обл.), Донецька, Запорізька, Луганська, Полтавська, Харківська, Херсонська, Чернігівська та інші області.

Найперспективнішим для видобутку високопотенційних геотермальних енергоресурсів є Карпатський геотермічний район, який характеризується високим геотермічним градієнтом і відповідно високими температурами гірських порід порівняно з іншими регіонами України [2, с.134].

Температура порід в свердловинах, пробурених в Карпатах, на глибині 4 км сягає 210°С. Необхідні температури теплоносія для геотермальних

електростанцій знаходяться на значно менших глибинах (на 1 -1,5 км), ніж у інших сприятливих місцях, де, за геологічними та геофізичним даними, на глибинах до 6 км. Так, на території області в районі с. Залуж є унікальне місце площею 30 км, де на глибині 4 тис.м. середня температура сухих порід +200 °С. Цих запасів вистачає для роботи невеликих гео-термальних електричних станцій і тепличних агропромислових комплексів. Значні ресурси геотермальної енергії має Крим, для якого найбільш перспективними є Тарханкутський і Керченський півострови, де перепад температур менший і на глибині 3,5 - 4 км температура гірських порід сягає 160-180 °С.

В Україні визначено шість пріоритетних напрямків розвитку геотермальної енергетики:

- створення геотермальних станцій для теплопостачання міст, населених пунктів і промислових об'єктів;
- створення геотермальних електростанцій;
- створення систем теплопостачання з підземними акумуляторами теплоти;
- створення сушильних установок;
- створення холодильних установок;
- створення схем геотермального теплопостачання теплиць.

Список використаних джерел:

1. Андрейцев А.К. Основи екології: Підручник. Київ: Вища шк., 2001. 358 с.
2. Білявський Г.О., Фурдуй РС. Основи екологічних знань: Підручник. Київ: Либідь, 1995. 288 с.
3. Олійник Я.Б. Основи екології: підручник. Київ. : Знання, 2012. 558 с.

Бондар А. В.,

*студент Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

*Науковий керівник: Гераймович В.Л., кандидат економічних наук,
Україна, м. Київ*

СОНЯЧНА ЕНЕРГЕТИКА, «ЗЕЛЕНІ» ТАРИФИ, ТА ЗАГРОЗИ, ЯКІ ВОНИ СТАНОВЛЯТЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

Сонячна енергетика нині набирає в Україні значних темпів, домашні господарства встановлюють все більше панелей на дахах будинків та ділянках біля дому, все задля того, щоб мати змогу заробляти на «зеленому» тарифі та не витратити кошти на оплату комунальних послуг. У даній технології є як свої переваги, так і недоліки.

Зелений тариф - спеціальний тариф, по якому держава закупає електроенергію у приватних осіб, генеровану сонячними та вітровими електростанціями. Максимальна потужність приватної електростанції не повинна перевищувати 30 кВт. Для отримання "зеленого" тарифу непотрібно отримувати ліцензію та інші дозвільні документи [3].

Всю вироблену в країні електрику, в тому числі і дорогу "зелену", скуповує так званий Оптовий ринок (державне підприємство "Енергоринок"). За різними тарифами — залежно від типу виробника. Та ж сама установа потім продає скуплену електрику енергопостачальним компаніям, які доставляють її населенню [1].

Тобто, рахунок, який сплачують кінцеві споживачі, включає також витрати на дорогу "зелену" електрику. Поки що її частка незначна, але зі збільшенням кількості підприємств, яким надається тариф, буде зростати і генерація більш дорогої енергії. Енергетична стратегія "Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність" передбачає збільшення використання відновлюваних джерел енергії в Україні до 2035 року до 25% від обсягів загального первинного постачання енергії. Проблема лиш у тому, що зараз субсидії, що надають за «зеленими» тарифами на енергію, вироблену з допомогою відновлюваних джерел енергії, надто високі, порівняно з іншими країнами і таким чином Україна змушена оплачувати значні кошти виробникам електроенергії не отримуючи при цьому достатньої кількості енергетичних потужностей. Затверджений кілька років тому тариф — один з найвищих у Європі. Він уже не відображає реальну вартість, яку потрібно інвестувати в будівництво сонячної чи вітрової станції з точки зору капітальних витрат.

При цьому основну загрозу становлять не домашні господарства з потужністю до 30кВт, а великі промислові сонячні електростанції, що виробляють колосальні кількості електроенергії. Таким чином, частка прибутків отриманих домогосподарствами від «зеленого» тарифу становить всього 0,3% від загального виробництва електроенергії в Україні, в той час як електростанції потужністю більше 10МВт отримують понад 8% доходів завдяки «зеленій» енергії. Отже, при тому, що зараз частка енергії з відновлюваних джерел становить близько 2% всієї генерації, прибутку вони отримують близько 9% від обороту усього ринку електроенергії.

Показовим прикладом наслідків такого несвоєчасного реагування з боку держави на коливання «зелених» тарифів є Іспанія. Її уряд кілька років тому був змушений скеровувати понад 30% витрат на оплату енергії «зеленим» електростанціям, які давали менше 5% загального обсягу струму.

Наприкінці 2018 року Верховна Рада ухвалила в першому читанні законопроект про нову систему підтримки «зелених» електростанцій. Високий тариф планується суттєво знизити і перейти до системи аукціонів. Аукціони визначатимуть переможця за єдиним критерієм — найнижчою ціною [1].

У світі зараз досить активно розвивається даний сценарій. Держава не платить пільговий «зелений» тариф виробнику, а гарантує довготривалу закупку електроенергії у майбутньої сонячної електростанції і оголошує конкурс: хто з виробників зможе продавати електрику дешевше. Даною практикою вже користується значна кількість країн, серед них: США, Німеччина, Індія, Китай, АОЕ.

Учасники тендерів на будівництво сонячних електростанцій готові продавати енергію дешевше 3 центів за кВт-год. Проте в Україні вони отримали б 17 центів по «зеленому» тарифу.

Енергія від відновлюваних джерел могла б стати найдешевшою енергією з усього, що генерують українські електростанції. І найдешевшою з того, що могли б купувати українські споживачі. Але завдяки неадекватно високим «зеленим тарифам» вона стане не просто найдорожчою, але збитковою. І дуже швидко настане той момент, коли грошей на субсидування банально не вистачить. А далі – іспанський сценарій, який відкине сонячну енергетику на роки назад.

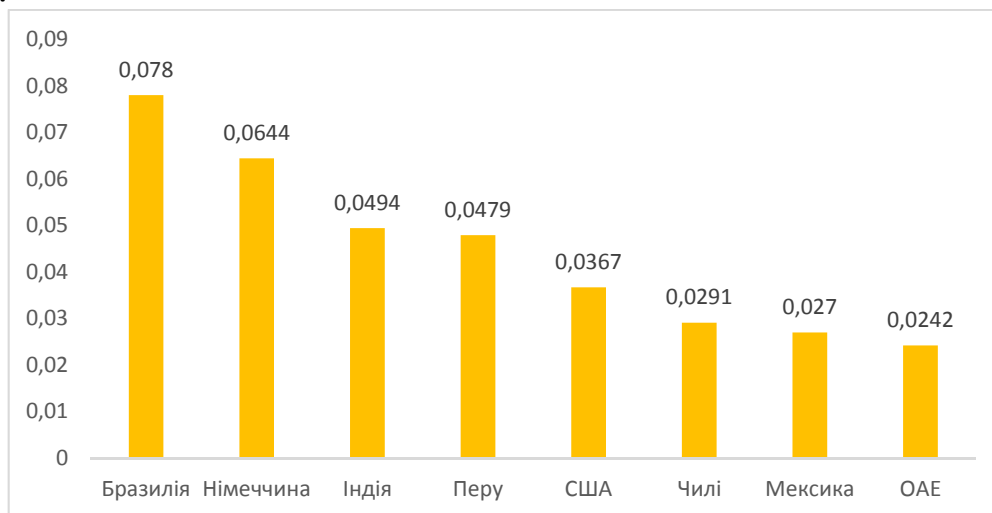

Рис. 1. Вартість сонячної енергії по країнах, дол. [2]

Також, 11 липня 2019 року Верховною Радою України було прийнято закон, що дозволяє домогосподарствам встановлювати сонячні панелі як на дахах будинків, так і на землі загальною потужністю до 30 кВт і отримувати кошти за «зеленим» тарифом за електроенергію відпущену в енергосистему. Також, було врегульовано рівень «зеленого» тарифу для об'єктів відновлюваної енергії потужністю до 150 кВт. За прогнозами IRENA, до 2020 року середня вартість енергії з відновлюваних джерел зрівняється з вартістю енергії з викопних видів палива, а об'єкти сонячної та вітрової енергетики зможуть виробляти найдешевшу електроенергію. Наприклад, у Чилі, Саудівській Аравії, Індії та США електроенергія виробляється в оптимальних для навколишнього середовища умовах — 30 дол. за МВт-год.

Отже, в Україні система «зелених» тарифів знаходиться на етапі дослідження і законотворчого формування. Користуючись досвідом інших країн необхідно вивести загальнодіючу форму управління та контролю за правильним розподілом та оплатою виробленої електроенергії, щоб населення могло отримувати додаткові доходи і при цьому, щоб країна не несла через це значних втрат.

Список використаних джерел:

1. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/03/13/645847/>
2. Зелений тариф. URL: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/79056/-Zupynitsa_V_Ukrajini_slid_negajno_prupnyty_budivnyctvo?a_offset=
3. Як підключити «зелений» тариф? URL: <https://www.ekosystem.lviv.ua/p-rozumnyj>

Галкін М.В.,
студент Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: **Киселюк М.П.,** кандидат технічних наук
Україна, Кам'янець-Подільський

ХВИЛЬОВА ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ. АБО ЕНЕРГІЯ МОРІВ ТА ОКЕАНІВ

Хвильова електростанція — електростанція, розташована в водному середовищі, метою якої є отримання електроенергії з кінетичної енергії хвиль. Потенціал хвиль оцінюється в понад 2 млн. МВт. Місця з найбільшим потенціалом для хвильової енергетики: західне узбережжя Європи, північне узбережжя Великої Британії та Тихоокеанське узбережжя Північної, Південної Америки, Австралії та Нової Зеландії, а також узбережжя Південної Африки [2].

Хвильова електростанція — це один з підвидів електростанцій, що використовують для вироблення електроенергії кінетичну енергію води. В даному випадку використовується енергія хвиль морів і океанів.

Потенціал енергії у Світовому океані (із середньою висотою хвиль 2,5 м і періоді 8 с), який припадає на 1 м фронту хвилі, складає 75 кВт/м. Питомий потік енергії вітрових хвиль, наприклад, в морях країн бувшого СРСР (кВт/м): Азовське — 3, Чорне — 6–8, Каспійське — 7–11, Охотське — 12–20, Берингове — 15–44, Баренцове — 22–29, Японське — 21–31.

1985 — В Норвегії були введені в дію і підключені до енергосистеми дві перші в світі дослідно-промислові хвильові електростанції.

2008 — Перша хвильова електростанція увійшла в комерційну експлуатацію.

Є три види такого роду станцій

Поплавкові хвильові електростанції виробляють енергію завдяки руху плаваючого поплавка при піднятті його хвилею. Турбінні — завдяки обертанню турбіни, що приводиться в дію повітрям, яке витісняється хвилею зі спеціальної камери. Гідравлічні — завдяки руху гідравлічних поршнів у конвертерах.

Хвильові електростанції можуть виконувати роль хвилерізів, захищаючи порти, гавані і береги від руйнування. Тобто низькопотужні хвильові електрогенератори деяких типів можуть встановлюватися на стінках причалів, опорах мостів, зменшуючи вплив хвиль на них.

Сучасна хвильова електростанція складається з декількох спеціальних конвертерів, потужність кожного з яких може досягати 1 МВт. Кожен конвертер складається з декількох секцій, між якими закріплені на рухомих конструкціях гідравлічні поршні. До кожного поршня або системі поршнів прив'язаний гідравлічний двигун, який приводить в обертання електричний генератор.

У різних країнах експлуатується велика кількість навігаційних буїв, які використовують енергію хвиль. У 1985 р. в Норвегії були введені в дію і підключені до енергосистеми дві перші в світі дослідно-промислові хвильові електростанції.

Одна з перших в світі хвильових електростанцій потужністю біля 500 кВт у Норвегії також являє собою пневматичну хвильову установку, основною частиною якої є камера з нижньою відкритою частиною, зануреною під найнижчий рівень поверхні води [3].

Одна з успішніших на даний момент спроба ефективно переробляти енергію океанських хвиль – хвильова електростанція «Oceanlinx» в акваторії міста ПортКембл (Австралія). Вона була введена в експлуатацію ще в 2005 році, потім була демонтована для реконструкції і переобладнання і тільки на початку 2009 р. знову запущена в дію.

Принцип її роботи полягає в тому, що хвилі, які проходять через неї, поштовхами заповнюють водою спеціальну камеру, витискаючи повітря, що існує в цій камері. Повітря під тиском проходить через турбіну, обертаючи її лопаті. У зв'язку з тим, що напрям руху хвиль і їх сила постійно змінюються, на станції «Oceanlinx» використовується турбіна Denniss-Auld з регулюючим кутом повороту лопатей. Одна силова установка станції «Oceanlinx» має потужність (в піковому режимі) від 100 кВт до 1,5 МВт. Установка в Порт-Кембл постачає в електромережу міста 450 кВт електрики [1].

Переваги такої електростанції:

- станції можуть виступати в якості хвилезаспокоювачів, а, отже, здатні захистити береги від розломів і обвалів;
- можна розташувати хвильові електрогенератори невеликої потужності на конструкціях мостів, причалів, зменшуючи дію на них;
- електроенергія, отримана завдяки морським хвилям не залежить і не потребує вуглеводневої сировини, поклади яких значно скорочуються.

Недоліки таких електростанцій є:

Лише 1 % світової від згенерованої електроенергії припадає на хвильові електростанції, хоча потенціал їх величезний. Обмежене використання хвильових електростанцій пов'язано перш за все з дорожнечою одержуваної

енергії. Один кіловат електрики, отриманий на ХЕС в кілька разів дорожчий за аналогічний на ТЕС і АЕС.

Покриття значної частини акваторії перетворювачами хвиль може нашкодити екології, оскільки хвилі відіграють велику роль в газообміні океану і атмосфери, в очищенні водної поверхні від забруднень, а деякі типи генераторів) можуть призвести до витіснення рибалок із продуктивних рибпромислових районів і становити загрозу для безпечного плавання.

Список використаних джерел:

1. Водна або гідроенергія URL: <http://www.tzmukraine.com/proekti/1-6/1-3>
2. Хвильова електростанція URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Хвильова_електростанція
3. Хвильові електростанції URL: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-5/part-1/section-2/2-7>

*Іванова Б.В.,
студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: Яшина А.М., викладач
Україна, Кам'янець-Подільський*

СОНЯЧНІ ПАНЕЛІ

Фотоелектричні сонячні панелі являють собою тонкі кремнієві пластини, які поглинають сонячне світло і перетворюють в електрику. Виробництво сонячних батарей сьогодні як ніколи актуальне, тому що вони виступають в якості джерел енергії в широкому спектрі областей, в тому числі в телекомунікаційній, космічній галузях, медицині, зв'язку, мікроелектроніці і т.д. Сонячні панелі у великих масштабах використовуються в різних супутниках і сонячних електростанціях [4].

Сонячна панель — тип збірних панелей для поглинання енергії сонячних променів та її перетворення у електричну чи теплову.

Варто відзначити, що багато світових виробників спеціалізуються саме на промислових енергетичних системах, найбільш відомі з них Naps Systems Oy і Kuosera Solar. Пояснюється це нестачею основних джерел енергії (газ, нафта, вугілля), особливо помітно це в Іспанії, Німеччині, США, Об'єднаних Арабських Еміратах – в країнах, де сонячна енергетика вже давно розвивається стрімкими темпами.

Зручність розміщення. Сонячні панелі можна розмістити практично на будь-якій поверхні, що дозволить Вам заощадити чималі площі, адже кожен метр зайвого простору обходиться підприємцям зовсім недешево.

Відсутність будь-яких витратних матеріалів і палива, а також технічного обслуговування і ремонту [3].

Що до тенденцій альтернативної енергетики в світі то Швеція, Фінляндія, Італія, Греція, Німеччина, Австрія – лише деякі з країн, які активно користуються енергією сонця і економлять при цьому чималі гроші. Наприклад,

в Італії сонячні панелі розмістилися на дахах промислових складів. Але лідируючі позиції займає все-таки Німеччина. Німці з їх вродженою ощадливістю економлять кожен Ват. Прикладом може служити так звана пасивна офісна будівля nZEB, всі її інженерні системи працюють за рахунок енергії, що отримується встановленими на даху сонячними батареями.

Як Ви вже зрозуміли в Європі і США сонячні батареї вже давно в масовому використанні, а ось країни Середньої Азії або наші сусіди – справа інша. У когось альтернативна енергетика знаходиться в самому зародку, а у когось є непогані просування в цій області.

Світова практика показує, що сонячні батареї потрібно розглядати не як коротко терміновий проект, про який скоро всі забудуть, а навпаки, як передові технології, за якими майбутнє. Корисні копалини виснажуються з кожним днем, не за горами той час, коли вони вичерпаються повністю, і тоді залишиться надія лише на сонце. Так навіщо чекати цього часу, варто задуматися про проблеми паливної кризи вже зараз.

Звісно тема про сонячні панелі дуже обширна та багатогалузева але не можна оминати і цікаві факти про сонячні панелі наприклад:

У межах перегонів Microtransat Challenge влітку 2018 року було встановлено рекорд: вітрильник на сонячних батареях перетнув Атлантичний океан. За 2,5 місяця безпілотний човен довжиною 2,4 м проплив Північною Атлантикою і успішно дійшов до місця призначення. Старт відбувався у Ньюфаундленді, завданням суден було добратись до берегів Ірландії. Від початку змагань у 2010 році відбулось уже 20 стартів і тільки норвезький зразок, човен SB Met, зміг обійти усі перешкоди відкритих вод. Це досягнення доводить можливість існування безпілотних кораблів на рівні з безпілотними авто [1].

Панелі сонячних батарей було встановлено на третьому радянському супутнику, виведеному на орбіту 15 травня 1958 року.

Домашня сонячна електростанція - це не лише вклад у власну енергонезалежність на тлі здорожчання електроенергії, а й вигідне капіталовкладення, яке приносить стабільний пасивний дохід [2].

Середня окупність сонячної електростанції - 5-7 років, в залежності від величини власного споживання, регіону проживання, розташування панелей та низки інших факторів.

Переваги:

- Великий термін експлуатації, за рахунок чого – бездоганна окупність.
- Цілковита незалежність енергосистеми.
- Невिбагливість обслуговування та висока енергоефективність.

Недоліки

- Залежність від географічного розміщення об'єкту.
- Потреба в додаткових пристроях.
  - Акумулятори
    - Контролер
    - інвертор

- Необхідність відведення під сонячні батареї великої площі.
- Висока вартість.

Список використаних джерел:

1. Вічні двигуни. URL: <http://feshchik.blogspot.com>
2. Енергоефективність URL: https://energyefficien.blogspot.com/p/blog-page_63.html
3. Обладнання для сонячної електростанції. URL: <https://сонцедарує.com/obladnannia>
4. Сонячна панель. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сонячна_панель

Коваль А.,

студентка Подільського спеціального навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Сидорук Л.М., викладач

Україна, Кам'янець-Подільський

ТЕПЛОЕЛЕКТРОЦЕНТРАЛЬ (ТЕЦ)

За видом генерованої і відпускної енергії теплові електростанції поділяють на два основних типи: конденсаційні (КЕС), призначені тільки для виробництва електроенергії, і теплофікаційні, або теплоелектроцентралі (ТЕЦ). Конденсаційні електричні станції, що працюють на органічному паливі, будують поблизу місць його добування, а теплоелектроцентралі розміщують поблизу споживачів тепла – промислових підприємств і житлових масивів. ТЕЦ

також працюють на органічному паливі, але на відміну від КЕС виробляють як електричну, так і теплову енергію у вигляді гарячої води і пари для виробничих і теплофікаційних цілей. До основних видів палива цих електростанцій відносяться: тверде – кам'яне вугілля, антрацит, напівантрацит, буре вугілля, торф, сланці; рідке – мазут і газоподібне –

природний, коксовий, доменний і т.п. газ.

На ТЕС одночасно виробляють як електричну, так і теплову енергію у вигляді технологічної або побутової пари, яка частково відпрацювала свій енергетичний ресурс у паровій турбіні для виробництва електричної енергії. Такі станції називають теплоелектроцентралі, їх розташовують безпосередньо біля споживачів теплоти: у містах, поруч з великими промисловими центрами і підприємствами тощо. На ТЕЦ для спільного виробництва теплоти й електроенергії встановлюють турбіни з регульованими відборами пари [3].

Постачання до споживача теплоти, віддача її та повернення до джерела теплопостачання конденсату або охолодженої води відбуваються за рахунок використання спеціалізованого обладнання, яке називають теплофікаційне, а сам процес забезпечення споживача теплотою – теплофікація [2].

Для великих міст України особливістю теплопостачання є теплофікація за рахунок ТЕЦ. Вони забезпечують близько 40 % теплової енергії, споживаної в промисловості і комунальному господарстві для потреб опалення і гарячого водопостачання.

Процес централізованого теплопостачання складається з трьох послідовних операцій: підготовка теплоносія потрібних параметрів, транспортування теплоносія до споживача, використання теплоти теплоносія споживачем і повернення залишків теплоносія на ТЕЦ [1].

Першу операцію виконують на ТЕЦ. Залежно від роду теплоносія системи теплопостачання поділяють на водяні та парові. Перші дістали поширення для теплопостачання сезонних споживачів гарячої води і теплоти на опалення. Парові системи використовують для технологічного теплопостачання до споживачів високотемпературного теплоносія. Практика показала такі переваги водяних систем теплопостачання порівняно з паровими:

- можливість змінити температуру в системі в широкому діапазоні (20...200 °С);

- повніше використання теплоти від ТЕЦ;

- немає втрат конденсату;

- менші втрати теплоти в навколишнє середовище в теплових мережах.

До недоліків водяних систем теплопостачання варто віднести:

- підвищену витрату електроенергії на транспортування води в мережах;

- підвищену втрату теплоносія через розриви та аварії в теплових мережах;

- жорсткий гідравлічний зв'язок між ділянками мережі через високу щільність теплоносія;

- залежність температури води в трубопроводах від якості теплоізоляції.

Другу операцію централізованого теплопостачання – транспортування теплоносія до місця споживання – виконують за допомогою теплових мереж. Зазвичай теплові мережі являють собою заглиблені в ґрунт трубопроводи з теплоізоляцією, розміщені в спеціальних каналах (залізобетонних або цегельних) або без них (безканальна прокладка трубопроводів).

Третя операція – використання теплоти теплоносія споживачем – пов'язана з наявністю двох систем: закритою і відкритою.

У закритих системах теплопостачання споживач не витрачає теплоносій і не відбирає його з мережі, а використовує тільки для транспортування теплоти і передачі її іншому теплоносію (холодній воді) в теплообмінниках. У відкритих системах споживач відбирає теплоносій з теплової мережі частково або цілком.

Закриті системи характеризуються стабільністю якості теплоносія, який надходить до споживача, простотою санітарного контролю установки гарячого водопостачання, а також контролю герметичності системи за допомогою датчиків тиску. Їх недоліки – складність устаткування й експлуатації теплових

пунктів (ТП), можливість корозії труб споживача через використання недеаерованої (не очищеної від агресивних розчинених газів) водопровідної води, можливість появи накипу в трубах.

ПЕРЕВАГИ:

- відносно вільне територіальне розміщення, пов'язане з широким розповсюдженням паливних ресурсів;
- здатність виробляти енергію без сезонних коливань потужності;
- ТЕЦ споруджуються значно швидше, а їх питома вартість на одиницю встановленої потужності нижча в порівнянні з АЕС.

НЕДОЛІКИ:

- для експлуатації ТЕЦ зазвичай потрібно набагато більше персоналу, ніж для ГЕС, що пов'язано з обслуговуванням досить масштабного за об'ємом паливного циклу;
- робота ТЕЦ залежить від поставок паливних ресурсів (вугілля, мазут, газ, торф, горючі сланці);
- змінність режимів роботи ТЕЦ знижує ефективність, підвищує витрату палива і призводить до підвищеного зношення обладнання;
- існуючі ТЕЦ характеризуються відносно низьким к.к.д. (в основному до 40%);
- ТЕЦ чинять прямий і неблагополучний вплив на навколишнє середовище і не є екологічно «чистими» джерелами електроенергії.

Список використаних джерел:

1. Типи теплових електростанцій та принцип їх роботи URL: <http://energetika.in.ua/ua/books/book-3/part-1/section-1/1-2>
2. Традиційні джерела електро енергії URL: <https://www.arhivinfo.ru/1-42082.html>
3. Харківська ТЕЦ URL: <https://gramho.com/media/2110905916639677662>

Корольков О. С.,

студент Подільського державного аграрно-технічного університету
Науковий керівник: Семенишена Р. В., кандидат педагогічних наук, асистент
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ЕФЕКТИВНІСТЬ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

«Енергетичний баланс в Україні поступово переміщується. Але головну роль у ньому досі грають викопні джерела енергії з дорогими і (брудними) технологіями. Чи довго ще наша країна буде жити газом і вугіллям? Чому ми досягли успіху в альтернативах і коли це зрозуміють нафтові магнати?». «Брудні» технології вперто лідирують, але це тимчасово [1].

Головну роль в енергетичному балансі продовжують грати викопні джерела енергії з дорогими і «брудними» технологіями. Хоча сам енергетичний баланс поступово переміщується у бік альтернатив. Україна отримує електричну енергію спалюючи традиційні види палива — вугілля й газ. За прогнозами на 2017 рік, із запланованого до виробництва обсягів електроенергії

майже 41% складуть вугільно-газові ТЕС і ТЕЦ. Атомні електростанції вироблятимуть 53% енергії. Наша країна залишається реліктом радянської енергетичної системи. Поки що атомна енергія та енергетика на вугіллі й газі дозволяє працювати економічному і невиробничому секторам України. Але динаміка змін говорить про нові тенденції: зростає виробництво атомної, відновлюваної енергії та альтернативних джерел енергії.

Старі енерготехнології — дорогі й не вигідні в експлуатації та отриманні інвестицій Теплові станції балансують на межі спаду/утримання рівня виробництва. Так, введення в експлуатацію нового енергоблока АЕС коштує €7 млн. Для того, щоб «погасити» цей же енергоблок, потрібно витратити близько €1,3 млн. Витрачають гроші й на підтримку безпеки експлуатації такої станції. Вугільна енергетика ще дорожча та шкідливіша. Вугільний пил глибоко проникає в тіло людини і шкодить його здоров'ю. А аварійність вугільних шахт дуже висока: тільки в 2014 році понад двох тисяч гірників отримали травми при роботі в забої, а 100 з них загинуло. З економічної точки зору, теплові вугільні станції малорентабельні — на електроенергію перетворюється лише 33% енергії, яку отримують від спалювання вугілля. Трохи вищий показник мають газогенераторні станції.

Чому канали поставок вугілля, газу й нафти нестабільні та ризиковані? Вугільні станції отримують вугілля для отримання тепла та електроенергії від експортних поставок або із зони АТО. Це нестабільні й ризиковані канали постачання сировини. Економіка країни програє від фінансування зарубіжних постачальників або від спроб налагодити постачання через зону бойових дій. Газові труби наповнюються вуглеводами Росії, яка, хоча й отримала негативний результат у Стокгольмському арбітражі, продовжує тиснути на ЄС та Україну для збереження монопольного контролю ринку газу. Тому щораз більше підприємців створюють для себе енергетичну незалежність і прагнуть отримати прибуток від малої генерації. Законодавство й нові технології доступні в Україні, а сектор відновлюваної енергетики зростає настільки стрімко, що випереджає класичні схеми отримання електроенергії. До 2040 року відновлювані джерела енергії складуть 3/4 світових інвестицій в електроенергію. Обсяг альтернативної енергії може в 2,5 рази перевищувати обсяги сьогоденної енергогенерації. Це висновки експертів, які провели аналіз потенційних можливостей доступних сьогодні «чистих» енергетичних технологій. Київський інститут відновлюваної енергетики оцінює технічний потенціал альтернативних джерел енергії у 81 мільйон еквівалентних тонн. Значний відсоток має в цьому виробництві енергії біомаса та геотермальна енергія — 30%. Але від теоретичних розробок Україна перейшла до практичної реалізації бізнес-проектів. Динаміка зростання в альтернативній енергетиці значна: встановлена потужність енергоустановок на відновлюваних джерелах з 2009 року в Україні зросла вдесятеро. У березні 2017 року було вироблено «зеленої» енергії за потужністю рівної одному блоку атомної станції.

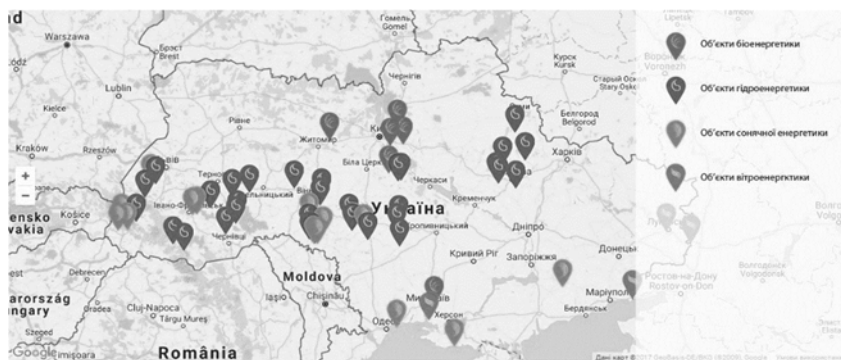

Динаміка збільшення кількості сонячних електроустановок приватних домогосподарств

В Україні стає чимраз більше електроустановок, і відповідно — енергії, яку вони виробляють. Ще в 2014 році частка альтернативних джерел становила майже 1%. При цьому Крим, де зосереджено чимало потенціалу і діючих альтернативних джерел, сьогодні не входить до статистики українського енергоринку. Реалії нашого ринку енергетики перегукуються із загальносвітовою тенденцією альтернативної енергетики, яка динамічно зростає та розвивається, а класична знижує виробництво та отримує дедалі менше інвестицій. Із 70-х років ціна виробництва сонячної енергії впала у 150 разів. А з 2000-х обсяг виробництва сонячної енергії збільшився у 7 разів, вітроенергетика зросла в чотири рази. До 2040 року відновлювані джерела енергії складуть $\frac{3}{4}$ інвестицій з \$10,2 трлн, які вкладають у нові технології виробництва електроенергії в усьому світі.

Масштаб «зелених» компаній в Україні вражає. Якщо традиційні енергетичні ресурси вимагають виділення виробництва енергії в спеціалізовану галузь навіть усередині однієї компанії, то поновлювані джерела енергії — це невеликі підрозділи всередині компаній. Вони виробляють енергію для власних потреб і для отримання прибутку за рахунок «зеленого» тарифу. Приватні українські компанії, які спеціалізуються винятково на виробництві енергії, виробляють її і для свого споживання. Вони поширені по всій країні:

Карта учасників Української асоціації відновлюваної енергії

Енергетична ситуація в окремих державах істотно впливає на життєвий рівень і культуру населення, позначається на внутрішній і зовнішній політиці. Країни з недостатніми енергетичними ресурсами докладають неабияких зусиль, щоб забезпечити себе хоча б найпотрібнішими джерелами енергії.[2] Сонячна й вітрова енергія можуть вироблятися до 90 ТВт у рік. Геотермальна енергетика привабливішим для інвесторів в Закарпатті, де є природні можливості для її розвитку. Лідери української альтернативної енергетики — компанії України і Китаю: в українській відновлюваній енергетиці є свої лідери. Найбільший виробник енергії вітру — це «Вінд Пауер», дочірня компанія ДТЕК. На другому місці у вітроенергетиці України — «Вітряний парк Новоазовський». Цей комплекс — енергетична демонстрація можливостей унікального для України та більшості країн Східної Європи крматорського підприємства «Фурлендер Віндтехнолоджі». Там виробляють вітроенергетичні установки мультимегаватної потужності й аналогів йому немає на пострадянському просторі. Замикає трійку вітроенергетики України «Вітряний парк Очаківський». Компанія «Вітряні парки України» управляє цими енергетичними компаніями, які можуть проводити разом з іншими енергетичними вітровими об'єктами 215,5 МВт електроенергії. Серед виробників і постачальників вітрової енергії за «зеленим» тарифом зареєстровано всього 11 компаній. Виробників сонячної енергії значно більше — це 85 зареєстрованих постачальників сонячної енергії в наземному варіанті і ще десятки великих панельних станцій на поверхнях будівель. Найбільша компанія на ринку сонячної енергетики в Україні — «Восход Солар» із заявленою потужністю 53,3 МВт. Це підрозділ китайської компанії CNBM New Energy Engineering, яке володіє близько 60% «сонячного» енергоринку України потужністю до 267 МВт. Але, крім таких великих постачальників, є невеликі компанії, які виробляють сонячну енергію по всій Україні, зокрема у Хмельницькій, Вінницькій, Одеській, Кіровоградській, Львівській, Волинській, Дніпропетровській та інших областях. Україна залишається привабливою для мікро-, міні – та малої гідроенергетики. У цій галузі лідирують два бізнес-проекти: Гідроенергоінвест, який володіє 12 ГЕС, зокрема сімома станціями в Кіровоградській області та кількома електростанціями в Сумській, Вінницькій, Полтавській, Житомирській областях. Найпотужніша з них — Гайворонська ГЕС потужністю 5,7 МВт. Ще одна компанія – «Енергія – 1» володіє Касперівської ГЕС на Тернопільщині з потужністю 5,1 МВт. На третьому місці – Червонооскільська ГЕС, яка працює в Харківській області та виробляє 4 МВт. Ривок у цих напрямках виводить Україну на рівень тих країн, які поступово позбавляються нафтогазової залежності.

Отже, альтернативна енергетика – сукупність перспективності способів отримання, передачі та використання енергії, які поширені не так широко, як традиційні, проте представляють інтерес через вигідність їх використання при як правило низькому ризику заподіяння шкоди навколишньому середовищу.

Список використаних джерел:

1. Півняк Г.Г., Шкрабець Ф.П. Альтернативна енергетика в Україні:

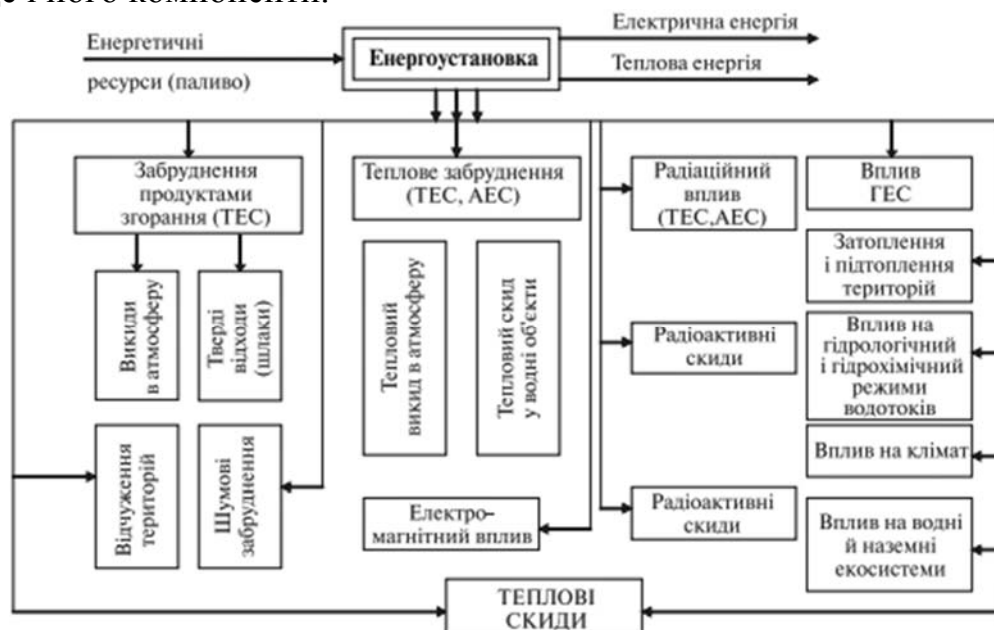
монографія; Нац. гірн. ун-т. Д.: НГУ, 2013. 109 с.

2. Маляренко В.А., Лисак Л.В. Енергетика, довкілля, енергозбереження / Під заг. ред. проф. В. А. Маляренка, Х.: Рубікон, 2004. 368 с.

Нечитайло Б.А.,
студент Подільського державного аграрно-технічного університету
Наукові керівники: Семенишена Р. В., кандидат педагогічних наук, асистент
Олексійко С.Л., асистент
Україна, м. Кам'янець-Подільський

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТРАДИЦІЙНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Під **традиційною енергетикою** ми розуміємо енергогенерувальні потужності, які є тепер і залишаться, як мінімум на найближчі 20–50 років, підвалиною існування та розвитку цивілізації. Зупинімося на тій частині проблеми, яка пов'язана з енергогенерувальними установками: електростанціями (ТЕС, ГЕС, й АЕС), опалювальними та опалювально-виробничими котельними – головними джерелами енергопостачання. Названі типи енергоустановок по-різному впливають на довкілля. Це наочно видно з табл. де зображено узагальнену схему чільних видів дії енергетики на природне середовище і його компоненти.

Основні види впливу енергетики на довкілля

Домішкові забруднення можуть сумарно впливати на природний кругообіг і матеріальні баланси тих або тих речовин між гідро-, літо- й атмосферою. Для традиційних джерел енергії є проблема теплових викидів. Усі названі взаємодії пов'язані між собою, і кожна з них не може розглядатися ізольовано. Крім того, механізм взаємодії в будь-якій з груп заснований на різноманітних фізичних і фізикохімічних процесах та явищах. Різноманітність таких чинників, їхній взаємозв'язок як з повітряним середовищем, так і з поверхнею й надрами планети зумовлює потребу в багатобічному аналізі, зі

взяттям до уваги даних географії, метеорології, кліматології та інших наукових дисциплін. А це потребує узагальненого системного підходу до проблеми впливу енергетики на екологію, заснованого на ретельному аналізі всіх складових цього процесу.

Використання традиційних джерел енергії приводить до підвищення температури на Землі, виснаженню ресурсів, забрудненню навколишнього середовища.

Основним способом отримання енергії на сьогодні є спалювання вугілля, нафти (мазуту), природного газу, горючих сланців на теплових станціях (ТЕС). Приблизно 70% електроенергії виробляється на ТЕС. Теплоелектроцентралі (ТЕЦ) окрім електричної електроенергії виробляють теплову енергію у вигляді підігрітої води і пари. У світовому масштабі гідравлічні станції (ГЕС) забезпечують отримання близько 7% електроенергії. Атомні електростанції (АЕС) виробляють близько 20% електроенергії, причому у ряді країн вона є переважаючою (Франція ~ 74%, Бельгія ~ 61%, Швеція ~ 45%). В Україні зі всіх видів енергії найбільшого поширення набула теплоенергетика: встановлена потужність ТЕС - 67,5%, АЕС - 23,5%, ГЕС - 8,7%. Собівартість виробництва енергії найнижче для ГЕС. Для ТЕС і АЕС вона відрізняється трохи, вона залежить від місця розташування станції, виду використовуваного палива, способів видалення, зберігання і поховання відходів і інших чинників.

Теплова енергетика. Вплив теплової енергетики на навколишнє середовище залежить від виду використовуваного палива. Найбільш чистим паливом є природний газ, далі слідує нафта (мазут), кам'яне вугілля, буре вугілля, сланці. Забезпечення паливом України одна з найважливіших проблем. Наша країна забезпечена власним вугіллям ~ на 95-100%, природним газом ~ на 25% і нафтою ~ на 10%. Тому значна частина ТЕС працює на вугіллі. В результаті роботи ТЕС у зв'язку з недостатнім очищенням топкових газів і спалюванням низькосортного палива в атмосферу поступають різні газоподібні забруднювачі: основні з них: чадний газ (CO), вуглекислий газ (CO₂), оксиди нітрогену (NO, NO₂), вуглеводні (C_mH_n). а також високотоксична речовина бензапирен. ТЕС що працюють на вугіллі є також джерелом викидів діоксиду сірки (SO₂). Надходження цих забруднювачів в атмосферу викликає масу екологічних проблем (парниковий ефект, смоги, кислотні дощі, порушення озонового шару). При роботі ТЕС на вугіллі утворюються також зола, шлаки, для складування яких потрібні величезні території земель.

ТЕС є джерелом теплового забруднення. Вода, використовувана для охолодження агрегатів, проходить охолодження в градирнях, прудах - охолоджувачах і часто тепла скидається у водні об'єкти, обумовлюючи їх теплове забруднення. Викиди великої кількості тепла і вуглекислого газу сприяють підвищенню температури на Землі. Значні території земель відводяться при видобутку вугілля для складування порожньої породи. Відвали порожніх порід порожать, часто самозапалюються і є джерелом викидів в атмосферу продуктів їх горіння. Впровадження нових альтернативних видів енергії має великі перспективи, адже відбувається на фоні великих проблем в традиційних технологіях енергозабезпечення людства. Основні з них -

екологічні. Основна частина електроенергії виробляється в даний час на теплових електростанціях (ТЕС), гідроелектростанціях (ГЕС) та атомних електростанціях (АЕС). В більшості країн світу на долю ТЕС припадає понад 50% виробництва електроенергії. Як паливо застосовують вугілля, мазут, газ, сланець. Це не відновлювані джерела палива. Згідно багатьох розрахунків вугілля може вистачити на 100-300 років, нафти на 40-80 років, а природного газу на 50-120 років. Коефіцієнт корисної дії ТЕС складає в середньому 36-39% і вони споживають дуже багато води. Для прикладу, ТЕС з потужністю 2 млн кВт щодоби спалює 18 тисяч тонн вугілля, 2500 т мазуту і 150 тисяч м³ води. На охолодження пари щодоби використовується 7 млн м³ води, що створює забруднення водоймища-охолоджувача. Такі станції дають велике радіаційне і токсичне забруднення для довкілля.

Перевагами ГЕС є низька собівартість електроенергії, швидка окупність, висока маневровість, що дуже важливо в періоди пікових навантажень, є можливість акумулювання енергії. Але навіть використання потенціалу всіх річок світу забезпечить тільки четверту частину необхідної енергії. Спорудження ГЕС на рівнинах приводить до багатьох екологічних проблем. Водосховища, які потрібні для рівномірної роботи ГЕС, приводять до змін клімату на прилеглих територіях на відстанях до сотень кілометрів. У водосховищах розвиваються синьо-зелені водорості, які прискорюють погіршення якості води, порушують функціонування екосистем. При будівництві водосховищ порушуються природні місця нересту, затоплюються родючі землі, змінюється рівень підземних вод.

Не створює викидів вуглекислого газу виробництво електроенергії на АЕС. При роботі цих станцій утворюється невелика частина радіоактивних речовин. Але процес безпечної експлуатації АЕС ще не вирішено. Чорнобильська катастрофа суттєво змінила відношення населення до АЕС і тому перспектива розвитку атомної енергетики не дуже ясна. Ці станції мають ряд основних проблем: безпека реакторів, зняття з експлуатації старих реакторів, небезпека використання АЕС для розповсюдження атомної зброї.

Список використаних джерел:

1. Маляренко В.А., Лисак Л.В. Енергетика, довкілля, енергозбереження / Під заг. ред. проф.В. А. Маляренка, Х.: Рубікон, 2004. 368 с.
2. Екологічні проблеми створення теплової енергетики URL: <https://ecotown.com.ua/news/YAki-ekolohichni-problemy-stvoryuye->

tradysiyyna-enerhetyka/

3. Джерела енергії. Традиційна енергетика. Екологічні проблеми теплової, атомної та гідроенергетики. URL: http://exam.info/book_249_glava_19_6.1._Dzherela_energii._Tradycijna_energetika._Ekologichniproblemi_teplovoi,_atomnoi_ta_gidroenergetiki..html

Пархомук Т.М.,

студентка Подільського спеціального

навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Гуменюк І.Л., кандидат економічних наук, викладач

Україна, Кам'янець-Подільський

ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ

Гідроелектростанція (ГЕС) — це електростанція, яка за допомогою гідротурбіни перетворює кінетичну енергію води в електроенергію

Принцип роботи ГЕС досить простий. Ланцюг гідротехнічних споруд забезпечує необхідний напір води, що надходить на лопаті гідротурбіни, яка приводить в дію генератори, що виробляють електроенергію.

Необхідний напір води утворюється за допомогою будівництва греблі, і як наслідок концентрації річки в певному місці, або деривації — природним струмом води. У деяких випадках для отримання необхідного напору води використовують спільно і греблю, і деривації [1].

Безпосередньо в самій будівлі гідроелектростанції розташовується все енергетичне обладнання. Залежно від призначення, воно має свій певний поділ. У машинному залі розташовані гідроагрегати, які безпосередньо перетворюють енергію струму води в електричну енергію. Є ще всіляке додаткове обладнання, пристрої керування й контролю над роботою ГЕС, трансформаторна станція,

розподільні пристрої та багато іншого.

Гідроелектричні станції залежно від потужності поділяють на такі:

потужні — виробляють від 25 МВт до 250 МВт і вище;

середні — до 25 МВт;

Потужність ГЕС безпосередньо залежить від натиску води, а також від ККД використовуваного генератора. Через те, що за природними законами рівень води постійно змінюється,

залежно від сезону, а також ще від низки причин, як вираження потужності гідроелектричної станції прийнято брати циклічну потужність. Наприклад, розрізняють річний, місячний, тижневий або добовий цикли роботи гідроелектростанції [2].

Гідроелектростанції також діляться залежно від максимального використання напору води:

високонапірні — понад 60 м;
середньонапірні — від 25 м;
низьконапірні — від 3 до 25 м.

Залежно від натиску води, в гідроелектростанціях застосовуються різні види турбін. Гідроелектричні станції також розділяються в залежності від принципу використання природних ресурсів, і відповідно створення концентрації води. Тут можна виділити такі ГЕС:

руслові і пригреблеві ГЕС.

Це найпоширеніші види гідроелектричних станцій. Натиск води в них створюється за допомогою установки мостом, повністю перегородка річки, або що піднімає рівень води в ній на необхідну позначку. Такі гідроелектростанції будують на багатоводних рівнинних річках, а також на гірських річках, у місцях, де русло річки вужче, стиснуте.

Греблеві ГЕС. Будуються при більших напорах води. У цьому випадку річка повністю перегороджується греблею, а сама будівля ГЕС розташовується за греблею, у нижній її частині. Вода, в цьому випадку, підводиться до турбін через спеціальні напірні тунелі, а не безпосередньо, як у руслових ГЕС.

У багатьох країнах ГЕС складають основу енергетики і несуть майже все основне навантаження. Так, 100% електроенергії з води отримує Норвегія, 95% - Бразилія, 60% - Канада,

У Китаї на річці Янцзи знаходиться найбільша у світі гідроелектростанція «Три ущелини». Розташоване поблизу міста Саньдоупін диво інженерної думки проектною потужністю – 22,5 ГВт має греблю висотою 185 м та шириною 2309 м, а також водосховище ємністю 39,3 млрд куб. м.

В секунду з величезної висоти падає понад 100 тисяч тонн води.

В Україні гідроенергетика активно розвивається з початку ХХ століття. Найбільші гідроелектростанції в нашій країні розташовані на річках Дніпро й Дністер. Усіма ними володіє держава. Сумарна встановлена потужність гідроелектростанцій — 4,72 ГВт, або 9,1% від загальної потужності електромережі України.

Перша й водночас найбільша в Україні гідроелектростанція — Дніпровська ГЕС у Запоріжжі. Її встановлена потужність — близько 1,5 ГВт.

Наразі активно ведуть роботи зі збільшення кількості державних ГЕС на Дністрі та з будівництва ще однієї ГЕС на Дніпрі.

Окрім державних гідроелектростанцій, в Україні можна зводити приватні малі ГЕС потужністю до 10 МВт. Нині таким будівництвом активно займаються, оскільки держава стимулює його «зеленим» тарифом, купуючи у виробників електроенергію з поновних джерел за ціною 15 євроцентів за 1 кВт-год.

Тож українська гідроенергетика має майбутнє й поступово розвивається.

Переваги:

1. Невичерпність гідроресурсів;
2. Безпечність для атмосфери;
3. Швидкість запускання всієї станції;
4. Низька вартість електроенергії.

Недоліки:

1. Потреба в затоплюванні земель для створювання дамб;
2. Потреба в невеликій швидкості течії в річці;
3. Неможливість регулювати кількість води в дамбі (навесні — паводки, улітку — посуха).

Список використаних джерел:

1. Гідроелектростанція URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гідроелектростанція>
2. Основні складаючі енергосистеми URL: <https://www.arhivinfo.ru/1-42082.html>

*Смолінська А.О.,
студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: Динич А.Ю., викладач
Україна, Кам'янець-Подільський*

ВІТРОГЕНЕРАТОРИ

На сьогоднішній день галузь альтернативної енергетики (АЕ) в світі досить швидко розвивається. Одним з напрямків галузі є вітроенергетика, яка займається перетворенням енергії вітру в електричну енергію. Будівництво вітрових установок, в яких хоч і низький ККД (20-35%), вважається досить перспективним напрямком у світі.

Для споживачів, які хочуть генерувати енергію з чистих джерел енергії, встановлення вітряка невеликої потужності може бути хорошим варіантом.

За областю використання вітрогенератори умовно можуть бути поділені як для промислового, приватного та спеціального призначення.

Промислові вітрогенератори встановлюються державними органами або енергетичними компаніями. Потужність сучасних промислових вітрогенераторів досягає 8 МВт. Як правило, такі генератори об'єднують у мережу. Основна відмінність вітроелектростанцій від теплових електростанцій — повна відсутність сировини та відходів. Створення таких електростанцій економічно доцільне в районах з високим середньорічним значенням швидкості вітру або у віддалених від промислових електромереж районах.

Вітрогенератори приватного призначення мають відносно невелику потужність (звичайно до декількох кіловат) та використовуються разом з стаціонарною електромережею як джерела додаткової енергії, або як складові (разом з сонячними панелями, акумуляторними батареями, інверторами) в системах автономного електрозабезпечення. Такі генератори є популярним об'єктом аматорського конструювання.

Вітрогенератори спеціального призначення використовуються для автономного електрозабезпечення окремих технологічних об'єктів: туристичних стоянок, вітрильних гоночних яхт тощо. Такі генератори мають малу потужність (звичайно до десятків ват) і часто використовуються без

інверторів — як джерела постійного струму для підзарядки акумуляторних батарей (в тому числі — батарей мобільних пристроїв через USB-адаптери).

За конструкцією вітрової турбіни вітрогенератори поділяються на апарати з горизонтальною та вертикальною віссю

В Нюрнберзі 3 листопада 2013 року відбувся 3-й Світовий конкурс на кращий винахід в галузі відновлюваної енергетики – «Зелена енергетика». 65 країн світу боролися за головний приз «Зелений Оскар».

В центрі уваги виставки і конкурсу «Зелений Оскар» була єдина від України розробка – вітрогенератор «Ротор Оніпка». Цей винахід демонстрував автор – доктор технічних наук, Олексій Оніпка – президент ГО «Українська академія наук». Дуже важливою особливістю показаної вітроелектростанції є її робота при малих швидкостях вітру, починаючи від десятих долей метра в секунду.

Аналогів в світі з такими можливостями не має.

Ротор Оніпка отримав Золоту медаль і завоював головний приз «Зелений Оскар».

Перша в світі плавуча вітростанція розпочала роботу біля узбережжя Шотландії.

У 24 кілометрах від узбережжя Шотландії почалася промислова експлуатація перших у світі п'яти плавучих вітрогенераторів. Сумарна потужність вітряних електростанцій Huwind Scotland становить близько 30 МВт, вироблюваної ними електроенергії буде досить, щоб забезпечити електрикою близько 20 тисяч будинків. За розрахунками інженерів-проектувальників, щорічно п'ять вітрових турбін генеруватимуть близько 135 гігаватів електроенергії.

На сьогоднішній день є велика кількість різновидів вітрогенераторів які можуть працювати при різній силі вітру, вони встановлюються на автомагістралях де є потік транспорту який у свою чергу створює повітряний потік який і обертає лопаті вітрогенератора. Також вітраки встановлюють під мостами чим самим укріплюють конструкцію мостів. Керівник ТОВ "Укртермосервіс" Віталій Пилипенко із своїми партнерами винайшов незвичної форми вітряки, що виробляють електроенергію. Винахід полтавців підірвав інтернет – вітряки можуть працювати при швидкості вітру 1м/с і вдвічі дешевші за іноземні.

Переваги:

Екологічно-чистий вид енергії. Виробництво електроенергії за допомогою "вітряків" не супроводжується викидами вуглекислого чи будь-якого іншого газу.

Ергономіка. Вітрові електростанції займають мало місця і легко вписуються в будь-який ландшафт, а також відмінно поєднуються з іншими видами господарського використання території.

Відновлювана енергія. Енергія вітру, на відміну від викопного палива, невичерпна.

Краще рішення для важкодоступних місць. Для віддалених місць встановлення вітрових електрогенераторів може бути найкращим і найдешевшим рішенням.

Недоліки:

Нестабільність. Нестабільність полягає в відсутності гарантій отримання необхідної кількості електроенергії. На деяких ділянках суші сили вітру може виявитися недостатньо для вироблення необхідної кількості електроенергії.

Відносно невисокий вихід електроенергії. Вітрові генератори значно поступаються у виробленні електроенергії дизельним генераторам, що призводить до необхідності встановлення відразу декількох турбін. Крім того, вітрові турбіни неефективні в період пікових навантажень.

Висока вартість. Вартість установки потужністю 1 МВт становить 1 мільйон доларів.

Небезпека для дикої природи. Обертіві елементи турбіни становлять потенційну небезпеку для деяких видів живих організмів. Згідно зі статистикою, лопаті кожної встановленої турбіни є причиною загибелі не менш як чотирьох особин птахів на рік.

Шумове забруднення. Шум від "вітряків" може викликати занепокоєння, як диких тварин, так і людей, які проживають поблизу.

Список використаних джерел:

1. Вітрогенератор URL: <http://wikiinfo.mdpu.org.ua/index.php?title=>
2. Вітрогенератор URL: <https://howlingpixel.com/i-uk/Вітрогенератор>
3. Вітрогенератор URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Вітрогенератор>
4. Вітрогенератор Олексія Оніпка (ротор Оніпка) URL: <https://krainamaystriv.com/threads/19990>

Ткачук А.В.,

студентка Подільського спеціального

навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Шевчук О.В., кандидат педагогічних наук, викладач

Україна, Кам'янець-Подільський

СОНЯЧНІ БАШТИ

Сонячні башти – це системи із багатьох дзеркал, які здатні стежити за зміною положення сонця та відбивають сонячне проміння на верхівку башти. Такі системи здатні забезпечити нагрівання робочої рідини чи стиснутого повітря до 800-1000 градусів Цельсія.

Оскільки у такій електростанції використовується пряме сонячне випромінювання, концентруючі геліостати повинні мати систему слідкування за Сонцем, при цьому кожний з геліостатів орієнтується в просторі індивідуально.

Температура, яку можна отримати на вершині башти з допомогою дзеркальних концентраторів, складає 300–1500°C. В одному модулі можна отримати потужність, яка не перевищує 200 МВт, що пов'язано зі зниженням ефективності перенесення енергії від найбільш віддалених концентраторів на вершину башти.

Пуск сучасної сонячної електростанції баштового типу відбувся 30 березня 2007 року в районі Санлукар-ла-Майор недалеко від Севільї (Іспанія). Чудова бетонна башта висотою 115 м і 624 дзеркала геліостатів площею 120 м² кожне забезпечує парою паротурбінну установку потужністю 11 МВт, що достатньо для постачання електроенергією 6000 будівель, економлячи тим самим 18000 тон вуглеводних викидів за рік.

Ефективність перетворення сонячної енергії в пару досягає 92%

Найбільша в світі баштова сонячна електростанція буде побудована в Австралії

На сьогоднішній день в світі реалізовано кілька дуже великих сонячних теплоелектричних проектів, наприклад, в Каліфорнії, сонячна електростанція Ivanpah Solar Electric має потужність 392 МВт, але при цьому на ній встановлено відразу три вежі. Баштова сонячна станція, що будується в Чилі, буде мати потужність 260 МВт, але електрику буде генеруватися відразу 2 вежами.

Висота меншої сонячної башти – 115 метрів, а її роботу забезпечують 624 дзеркальних геліостата. Роботу більшої з двох сонячної електростанції забезпечують 1 255 дзеркальних геліостатів, які фокусують сонячне проміння на верхівку башти висотою майже 162 метри.

Сонячні електростанції баштового типу, в основі яких лежить принцип отримання водяної пари за допомогою сфокусованих у одній точці дзеркалами-геліостатами променів, займають шалену площу і справляють незабутнє враження.

Захоплення викликає найбільша сонячна електростанція баштового типу «Айванпа», розташована майже на 13 км² пустелі Мохава у Каліфорнії (штат Невада), в 64 кілометрах від Лас-Вегаса. Об'єкт, який складається з трьох електростанцій і близько 350 тисяч дзеркал-геліостатів (кожне розміром з гаражні двері), запустили у роботу в березні 2014 року.

Три 459-метрові башти-електростанції оточують поля геліостатів, які спрямовують сонячні промені у одному напрямку незважаючи на добовий рух Сонця. Геліостат складається з керуючого механізму і двох дзеркал, які фокусують сонячне світло на вершинах веж.

Айванпа, до складу якої входить 173, 5 тис. геліостатів і відповідно вдвічі більше дзеркал, має потужність майже 392 МВт. Примітно, що збудоване у рамках державної програми диво техніки обійшлося у 2.2 млрд доларів.

Справжніми витворами «сонячної» архітектури стали СЕС баштового типу у Іспанії. Так, у містечку Фуентес-де-Андалусія у 2011 році почала працювати цілодобова сонячна електростанція-вежа Гемасолар (Gemasolar). 140-метрова башта оточена кільцями з 2650 сонячних геліостатів-дзеркал розташована на 185 гектарах землі. Накопиченого протягом дня тепла вистачає для обертання парових турбін на десять годин у нічний час. Таким чином, комплекс може виробляти енергію 24 години на добу, протягом 36 днів. Сонячна башта, потужність якої становить 19,9 МВт, здатна генерувати 110 ГВт у рік і забезпечувати електроенергією 27,5 тис. будинків.

Перевагами сонячної башти є

- Теоретично, повна безпека для довкілля.
- Загальнодоступність і невичерпність джерела.
- Суттєве зменшення або повна відсутність витрат на енергопостачання.

Недоліки в ефективності сонячної башти

❖ Значна площа, яку вони займають. Так, для розміщення баштової електростанції потужністю 100 МВт необхідна площа 200 га.

❖ Потік сонячної енергії на поверхні Землі дуже залежить від широти і клімату. У різних місцевостях, середня кількість сонячних днів в році, може дуже сильно відрізнятися.

❖ Сонячні башти не працюють вночі і недостатньо ефективно працюють у ранкових і вечірніх сутінках. При цьому пік електроспоживання припадає саме на вечірні години. Крім того, потужність може стрімко і несподівано коливатися через зміни погоди.

Список використаних джерел:

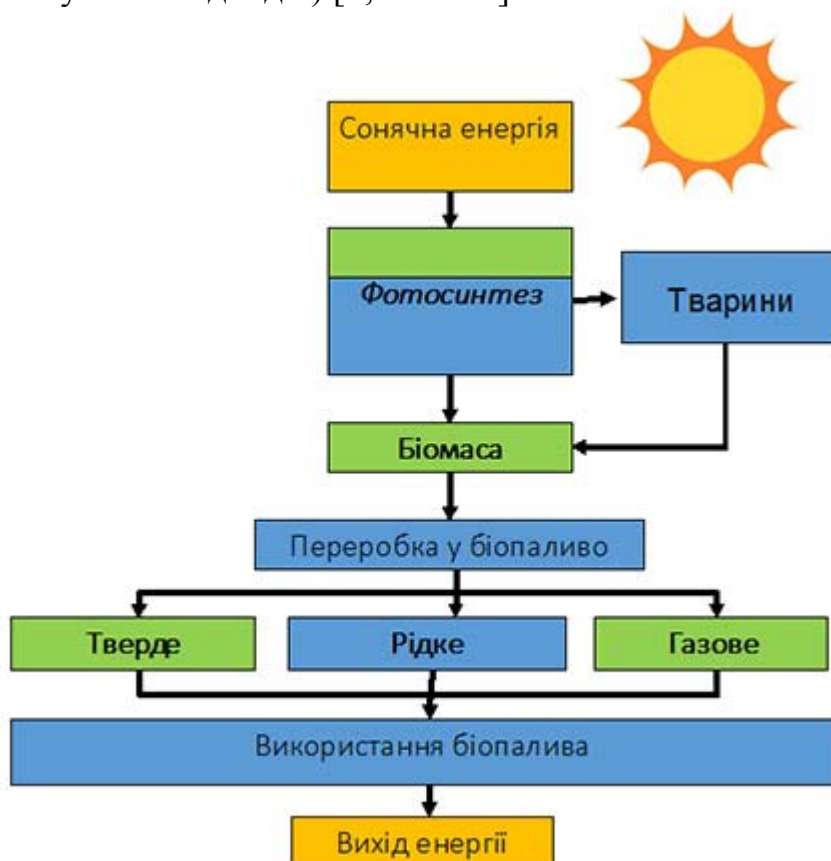
1. Сонячні електростанції: технології концентрування сонячної енергії
URL: <https://ecoclubua.com/2011/01/sonyachni-elektrostantsiji-tehnolohiji-kontsentruvannya-sonyachnoji-enerhiji/2/>
2. Сонячна енергетика URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сонячна_енергетика
3. Сонячна електроенергетика URL: https://studwood.ru/1678051/matematika_himiya_fizika/sonyachna_elektroenergetika
4. Eco town URL: <https://ecotown.com.ua/news/Sonyachni-bashty-yaki-zakhoplyuyut-podykh>

*Чесановська К.М.,
студентка Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: Фаїн А.В., викладач навчальних дисциплін
природничого циклу,
Україна, м. Кам'янець-Подільський.*

БІОЕНЕРГЕТИКА – ВИБІР МАЙБУТНЬОГО

Ми всі неодноразово ставали свідками картини, коли спалюється солома, опале листя, чагарники тощо. Подібні дії – це акт безгосподарності й свідомого розтрачання корисної енергії, яку нам надала природа.

Біоенергетика — галузь електроенергетики, заснована на використанні біопалива, яке створюється на основі використання біомаси. До біомаси відносять біологічно відновлювальні речовини органічного походження, що зазнають біологічного розкладу (відходи сільського господарства (рослинництва і тваринництва), лісового господарства та технологічно пов'язаних з ним галузей промисловості, а також органічна частина промислових та побутових відходів) [1,111-115].

Мал. 1. Яким чином утворюється біомаса.

До основних джерел біомаси в Україні належать (переходиш до слайду)

- деревна біомаса (дрова, порубкові залишки і відходи деревообробки);
- залишки (відходи) сільського господарства і переробки;
- енергетичні рослини (верба, міскантус).

Найкращі світові практики.

У країнах ЄС із такого джерела чистої енергії, як біомаса, виробляється й тепла енергія. Так, у Швеції частка біомаси у виробництві теплової енергії становить 60%, Австрії – 31%, Фінляндії – 27%, Данії – 25%, Латвії – 15%. Згідно з прогнозами на 2020 рік, виробництво теплової енергії в ЄС буде залишатися найбільш значним сектором біоенергетики, становлячи 65% загального споживання енергії із ВДЕ.

Розглянемо енергетичний потенціал України по біомасі на 2018р. мал.

1. З діаграми видно, що найбільші об'єми складають побічні продукти сільського господарства.

Мал 2. Біоенергетичний потенціал України

Розглянемо напрямки використання біомаси:

- тверде біопаливо;
- рідке біопаливо: біодизель та біоетанол.

Біодизель - метилові та/або етилові етери вищих органічних кислот, отриманих із рослинних олій або тваринних жирів, що використовуються як біопаливо чи біокомпонент.

Біоетанол - спирт етиловий зневоджений, виготовлений з біомаси або спирту етилового-сирцю для використання як біопалива.

- газоподібне паливо – біогаз.

Розглянемо більш детально, біогаз - газ, отриманий з біомаси, що використовується як паливо. Виробництво енергії з біогазу не шкідливе для оточуючого середовища, оскільки не спричиняє додаткову емісію парникового газу CO₂ і зменшує кількість органічних відходів. На відміну від енергії вітру і сонячного випромінювання, біогаз можна отримувати незалежно від кліматичних і погодних умов, а на відміну від викопних джерел енергії біогаз в

Україні має дуже великий відновлюваний потенціал. Річний теоретичний потенціал біогазу в Україні становить 3,2 млрд. м. куб.

Ефективним шляхом доповнення та заміни традиційних паливно-енергетичних ресурсів є виробництво та використання біогазу, який утворюється в результаті застосування технологій метанового зброджування тваринницької біомаси і на 60-70% складається з метану.

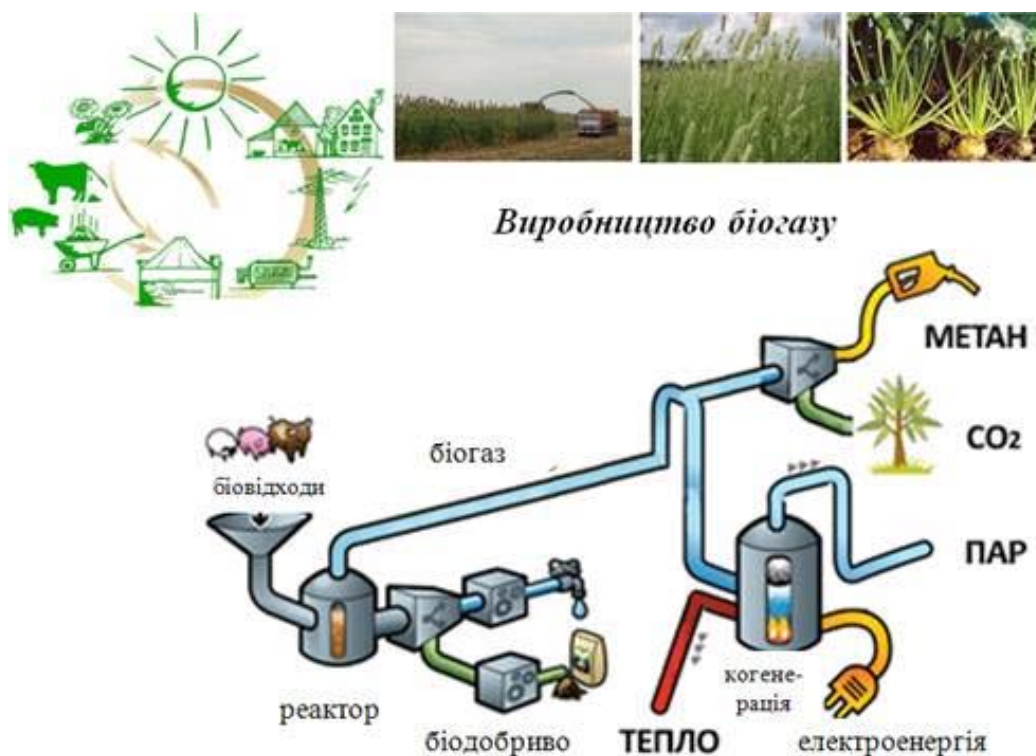
Розглянемо, технологічну схему біогазової установки – сховище поточного типу:

- рідкі й тверді органічні добрива перемішуються до однорідної маси і подаються в реактор за допомогою помпи;
- бродіння в реакторі за постійної температури 35 – 45°C з додаванням свіжої біомаси 35 – 45 діб;
- з реактора суміш самопливом перетікає в місткість-сховище, де завершується бродіння.

Для виділення сірки з біогазу на поверхню бродильної суміші в реакторі за допомогою невеликого компресора задувається свіже повітря.

Біогаз зберігається в гумовому сховищі з об'ємом добового виробітку. В силовій установці (двигун внутрішнього згорання + генератор) газ перетворюється в електричний струм і тепло. З енергії біогазу утворюється 30 – 35% електричного струму і 70 – 65% теплової енергії з загальним ККД 85 – 90%.

Перероблені в біогазовій установці органічні добрива зі свиноферми практично не мають неприємного запаху і є цінними для сільськогосподарських культур за вмістом поживних речовин.

Мал.3. Виробництво біогазу

Іншим джерелом біогазу є:

звалища сміття на полігонах твердих побутових відходів;
стічні води тощо

Підсумовуючи все сказане вище, можна зробити такий висновок: енергія з біомаси представлена на планеті чи не у найбільшому асортименті. Можна просто спалювати біомасу й отримувати енергію у вигляді тепла і газу. Зброджуючи біомасу, можна отримати етанол, а застосовуючи анаеробне бродіння - біогаз. У разі переробки олійних культур як джерело енергії можна отримати біодизель [2, 23-52].

Отже, зробимо висновок, в Україні існують прекрасні умови для розвитку біоенергетики. Проте щоб досягти більш вагомих результатів з розвитку біоенергетики і досягти значного заміщення природного газу біопаливом, необхідно зробити таке.

1. Створити прозорий механізм для торгівлі біопаливом, наприклад, електронну систему. Цей механізм повинен базуватися на ринкових принципах і гарантувати відсутність бар'єрів входження чи проявів дискримінації для всіх учасників ринку.

2. Запровадити прозору і недискримінаційну систему підключення незалежних виробників тепла до мереж. Запровадити конкурентні відносини в централізованому теплопостачанні [4, 3-52].

І вже зроблено:

Переведено в грошову форму субсидії населенню для оплати комунальних послуг.

Якщо це вдасться зробити, то економіка дасть гідну відповідь на будь-які газові виклики.

Список використаних джерел:

1. Бабський А., Іккерт О., Манько В.. Основи біоенергетики: підручник [для студ. вищ. навч. закл.]. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 312 с. (Серія "Біологічні Студії")
2. Біоенергетичний проект: від ідеї до втілення. Практичний посібник/ Під редакцією Тормосова Р.Ю. Київ: ТОВ «Поліграф плюс», 2015. 208 с.
3. Мельник Ю.Ф., Мельник С.І., Шевченко О.О., та ін. Ефективні техніко-технологічні рішення використання соломи. К.: Міністерство аграрної політики України, 2008. 64 с.
4. Енергетична стратегія України на період до 2030 року.

Шевченко В.Є.,
студент Подільського спеціального
навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу
Науковий керівник: **Тріпак М.М.,** кандидат економічних наук, доцент
Україна, Кам'янець-Подільський

АТОМНА ЕНЕРГЕТИКА

Ядерна енергетика або атомна енергетика — галузь енергетики, що використовує ядерну енергію для електрифікації і теплофікації; область науки і техніки, що розробляє методи і засоби перетворення ядерної енергії в електричну і теплову.

Сьогодні в світі працює приблизно 400 АЕС. Вони забезпечують близько 10% енергії, що виробляється на Землі. В Україні відсоток енергії, що виробляють АЕС, досить високий – 40-47%.

В Україні діють чотири АЕС

На атомних електростанціях у якості палива використовуються радіоактивні елементи – Уран, Торій і Плутоній. Отримання електричної енергії базується на реакціях радіоактивного розпаду елементів, що відбуваються у реакторах і супроводжуються виділенням значної кількості тепла. Тепло поглинається теплоносієм, який циркулює через активну зону ядерного реактора. Розігрітий теплоносій в теплообміннику нагріває воду до кипіння, і пара, що утворилася, спрямовується на парову турбіну, яка обертає

електрогенератор. За винятком ядерного реактора, АЕС працює як звичайна теплоелектростанція. Паливо для АЕС отримують з багатих Ураном порід на спеціально пристосованих фабриках, які самі по собі є екологічно небезпечними об'єктами. Після використання ядерне паливо замінюють на нове. У середньому одного завантаження паливом вистачає на рік. Відпрацьовані паливні елементи так само містять радіоактивні матеріали та продовжують виділяти тепло. Тому їх охолоджують у воді та перевозять у спеціальних контейнерах до сховищ. Такі відходи досить небезпечні та потребують тисячоліть надійної

ізоляції від усього живого, до остаточного радіоактивного розпаду.

Існують дві найбільш серйозні проблеми атомної енергетики: економічна - атомна енергія дорого коштує; та екологічна - імовірність аварій та проблема захоронення ядерних відходів.

Приборкання енергії атома - вражаюче досягнення людства, але воно спроможне і знищити все живе на Землі. Ми повинні досить серйозно поставитися до аргументів екологів, які застерігають від подальшого інтенсивного розвитку атомної енергетики.

Перевагами ядерної енергетики перед енергетикою інших видів є велика теплотворна здатність ядерного палива (у 2 млн разів більша, ніж нафти, і в 3 млн разів більша, ніж вугілля), кращі економічні показники, менше забруднення довкілля. До того ж відпадає потреба використовувати кисень, якого на енергетичні потреби спалюється в 5 раз більше, ніж його споживають усі живі істоти. Крім того, запаси ядерного пального (якщо їх повністю використати) приблизно в 20 разів перевищують запаси органічного палива всіх видів

У 30 країнах світу функціонує 440 ядерних реакторів, з яких 104 — у США, 59 — у Франції, 54 — в Японії, 31 — в Росії, 19 — у Німеччині. Україна має 15 діючих ядерних реакторів і посідає 10-те місце у світі за їх кількістю. На цей час у різних країнах будують ще 24 реактори, з яких дев'ять споруджують в Індії, чотири — в Росії, чотири — в Китаї, два — в Японії.

Атомна енергетика Франції виробляє 76,9% електроенергії. Станом на кінець лютого 2016 Франція має 19 діючих АЕС, на яких працює 58 промислових ядерних реакторів сумарною потужністю 63,2 ГВт. За обсягами енергії, що виробляються на атомних станціях Франції, країна посідає друге місце в світі, а за часткою атомної енергетики - перше місце в світі.

Світові тенденції нарощування ядерної енергетики зумовлені низкою об'єктивних факторів. Одним із них є значне подорожчання органічного палива та вичерпання його світових запасів. За оцінками експертів, розвіданих запасів нафти вистачить на 40 років, газу — на 60. Водночас запаси урану можуть забезпечити роботу наявних типів реакторів приблизно на 100 років, а перспективних типів — на 4 тис. років.

Важливе значення мають також принципові переваги урану порівняно з іншими видами енергетичних ресурсів, які використовуються для виробництва електроенергії у значних обсягах, а саме:

— надзвичайно висока концентрація енергії: 1 кг урану за кількістю енергії еквівалентний 20 тис. кг вугілля (відповідно, у 20 тис. разів менше навантаження на транспорт, склади, а також менші обсяги відходів);

— мінімальні викиди в атмосферу: 2—6 грамів двоокису вуглецю на кВт-год. (приблизно стільки ж виділяється при використанні енергії сонця і вітру), що на два порядки нижче, ніж при використанні вугілля, нафти і навіть природного газу;

Крім зазначеного, ядерна енергетика має й економічні переваги: повна собівартість електроенергії АЕС нижча, ніж у ТЕС, а в структурі собівартості багато важать капітальні затрати, що зумовлює незначну залежність від вартості власне палива. Так, подвоєння вартості палива призводить до таких

показників зростання вартості одиниці виробленої електроенергії: для АЕС — 9%; для ТЕС на вугіллі — 31; для ТЕС на газі — 66%. Цей фактор зумовлює зростання переваг АЕС у майбутньому.

Серед недоліків виділимо наступне:

- Забруднення води, що використовується для охолодження реактора
- Проблема захоронення відходів
- Ризик розповсюдження ядерної зброї
- Високі витрати на системи безпеки реакторів
- Важкі наслідки аварій на станціях
- Фабрики по збагаченню урану є екологічно небезпечними

Список використаних джерел:

1. Забруднення довкілля. URL: https://howlingpixel.com/i-uk/Забруднення_довкілля/
2. Проблеми використання атомної енергії. URL: <https://present5.com/problemi-vikoristannya-atomnoi-energii-u-kompleksi-skladnix/>
3. Ядерна енергетика. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ядерна_енергетика
4. Ядерна фізика, ядерна енергія : зло або благо? URL: <http://vladdd3.blogspot.com/>

Яковишен Р.В.,

студент Подільського спеціального

навчально-реабілітаційного соціально-економічного коледжу

Науковий керівник: Палилюк О.М., кандидат історичних наук, викладач

Україна, м. Кам'янець-Подільський

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ ДЛЯ ДОМУ ТА БІЗНЕСУ НА ОСНОВІ СОНЯЧНИХ БАТАРЕЙ

Весь світ зтурбований пошуками альтернативних джерел енергії, таких як вода, вітер, сонце, енергія землі. Традиційний видобуток енергоносіїв піддається все більшій критиці, викликає більше суперечок про доцільність, вигоду та екологічність. Скільки б суперечок не велося, як би не захищали консерватори все те, що вже напрацьовано, ясно одне: відмінності між альтернативною та традиційною енергетикою є. Взаємодія цих двох систем зараз ще суттєва, але як показує досвід західних країн, альтернативна енергетика витіснить традиційну енергетику, так як перша набагато динамічніше. Незважаючи на те, що в атомній енергетиці зараз спостерігається помітний підйом, з часом вона зможе стати дорожче, ніж та ж енергія, що отримується від вітру. І основний аспект подорожчання - це її екологічність, а точніше її відсутність. Адже відходи ядерної енергетики ніхто не відмінює, а на будівництво одного атомного блоку йде в середньому 8 млрд доларів. В умовах просування нових технологій перетворення тієї ж сонячної енергії в електричну, трата коштів на зведення атомних блоків просто недоцільна. Досить поглянути на розвинені європейські країни і перейняти їх досвід впровадження сучасних систем перетворення альтернативних джерел енергії.

Наприклад, досвід розвитку видобутку альтернативної електроенергії в Німеччині однозначно показує, що енергія, що отримується за допомогою природних сил, набагато дешевше і екологічніше за традиційні [1, с.45].

Ось уже кілька років поспіль основним локомотивом альтернативної енергетики в Україні залишається сонячна енергетика. У 2018 році в експлуатацію було введено сонячних електростанцій сумарною потужністю 645,688 МВт. На кінець 2018 року загальна потужність всіх сонячних електростанцій в Україні склала 1388, 276 МВт. Результати в інших сегментах альтернативної енергетики значно скромніше:

- вітрові електростанції – в 2018 році в експлуатацію було введено 67,77 МВт, сумарна потужність вітрових електростанцій в країні становить 532, 845 МВт

- електростанції на біомасі та біогазі – потужність всіх нових об'єктів, запущених в минулому році, склала 24,416 МВт, тепер загальна потужність біогазових електростанцій становить 97,545 МВт

- гідроенергетика – в 2018 році почали роботу мініГЕС потужністю 4,138 МВт, при цьому на малі ГЕС в Україні припадає 98,753 МВт електрогенеруючих потужностей.

Значне зростання відзначене в сегменті приватних сонячних електростанцій, за минулий рік введено в експлуатацію близько 4,5 тисячі таких об'єктів електрогенерації. Це в 1,5 рази більше, ніж за всі попередні роки і в 2,5 рази більше, ніж в 2017 році. Всього в Україні на кінець 2018 нараховувалось близько 7500 приватних сонячних електростанцій, їх сумарна потужність оцінюється в 160 МВт. Загальні інвестиції в «зелену» енергетику склали майже 151 млн євро. Найбільше домашніх сонячних електростанцій встановлено в Дніпропетровській області – 882 об'єкта. На другому місці – Київська (838 станції), за нею йдуть Тернопільська (664), в Івано-Франківській області змонтовано 664 приватні сонячні електростанції. І замикає п'ятірку лідерів Кіровоградська область – 469 домашніх сонячних електростанцій. У 2019 тенденція до зростання кількості приватних сонячних електростанцій збережеться, адже це останній рік, коли діє зелений тариф в розмірі 18 євроцентів за кВт год (для сонячних електростанцій) і 11,63 євроцента за кВт •год для вітрових електростанцій. Втім, законодавство передбачає збільшення максимальної потужності для приватних сонячних електростанцій до 50 кВт, це стане додатковим стимулом для розвитку «малої» альтернативної енергетики, що використовує відновлювальні джерела енергії. Станом на 1 липня 2019 року в Україні налічується вже близько 12 тис. домогосподарств, що використовують сонячні електростанції загальною потужністю близько 280 МВт, (дані прес-служби Держенергоєфективності). Обсяг інвестицій домогосподарств у 280 МВт СЕС сягнув понад 240 млн євро. В II кварталі поточного року ще понад 3 тис. домогосподарств установили сонячні панелі загальною потужністю понад 85 МВт. Серед областей України, в яких встановлено найбільше СЕС у домогосподарствах, лідирує Дніпропетровська - понад 1,5 тис. СЕС (≈40МВт). За нею йде Тернопільська з більше ніж 1,2 тис.

таких СЕС (≈ 33 МВт) і замикає трійку лідерів Київська (з Києвом), де понад 1 тис. домогосподарств установили СЕС загальною потужністю близько 20 МВт.

Отже, одним з найперспективніших напрямків енергозабезпечення на сьогодні є сонячна енергетика за рахунок того, що сонячне випромінювання надходить в достатній кількості на майже усю поверхню Землі. Загальним недоліком традиційних електростанцій є згубний вплив на середовище. Альтернативне джерело енергії – сонячні батареї - можуть гарантувати певну екологічну безпеку. Людина може використовувати сонячні батареї для забезпечення своїх потреб вже сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Воловик П. М. Фізика для університетів. Ірпінь : Перун, 2005. 864 с.
2. Держенергоефективності України URL: rnr.gov.ua/derzhenerhoefektyvnosti-ukrayiny